I. EHRENBURG

VIAȚA LUI GRACCHUS BABEUF

E.L.U.

VIAŢA LUI GRACCHUS BABEUF
Trodurero de Cristina Boico
Coperta: D. Stănescu
ILYA EHRENBURG
VIAŢA LUI GRACCHUS BABEUF
Bucureşti 1963
EDITURA PENTRU LITERATURĂ UNIVERSALĂ

În imensa literatură care s-a scris despre revoluţia burgheză din Franţa de la sfârşitul veacului al XVIII-lea, un loc cu totul deosebit îl ocupă opera lui Ilya Ehrenburg: *Viaţa lui Gracchus Babeuf*. Niciun alt scriitor n-a reuşit să cuprindă într-un volum atât de redus trăsăturile perioadei de sfârşit a revoluţiei, perioada atât de complexă a reacţiunii thermidoriene, în care revoluţia înfrântă, agonisantă nu expirase încă, iar masele populare sleite de puteri, înşelate şi dezamăgite mai păstrau o rază de speranţă şi de încredere în Tribunul lor, în Gracchus Babeuf.

Nu este nevoie să-l prezentăm pe Ilya Ehrenburg publicului nostru, care a învăţat să-l preţuiască şi să-l iubească din marile sale opere scrise de-a lungul unei vieţi fecunde. Autorul lucrării *Viaţa lui Gracchus Babeui se* apropie însă mai mult de Ehrenburg militant, ziarist şi pamfletar, acela care în timpul Marelui Război pentru Apărarea Patriei şi-a dăruit talentul şi pasiunea pentru a dezvălui faţa hidoasă a fascismului hitlerist.

În *Viaţa lui Gracchus Babeuf*, scrisă în perioada dintre cele două războaie mondiale, Ehrenburg ne dezvăluie aspectul societăţii capitaliste îndată după cucerirea puterii de către burghezie, tabloul zguduitor al acestei societăţi în care burghezia veche şi nouă, prin speculă, afaceri de bursă şi cu furniturile militare, acumula averi fabuloase pe seama maselor înfometate.

Tonul sfătos de cronicar, cu care Ehrenburg începe povestirea: „Era pe la mijlocul săptămânii, în ziua de septidi 19 pluvioz anul III… „cedează curând locul tonului de polemist, de pamfletar, de scriitor combativ, care ştie să aleagă întotdeauna clementele cele mai caracteristice şi

mai plastice, să folosească contrastele şi alternanţa de planuri pentru a ne face să simţim alături de el toată ambianţa acelei societăţi. De-a lungul întregii povestiri, prin măiestria cu care autorul a ştiut să folosească un detaliu aparent neînsemnat, o imagine, un dialog scurt, cititorul pătrunde şi ajunge să cunoască mai complex decât din multe tratate de istorie aspectele vieţii pariziene din acea epocă, precum şi pe oamenii care guvernau atunci Franţa.

Babeuf s-a născut în anul 1760. Alegând anul 1795 pentru a începo şirul povestirii, Ehrenburg a vrut să marcheze locul deosebit pe care această dată îl ocupă în istoria luptelor populare din Franţa.

La aproape şase ani de la căderea Bastiliei, după ce poporul francez, cucerise *Declaraţia Drepturilor Omului şi ale Cetăţeanului* y proclamase Republica, instaurase un guvern revoluţionar şi obţinuse o constituţie democratică (constituţia de la 1793), condiţiile de trai ale maselor muncitoare de la oraşe ajunseseră mai grelo chiar decât înainte de revoluţie. După lovitura contrarevoluţionară de la 9 thermidor (27 iulie 1794) şi căderea guvernului revoluţionar condus de Robespierre, cele mai importante cuceriri populare care stânjeneau cât de cât interesele burgheziei fură călcate în picioare şi treptat lichidate.

E drept că burghezia nu aşteptase thermidorul pentru a-şi afirma politica sa antimuncitorească. După ce în 1789 Adunarea Constituantă proclamase celebra declaraţie a *Drepturilor Omului şi ale Cetăţeanului*, care anunţa lumii că oamenii „se nasc şi rămân liberi şi egali în drepturi”, doi ani mai târziu, la 14 iunie 1791, în numele aceleiaşi libertăţi, aceeaşi Adunare Constituantă vota cu deplină unanimitate faimoasa lege Le Chapelier, care interzicea muncitorilor dreptul de a se constitui în organizaţii proprii. Şi a trebuit să treacă aproape un secol de frământări şi lupte îndârjite, pentru ca proletariatul francez să smulgă burgheziei recunoaşterea dreptului de a se organiza în sindicate!

În 1795 însă, nu direct despre organizare şi nu direct

despre sindicate era vorba, ci despre pâine şi despre Republică. Descrierea foarte succintă, dar extrem de bogată în detalii istorice, făcută de Ehrenburg, ne prezintă tabloul zguduitor al populaţiei muncitoare din Paris, răpusă de foame şi de frig, murind literalmente pe străzi „în văzul tuturor”, în timp ce afaceriştii strângeau averi de zeci de milioane franci aur, iar luxul, dezmăţul şi risipa claselor avute nu cunoşteau limite.

Legea maximului general, adoptată de Convenţia naţională sub presiunea maselor, oricât de imperfectă fusese, salvase totuşi poporul de la foamete, mai ales că aplicarea ei era supravegheată de guvernul iacobin, în frunte cu Robespierre, şi de cuţitul rece al ghilotinei. Dar odată cu căderea guvernului revoluţionar şi cu triumful marii burghezii orăşeneşti şi rurale, nimeni nu se mai sinchisea de această lege decât în ce priveşte acea latură care convenea burgheziei: plafonarea salariilor muncitorilor.

Mizeria, foametea, şomajul, exploatarea din ce în ce mai nemiloasă în întreprinderi, uneltirile tot mai neruşinate ale regaliştilor produseră adânci schimbări în conştiinţa maselor. Deşi lipsite de o organizaţie politică proprie, lipsite de un partid muncitoresc conducător, ele elaborară totuşi lozinci care le exprimau interesele economice şi politice: „Pâine”! „Revenirea la Constituţia din 1793”! Şi sub aceste lozinci, ele vor da ultimele mari bătălii de clasă din perioada revoluţiei, bătălii ce vor avea însă o semnificaţie cu totul nouă.

Cu puţin timp înaintea acestor lupte, pe când Parisul epuizat de mizerie clocotea de mânie, Babeuf e arestat şi transportat într-o închisoare din provincie. Aci, el va afla despre evenimentele din germinai şi prerial (aprilie şi mai 1795), despre acele revolte în care, pentru prima dată de la începutul revoluţiei, masele plebeiene din Paris s-au ridicat la luptă, singure şi fără aliaţi, apărându-şi interesele lor proprii.

Fără a fi încă o insurecţie cu adevărat proletară, mişcările din germinai şi prerial au însemnat o „insurecţie

a maselor plebeiene din capitală”, care însă prin adâncimea şi semnificaţia lor politică vor rămâne pentru totdeauna înscrise în istoria proletariatului mondial h

În închisoarea din Arras, în contact cu patrioţii întemniţaţi după prerial, Babeuf însuşi îşi va revizui unele aprecieri greşite asupra evenimentelor trecute, îşi va cristaliza definitiv concepţia filosofică şi politică. În închisoare s-a format nucleul de bază al viitorilor participanţi la mişcarea utopist-comunistă. Iată de ce, anul 1795 a fost ales de Ehrenburg pentru a ne introduce în atmosfera Parisului şi pentru a începe povestirea vieţii acestui

1 V.E. Tarlé: Germinal et Prairial, Edition en langues étrangères, Moscou 1959.

mare revoluţionar, ale cărui idei au dominat timp de decenii mişcarea revoluţionară din Franţa.

În 1795 Babeuf avea 35 de ani. Dar, în afara faptului că anii revoluţiei au o altă valoare decât anii calendaristici, înşişi anii din perioada prerevoluţionară au fost pentru el infinit mai lungi şi mai anevoioşi decât pentru ceilalţi oameni de seamă din epoca Revoluţiei Franceze. Tabloul copilăriei şi tinereţii lui Babeuf, pe care Ehrenburg reuşeşte să ni-l evoce în câteva pagini impresionante, ne pune în faţă toate premizele care au determinat evoluţia ulterioară a lui Babeuf.

François Babeuf s-a născut în Picardia, într-un moment când aci, ca şi în celelalte provincii mai evoluate ale Franţer se împleteau toate contradicţiile ultimilor ani de existenţă a societăţii feudale. Producţia manufacturieră şi industrială luase un avânt puternic. În tot nordul Franţei, industria textilă era în plină dezvoltare; numai Picardia număra, în ajunul revoluţiei, peste 250 de mii de muncitori. Cea mai mare parte dintre aceştia lucrau la domiciliu. Ei nu constituiau încă proletariatul modern, dar nu mai erau nici lucrătorii micilor ateliere din Evul Mediu. Marile întreprinderi în care muncesc femei şi copii sunt încă puţin numeroase, dar, în mod practic, femeile sunt de pe acum smulse vieţii lor casnice, familiei, căci, la

domiciliu fiind, ele lucrează totuşi pentru fabricant. De aceea, când Babeuf îşi aminteşte de mama lui, el n-o vede altfel decât torcând, zi şi noapte torcând: „Ochii îi erau bolnavi de atâta tors, inima-i era bolnavă de viaţă”. Şi cu toate că mama lucra, tatăl de asemenea lucra, în lungile seri de iarnă, în casă nu se găseau adesea „niciun capăt de lumânare, niciun blid de linte”.

Babeuf cunoscu de timpuriu şi viaţa ţărănimii franceze, crunt asuprită de seniorul feudal. Este adevărat că în ajunul revoluţiei, în Franţa, numărul ţăranilor şerbi rămăsese destul de mic, dar servituţile care apăsau asupra ţărănimii erau cumplit de grele.

Jean Jaurès, unul din cei mai buni istorici ai Revoluţiei Franceze, în opera sa, pe care Lenin o aprecia ca fiind „foarte folositoare”*, ne înfăţişează tabloul dramatic al exploatării nemiloase la care era supus ţăranul francez.[1]

„Asupra tuturor forţelor naturii, scrie Jaurès, asupra a tot ceea ce creşte, se mişcă, respiră, dreptul feudal şi-a extins puterea: asupra apelor din râurile cu peşte, asupra focului ce încinge cuptorul şi coace mizera pâine amestecată cu ovăz şi orez, asupra vântului ce mişcă morile de grâu, asupra vinului ce ţâşneşte din teasc, asupra vânatului prădalnic ce dă năvală de prin păduri sau de prin ierburi, făcând ravagii în grădini şi ogoare.

Ţăranul nu poate face un singur pas pe drumuri, nu poate traversa un râuleţ oricât de mic, pe un şubred podeţ de lemn, nu poate cumpăra la târg un metru de postav sau o pereche de saboţi, fără a da ochii cu feudalitatea prădalnică şi sâcâitoare” 1.

Dacă aceasta era în general situaţia ţărănimii franceze, apoi în Picardia ea era încă şi mai grea. Pe acest străvechi pământ al Jaqueriilor, mâna seniorului, spune Ehrenburg, apăsa de două ori mai greu. Babeuf era aproape copil când începu să lucreze la un birou cadastral, având posibilitatea să cunoască îndeaproape rapacitatea şi

1 V. I. Lenin, Opere, voi. 8, Editura de Stat pentru Literatură Politică, pag. 29.

cruzimea seniorului picard, precum şi viaţa grea a ţăranilor din jur. Amintirea marii Jaquerii şi a supliciului celor douăzeci de mii de ţărani în frunte cu Guillaume Carie, nu numai că nu i-a făcut pe ţăranii din Picardia să abandoneze lupta, ci, dimpotrivă, a menţinut vie flacăra luptei pentru o viaţă omenească, pentru dreptate.

Şi tocmai pentru că mizeria ţărănimii îi era lui Babeuf atât de apropiată, primele sale vise asupra unei societăţi bazate pe justiţie şi egalitate se inspiră din idealul lui Jean-Jacques Rousseau, care imagina o societate de mici producători, aşa fel încât „niciun cetăţean să nu fie destul de îndestulat pentru a putea cumpăra pe un altul, şi niciun cetăţean să nu fie atât de sărac pentru a fi silit a se vinde”[23]. Iar ataşamentul ţărănimii picarde la bunurile comunale, păstrate prin secole de lupte, găseşte un puternic ecou la Babeuf, care fusese pătruns de formula lui Rousseau: Produsele aparţin tuturor, pământul nu aparţine nimănui.

În formarea personalităţii lui Babeuf un rol important l-a avut tatăl său, soldat căzut în dizgraţie şi mizerie. Dar soldatul dizgraţiat era şi el un om al vremurilor sale. Făcuse numeroase fapte vitejeşti pe câmpurile de luptă şi acum visa pentru fiul său o viaţă eroică. Pe François îl învăţă multe lucruri folositoare* dar în special îl făcu să cunoască pe Plutarh şi vieţile eroilor romani, pe atunci la modă. De altfel, această modă nu apăruse de loc întâmplător; semnificaţia ei o găsim în puternicele frământări care au precedat marele asalt asupra feudalismului. Într-adevăr, după cum arată Plehanov, „«*Portretul*» *literar al burgheziei nu îndemna la eroism*. Or, adversarii vechiului regim simţeau nevoia eroismului, erau conştienţi de necesitatea cultivării virtuţilor *civice* în sânul stării a treia. Unde puteau fi găsite atunci modelele unor astfel de virtuţi? Chiar acolo unde înainte erau

---

2 J. Jaurès : Histoire socialiste de la Révolution Française, toms !.. Editions Sociales Internationales 1939, pag. 18.

3 Jean-Jacques Rousseau : Contractul Social, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1957.

căutate modelele gustului literar: *în antichitate*.

Şi iată că renaşte pasiunea pentru eroii antici, iar opera lui JPlutarh devine cartea de căpătâi a tinerilor ideologi ai burgheziei” *1*. De aceea, atunci când se hotărăşte să-şi consacre întreaga viaţă binelui poporului, François Babeuf va adopta numele legendarilor luptători din antichitate, Gracchus, pe care cu zeci de ani mai târziu îi va îndrăgi şi Marx[45].

Revoluţia încă nu izbucnise, dar Babeuf, frământat de mizeria şi nedreptăţile de care se lovea la tot pasul, precum şi de lecturile sale filosofice, căuta dezlegare la problema organizării viitoare a societăţii. În vremea aceea, ideile comuniste pluteau oarecum în aer. Trecuse mai bine de treizeci de ani de la apariţia *Codului Naturii* al lui Morelly, care considera că proprietatea privată stă la origina tuturor relelor din societate şi, prin urmare, vedea în desfiinţarea proprietăţii şi punerea în comun a bunurilor singurul mijloc pentru realizarea unei societăţi bazate pe dreptate. Dar, pentru realizarea unei atari societăţi, Morelly nu vedea decât mijloace spirituale: libertatea de critică pentru „a ataca erorile şi prejudecăţile care susţin spiritul de proprietate”[6].

Era firesc ca Revoluţia care a izbucnit în 1789 şi s-a înfăptuit prin participarea activă a păturilor celor mai asuprite şi mai exploatate să fi adus la suprafaţă şi curente de idei care să exprime mai puternic şi mai concret interesele acestor pături. De aceea scria Marx că: „Revoluţia Franceză a generat idei care duc dincolo de cadrul *ideilor* vechii rânduieli a lumii în ansamblul ei. Mişcarea revoluţionară care a început în 1789 în *Cerele social*, care pe la mijlocul drumului ei a avut ca reprezentanţi principali pe *Leclerc* şi pe *Roux*, şi care a fost înfrântă pentru un timp odată cu conspiraţia lui Babeuf, această mişcare a generat ideea *comunistă*, pe

---

4 S. V. Plehanov : Arta şi literatura, Goslitizdat, 1948, p. 174.

5 Marx promisese fiicelor sale că va scrie pentru ele o dramă despra fraţii Grachi (V. Amintiri despre Marx).

6 M. Morelly : Code de la Nature, pag. 188.

care prietenul lui Babeuf, Buonarroti, a reintrodus-o în Franţa după revoluţia din 1830. Această idee, consecvent elaborată, este *ideea unei noi rânduieli a lumii* b

Babeui se deosebeşte însă fundamental de toţi utopiştii care l-au precedat nu numai pentru că gândirea lui a pătruns mai adânc în esenţa fenomenelor sociale, ci şi prin aceea că, pentru el, singura cale de transformare a societăţii, singura posibilitate de a dobândi *Fericirea generală* este lupta revoluţionară a maselor.

Sesizând cu o admirabilă intuiţie rolul presei revoluţionare, el îmbrăţişează meseria de ziarist. În această calitate, mai întâi în *Corespondentul din Picardía* apoi în *Tribunul Poporului*, el va exprima cerinţele arzătoare ale păturilor celor mai asuprite ale societăţii. Pentru aceste calităţi, Marx situează scrierile lui Babeuf în cadrul literaturii „care a exprimat în toate marile revoluţii moderne revendicările proletariatului” 2.

Dar, între *Corespondentul din Picardía* şi *Tribunul Poporului*, Babeuf a parcurs un drum lung, îmbogăţindu-şi şi completându-şi concepţia pe baza experienţei revoluţionare a maselor şi a propriei sale experienţe, eliminând ce era mistic şi idealist, pentru a se situa pe o poziţie revoluţionară. În această privinţă, tânărul Charles Germain, un iacobin înflăcărat, pe care Babeuf îl întâlneşte în închisoarea din Arras, a avut asupra lui o influenţă binefăcătoare, făcând din el un discipol pasionat al filosofului materialist Plelvétius. Odată cu orientarea materialistă a gândirii sale, care nu depăşeşte bineînţeles limitele materialismului francez al secolului al XVIII-lea, în concepţia lui Babeui se precizează problema raporturilor şi a luptelor de clasă. Aceasta îi va permite să se orienteze în noile condiţii sociale ale Franţei după lovitura contrarevoluţionară de la 9 thermidor şi să înţeleagă fondul contrarevoluţionar al thermidorismului. Astfel, dacă la început el nu a pătruns semnificaţia şi necesitatea dictaturii iacobine, bucurându-se de căderea lui Robespierre, pe care-l acuza de a fi urmărit depopularea Franţei, mai târziu, analizând conţinutul acestei dictaturi,

Babeuf îşi rectifică aprecierea făcută iniţial. „Mărturisesc astăzi cu bună credinţă, spune el într-o scrisoare, că-mi reproşez de a fi văzut altă dată în culori negre atât guvernul revoluţionar cât şi pe Robespierre, pe Saint-Just...” Iar în ceea ce priveşte metodele folosite de guvernul revoluţionar, cu care în trecut el nu fusese de acord, acum recunoaşte că „salvarea a douăzeci şi cinci de milioane de oameni nu poate fi pusă în cumpănă cu menajarea câtorva indivizi suspecţi” 1. Şi, din acel moment, Babeuf analizează toate problemele politice numai în lumina luptei de clasă. În *Tribunul Poporului*, Babeuf întreabă:

„Ce este o revoluţie politică, în general?

Ce este, în particular, Revoluţia Franceză?

Un război declarat între patricieni şi plebei, între bogaţi şi săraci”[7].

Pornind de la această idee de bază, el demască diferitele aspecte ale societăţii franceze din perioada thermidoriană în care aristocraţia din naştere fusese înlocuită cu aristocraţia banului. Pentru a zdrobi această nouă aristocraţie, Babeui se adresează maselor, pregătindu-le pentru lupta armată. Comunismul în concepţia lui Babeuf nu era un regim ce putea fi instaurat pe cale paşnică, ci numai ca o consecinţă a unei lupte directe şi necruţătoare. Acuzat că ar predica războiul civil, Babeuf răspunde: „Voi vorbiţi despre război civil, ca şi cum acesta n-ar exista! Ca şi cum războiul celor bogaţi împotriva celor săraci n-ar fi cel mai crâncen război civil, mai ales când primii sunt înarmaţi până-n dinţi, iar ceilalţi sunt fără apărare”[8].

Atunci când vorbeşte de bogaţi şi săraci, Babeuf vede într-adevăr lupta de clasă, dar numai sub aspectul repartiţiei bunurilor, fără însă a înţelege că rădăcina acestei lupte se află în modurile de producţie. Dar aşa cum remarcă Roger Garaudy, „contribuţia sa la elaborarea comunismului este aci originală.

---

7 Idem, pag. 32.
8* Idem, pag. 61.

şi decisivă... Babeuf vede în relaţiile dintre clase explicaţia şi cauza tuturor luptelor politice şi analiza acestor relaţii de clasă îi determină atitudinea politică” 1.

Atitudinea lui politică nu este aceea a unui visător, ci a unui revoluţionar, care ştie să îmbine admirabil munca legală, agitaţia politică de masă, cu munca ilegală. În condiţiile celei mai cumplite reacţiuni, organizate după 1795 de Directorat, Babeuf nu încetează niciun moment activitatea sa de agitator legat de mase. Şi Ehrenburg ne dă nenumărate exemple care dovedesc cât de multiple, cât de variate erau formele de agitaţie pe care pasiunea revoluţionară le inspirase lui Babeuf.

Remarcabil în activitatea lui Babeuf e faptul că el a înţeles necesitatea unei organizaţii ilegale; de aceea, în martie 1796, pune bazele *Conspiraţiei Celor Egali*, condusă de un *Directorat Secret*, în care intră revoluţionari de seamă, apărători înflăcăraţi ai libertăţii, ai unei societăţi bazate pe adevărata egalitate. Printre aceştia au fost Darthé, Félix, Le Peletier, Sylvain Maréchal şi Buonarotti. Astfel Babeui se detaşează de socialiştii şi comuniştii utopici dinaintea lui şi chiar de după el, tocmai prin faptul că la el, gândirea teoretică era îmbinată cu activitatea practică revoluţionară. De aceea Marx apreciază *Conspiraţia Celor Egali* ca prima apariţie a unui partid comunist, într-adevăr activ...[910]. Desigur, într-o ţară ca Franţa de la sfârşitul secolului al XVIII-lea, cu un proletariat abia în formare, Babeuf n-a putut înţelege structura de clasă a societăţii capitaliste, a cărei genială analiză o va face Marx, peste o jumătate de veac. Cu toate acestea, în celebrul *Manifest al plebeilor*, el preconizează nu numai comunismul agricol, ci extinderea acestui principiu şi la industrie şi la comerţ, făurirea unei societăţi în care toţi membrii ei să fie „producători şi consumatori în proporţia necesară, ca toate nevoile să fie satisfăcute şi nimeni să nu sufere nici de mizerie, nici de epuizare. E timpul ca mulţimea să nu mai fie o turmă ce poate fi tunsă

---

9 Garaudy, Roger : Les sources irançaises du socialisme scientiiique, 10E ditions Hier et Aujourd’hui, p. 71.

până la piele, sugrumată sau determinată a se sugruma singură. Să se termine cu stăpânii, antropofagii, tiranii, ambiţioşii, să nu mai existe exploatatori şi exploataţi"[11].

În ceea ce priveşte modul de a ajunge la ţelul urmărit, Babeuf vede o singură cale pentru a smulge puterea din mâinile acelora care guvernau Franţa, şi anume: insurecţia populară. Mai mult decât atât, lungile sale întemniţări, precum şi experienţa perioadei iacobine a revoluţiei i-au arătat lui Babeuf că revoluţia trebuie să fie categorică: niciun fel de jumătăţi de măsură faţă de vechiul regim de asuprire! „El trebuie nimicit, altfel totul xar trebui reînceput". Prin urmare, atunci când o insurecţie victorioasă va răsturna vechiul regim, puterea trebuie să fie încredinţată unei autorităţi numite de poporul insurecţional. După cum remarcă academicianul Volghin „două trăsături caracteristice deosebesc în mod net pe babuvişti, atât de înaintaşii lor, comuniştii din secolul al XVIII-lea, cât şi de marii utopişti de la începutul secolului al XIX-lea: ideea unei răsturnări revoluţionare în numele comunismului şi ideea dictaturii celor ce muncesc, ca etapă de tranziţie spre comunism"[12].

Cu toate trăsăturile pozitive ale concepţiei lui Babeuf, care a însemnat o etapă importantă în istoria comunismului utopic, această concepţie nu s-a putut ridica la nivelul comunismului ştiinţific, în primul când datorită nivelului insuficient de dezvoltare a capitalismului din acea vreme şi absenţei unui proletariat modern. Din această cauză, nicăieri în scrierile lui Babeuf nu găsim o expunere sistematică a bazelor societăţii comuniste la care el visa. Cu toate trăsăturile materialiste, teoria babuvişti lor rămâne în fond raţionalistă deoarece, după ei, comunismul este un sistem care „corespunde naturii omului" şi decurge din principiul dreptului natural. Totodată, babuviştii nu au

---

11 Vezi K. Marx — F. Engels, Opere, vol. 4, Editura Politică — Bucureşti 1958, p. 343.

3 G. Babeuf, Textes choisis, Editions sociales, 1951, pag. 89.

12 V. P. Volghin : De la Babeuf la Marx, Analele Romîno-Sovietice Nr. 10/1948.

înţeles rolul istoric al dezvoltării industriei socotind, sub influenţa lui Rousseau, că societatea viitoare trebuia să fie, în cea mai mare parte, agrară.

*

Principalele episoade din viaţa lui Babeuf, numeroasele scrisori rămase de la el ni-l prezintă nu numai ca pe un luptător dârz şi neînfricat, dar, în acelaşi timp, ca pe un om de o rară sensibilitate şi duioşie, animat de un profund umanism. Procedeul artistic al lui Ehrenburg, bazat pe folosirea contrastelor, scoate în evidenţă evoluţia politică a lui Babeuf, nu numai prin prisma scrierilor şi activităţii sale revoluţionare, ci şi prin evoluţia sa sufletească. Omul care în 1789, ajuns la Paris, era cuprins de un fior văzând capul lui Foulon în ţeapă şi mulţimea cântând şi dănţuind în jur, peste şapte ani va scrie de nenumărate ori cuvântul: „Moarte! Moarte!” Era desigur acelaşi om şi, totodată, nu chiar acelaşi. Nu numai suferinţele trecute ale poporului îl îndemnau să ceară moartea pentru asupritori, ci mai ales spectacolul contrarevoluţiei thermidoriene, înăbuşirea răscoalelor din germinai şi prerial, arestarea patrioţilor, acţiunile deschise ale regaliştilor, reîntoarcerea tacită a emigranţilor de la Coblentz, ce se aruncau peste Franţa, după cum va scrie şi Alecu Russo cu jumătate de veac mai târziu: „cu furia nesăţioasă de putere şi de averi a Fanarioţilor

Înţelegând că revoluţia e o formă a luptei de clasă, o luptă pe viaţă şi pe moarte, Babeuf acceptă toate consecinţele, şi, pe măsură ce dragostea lui pentru popor creşte, pe măsură ce pasiunea revoluţionară îi cuprinde şi îi domină întreaga fiinţă, el pare chiar a rămâne aproape insensibil la suferinţele celor ce-i sunt aproape. Şi totuşi acelaşi om, în clipele când, muribund, e târât spre eşafod, într-o supremă şi ultimă încordare, găseşte puterea de a mai spune, adresându-se poporului asuprit de pretutindeni: „Mor cu dragostea în suflet!”

*

Conspiraţia Celor Egali fiind descoperită de Poliţia Directoratului, conducătorii ei sunt trimişi în faţa judecăţii.

Marea burghezie franceză, deşi abia ajunsă la putere, nu era de loc lipsită de orientare practică. Socotind că Parisul zilelor revoluţionare, deşi dezarmat, e încă primejdios, organizează judecarea acuzaţilor nu la Paris, ci în tihnitul orăşel Vendôme. Aceasta nu a împiedicat însă ca procesul să se transforme într-un rechizitoriu la adresa reacţiunii thermidoriene.

Babeuf, care nu era orator, se pregătea minuţios pentru şedinţe. Nu pentru a-şi apăra viaţa, ci pentru a apăra ceea ce poporul cucerise în anii revoluţiei. La fiecare replică, el aminteşte juraţilor că cauza sa şi a tovarăşilor săi se confundă cu aceea a Republicii. În numele acestei Republici şi împotriva monarhiei, a cărei restaurare o vedea pregătindu-se, Babeuf cerea gruparea tuturor republicanilor şi lupta comună! Astfel, până la ultima sa suflare, Babeuf a rămas un militant înflăcărat, un adevărat Tribun al poporului!

Maestru în redarea atmosferei de epocă, cunoscător profund al poporului francez şi al luptelor sale revoluţionare, prin *Viaţa lui Gracchus Babeuf*, Ilya Ehrenburg ne face să participăm intens la viaţa Parisului din perioada de sfârşit a revoluţiei. El ne învaţă să cunoaştem eroii populari ai acelei epoci şi totodată acea clasă care, pentru interesele ei josnice şi egoiste, a organizat în tinereţe căderea şi uciderea lui Robespierre şi a altor eroi populari şi, cu aproape 150 de ani mai târziu, căderea Parisului.

În atmosfera acelei epoci, evocată magistral de Ehrenburg, se conturează mai puternic chipul luminos şi pur al lui Babeuf, acest revoluţionar de seamă, a cărui viaţă s-a contopit cu lupta maselor celor mai exploatate din vremea sa.

Gracchus Babeuf, Tribunul Poporului, a fost ultimul revoluţionar al secolului al XVIII-lea, care, pe plan superior şi văzând mult mai departe, a încercat să reînvie nădejdile, elanul şi vigoarea maselor, chemându-le la luptă pentru înfăptuirea revoluţiei în numele comunismului.

c. B o I e o

EGALITATE SAU…

Era pe la mijlocul săptămânii, în ziua de septidi 19 pluvioz anul III, sau, după stilul vechi, joi 7 februarie 1795. Fosta Biserică închinase această zi Sfintei Doroteia, iar Revoluţia o dedicase lichenului, plantă parazită după cum fiecare ştie. De altfel, parizienii nu se sinchiseau nici de botanică, nici de calendar. Mai curând se interesau de pâine. Pe la cozile din jurul brutăriilor, oamenii vorbeau:

— Se zice că astăzi n-o să primim decât două uncii[13].

— În suburbia *Marceau* nu se dă nici atâta…

Dinspre Marea Manecii sufla un vânt rece şi umed.

Nicăieri nu te puteai feri de el. În pragul dughenelor, negustorii de lemne aveau mutre dispreţuitoare: îşi dădeau aere de bijutieri. Dimineaţa, pe strada *Mouffetard* s-au găsit patru cadavre: o femeie cu cei trei copii ai săi. Muriseră de foame, sau poate de frig. Când s-a aflat, în cartierul halelor, că în ziua aceea, adică septidi, sau joi, sau ziua lichenului, nu va fi de loc pâine, cetăţeana Moreau a strigat unui brutar:

— Uite copiii mei! N-am ce să le dau de mâncare. Mai bine ucide-i!

Bineînţeles, cetăţeana Moreau a fost imediat arestată. Unii spuneau că era tricoteză 1 şi că pe vremea lui Robespierre ar fi dănţuit în jurul ghilotinei. Alţii, dimpotrivă, afirmau că ar fi în slujba acelui emigrant obraznic, care îndrăznea să poarte titlul de Delfin U Copiii cetăţenei Moreau plângeau. Agentul de poliţie Louis Labrat dădea din cap cu un aer reprobator:

„Câtă bătaie de cap! Femeile ţin discursuri subversive, recalcitranţii mor în văzul tuturor şi, în plus* vântul acesta rece dinspre Marea Manecii, care nu se mai potoleşte! Nu cumva l-o fi îndreptat chiar Pitt[14] asupra Republicii?… Ce iarnă! Sena îngheţată de cinci săptămâni… Nu e de mirare că negustorii de lemne isteţi

---

13 Uncie — măsură veche echivalînd cu 30,59 gr. (n.t.).

14 William Pitt (1759—1806) — om politic englez, prim-mi- nistru între 1783 şi 1801, 1804 şi 1806, principalul organizator al coaliţiei europene împotriva Franţei revoluţionare (n.t.).

arborează aere de bijutieri. Şi acum, vântul acesta!...”

— *Curierul Republican*! Revoluţia a luat sfârşit!

Agentul ciuleşte urechile: strigăte subversive!

Cine îndrăzneşte? Regaliştii? Anarhiştii? Oamenii lui Coburg[15]?

Îl înhaţă de guler pe cel care strigase. E un puşti de vreo zece ani, un vânzător de ziare.

— Cine ţi-a spus că Revoluţia a luat sfârşit?

— Un cetăţean foarte serios. Avea un ceas de aur – aşa de mare! Mi-a cumpărat un ziar. Mi-a dat o livră şi a spus: „Slavă domnului, s-a sfârşit cu Revoluţia”.

Louis Labrat e un cetăţean conştient. El respectă Convenţiunea, bustul lui Rousseau din grădina Tuileries şi cântecele patriotice. Iar dacă în adâncul inimii respectă şi ceasurile de aur, asta n-o mărturiseşte nimănui. Morocănos, îl lămureşte pe copil:

— Cetăţeanul acela era, desigur, un agent al Angliei sau o creatură a lui Robespierre. Revoluţia, dragul meu, nu se poate termina. Revoluţia e ceva trainic, e pentru totdeauna. Cu asemenea strigăte n-ai să culegi lauri!

Poliţistul trage după el puştiul care plânge. Incidentul s-a produs în apropiere de Teatrul Republicii. Este un loc de trecere şi o oră de mare animaţie. Peste puţin va fi ora şase. Cetăţenii se îndreaptă în grabă spre sălile de spectacole. Unii se opresc din drum: Cine-i arestat? Un iacobin? Un pungaş? Când află despre ce e vorba, toată lumea zâmbeşte; un bărbat cu bucle lungi, atârnând peste gulerul de catifea neagră, izbucneşte în râs în nasul agentului zăpăcit.

— Da, da, s-a sfârşit... s-a sfârşit... de altfel era şi timpul.

Labrat vrea să-l înşface şi pe glumeţul muscadin 1. Dar mâna lui abia ridicată cade la loc: cine ştie?... Dacă cumva astăzi Convenţiunea o fi decretat într-adevăr că

---

15 Friedrich de Saxa-Coburg (1737—1815). General austriac, unul din conducătorii coaliţiei austro-prusace împotriva Franţei revoluţionare. Denumirea de „partizani ai lui Pitt şi Coburg“ cuprindea pe toţi aristocraţii şi regaliştii, duşmani ai Revoluţiei (n.t.).

Revoluţia s-a terminat? Convenţiunea mai decretase şi altele! Muscadinul aruncă la casa teatrului un teanc de asignaţii[16] şi, clipind din ochi cu un aer degajat, intră în vestibul, în timp ce Louis Labrat se depărtează, trăgând după el copilul în lacrimi. Vântul nu se domoleşte.

La Teatrul Republicii spectacolul începu cu întârziere.

Lipseau luminările şi suflerul pretindea să i se plătească onorariul în bani grei; se jura că nu e în stare să sufle pe nemâncate. Anevoie fu convins să-şi schimbe hotărârea.

Se reprezenta tragedia *Epicharis şi Neron1*. Când cortina se ridică, aplauze răzleţe răsunară la galerie: „Bravo Talma!”[17]; dar parterul răspunse printr-un murmur ostil: „Ssst”.

Tinerii muscadini cu bucle lungi nu-l iubeau pe Talma: trecea drept iacobin. Actul întâi se încheie în linişte. În pauză fiecare îşi petrecea timpul în felul său. Afaceriştii şuşoteau între ei: revindeau stofe, luminări, săpun şi cârnaţi. *Minunatele*[18], fără pic de teamă, scoteau din poşete de mătase mostre de mărfuri. La galerie soldaţii gâdilau fete care chicoteau. Muscadinii se întreceau care mai de care să nimerească în bustul lui Marat[19] cu ouă clocite şi napi degeraţi. În culise, actorul Fusil spunea lui Talma:

— Se pare că asistăzi *Tinerimea aurită*[20] pregăteşte

---

16 Muscadini — tineri din marea burghezie şi din aristocraţie, - constituiţi în bande ce se dedau la numeroase acţiuni contrarevoluţionare. Erau denumiţi astfel deoarece se îmbrăcau cu un lux ţipător şi foloseau parfumul de mosc (în fr. muşc) (n.t.).

17 Talma (François Joseph) (1763—1826) — actor francez, reprezentant al tendinţei realiste în teatru, a încercat să facă din teatru un promotor al ideologiei revoluţionare. în timpul imperiului a devenit actorul favorit al lui Napoleon (n.t.).

18 Minunatele (les merveilleuses) — nume dat unor femei îmbrăcate excentric, în timpul Directoratului (n.t.).

19 Marat (Jean-Paul) (1743—1793). Unul din cei mai consecvenţi revoluţionari şi conducători ai clubului iacobin (n.t.).

20 Tinerimea aurită (La jeunesse dorée) — tineri aparţinînd

ceva…

Talma făcu un gest care voia să spună: n-are nicio importanţă!

Talma juca pe Neron, vicleanul, crudul, nefericitul Neron, atotputernic şi neputincios, iritat, plin de amărăciune, izolat.

— N-are nicio importanţă!

Talma avea memorie bună. Acum era considerat iacobin; dar înainte i se spunea „girondinul” 1. De fapt ce era? Pur şi simplu un actor, un comedian, un elev al marelui Garrick[21]. Sub Robespierre i s-a interzis să-l joace pe *Brutus*: în această piesă era vorba de rapoarte mincinoase pe baza cărora putea fi arestat un cetăţean al Romei… Şi de câte ori, în perioada aceasta, n-a fost silit să rostească cuvântul „cetăţean”, în loc de „prinţ” sau de „marchiz”, cu toate că astfel se rupea cadenţa unui alexandrin! De câte ori, în locul unui monolog, n-a fost obligat să declame textul unui analfabet! Iar acum este tocmai contrariul. Ba nu, în fond e acelaşi lucru. Când un actor interpretează un rol de iacobin, e huiduit. Lui Dugazon i se smulge peruca: pricepeţi dumneavoastră… acest Dugazon e un canibal!

Cum îl juca Talma pe Neron! Cu ce aer sumbru surâdea! Cât de apăsătoare şi cumplită îi era moartea! Dar degeaba! Jocul lui nu putea să-i emoţioneze pe spectatori: pentru aceştia tragediile deveniseră de mult ceva obişnuit. Într-o lojă din dreapta o doamnă spuse însoţitorului său:

— Ce minunat joacă astăzi Talma! Se vede că înţelege bine sufletul unui tiran.

Dar însoţitorul ei nu era de aceeaşi părere. El prefera vechea Franţă şi vechiul teatru.

Taima, fără perucă, înfăşurat într-un peplum în loc să poarte costumul de paradă, spunând o tiradă fără s-o cânte, îi apărea mai curând ca un iacobin ignorant, ca un

---

aristocraţiei şi marii burghezii ; după 9 thermidor au participat la reacţiunea contrarevoluţionară (n.t.).

21 Garrick David (1717—1779) — actor englez. Unul din întemeietorii realismului în teatrul Europei occidentale (n.t.).

Robespierre pe scenă.

Răspunse doamnei:

— Taima nu pricepe absolut nimic din teatru. Nici măcar nu e actor; e doar un jalnic bufon, bun cel mult pentru vreo baracă unde se joacă Shakespeare.

La parter cineva strigă:

— Hei, iacobinule!... Tu mi-ai ucis fratele.

Şi arăta spre un cetăţean aşezat în rândul al şaselea. Solidarizându-se cu el, muscadinii cu bucle lungi începură de îndată să murmure: „Moarte iacobinilor!”... Un spectator de prin mijlocul sălii zâmbea cu un aer nepăsător: privea spre pieptul voluminos al Epicharisei. Continuă să zâmbească chiar după ce un muscadin ţanţoş îl lovi drept în faţă. Blegul se mărgini să bâlbâie:

— Şi mie mi-au ucis un frate. Este, desigur, o fatalitate.

Pe scenă Nerón murea. Soldaţii continuau să gâdile fetele, iar *minunatele* puneau la cale afaceri rentabile cu slănină. Într-unul din rândurile din faţă şedea cetăţeanul Sansón b Purta o redingotă lungă, cafenie şi, din când în când, simţind aţintite asupra lui privirile femeilor, cetăţeanul Sansón îşi îndrepta, cochet, talia. Tragedia nu-l interesa. Căsca. La Teatrul de Vodevil sau la Teatrul Feydeau, spectacolele erau mai distractive. „Mult le mai trebuie acestor neciopliţi ca să-l ucidă pe Nerón. Ce plictiseală!” Căscând, Sansón îşi reamintea

1 E vorba de Henri Sansón, călăul din Paris care, împreună cu tatăl său, Charles Sansón, l-a ghilotinat pe Ludovic al XVI-lea; după 1793, rămânând singurul călău oficial, a executat pe iacobini (n.t.).

de alte crispaţii, de alte personagii, ce muriseră pe o altă scenă. El îi asistase pe toţi. Arătase capetele lor unui public lacom de senzaţii tari. Îşi îndeplinise în mod cinstit slujba pentru toţi: pentru rege, pentru Hébert[22], pentru Danton[23], pentru Robespierre; numai el singur, Sanson,

---

22 Charlotte Corday (1768—1793) — participantă la complotul contrarevoluţionar, ucigaşa lui Marat (n.t.).

23 Danton, Georges-Jacques (1759—1794) — unul din conducătorii

scăpase. Le era tuturor indispensabil. Sanson nu pronunţa discursuri înflăcărate, nu născocea legi noi, nu făcea jurăminte, nu se bătea cu pumnul în piept, nu urla cântece; nu, el doar tăia capetele cu măiestrie. Ce însemnau pentru el tiradele lui Talma? Nu auzise el pe eşafod rugăciunea ultimului Capet[24], cântecele girondinilor, râsul lui Danton şi strigătul de durere, strigătul sălbatic al lui Robespierre rănit, când el, Sanson, i-a smuls bandajul care îi lega maxilarul[25]? Ce-l interesau pe el tragediile? Se afla în sală doar pentru că după idiotul acesta de Neron era anunţată o piesă veselă. La teatru cetăţeanului Sanson îi place să râdă. În zadar se străduieşte Talma: aici, nimeni nu-l înţelege.

După *Epicharis şi Neron* trebuia să urmeze o comedie. În pauză muscadinii discută între ei cu însufleţire.

Pe scenă apare actorul Fusil. Joacă în *Crispin, rivalul stăpânului său*[26]. Zâmbeşte ou şiretenie. Numai publicul din rândul întâi îşi poate da seama că o crispare nervoasă îi contractă faţa. De la parter se aud ţipete:

— *Zi-i Deşteptarea poporului*!

— Vorbeşte mai tare!

— Iacobinule!

— Asasinule!

— Monstrule, ai exterminat mii de nevinovaţi la Lyon!

— Asta să declame!… să-i rămână versurile în gâtL.

Zâmbetul şiret a pierit. N-a mai rămas decât un rictus de frică. Ce-i de făcut? Va trebui să repete acele cuvinte îngrozitoare, acea chemare la măcel plină de ameninţări pentru a-i săi şi poate chiar pentru el. Fusil începe, dar muscadinii tot nu se potolesc:

— Nu va avea curajul să le declame!… E nedemn de ele!

---

aripii drepte a iacobinilor (n.t.).

24 Ludovic al XVI-lea (n.t.).

25 Robespierre fusese tîrît la ghilotină grav rănit de un glonte tras în momentul arestării şi care îi zdrobise maxilarul (n.t.).

26 Comedie în proză de Le Sage, publicată în 1707 (n.t.).

— Să declame Taima!… Aviz cititorului!… Hei! Taima!…

Strigătele devin ameninţătoare. Toţi muscadinii se îndreaptă buluc spre scenă. Taima îşi face intrarea. Nu apucase încă să dezbrace toga lui Nerón. E totodată afabil şi semeţ. De acord, va recita *Deşteptarea poporului*! N-a mai recitat el şi alte versuri şchioape? *Odă către Marat, prietenul poporului,* şi *Odă către Charlotte Corday 1*? Versurile proaste rămân versuri proaste, dar aici nimeni nu are nevoie de Shakespeare. E nevoie doar de sânge şi de lăzi cu untură.

Fusil schiţase gestul de a se retrage, dar nu i se dădu răgaz să părăsească scena:

— Stai acolo şi ţine luminarea!

Nerón spunea versurile jalnice ale unui poet fluierat – Souriguiéres – şi bufonul Crispin ţinea candelabrul. Mâna lui Fusil tremura, iar pe perete dansa caraghios umbra tiranului roman. Posac, fără însufleţire, Taima declama:

Da, pe mormântul vostru vă jurăm ia în nenorocita noastră ţară.

Să facem un măcel, da, un măcel Din aceşti groaznici canibali. 1

Muscadinii reluau în cor: „Un măcel, da, un măcel \ *b*e*i* Nu voiau să vadă comedia:

— Jos cu Fusil!

Cu asta spectacolul luă sfârşit, spre regretul soldaţilor de la galerie, ca şi al cetăţeanului Sanson care nu apucase să râdă.

Lăsându-i în pace pe actori, muscadinii se ocupau acum de bustul lui Marat. Unii strigau: „Să-l sfărâmăm!” Alţii: „La canal!” Aceştia din urmă triumfară. Ideea unei manifestaţii nocturne păru seducătoare.

Manifestaţia se îndreptă mai întâi spre strada *Clicihannais*, unde locuia redactorul gazetei *Oratorul Poporului*, ieri iacobin şi comisar al Convenţiunii la Toulon, amator de aur şi de ghilotinări, azi prieten al ordinii, conducător al *Tinerimii aurite*, veşnic cochetul, guralivul şi vanitosul Fréron.

Cu zâmbetul pe buze le ieşi în întâmpinare: pe aceşti muscadini se sprijinea el acum. Aşa cum un colonel ar fi trecut în revistă baionetele, Fréron le examină buclele lungi.

— Ştiţi desigur că n-am puţini duşmani. Evreul Moïse Bayle mă acuză că aş fi participat la masacrele de la Toulon. Dar nu e un adevărat francez şi, pe deasupra, e un mare şmecher. Ar vrea să pună mâna pe *Oratorul Poporului*.

Un muscadin îl întrebă pe un altul:

— Despre ce vorbeşte?

— Bayle i-a publicat scrisorile din Toulon. Se pare că sub Robespierre Fréron se lăuda că trimite zilnic două sute de capete la ghilotină. Declarase textual: „Capetele cad ca grindina”.

— La ce bun să mai răscolim trecutul? Puţin ne pasă dacă a fost iacobin, dacă a fost chiar dracul în persoană! Acum să ne fie de folos.

Freron mergea în frunte: îşi admira pantalonul de culoarea alunei, fracul în carouri, cizmele moi *à la Souvoroff*, cele două ceasornice de care atârnau nenumărate brelocuri şi bastonul său împletit. Străzile erau pustii. Muscadinii nu întâlneau decât oameni fără adăpost, ce tremurau în bătaia vântului rece ca gheaţa. Trecând pe lângă ei, îi chemau:

— Veniţi cu noi să celebrăm apoteoza acestui câine de Marat.

Oamenii mormăiau însă întunecaţi:

— Azi nu s-a distribuit de loc pâine…

O Unul din ei, pe jumătate gol, eu pieptul acoperit de peri albi, strigă:

— Sub Marat ne era mai bine. Poate că pentru voi era mai rău, dar nouă ne era mai bine…

Când văzu faţa arţăgoasă a omului, Freron îşi îndesă capul în guler:

— Lăsaţi-l, nu face să ne pierdem timpul cu el…

Ajungând la Hale, muscadinii se opriră lângă o măcelărie. Zăriseră sânge în rigolă. Cu zeama aceea

cafenie mâzgăliră bustul de ipsos al lui Marat.

— Acum, spuse Freron, să purificăm aerul. Iată ziarul anarhiştilor, *Tribunul* Poporuluisă-l ardem!

Dădură foc ziarelor. Şi în jurul flăcărilor cântară:

Un măcel, da, un măcel Din aceşti groaznici canibali!

Începură să dănţuiască, scuipând care mai de care pe statuia lui Marat.

Muscadinul care, în drum spre teatru, îl pusese în încurcătură pe poliţist era dintre cei mai veseli: ţopăia, cânta, scuipa şi repeta, plescăind de plăcere: „Revoluţia[27]

s-a sfârşit, da, da, s-a sfârşit”. Nu era nici aristocrat, nici regalist, nici agent al lui Pitt. Era pur şi simplu un tânăr zurbagiu zdravăn, de altfel îndestulat, care avea chef să trăiască din plin...

În timp ce Nerón murea pe scenă, în timp ce muscadinii petreceau, în timp ce sprintenul Fréron încerca să acopere cu sânge de bou urmele de sânge omenesc, rămase pe mâinile sale moi şi îngrijite, Louis Labrat, poliţistul, muncea de zor. Alerga prin oraş, intra în cafenele, trăgea cu urechea la ce se vorbea* Auzea: „Spion... Câine!” Dar îşi făcea slujba conştiincios, plecându-şi şi mai mult pâlnia trandafirie a urechii spre cei ce-l insultau. Mai degrabă îl sâcâia vântul, vântul acela umed dinspre Marea Manecii. Labrat strănuta. Seara târziu se prezentă în faţa şefului cu raportul:

— La Teatrul Republicii a fost fluierat Fusil, apoi a fost stâlcit în bătăi cetăţeanul Borot; acesta a fost arestat. Bustul lui Marat a fost răsturnat. La Teatrul Feydeau bustul lui Marat a fost sfărâmat. La Teatrul de Vodevil au fost mult aplaudate cuvintele lui Bărbier: „Lăsaţi-ne să ne distrăm, poate că peste trei săptămâni nici nu vom mai exista”. Am vrut să stabilesc exact cine aplauda, dar mi-a fost cu neputinţă. Cele două busturi ale lui Marat sunt făcute ţăndări. La Teatrul Egalităţii publicul a râs în hohote când o actriţă a spus: „Am mâncat o plăcintă mare, adică o fostă plăcintă...” în foaier un cetăţean zicea: „Acum totul este *fost*: fostastradă, *fosta*-marchiză, chiar plăcinta a

27 Ziar editat de Babeuf (n.t.).

devenit *fostă*...” Pentru orice eventualitate l-am arestat. Şi acolo bustul lui Marat e sfărâmat.

Şeful zâmbea:

— Şubredă văsărie! Statuia din piaţa *Carrousel* le va da desigur mai mult de furcă... Dar afară de statui? Convorbirile de pe străzi, de prin cafenele?

— Se vorbeşte din ce în ce mai mult despre cursul asignaţiilor. Oamenii se tem că în curând nu vor mai putea cumpăra nimic cu ele. Fără ruşine, o femeie, în piaţa *Antoine*, a strigat, vorbind despre asignaţii: „Tot le ţiu degeaba, mai bine mă şterg undeva cu ele...”

În suburbia *Antoine* s-au distribuit trei uncii de pâine. Un muncitor s-a adresat brutăresei, numind-o cetăţeană. Ea a început să urle: „Din cauza unor vorbe ca astea nu mai avem noi pâine!” în strada *Charonne o* femeie care îşi alăpta copilul a căzut de inaniţie. Asemenea incidente aţâţă bineînţeles poporul...

— Lasă, Labrat. Dar discuţiile politice? Victoriile noastre în Olanda? Schimbarea Constituţiei?

Mâhnit, Louis Labrat suspină:

— N-am auzit nimic din toate acestea. Toată lumea se plânge de vreme rea, de vânt, de frig, şi apoi, desigur, de şomaj...

După ce-l expedie pe agent, şeful începu să-şi dicteze raportul: „Opinia generală este întrucâtva tulburată. Fireşte, cetăţenii cu bun simţ aprobă în întregime măsurile luate de Convenţiunea Naţională pentru a ocroti libertatea comerţului. În ceea ce priveşte clasa muncitoare ea suferă din cauza lipsei de lucru precum şi din cauza vremii rele...” La aceste cuvinte şeful strănută. Slugarnic, grefierul strănută şi el. Dictarea fu întreruptă de apariţia unui planton. Şeful citi ordinul Comitetului de Siguranţă Generală, apoi chemă câţiva poliţişti, printre care şi pe Louis Labrat:

— Un mandat de arestare pentru strada *Saint-Antoine* nr. 228.

Casa desemnată de poliţistul-şef se afla în colţul pasajului *Lesdiguieres*. Era o casă cu patru etaje. Pe faţadă

ieşeau în evidenţă, cu litere roşii, cuvintele *Egalitate sau*... Până acum câteva zile, aceasta însemna: „*sau* o *moarte*. Dar proprietarul casei, măcelarul Garron, ştersese cuvântul *moarte*, deoarece contraria sentimentelepopulare. Oamenii de-abia începeau să trăiască. Inscripţia Reveni astfel enigmatică: *sau*... ce anume, *sau*? Casa era cufundată în tăcere. La parter se afla un atelier de tâmplărie. Omul căutat de poliţie se ascundea într-o cămăruţă de la ultimul etaj. Deşi era târziu, nu dormea. Scria. La flacăra lumânării se putea desluşi o faţă îngustă, ochi pe care insomnia, boala şi un foc lăuntric îi făceau arzători, o haină albastru-marin, o mână osoasă, foi de hârtie acoperite din belşug de rânduri scrise în lung şi în lat: se vedea că omul făcea economie de hârtie. Poliţiştii se urcară cu grijă pe scara în spirală. Labrat era cât pe ce să strănute, dar se reţinu la timp. Sus, omul continua să scrie: „Revoluţia nu s-a terminat, orice ar spune şi oricât ar dori cei ce nu vor decât să înlocuiască vechea dominaţie prin dominaţia lor; sau, dacă într-adevăr revoluţia s-a sfârşit, ea n-a fost decât o mare crimă...”

Când Labrat se repezi la foaia de hârtie, ultimul cuvânt nu apucase încă să se usuce. Îşi mânji mâneca şi oftă cu tristeţe: o pată... şi era plătit în asignaţii! Pare-se că până şi în închisoare omul are parte de mai multă tihnă! ...

Poliţiştii îl duseră pe arestat în închisoarea *La Force7*. iar Labrat se întoarse liniştit să raporteze şefului. Acesta avusese timpul să primească încă un mesaj din partea, cetăţeanului Tallien. Era preocupat. îl întrebă pe Labrat r

— Câţi bani ai găsit asupra individului?

— Şase franci, cetăţene.

— Hm... Dar ţi-a propus o sumă importantă ca *să-l* laşi să fugă, nu-i aşa? A vrut să te mituiască. Ţi-a oferit treizeci de mii de franci...

Ilirtul Lulmit nu pricepea nimic din toate acestea: o şi nmi complicat decât victoria din Olanda. Răspunse cu naivitate:

Nu, cetăţene, nu mi-a propus nimic. Atâta doar, m-a înjurat pentru că am murdărit paginile pe care le scrisese; şi, apoi, de unde ar fi putut lua aceşti treizeci de mii de franci? E un pârlit.

Şeful se supără:

— Ce tot discuţi, Labrat... Dumneata declari că a vrut să te mituiască, bineînţeles, ai refuzat să-i primeşti banii, iar eu te răsplătesc pentru cinstea dumitale: ai priceput, în sfârşit?

Labrat este radios: desigur că acum a înţeles totul! Trebuie să fie vorba, fără îndoială, de un ordin dat de Convenţiune, şi o dată ce Convenţiunea a hotărât ceva nu mai încape nicio discuţie. Cât despre gratificaţie, cum să nu-l bucure? Numai de i s-ar plăti în bani de argint! Dar ţi-ai găsit, tot asignaţii are să primească! Şi ar trebui să-i cumpere nevestei o rochie...

Labrat redactează la repezeală un proces-verbal cu privire la tentativa de mituire. Scrie şi şeful; îi scrie lui Tallien, expunându-i cazul... Criminalul a încercat să-l mituiască pe agentul de poliţie, dar...” Ar vrea să strălucească prin elocvenţă. În zelul său, scoate vârful limbii, ca un şcolar... „... dar agentul a dat dovadă de un curaj cetăţenesc demn de eroii de la Thermopyle *”.

Dincolo de perete se aude plânsul unui copil. Ce se întâmplă? Ah, da, e micul vânzător de ziare. Louis Labrat, eroul de la Thermopyle, îşi dă seama că nici în această chestiune nu poate hotărî fără şef.

— L-am prins pe acest tânăr cetăţean în apropiere de Teatrul Republicii. Striga: „Revoluţia s-a terminat”.[28]

Mi s-a părut că sunt cuvinte subversive, căci aşa gândesc şuanii1 şi aristocraţii. Dar, bineînţeles, dacă Convenţiunea...

Şeful face un gest cu mâna, având aerul de a spune: taci din gură. De fapt, nu era mai puţin îngrijorat decât imbecilul Labrat. Trase o priză de tutun, însă ideile tot nu i se limpeziră. „S-a sfârşit Revoluţia?” Asta s-o spuneţi

---

28 Thermopyle — defileu în Grecia continentală, apărat eroic de trei sute de spartani împotriva Perşilor.

altora! Dar Tribunalul revoluţionar? Dar stilul revoluţionar? Dar sărbătorile revoluţionare? E drept că vezi şi revoluţionari băgaţi în închisori sau trimişi la Cayenne[29], sau cărora li se taie capul. Sau poate că vor să termine într-adevăr cu Revoluţia. Mai poţi să-i înţelegi? Iată-l de pildă pe cetăţeanul Tallien: nu-i prea place să-i aminteşti de trecut: Bordeaux, ghilotina sub ferestrele lui, boneta roşie… Poate că Revoluţia s-a terminat cu adevărat. De altfel, asta nu-i treaba lui. Poliţia trebuie să execute ordinele, nu să se ocupe cu probleme filosofice. Poliţia nu-i Academie.

Şeful îl cheamă pe băieţel la interogatoriu:

— Câţi ani ai?

— Zece ani, cred, sau mai curând nouă. De Adormirea Maicii Domnului împlinesc zece ani, sau unsprezece…

— Acum nu mai e niciun fel de Adormire a Maicii Domnului. Acum, tâmpitule, sunt alte sărbători. De exemplu 9 thermidor, căderea tiranului Robespierre, sau 23 thermidor, căderea tiranului Capet. Ce eşti tu: regalist, iacobin, sau poate orleanist? Hai, răspunde!…

Copilul se opreşte din plâns. Priveşte cu încântare cocarda şefului, mutra lui îngâmfată, penele de gâscă cu care scriu grefierii. Răspunde politicos, dar hotărât:

— Nu, cetăţene, nu sunt decât Iuţi văduvei Peujot din strada *Ours* nr. 4.

Şeful zâmbeşte; Labrat, respectuos, zâmbeşte şi el… *şi* zâmbesc chiar şi cocardele şi penele de gâscă.

— Bine, nu al văduvei Peujot, poţi să te duci acasă; dar bagă de seamă, termină cu ştrengăriile! strigă: *Curierul Republican* sau *Mesagerul* sau *Oratorul Poporului*; dar din capul tău – nimic! Dacă mâine îţi dă prin minte să strigi: „Revoluţia a început”, iar ai să fii adus aici. „Revoluţia, amice, n-are nimic de-a face cu vânzarea ziarelor; asupra Revoluţiei veghează Convenţiunea, nicidecum fiul văduvei Peujot. Ai înţeles, mucosule?…

29 Loc de muncă silnică şi de deportare în colonia franceză Guyana (n.t.).

Duba ajunsese în faţa închisorii *La Force*. Paznicul bombănea şi înjura, căutându-şi cheile. Arestatul înjura şi el. În celulă era întuneric. Cineva aprinse un capăt de luminare.

La această lumină slabă se puteau desluşi grămezi de paie, feţe adormite, fum. Deţinutul nu privi nici zidurile umede, nici paiele putrezite. Ştia el bine cum arătau închisorile Republicii. Era la a cincea arestare. Strigă doar atât:

— Cine sunteţi voi?

Din toatie părţile se auzi:

— Patrioţi.

— Victime ale regaliştilor şi ale şuanilor.

— Apărători ai Revoluţiei.

— Dar tu cine eşti?

Noul venit tăcea. Atunci unul din deţinuţi apropie capătul de luminare de obrazul slab şi livid.

— Gracchus Babeuf! Tribunul Poporului I

De îndată, un strigăt de entuziasm străbătu închisoarea.

O

„Trăiască Gracchus Babeuf! Ruşine trădătorilor I Libertate sau moarte!”

Toată noaptea, arestaţii intonară cântece patriotice: *Imnul voluntarilor marsiliezi* sau *Carmaniola*.

În piaţa *Carrousel*, tremurând în bătaia vântului rece şi umed, zidarii cântau şi ei aceleaşi cântece. Lucrau fără întrerupere, dădeau jos monumentul ridicat în cinstea *Prietenului poporului*, Jean-Paul Marat. Pietrele zburau sub loviturile târnăcoapelor, iar zidarii cântau într-una: „La arme, cetăţeni! Formaţi-vă batalioanele!”[30]

a

CORESPONDENŢA CU DOMNUL DUBOIS DE EOSSEUX

În anul 1787 nimeni nu se gândeşte încă la uraganul care e atât de aproape: nici Marie-Antoinette, căreia

30 Refrenul Imnului voluntarilor marsiliezi, ce a căpătat ulterior denumirea de Marsilieza (n.t.).

încurcăturile financiare îi încreţesc uneori frumoasa frunte, în mijlocul peisajului bucolic al Micului Trianon, printre capre, curtezani, peruci şi miniştri; nici Maximilien de Robespierre care, la Tribunalul din Arras, solemn dar fără succes, îşi oferă serviciile unor provinciali chiţibuşari. Acum este încă regalist; şi regaliştii mai visează o Republică a Naturii, aşa cum o dorea duiosul Jean-Jacques *1*. Poporul tace, poeţii compun elegii şi, fără a se gândi deocamdată la propunerea lui nemuritoare, doctorul Joseph Guillotin aplică ventuze pacienţilor săi pletorici. Mai târziu se va vorbi despre acest timp ca de paradisul pierdut. „Cine n-a apucat să trăiască înainte de Revoluţie nu cunoaşte frumuseţea vieţii".

Gracchus Babeuf nu este de aceeaşi părere. Se întoarce acasă. îl aşteaptă soţia: „Ai găsit?" – „Nu, n-am găsit…"

*

Niciun ban în casă. Creditorii ameninţă cu sechestrul. Copiii plâng, iar soţia lui Babeuf, răbdătoare ca pământul Picardiei – sărăcie de pământ – tace, îndură. Această simplă şi credincioasă tovarăşă de viaţă, fostă slujnică la contesa de Daméry, găteşte o supă de linte. Babeuf nu e încă *Tribunul Toporului*. Nu este decât un mărunt slujbaş, un măsurător de terenuri, nu este nici măcar Gracchus. I se spune doar François. E adevărat că-i citeşte pe *Enciclopedişti*, însă când are de mers pe la marii proprietari, aceştia îl lasă să aştepte în bucătărie. Babeuf are simţul demnităţii. Nu e încă Gracchus, nu e decât François. Dar afrontul îl face să roşească.

Şi cu ce se ocupă?

Munca lui o constituie arhivele, anchetele, drepturile prescrise, titlurile de donaţiune, hotarele litigioase, genealogiile, fiefurile… Seniorii din Picardia sunt nesăţioşi şi zgârciţi. François Babeuf, feudist, impiegat cadastral, avându-şi biroul în orăşelul Roye, trebuia să le păzească drepturile cu ochi vigilenţi: lintea era scumpă.

Să aruncăm o privire asupra suburbiei *Saint-Gilles*, unde se află acest birou care este departe de a fi luxos. Ce

mizerie pretutindeni! Numai cocioabe de lemn dărăpănate, acoperişuri de stuf prăbuşite. În case – întuneric. De fereastră nici pomeneală, o înlocuieşte uşa. Pe jos – pământ bătătorit. Gropi, murdărie, duhoare. Într-una din gropi – gunoaie. Pereţii pieură. O singură odaie şi un singur pat pentru toată familia. Aici, luminarea de seu e un lux; carnea – un ospăţ; gogoşile – o sărbătoare solemnă… Prin părţile acestea nimeni nu plânge, doar miresele în ziua nunţii; iar omul se găteşte o singură dată în viaţă, atunci când moare, când clopoţelul preotului sună pentru ultima împărtăşanie.

Picardía şi Artois-ul nu cunosc nici soarele Provenţei, nici lenevia, nici fericirea. Mina proprietarului, posesor al unor suprafeţe imense, apasă aici de două ori mai greu decât în alte părţi. Mizeria muncitorului agricol sau a meseriaşului este lipsită de pitorescul meridional.

Dar curând se va dezlănţui uraganul. Sudul va trimite la Paris visători înaripaţi, sibariţi, martiri şi palavragii. În schimb, fiii Nordului ceţos vor deveni aprigi luptători pentru Egalitate şi partizani ai ghilotinei. Vor fi binefăcătorii ciânceni, puritanii vărsării de sânge: Maximilien de Robespierre, Lebas, Joseph Lebon. Va fi Gracchus Babeuf, astăzi încă un biet funcţionar de cadastru. Mult mai târziu, plin de amărăciune, dar rezistând la loviturile vieţii, trăind din idealul său şi din pilule, *Tribunul Poporului* îşi va aduce deseori aminte de aceste cocioabe, de această duhoare, de toată mizeria tăcută a suburbiei-Saint-*Gilles*.

Îşi va aduce de asemeni aminte de copilăria lui fără bucurii, de tatăl său, fost maior căzut în dizgraţie, care, după isprăvi militare, după lupte şi recompense, după favorurile împăratului Austriei şi după o nenorocită viaţă de dezertor hărţuit, fusese silit, la bătrâneţe, să lucreze pentru câţiva gologani la fortificaţiile din *Saint-Quentin*, ca săpător de rând. În zilele de sărbătoare îmbrăca uniforma de paradă, la care ţinea mai mult ca la ochii din cap; îşi punea pălăria cu galoane de aur, se încingea cu o sabie uriaşă. Apoi se aşeza şi zâmbea. E drept că nu era decât un

săpător, dar în momentul acela, îşi închipuia că este un personaj de seamă. Era mândru, aşa cum ştiu să fie doar cerşetorii din Castilia. El singur făcuse educaţia micului François, căci nici gând să-l poată da la şcoală. I-a predat latina, matematica, germana. Şi, în acele seri lungi, nesfârşite, când în casă nu se găseau nici luminări, nici linte, ci numai stele de aur şi fireturi înnegrite, l-a mai învăţat cum se poate visa şi persevera. Într-adevăr, multe învăţase *Tribunul Poporului* de la acest bătrân original.

Babeuf îşi reamintea şi de mama sa: zi şi noapte torcea. Ochii îi erau bolnavi de atâta tors, inima-i era bolnavă de viaţă. Îi arăta micului François un cufăr vechi, mâncat de carii, în care frământa pâinea: „Acesta ţi-a fost leagănul...”

Ca o bună dădacă, François avea grijă de fraţii lui mai mici.

Mai târziu căpătă o slujbă la un inspector de cadastru. Patronul ţipa necontenit la copil, dar patroanei îi plăceau buclele lui de un blond-cenuşiu, în care lega funde. Şi pana micului impiegat scârţâia cu răbdare.

François s-a făcut mare. Acum are şi el copii. Şi trebuie să-i hrănească. –, Ai găsit?...” „Nu, n-am găsit... / O viaţă tristă, într-un orăşel pierdut; o viaţă meschină. Doar imaginaţia şi mândria îl deosebeau de ceilalţi... Răposatul maior şi-ar fi recunoscut fiul.

Tânărul Babeuf nu stă numai cufundat în colbul arhivelor. Tot timpul liber şi-l petrece citind. Cine poate şti ce-i înflăcărează serile de veghe? Visuri generoase, sau poate numai amorul propriu al unui om nenorocit şi plin de talent? Citeşte pe Mably şi pe Diderot1, dar autorul său preferat este, bineînţeles, Jean-Jacques Rousseau. De aceea, fiului său i-a zis Emile.

Uitând de inventare, recită lungi pasagii din *Contractul Social*. De altfel, nu se mărgineşte doar să ci\ tească; gândeşte mult. Şi-a format chiar unele concepţii proprii. În curând, visurile lui vor îngrozi pe cei mai înalţi dregători ai Republicii franceze. Deocamdată, aceste visuri nu sunt cunoscute decât de domnul Dubois de Fosseux,

secretar permanent al Academiei din Arras.

Domnul Dubois de Fosseux nu locuieşte la Roye, ci la Arras. Dar viaţa e plicticoasă chiar la Arras: peste tot nu se vorbeşte decât despre procese, marinată şi friptură de fazan, sau despre neobrăzarea unor borfaşi de rând. Iar domnului Dubois de Fosseux îi plac filosofia, literatura, visurile filantropice, îi plac versurile lui Parny şi ale lui Ducis. Ca şi funcţionarul cadastral din Roye, şi el este încântat de marele filosof din Geneva[31][32]. Dar n-are cu cine sta de vorbă. Academia din Arras formulează diferite probleme, la a căror discutare poate participa oricine. De pildă: „Ar fi avantajos pentru provincia Artois să se reducă numărul drumurilor de ţară, iar celor păstrate să li se dea o lăţime suficientă pentru a se putea sădi pomi pe de lături?”

La Roye, tânărul visător e fericit ori de câte ori se iveşte vreun prilej de a-şi spune părerea şi de a se afirma. Babeuf scrie deci secretarului permanent al Academiei. Domnul Dubois de Fosseux îi răspunde pe larg şi chiar cu entuziasm. Astfel începe o corespondenţă care va dura ani de zile: despre economie şi despre poezie, despre o nouă orânduire socială, cât şi despre unele imagini antice, prea grosolane pentru nervii doamnelor sensibile.

„Ce probleme ar fi vrednice a reţine atenţia opiniei publice?” întreabă domnul Dubois de Fosseux. Babeuf enunţă fără şovăire problemele ce-l frământă: „Dată fiind suma totală a cunoştinţelor dobândite până acum, care ar fi condiţiile de viaţă ale unui popor ale cărui instituţii sociale ar permite să domnească cea mai deplină egalitate între toţi membrii săi, fără nicio deosebire? Şi ce s-ar întâmpla dacă pământul locuit de acest popor nu ar aparţine cuiva, ci tuturor a, şi dacă totul, inclusiv produsul oricărui fel de activitate, ar fi comun? Asemenea instituţii ar fi ele conforme cu legile fireşti? S-ar putea oare ca

---

31 Diderot, Denis (1713—1784) — strălucit filozof francez, ateu, reprezentant de seamă al materialismului mecanicist. Unul din ideologii burgheziei franceze revoluţionare (n.t.).

32 Jean-Jacques Rousseau (n.t.).

această societate să fie viabilă, şi chiar să se realizeze în practică o repartiţie cu desăvârşire egală?”

Domnul Dubois de Fosseux e un bun cunoscător al filosofilor din secolul său, şi apoi viaţa e atât de plicticoasă la Arras! Nu se simte de loc şocat de întrebările curioase ale enigmaticului său corespondent. Dimpotrivă, e bucuros să descrie această Republică fantastică: toţi bărbaţii şi toate femeile lucrează pentru societate, iar societatea le asigură prânzul şi cina; nici măcar lucrurile nu aparţin nimănui; bineînţeles, nici vorbă nu va mai fi de închisori, va domni o deplină libertate de conştiinţă, într-un cuvânt, va fi raiul pe pământ.

Bietul domn Dubois de Fosseux! Ca şi mulţi alţii, el aţâţă, fără să-şi dea seama, focul care va nimici şi operele lui Rousseau legate în piele scumpă, şi Academia din Arras, şi toată această viaţă frivolă a unor visători trândavi sau a unor prostălăi spirituali. Vor mai trece şase ani, sau. poate şapte, şi la Arras va sosi Joseph Lebon. Şi el va vorbi despre o societate nouă, dar fiecare frază îi va fi întărită de pecetea rapidă a ghilotinei. Ce va spune atunci cetăţeanul Dubois de Fosseux?... Dar, la urma urmei, eruditul secretar permanent nu-i profet. După ce a trăncănit puţin despre noua Republică, trece repede la alte subiecte mai practice. Acum visează la o legislaţie unică pentru toate provinciile Franţei: iată într-adevăr un ideal! Dar Babeuf răspunde: „Se poate oare nimici prin legi o inegalitate criminală?” „Nu. Tot vor mai rămâne copii înfometaţi şi bolnavi, alături de bogătaşii ghiftuiţi/4

Domnul Dubois de Fosseux încearcă atunci să se eschiveze de la discuţie: vorbeşte despre lucrările istorice ale domnului Devienne şi despre versurile domnului Opois. E pasionat de magnetism şi aerostaţie. Îi ridică lui Babeuf problema de înaltă filosofie: „De ce sunt negrii de culoare neagră?” Vorbeşte despre aceasta cum vorbise şi despre *Republica celor Egali*. Orice întrebare e bună, cu condiţia să i se poată răspunde spiritual şi cu haz. Totuşi, corespondentul din Roye insistă cu îndărătnicie: „Dar ci un rămâne cu Egalitatea?” Domnul Dubois de Fosseux se

posomorâşte: toate acestea sunt doar vise ale unor minţi luminate. În primul rând, e irealizabil…

Babeui se pregăteşte să-i răspundă. E trist şi tăcut. Astăzi n-a reuşit să găsească ceva bani. Ce are să spună brutarul? Nevasta îi povesteşte:

— Ştii ce-a păţit văduva Herbaux? Mi-a povestit Luiza… a secerat două braţe de ovăz pe ogorul proprietarului şi a fost pedepsită cu biciuirea; pe urmă va fi alungată de aci pe trei ani. Ce se va întâmpla cu copiii ei?

Babeuf e copleşit de amărăciune. Nici nu-i răspunde. Se gândeşte la ce-i va răspunde domnului Dubois de Fosseux. Uită că e vorba de o simplă corespondenţă* că secretarul permanent al Academiei îi va citi epistola, cu cele mai bune intenţii, că va zâmbi la o idee îndrăzneaţă, şi apoi va clasa hârtia într-un sertar al biroului: viaţa e atât de plicticoasă la Arras!… Lui Babeuf i se pare acum că această scrisoare este în stare să schimbe tot universul. Babeuf are 27 de ani, dar, la drept vorbind, e tot atât de naiv ca şi băieţelul lui, Émile. Îşi spune cu glas tare:

— Trebuie să doborâm coroanele regilor.

Îngrozită, soţia îşi frânge mâinile:

— Cum vorbeşti, François?!

Îşi aminteşte de un om spânzurat în piaţa mare. Era' un tăbăcar necăjit. Ce l-o fi apucat să spună la cârciumă, după câteva pahare: „Omul poate să şi crape de atâtea impozite! Şi cine sunt jupuiţi? Bogătaşii? Ba nu, noi! Plăteşti pentru sare, plăteşti pentru vin… Dar lasă, că ne-om răfui odată cu voi!” Şi acum atârna de spânzurătoare, mic, negru, slab ca o pasăre. „Coroane”… „Regi”… Cum e cu putinţă să rosteşti asemenea vorbe?

Babeuf zâmbeşte. Se scoală de pe scaun. Ochii lui au o strălucire tristă şi aspră. Vorbeşte confuz, încâlcit, dar cu atâta patimă… Parcă în faţa lui s-ar afla nu o soţie speriată, ci poporul din toate provinciile regatului!

— Da! Da!… Aşa trebuie să fie… Când tata era pe moarte m-a chemat lângă el. Mi-a spus: „Toată viaţa am citit cartea lui Plutarh. Ţi-o las moştenire. Am citit-o în zile

bune şi în zile rele. Printre bărbaţii de seamă ai antichităţii alege unul a cărui pildă merită să fie urmată. Au fost mulţi oameni mari. Dar nu uita poporul... Inima îţi va arăta calea cea bună. Toţi sunt demni de admiraţie. Dorinţa mea este să mergi pe urmele unuia dintre ei. Mă gândesc la Caius Gracchus. A pierit, dar n-a trădat. Nu există soartă mai frumoasă decât să ai o asemenea moarte, să mori pentru fericirea tuturor. Jură-mi pe această spadă că nu vei da înapoi, că nu vei trăda poporul...” Am jurat...

Vocea lui Babeuf e înăbuşită. Din ea străbate patimă şi durere. Ca într-un vis, retrăieşte scena: ultimele sfaturi ale tatălui, Plutarh, agonia, jurământul pe spadă. Acesta este Babeuf: vorbeşte, şi ceea ce spune devine îndată un adevăr. Chiar dacă nu s-ar fi legat prin jurământ faţă de părintele său, ac-m, în clipa de faţă, el face pentru sine acest jurământ şi nu-l va trăda.

Îşi şterge fruntea. Oarecum liniştit, se aşază din nou la masa de lucru. Pana aleargă pe hârtie. Îi scrie domnului Dulbois de Fosseux: „Pentru a înfăptui o mare revoluţie trebuie realizate neapărat prefaceri adânci”.

SUB FELINARUL RUGINIT

A căzut Bastilia!...

Zarva mulţimii, răzbind până în camera lui Babeuf, îl sileşte să coboare în stradă. Nu coborâse numai el: toţi oamenii din Roye se aflau în seara aceea pe străzi. Bătrânii priveau în jurul lor cu neîncredere: unde o fi oare domnul Comandant al Dragonilor Regelui?... Tinerii râdeau zgomotos. Ba strigau chiar *Trăiască naţiunea*, ca şi cum Roye ar fi fost Paris, şi ţipetele lor băgau spaima în găini şi în babe. Găinile fâlfâiau caraghios din aripi, iar babele boceau.

Nevoiaşii din suburbia *Saint-Gilles* îl iubeau pe Babeuf. Desigur, ei nu citeau scrisorile lui către domnul Dubois de Fosseux, dar ştiau prea bine că Babeuf era de-al lor, că nu-i va trăda niciodată. Numai ce-l zăriră vecinii afară, că se şi adunară în jurul lui.

Pe faţa lor era întipărit un zâmbet fericit şi inconştient, de parcă s-ar fi îmbătat cu toţii. Unul din ei,

Ledain, un berar roşcovan, îl îmbrăţişă pe Babeuf:

— A căzut Bastilia!

Babeuf simte cum ochii i se umplu de lacrimi; ceea ce i-a scris el scepticului secretar permanent al Academiei din Arras începe să se adeverească.

De altfel, în această zi mulţi ochi sunt scăldaţi în lacrimi de înduioşare. Cuvintele: *A căzut Bastilia* au căpătat într-o clipită sonorităţi de izbândă, accente de epopee. Încăierarea neînsemnată cu câţiva invalizi pe jumătate morţi de frică, asediul în cursul căruia beciurile fuseseră luate cu asalt în acelaşi timp cu Bastilia; capturarea unei cazemate pustii şi a steagului alb arborat de apărătorii fortăreţei, care de altfel nu erau câtuşi de puţin hotărâţi să lupte; capul marchizului de Launay înălţat curând în vârful unei suliţi – toată această mică revoltă ar fi putut să rămână un fapt divers, un întâmplător schimb de împuşcături, un linşaj nesăbuit. Dar iată că devenise o zi mare, începutul măreţ al revoluţiei: cucerirea unei fortăreţe ce părea de neînvins; un asalt eroic, entuziasmul generos al întregii Franţe. Devenise *Căderea Bastiliei*. Nici îndrăgostiţii, nici popoarele nu pot trăi fără simboluri.

Acum Babeuf e stăpânit de un singur gând: să meargă la Paris! Cu mare greutate găseşte să împrumute banii necesari pentru călătorie. Este urmărit de privirile pline de invidie şi compătimire ale locuitorilor din Roye: „Unde merge?” „La Paris!” „Bine, dar la Paris e Revoluţie! Ar fi fost mai cuminte să aştepte încă o lună, două… /4 În adevăr la Roye toată lumea e convinsă că Revoluţia se va sfârşi până în toamnă: Bastilia a căzut, Necker a fost rechemat, bunul rege va scădea birurile şi totul se va aranja.

Babeuf, însă, vede mai limpede. Urcându-se în diligenţă, e cuprins de emoţie: în urma lui, o viaţă tihnită – o viaţă plină de lipsuri, tristă, dar totuşi tihnită – soţia, copiii, cărţile, proiectele sale privind o istorie a Picardiei, patul şi masa sa. Iar în faţa

lui? Parisul, Revoluţia, Istoria…

Babeuf sosi la Paris spre sfârşitul unei zile toride de iulie. Pe străzi, oameni îngrijoraţi se adunau grupuri-grupuri. Toţi citeau ziarele, ţipau, discutau cu prietenii, cu trecătorii, ba chiar cu pereţii; toţi voiau să-şi răcorească inima, după atâţia ani de tăcere. Babeuf trase la un han în apropiere de piaţa *Grève*. Pe uşă stătea scris: „Aci se închiriază pentru cal şi călăreţ”. Încerca să doarmă, dar nu izbutea. În sala de jos oamenii beau şi cântau, pe un ton de litanie, cântece noi, înfiorătoare.

Afară era întuneric beznă şi o căldură înăbuşitoare. Mai apoi se porni furtuna, dar nici ea nu izbuti să împrăştie poporul. Tunetele se împleteau cu răgetele mulţimii şi cu cântecele lugubre şi sângeroase.

În timpul nopţii Babeuf auzise Revoluţia; a doua zi o văzu. Nu asistând la o şedinţă a *Stărilor Generale*, nu întâlnindu-se cu La Fayette[33] sau cu Mirabeau[34], cu visătorii sau cu căpeteniile revoltei, şi nici cu batalioanele de răzvrătiţi. Văzu însă un felinar ruginit, pe strada *Vannerie* colţ cu piaţa *Grève*, un felinar din cele mai obişnuite, alături de o dugheană ce purta mândra firmă *La Colţul Regelui*. În dugheană se vindea cafea, lumânări de seu, zahăr şi săpun; în stradă înghesuiala nu contenea. Aici, sub un felinar ruginit, poporul împarte dreptatea, poporul cântă.

Babeuf e împins de mulţime spre un zid. Îndoiala i se întipăreşte pe faţă: e încă la început…

Mulţimea târăşte spre felinar un bătrân slăbănog. Acesta se împotriveşte, se roagă. Pare de şaptezeci de ani, dacă nu chiar de optzeci.

— Cine este?

Un băieţandru îl priveşte pe Babeuf cu dispreţ:

— Nu ştii cine e? E Foulon, un nemernic. Se lăuda că o ¡să ne silească să mâncăm iarbă, ca oile…

Foulon a fost adus sub felinar. Unii dintre cei de faţă

---

33 Refrenul cîntecului revoluţionar Qa ira (n.t.).

34 Miraheau, Honore-Gabriel-Victor Riqnetti, conte de (1749— ;

1791) — om politic, reprezentant al intereselor vîrfurilor burgheziei şi ale cercurilor liberale ale nobilimii (n.t.).

încearcă să intervină:

— Liniştiţi-vă! Trebuie mai întâi judecat…

Dar mulţimea strigă:

— Ce-aţi spus? Sunteţi înţeleşi cu bandiţii?…

Apărătorii nu mai scot o vorbă: priveliştea felinarului răcoreşte filantropia. Mulţimea îi strigă lui Foulon:

— În genunchi! Cere iertare!

Bătrânul cade la pământ. Bolboroseşte:

— Iertaţi-mă! Băgaţi-mă la închisoare! Nu vedeţi că voi muri în curând?

Dar felinarul ruginit aşteaptă. O frânghie în jurul gâtului lui Foulon, câteva zvâcniri convulsive, şi ceremonia s-a înfăptuit. Totuşi, mulţimea nu se potoleşte. Cineva a adus un topor. Capul lui Foulon e retezat. În gură i se bagă un smoc de fân. Babeuf spune atunci cu glas tare:

— E groaznic!…

În jurul lui, lumea râde zgomotos. – „Groaznic? De unde! E caraghios/4 Aici nimeni nu-l va înţelege pe Babeuf. Toată lumea râde şi cântă: „La spânzurătoare cu aristocraţii! 1<4… Hainele lui Foulon îi sunt smulse de pe trup şi fiecare se zbate să aibă o bu1

căţea cât de mică: se spune că aduce noroc. Apoi capul este înfipt în vârful unei suliţi. Fânul se amestecă cu sânge.

— S-o pască el, iarba!

Babeuf trăieşte ziua aceea ca într-un vis: vrea să uite smocul de fân, dar nu izbuteşte. Înaintează alături de ceilalţi, păşeşte tăcut, fără să se gândească la nimic, răsuflând din greu. Acum a apărut un al doilea cap: din Compiègne a fost adus şi ginerele lui Foulon1. Trupul i-a fost măcelărit… Sânge, praf, duruitul tobelor, cântece… Parisul întreg s-a revărsat pe străzi…

— Ah, ce straşnică idee!

— Ia priviţi! Socrul şi ginerele în vârful suliţelor!

— Ce zici, bătrâne, e gustos?

— Haide, oiţă, behăie! Beee!…

Vânzătorii de ziare strigă: „Însemnata lucrare a lui Desmoulins *Discursul Felinarului către parizieni*!”

Mulţimea se năpusteşte asupra ziarelor. Grozav de bine e scris!... Desigur, un felinar ruginit nu poate să vorbească. Dar când un tânăr gazetar, Camille Desmoulins, vorbeşte în numele lui, partizanii înţeleg de minune limbajul felinarului. Babeuf citeşte şi el cu nesaţ: ce pană îndrăzneaţă!... Exclamă, înflăcărat:

— Iată, dar, ce înseamnă libertatea naţiunii. Acum fiecare poate aşterne pe hârtie tot ce doreşte.

Dar, în acelaşi timp, în faţa lui se iveşte o ţeapă şi, în vârful ţepii, capul fostului intendent de finanţe, Foulon. Are gura plină de fân. Babeuf îşi aduce aminte cum striga adineauri bătrânul: „Voi muri în curând"... Mulţimea se amuză, tobele nu contenesc. Unde se află oare? Pe strada *Saint-Martin*. Noaptea s-a şi lăsat. Câte ceasuri a rătăcit astfel prin oraş?... Ceea ce se în[35]

tâmplă e groaznic. Şi totuşi e un lucru bun. Dar ce nevoie e de aceste capete tăiate?... Pretutindeni lumea dănţuieşte, bea, cântă. Parizienii nu vor să-şi piardă timpul filozofând. Cât de stingher se simte el în mijlocul acestor sute de mii de oameni! Şi cât de stingher, faţă în faţă cu această Revoluţie îndelung aşteptată!

Istovit de îndoieli, de atâta mers, de zgomot, de toate întâmplările primei zile petrecute la Paris, Babeui se înaiooiază la hotel. Aci pune mâna pe condei şi scrie soţiei sale, Adevărat că ea nu e prea instruită. Nu cunoaşte istoria Romei. Nici măcar pe Rousseau nu l-a citit. Este doar o fostă slujnică, şi de-abia poate să-i scrie soţului ei câteva cuvinte simple şi drăgăstoase. Dar ea îl va înţelege: e o fată din popor; iar poporul, chiar dacă uneori vorbeşte răutăcios şi cu voce. aspră, are o inimă mare. Babeuf povesteşte nevestei sale tot ce a văzut: „Două sute de mii de oameni priveau, insultau leşurile şi se veseleau... Vai! Cât de tare mă durea această veselie! Mă simţeam totodată bucuros şi mâhnit... Atâta cruzime!..."

Lăsând pana jos, se plimbă în lung şi în lat prin odaie. În faţa ochilor îi apare văduva Herbaux, biciuită:

35 Ginerele lui Foulon, Bertier, era, ca şi socrul său, intendent general de finanţe (n.t.).

secerase ovăz pe câmpul seniorului; tăbăcarul Maurice, spânzurat: într-o zi, la cârciumă, îi înjurase pe cei mari; negustorul de mărunţişuri Moutier: lui i se tăiase o mână pentru că îndrăznise să vâneze în pădurea marchizului; în faţa ochilor lui Babeui se perindă bârna spânzurătorii, călăul, vergelele, toporul, sângele – atât de mult sânge! Cum de nu e înecată în sânge întreaga naţiune?

Babeuf scrie: „Caznele de tot felul, ruperea mădularelor, schingiuirea, tragerea pe roată arderea pe rug, biciuirile, spânzurătorile, călăii întâlniţi la tot pasul, iată ce ne-a înrăit pe noi! Stăpânii, în loc să ne îmblânzească moravurile, ne-au sălbăticit, pentru că ei înşişi sunt sălbatici. Ei culeg şi vor culege ce au semănat, căci tot ce se întâmplă acum, sărmana mea nevastă, va avea, după cât se pare, urmări îngrozitoare… Nu suntem decât la început… /4

Parisul a adormit… Toată lumea e obosită de atâta dans, de atâta cântec. Acum, sub felinarul ruginit, perechi de îndrăgostiţi se sărută. În timpul zilei şi ei au băut şi au cântat împreună cu toată lumea. Tânărul spune:

— Ne căsătorim în toamnă, când toate astea, se vor isprăvi…

Cât timp poate să ţină Revoluţia? O lună, două, trei… Astfel gândeşte poporul; astfel gândeşte şi regele, aţipind, după ce la vestea omorârii lui Foulon fusese cât pe ce să se întristeze; astfel gândeşte chiar *Procurorul Felinarului*, Camille Desmoulins. Cei mai sceptici, sau cei mai aprigi spun pe şoptite: „Se zvoneşte că se vor mai tăia încă vreo treizeci de capete vinovate, şi pe urmă totul se va sfârşi…”

Dar Babeuf umblă până în zori de colo-colo, frământat de un singur gând: nu suntem decât la început! …

Îndrăgostiţii s-au dus de mult pe la casele lor, iar felinarul ruginit a rămas părăsit, singuratic.

IV

DUPĂ GRATII

Noaptea în care Babeuf scrisese soţiei sale, povestindu-i primul contact ce l-a avut cu Revoluţia, a fost

şi ultima lui noapte de om liniştit, înainte de anii plini de frământare, de patos, de ură şi de eroism, ultima noapte a visătorului, a impiegatului de cadastru, a soţului, a tatălui, ultima noapte a lui François Babeuf. Cum acele vremuri răvăşiseră totul, până şi numele oamenilor, el începu prin a deveni *Camille*; binefăcătorii Romei erau pe atunci la modă, *Camille* – ce nume putea fi mai nimerit pentru timpul primelor speranţe şi al armoniei dintre oameni? Mult mai anevoioasă era însă alegerea unei noi profesiuni. Prin abolirea privilegiilor feudale Revoluţia adusese, desigur, o mare bucurie patriotului Babeuf; dar impiegatul de cadastru îşi pierduse slujba. Totuşi Babeuf nu se lăsă doborât. Încercă de toate. Cine, pe vremurile acestea, mai lucrează în meseria lui? Poate doar plugarii şi călăii. Măcelarul Legendre devenise un Solon, episcopul Gobel – căpetenia ateilor, iar prinţul de Orléans – un republican înverşunat.

Împreună cu un oarecare Audiffred Babeuf brevetează un „grafometru trigonometric”. Invenţia nu-i aduce nimic? N-are importanţă, se va face pamfletar. Contele de Mirabeau îi este odios: un palavragiu! Ca toţi naivii, Babeuf devine dintr-odată bănuitor şi publică o broşură împotriva eroului zilei. Aşa îi cere datoria lui de cetăţean. De altfel, îşi face şi meseria de pamfletar: într-un fel sau altul omul trebuie să-şi câştige pâinear Din păcate, însă, broşura nu se vinde. Prea circulă multe pamflete. Parizienii s-au săturat. Tipografia a trebuit, fireşte, plătită. Mirabeau a rămas Mirabeau, iar datoriile lui Babeuf au crescut.

Babeuf scrie o carte, *Cadastrul perpetuu*, care nu este lipsită de idei îndrăzneţe. Totuşi, volumul nu se vinde. Niciun ban în buzunar, şi familia la Roye…

Cu multă greutate Babeuf a izbutit să împrumute de la cineva câţiva franci. De îndată îi trimite soţiei sale. Zbătându-se printre pamflete, planuri, grafometre şi ziare, el nu încetează să se gândească la copiii lui. Fiului său îi scrie: „Bună ziua, scumpul meu copil, bună ziua, micul meu tovarăş… Ţi-am cumpărat un baston foarte frumos,

auzi tu?... Ai să mi-l împrumuţi şi mie? O, dacă ai şti cât este de frumos! Uite cum arată, vezi...” şi cetăţeanul Camille încercă să deseneze un baston, dar vai! nu reuşeşte să reprezinte decât un vătrar. Apoi semnează: „Pârlitul tău tată, Babeuf”. Iar în scrisoarea către soţie aminteşte numirile afectuoase cu care îl dezmierda pe fiul lui: „Ştrengarule”, „zdrenţărosule mic”, „micul meu tovarăş”, „drăcuşorule”, „puişorul meu”, „micul meu prieten”.

Dar cuvintele, chiar cele mai duioase, nu înlocuiesc pâinea, în cele din urmă Babeuf găseşte de lucru: redactează scrisori pentru domnul de Tour. Banii îi trimite soţiei, îi cumpără şi un dar de patruzeci şi opt de gologani, o tabacheră sau, cum se spunea pe atunci, o *cutiuţă patriotică*. Din nefericire, domnul de Tour se desparte curând de Babeuf. Deşi savanţii n-au decât cuvinte de laudă pentru *Cadastrul perpetuu*, cartea nu se vinde. Este primul an al Revoluţiei, şi vremea carierelor vertiginoase nu a apus încă. Totuşi, după trei luni de viaţă înfrigurată la Paris, stăpânindu-şi durerea, Babeui se întoarce la Roye.

Desigur, Roye nu este Paris; aici îi va fi mult mai uşor aprigului Camille să se descurce. În primul rând atacă impozitele asupra sării şi dările indirecte: „Aceste impozite lovesc mai ales în cei săraci, sunt deci potrivnice egalităţii dintre cetăţeni”. Babeuf publică un ziar. În acelaşi timp demască în tot locul autorităţile municipale: pe străzi, prin cârciumi, în cocioabele suburbiei *Saint-Gilles*. Populaţia se agită: impozitele îi sunt chiar mai odioase decât Bastilia. Revoluţia devine în felul acesta o chestiune personală a fiecăruia.

La şedinţele municipalităţii nu se vorbeşte decât despre un singur lucru: cum s-ar putea scăpa de Babeuf? Primarul oraşului, domnul Longuecamp, manifestă un zel deosebit. La biserică şopteşte enoriaşilor influenţi: „Acest Babeuf e foarte primejdios, ne poate muşca., pe rând, pe fiecare, ca un câine turbat”. Primarul scrie zilnic la Paris. Numărul denunţurilor creşte. Astfel făcu Babeuf cunoştinţă pentru prima dată cu mizeria puşcăriilor. Este

dus la Paris şi închis la *Conciergerie*. Cinesă intervină în favoarea lui? Calicii din *Saint-Gilles*? Cum ar fi cu putinţă? Ei nu ştiu nici măcar să scrie. Domnul Longuecamp răsuflă uşurat: „Să guste din zeama chioară a temniţei… Nu este aşa de uşor să ieşi 1 din închisoare”.

Domnul Longuecamp uită un singur lucru, că la Paris e totuşi Revoluţie, că la Paris trăieşte cetăţeanul

Marat. Cu toate că Marat se ascunde de poliţie, fiecare număr din *Prietenul Poporului* capătă valoare de sentinţă. Babeuf era întemniţat de două luni, când, în *Prietenul Poporului*, Marat ceru eliberarea patriotului din Picardia, şi Babeuf fu pus îndată în libertate. Întors la Roye, nu mai şovăie în alegerea unei profesii. Aşadar, iată ce înseamnă un ziar!… Revoluţia trebuie apărată şi aici, în Picardia, aşa cum o apără la Paris cetăţeanul Marat 1

În oraşul vecin, la Noyon, locuia un tipograf pe nume Devin. El avea pentru Babeuf o stimă deosebită. Se învoi bucuros să scoată gazeta săptămânală *Corespondentul din Picardia*. Această foaie publica decretele Adunării Naţionale, felurite anunţuri, precum şi articole filosofice semnate de Babeuf, în care el stătea de vorbă cu umbra lui Lycurg. Era o gazetă minusculă, scrisă. Într-o retorică provincială şi cu materiale reproduse după alte ziare. Dar domnul Longuecamp, de câte ori o citea, se făcea roşu de mânie: ce insolenţă! În cârciumile din *Saint-Gilles* cei care ştiau carte citeau gazeta cu glas tare. Şi fiecare cuvânt era sorbit cu nesaţ! Primul ziar liber! Babeuf continua să demaşte sistemul fiscal, îşi bătea joc de îngâmfarea înaltei societăţi din Picardia şi de prostia administratorilor locali. Ideile abstracte nu-l împiedicau să se ocupe şi de mizeria din jur. Ca o anexă a ziarului deschise şi un *Birou de consultaţii*. Toţi cei nedreptăţiţi veneau să ceară sfatul lui Babeuf.

Acum, domnul Longuecamp îl învinuieşte pe Babeuf de provocare la jaf: Babeuf este pentru legea agrară, pentru împărţirea pământurilor. Domnul Longuecamp obţine un nou mandat de arestare. De data aceasta Babeuf face cunoştinţă cu o altă închisoare din Paris „anume cu

Chat el el.

Stătu acolo mai bine de o lună. Reîntors la Roye, bineînţeles, tot nu se linişti. Cartierul *Saint-Gilles* îl alese în Consiliul Comunal, însă domnul Longuecamp izbuti să anuleze alegerile: eliberarea lui Babeuf era, pare-se, doar condiţionată şi, prin urmare, el nu putea ocupa nicio funcţie electivă.

Dar Babeuf nu se dădea bătut. Orăşelul murmura. Se ceru ajutorul a două plutoane de dragoni. Poporul striga: „Jos privilegiile! Trăiască Naţiunea!” Poporul îl urma pe Babeuf.

Din nou, domnul Longuecamp obţine arestarea lui Babeuf. Dar vremurile s-au schimbat şi, de data aceasta, primarul întâmpină greutăţi: ce învinuire i s-ar putea aduce acum lui Babeuf? Primarul nu poate să născocească nimic împotriva lui, aşa încât el este eliberat. Acum Babeuf s-a obişnuit cu Revoluţia: nu-l mai surprind arestările neprevăzute, şi nici eliberările la fel de neaşteptate. În închisoare se simte ca la el acasă.

Roye este o localitate retrasă şi, de aceea, când Babeuf este adus la *Châtelet*, parizienii îl privesc de sus pe acest provincial naiv: „Impozitul pe sare, ce idee!… Două plutoane de cavalerie…” Dar Babeuf are ochi buni: vede departe. Când toată Franţa este entuziasmată de liberalismul regelui, Babeui se pronunţă pentru Republică. Când toţi socotesc că Revoluţia constă în libertatea conştiinţei şi în libertatea cuvântului, el exclamă: „Nu e de ajuns să răstorni regi, asta nu înseamnă Egalitate. Bunăstare pentru toţi, învăţătură pentru toţi… iată ţelul nostru”. Babeuf duce făţiş o campanie pentru împărţirea pământului. Când unii privesc urna electorală ca pe sfântul altar, Babeuf zeflemiseşte: „Nu prin numărare de voturi se face o Revoluţie, ci prin înţelepciune, vitejie cetăţenească şi sacrificiu”.

Babeuf prevede bine viitorul; dar nu poate desluşi ceea ce se întâmplă în jurul lui. Nu e câtuşi de puţin un om politic: e uneori filosof, alteori apostol. Seamănă cu acei oameni care privesc istoria ca amenajarea unei case. Este

prezbit: vede în domnul Longuecamp sau în municipalitatea din Roye duşmanii Franţei. Şi îşi pune toate puterile în lupta cu aceşti provinciali stupizi, cartofori şi alcoolici.

Numit în cele din urmă administrator al departamentului Somme, munceşte din răsputeri. Duşmanii lui devin însă din ce în ce mai îndrăzneţi şi, la fiecare pas pe care-l face, Babeui se loveşte de împotrivirea lor. Revoluţia trăieşte momente de confuzie: până acum a distribuit numai sărutări frăţeşti, dar nu s-a hotărât încă să pună în funcţiune ghilotina.

Babeuf e din ce în ce mai popular. În acelaşi timp, neîncrederea lui creşte. Totuşi naivitatea nu şi-o pierde. Zădărniceşte un complot: contrarevoluţionarii voiau să predea oraşul Peronne trupelor aliate. Mai descoperă şi denunţă un nou plan de înfometare a oraşului, urzit de regalişti.

Pretutindeni duşmani! Pretutindeni comploturi. Babeuf e uneori patetic, alteori pur şi simplu ridicul. În tot oraşul, se povesteşte cum cetăţeanul Camille a declarat război unei trupe de actori ambulanţi, care jucau *Eroii francezi* şi *Hanul ticsit*. Nu erau oare piese regaliste? Indignat, Babeuf strigă actorilor: „În numele moravurilor noastre noi, în numele educaţiei noi ce se cuvine a fi dată poporului unei Republici născânde, vă intentez proces, luând drept judecători pe toţi cetăţenii spectatori aflaţi în această incintă”.

La Amiens oamenii fac haz: suntem abia în 1792. „Acuzaţii” pot să se machieze fără grijă. Critica teatrală nu a ajuns încă de competenţa tribunalelor revoluţionare.

Dar mulţi nu se mărginesc să râdă. Duşmanii lui Babeuf ştiu prea bine că nu teatrul constituie preocuparea lui de căpetenie. împărţirea pământului, lupta, împotriva luxului, ideea de egalitate, iată gândurile care-l frământă pe acest preazelos administrator. Babeuf are duşmani mulţi. Şi puternici. De la Amiens este mutat la Montdidier.

Dar nici aici nu renunţă la luptă. La Paris ar fi devenit orator de vază la *Clubul iacobinilor*, poate chiar

judecător, gazetar sau comisar al Republicii. Acolo ar fi fost la locul lui. Într-un orăşel liniştit din Picardia el devine un fel de sperietoare. Revoluţia a pus stăpânire pe întreaga lui fiinţă. Nu se gândeşte decât la ea. Când fiul său este bolnav de pojar îi scrie: „Te simţi mai bine, trăiască Republica! Tăticul tău”. Nu este o simplă poză de cabotin stupid. Este delirul unui om obsedat. La Montdidier, ca şi la Roye, când se află de execuţia lui Ludovic al XVI-lea oamenii îşi fac cruce, aruncă priviri speriate în dreapta şi în stânga, plâng. Aceasta nu înseamnă că ei îl iubeau pe răposatul Capet. Nu, nu-l iubeau de loc. Dar cum poţi tăia capul unui rege? Printre şoaptele sfioase răsună puternic glasul lui Babeuf: „Bravo, Paris! Moarte tiranului!” Babeuf protestează împotriva slăbiciunii autorităţilor, care nu au confiscat pământurile emigranţilor şi aruncă în foc blazoanele şi efigiile regelui.

Totodată rândurile duşmanilor săi se îngroaşă. În fruntea lor se află tot domnul Longuecamp. Mai trebuie doar să se găsească un motiv de proces, căci acum nu mai e posibil să fie arestat un om pentru ideile lui republicane. Duşmanii îl urmăresc pe Babeuf pas cu pas.

Sărac ca mai înainte, nu poate fi acuzat nici de gestiune frauduloasă, nici de delapidare de fonduri. Şi., totuşi, cum să scape ei de acest patriot recalcitrant?...

Babeuf veni el însuşi în ajutorul duşmanilor săi. Era încrezător şi imprudent. El, care pricepea destul de limpede destinele Republicii, nu înţelegea nimic din formalismul birocratic. Odată, un oarecare Devillas, preşedintele districtului, veni la dânsul şi îi ceru să legalizeze actul de vânzare al fermei din Fontaine. Această fermă îi fusese adjudecată pentru o sumă de şaptezeci şi şase de mii două sute livre. El declarase însă pe dată că adevăratul cumpărător al fermei, trecută pe numele său, era un oarecare Levavasseur. Dar afacerea în ce* putǎ cu Levavasseur nu se mai încheie şi, în cele din urmă, ferma fu preluată de un anume Leclerc. Actul trebuia întărit cu semnătura lui Babeuf şi cu aceea a unui alt administrator: Jaudhouin. Amândoi semnară fără şovăire. În mai puţin de

două ceasuri domnul Longuecamp declară triumfător că Babeuf şi Jaudhouin se făcuseră vinovaţi de fraudă. Cei acuzaţi lămuriră imediat fondul chestiunii, dar direcţia districtului îl destitui pe Babeuf din postul pe care-l ocupa. Cazul fu înaintat procurorului din Montdidier.

Îndată, Babeuf plecă la Paris pentru a se dezvinovăţi. Nu cere decât un singur lucru: „Judecaţi-mă la Paris”. Nu are nicio îndoială cu privire la sentinţa ce aveau să o dea judecătorii din Picardía! Dar la Paris i se spune: „Stai aici, ai răbdare”.

Babeuf rămâne deci la Paris. Tribunalul din Amiens respinsese învinuirea de fraudă, achitând pe Devillas şi pe ceilalţi. Babeuf, însă, fu condamnat în contumacie la douăzeci de ani de muncă silnică: cei din Amiens nu-l uitaseră pe înflăcăratul administrator. Domnul Longuecamp, fost procuror al regelui, acum bineînţeles patriot şi republican, se răfuise în fine cu Babeuf! Nu numai că îl gonise din Picardia, dar îl compromisese în ochii tuturor: „Ce ziceţi de acest apostol al egalităţii, care a fost în stare să săvârşească frauda cea mai grosolană, şi numai pentru bani + Acum se ascunde, chefuieşte la Paris...” De fapt, la Paris Babeuf moare de foame. Urmărit, singuratic, el caută în zadar un mijloc de trai. Cetăţeanul Fournier îi propune, în cele din urmă, să redacteze pentru el nişte scrisori. Babeuf comunică îndată această veste soţiei sale: „Mă acuză pe mine, care întotdeauna am avut groază de intrigă şi de josnicie, mă acuză că pentru bani mi-am călcat îndatoririle! Ar trebui să vină să-şi vadă opera: copilaşii mei plâng pentru că n-au pâine! Scumpa mea, fă tot ce poţi, împiedică-i să moară de foame încă câteva zile... Cetăţeanul Fournier mi-a dat ceva de lucru. Trebuie să primesc nişte bani chiar mâine...” Se pare însă că cetăţeanul Fournier a plătit foarte prost redactarea corespondenţei sale.

Cineva bate la uşă. Cu un gest de deznădejde soţia lui Babeuf merge să deschidă. Sunt creditorii: brutarul Danger cere treizeci de livre pentru pâinea vândută; Clavier, birtaşul – douăzeci şi şase de livre şi şase gologani

pentru alimentele procurate lui Babeuf. Mobilele familiei sunt sechestrate. Locuinţa nu seamănă nici pe departe cu un palat: un pat de lemn, două saltele vechi, dintre care una e umplută cu câlţi, iar cealaltă cu lână proastă „o masă, o măsuţă de scris din lemn vopsit, cu sertare, şase scaune de paie cât lemnul de culoare închisă, o plapumă violetă de stambă, căptuşită cu pânză cenuşie. Asta-i tot. Soţia lui Babeui se hotărăşte să plece la Paris cu copiii… Dacă trebuie să moară, măcar să fie cu toţii împreună…

Babeuf fusese ajutat de sarcasticul şi originalul poet Sylvain Maréchal, un omuleţ oacheş, bâlbâit, bolnăvicios, pe scurt, o fiinţă cu totul oropsită de natură, dar totuşi îndrăgostită de ea – la drept vorbind de o natură mai mult convenţională şi poetică, după gustul lui Jean-Jacques Rousseau. Înainte de Revoluţie Maréchal scrisese elegii frivole, încântându-se de idilele păstoriţelor, şi denunţase viclenia tiranilor, ceea ce-l făcu să cunoască închisoarea *Saint-Lazare*. Era un ateu desăvârşit, primul născocitor al calendarului republican, groaza tuturor preoţilor. Imagină sisteme noi de ordine socială, propuse o amnistie totală şi greva universală. Mai presus de toate îi plăceau acrostihurile, fluturii şi familiile numeroase. Când îl întâlni pe Babeuf, Maréchal colabora la ziarul *Revoluţiile din Paris*. Îi găsi de lucru lui Babeuf. Acesta ar fi putut să-şi vadă în linişte de treabă. Dar încăpăţânat şi activ ca întotdeauna, el reclamă curând revizuirea procesului. Puţin timp după aceea, la cererea procurorului din Montdidier, a fost arestat.

Maréchal este destul de influent pentru a veni în ajutor noului său prieten. El sugerează poliţiei din Paris să ceară dosarul procesului. Procurorul din Montdidier păstrează, bineînţeles, tăcerea. Atunci Babeuf este pus în libertate pe cauţiune. Dar ce înseamnă pentru el libertatea? Nu mai poate trăi în afara discuţiilor, a proiectelor de legi, a tuturor frământărilor sociale. Pretinde să fie repus în toate drepturile sale. Este numit secretar al Administraţiei Aprovizionării Parisului. Dar sforţările domnului Longuecamp n-au fost zadarnice.

Calomniile curg din belşug. Condamnarea lui Babeuf, deşi în contumacie, este totuşi o condamnare. Ministrul Justiţiei, un ministru al celui mai revoluţionar dintre guverne, nu poate scăpa nici măcar pe un secretar al Aprovizionării de urmările unei hotărâri judecătoreşti. Ministrul declară: „Dacă cetăţeanul Babeuf este condamnat, trebuie să fie închis”. De data aceasta, Babeuf nu aşteaptă mandatul de arestare, ci se predă el însuşi autorităţilor. În închisoare scrie o scrisoare lungă în care îşi denunţă calomniatorii. O dată mai mult – pentru a câta oară? – trebuie să se gândească la afurisita aceea de fermă pe care Devillas a vândut-o lui Leclerc şi nu lui Levavasseur. Tertipuri iscusite îl leagă de mâini şi de picioare.

Evenimente extraordinare se petrec pretutindeni. Republica este învingătoare la Jemmapes. Duşmanii ei sunt puşi pe fugă. Convenţiunea proclamă *Declaraţia Drepturilor Omului*. În piaţa Revoluţiei se înalţă ghilotina, şi măcelarul Legendre spune râzând: „Aici o să batem monedă nouă!” O aristocrată îl ucide pe *Prietenul Poporului*. Poporul plânge. Poporul dănţuieşte în jurul ghilotinei. Căpeteniile Revoluţiei se iau la harţă. Se acuză reciproc de trădare. Au şi căzut capetele lui Chaumette, Anacharsis Clootz, Hébert... începe o vară caniculară. Pretutindeni oamenii luptă, mor, iar el, Babeuf, trebuie să se gândească la ferma din Fontaine...

În fine, se iveşte o rază de speranţă: după ce a ascultat raportul privitor la Babeuf, Convenţiunea trimite procesul în faţa Curţii de Casaţie, care anulează judecata şi expediază dosarul la tribunalul departamentului Aisne. Babeuf este transferat la închisoarea din Laon. Dar cererea unui patriot oarecare, condamnat la închisoare, trece cu totul neobservată: „Dobitocul, ar trebui să se considere fericit! E acuzat de fraudă, dar dacă ar fi liber, ar fi acuzat de contrarevoluţie”. Ghilotina funcţionează fără întrerupere. Abia cu câteva zile înainte răsunase în Paris un „Ah!” de uimire, când în mâna călăului căzuse capul enorm al lui Danton. Cine se mai sinchiseşte acum

de procesul iscat în jurul fermei din Fontaine, şi de prietenul sărăcimii din suburbia *Saint-Gilles*? Se joacă acum partida hotărâtoare: *Incoruptibilul* dă bătălia împotriva trădătorilor.

Iar Babeuf zace şi tot zace în închisoare. Revoluţia, el n-o vede decât prin fereastra zăbrelită a celulei. Nu-i vede saloanele de recepţie, decretele asupra nemuririi sufletului, zâmbetul frumosului Saint-Just[36], victoriile patrioţilor, nu vede nici măcar alura suplă a lui Robespierre care, scuturându-şi câteva fire de praf de pe fracul impecabil, contrasemnează din mers condamnările la moarte, pornind în întâmpinarea *Fericirii Generale*; nu, Babeuf nu cunoaşte decât cealaltă faţă a Revoluţiei; patul de lemn, maldărul de paie, lacrimile noilor veniţi, frământarea osândiţilor, căruţele pornind spre eşafod, îmbrăţişările, groaza, agonia.

Adesea, în aceste zile dogoritoare de vară, când, în toată Franţa, membrii tribunalului, leoarcă de sudoare, semnează fără răgaz, semnează, semnează mereu noi şi noi condamnări la moarte; când, printre nobile idealuri şi cheaguri de sânge, Maximilien şi poporul francez se istovesc deopotrivă; când Revoluţia, ca soarele la zenit „a ajuns de o copleşitoare strălucire şi este gata să semistuie în flăcări; când pretutindeni se revarsă îngâmfarea, grandilocvenţa şi crima; în acele nopţi înăbuşitoare ale anului 94, Babeuf îşi aminteşte poate, adesea, de o altă noapte, la fel de înăbuşitoare, de fiorul lui la vederea primului şuvoi de sânge, de capul lui Foulon, de zorile crunte ale acestei zile măreţe.

Cât timp să fi trecut? Cinci ani, sau un veac? În tot cazul e mult de atunci. Era pe vremea când oamenii mai ştiau să zâmbească.

TRIBUNUL POPORULUI

Babeuf fu eliberat în ziua de 30 messidor1.

---

36 Saint-Just, Louis-Antoine-Léon (1767—1794), revoluţionar înflăcărat, reprezentant al aripii stingi a iacobinilor. în perioada guvernului revoluţionar a fost unul din colaboratorii cei mai apropiaţi ai lui Robespierre (n.t.).

Tribunalul departamentului Aisne nu-l găsise vinovat cu nimic. Babeuf ar fi vrut să pornească de îndată spre Paris, dar boala fiului său îl făcu să-şi amâne plecarea. La 9 thermidor se mai afla deci la Laon. Ca întreaga Franţă, aflând despre prăbuşirea lui Robespierre, a exclamat cu naivitate: „Cromwell[37] a căzut! Revoluţia merge înainte!”… Prea mult timp respirase aerul greu al închisorilor ca să nu-l încânte discursurile despre libertate. Este uşor să scrii: „Vom nimici pe cei laşi, pe cei nedemni, pe cei nehotărâţi”; e însă mult mai greu să vezi în fiecare zi căruţele încărcate cu trupuri vii, să auzi alături de tine, pe aceleaşi paie putrede, tânguirile, plânsul, nebunia osândiţilor. Pornirile inimii fură mai puternice decât strategia politică. Babeuf avea o fire înflăcărată, violentă, dar duioasă. Nu semăna cu eroii pretinselor tragedii clasice la modă în vremea lui. Era un om ca toţi ceilalţi. Îi repugnau denunţurile, teama animalică, ghilotina. În ziuă când la Paris, montări iarzii[38] – chiar ei, montaniarzii, nu trădătorii girondini şi nici regaliştii – l-au răsturnat pe Robespierre, proclamând: „Destulă vărsare de sânge!”, Babeuf a aplaudat cu căldură.

Dar ştia el pe cine aplaudă? Babeuf credea în sinceritatea gesturilor. Cuvintele sonore ale unor mediocri vorbitori îi storceau uneori lacrimi de emoţie. A avut încredere în Tallien, acest fost majordom, asasin şi hoţ, care, prins de Robespierre asupra faptului, gesticula cu un pumnal în mână în faţa Convenţiunii pentru a-şi salva pielea. A avut încredere în Barras, destrăbălatul, în Fréron, flecarul, în Fouché, vulpoiul. (Fouché se purtase ca un prieten dezinteresat; cum să nu aibă încredere în el?) A

---

37 Messidor — a zecea lună a calendarului revoluţionar francez. 30 messidor corespundea cu 19 iulie (n.t.).

38 Montaniarzi — denumire dată membrilor Convenţiunii, care ocupau băncile cele mai de sus în timpul şedinţelor (de la montagne — munte). Ei reprezentau partea cea mai progresistă a Convenţiunii, dar de fapt în rîndurile lor au existat diferite tendinţe politice. începînd din toamna anului 1792, după alungarea girondinilor din Clubul iacobin cuvintele montaniard şi iacobin au devenit sinonime din punct de vedere politic (n.t.).

avut încredere în această bandă de tâlhari şi de laşi, oare se temeau de Robespierre nu ca de un tiran, nu ca de un Cromwell, ci ca de un sergent de stradă gata să-i înşface de guler şi să le golească buzunarele de toate bijuteriile de familie luate aristocraţilor, morţi sau vii. Dar aceşti hoţi ştiau să folosească vorbe alese. Franţa a avut încredere în ei. Babeuf a avut şi el încredere în ei.

În 1789, toată lumea gândea că Revoluţia se vasfârşi în câteva săptămâni. Trecând pe lângă Robespierre rănit, membrii Convenţiunii strigau: „Trăiască Revoluţia!”… Acum, toată lumea avea convingerea că Revoluţia era nemuritoare. Câteva capete căzuseră? Ei, şi? După Hébert – Danton, după Danton – Robespierre. A fost doar o neînsemnată schimbare de decor; totul s-a petrecut în familie. Şefii cei noi erau departe de a se gândi la sfârşitul Revoluţiei. O iubeau sincer: unii pentru *Declaraţia Drepturilor Omului*, alţii pentru diamantele „rechiziţionate”.

În ziua de 10 thermidor, gravorul Mauclair, din strada *Trois Canettes*, îşi tăiase beregata cu briciul. Lăsase o scrisoare: „Pistolul meu a dat greş. Totuşi, nu renunţ… Mi-este cu neputinţă să mai trăiesc; ieri, E evoluţia a murit…” Dar patrioţii îşi băteau joc de acest dobitoc de gravor. Spuneau: „Revoluţia de-abia acum începe”… Pe socoteala lui Robespierre se scorniseră cele mai absurde poveşti; toată lumea le credea, pentru că dorea să le creadă. Se zvonea că *Incoruptibilul* ar fi vrut să se însoare cu fata lui Ludovic al XVI-lea. Curţile străine l-ar fi recunoscut atunci, cum au recunoscut-o pe Ecaterina a Rusiei… Poporul, care ieri încă îl adora pe Robespierre, acum 31 batjocorea:

— Să poftească să se mai însoare!

— Ruşine! Uzurpatorul voia să ucidă Revoluţia!

Gravorul din strada *Trois Canettes* nu. mai putea să-şi spună cuvântul: fusese aruncat la groapa comună.

Iată-l pe Babeuf la Paris. Încearcă să se orienteze. El crede încă în Fouché, în Tallien, dar tot mai des i se poate citi pe faţă tulburarea, scâiiba ori indignarea. Bineînţeles,

el e împotriva vărsărilor de sânge. Cât de mult s-a înşelat Robespierre folosind Teroarea! Nu se poate guverna prin groază. Babeuf e cuprins de îndoieli: Robespierre dorea *Fericirea Generală*, Robespierre era un cinstit propovăduitor al *Egalităţii*. Poate – că se gândea numai să micşoreze populaţia Republicii, pentru a asigura bunăstarea celor rămaşi? Proiect criminal! Nu ar fi fost mai bine ca fiecare să-şi restrângă nevoile? Spartanii ne-au dat pilda unui trai aspru şi chibzuit.

Babeuf scrie un pamflet împotriva fanaticului Carrier, acel „patriot" care îneca oameni nevinovaţi în fluviul Loire. Thermidorienii îl aplaudă pe Babeuf, dar Babeuf priveşte cu neîncredere în jurul său: cine sunt aceşti noi prieteni? Nu sunt oare nişte aristocraţi?... Şi apoi: „Totuşi, Robespierre avea dreptate în multe privinţe..." Atunci, cei care de-abia l-au aplaudat exclamă cu indignare: „Cum? Avea dreptate tiranul? Avea dreptate CromweU?"

Da, avea dreptate! Robespierre era pentru *Egalitate*. Cine luptase împotriva luxului criminal?

— *Incoruptibilul*. El ştia că sprijinul Revoluţiei erau muncitorii şi ţăranii. Pusese temelia unei legislaţii noi, încercase să desfiinţeze prisosul de avere şi mizeria monstruoasă. În această privinţă Babeuf îl aprobă pe Robespierre.

Astfel se produce ruptura dintre thermidorieni şi Babeuf. Lupta începe. Babeuf publică ziarul *Libertatea Presei*. Organizează Clubul Electoral. Acolo sunt studiate proiecte de legi sociale, sunt alcătuite petiţii ce urmează a fi adresate Convenţiunii. În toată ţara reacţiunea se înteţeşte. Totuşi, această reacţiune este încă numită Revoluţie, iar *Clubul iacobinilor* este închis în sunetele *Carmaniolei*.

Babeuf îşi schimbă tonul, şi totodată numele. Ziarul său se va chema de acum înainte *Tribunul Poporului*. Este mai pe înţelesul tuturor. Iar el nu va mai fi Camille: Camille urmărea doar înţelegerea între patricieni şi plebei. Nu, acum el este Gracchus, pasionatul, neînfrântul Gracchus. După ani de zile de viaţă vegetativă, de intrigi

provinciale, de lupte cu primarul din Roye, după o perioadă de inactivitate silită, el apare ca un nou actor pe scena Revoluţiei. Eroii putrezesc de mult în cimitirul de la Picpus. Rolurile lor sunt dublate în chip jalnic de cei care joacă sfârşitul tragediei: în locul lui Danton, Tallien vorbeşte mulţimii „iar incapabilul Freron reia tiradele lui Desmoulins. Actorii şi spectatorii sunt deopotrivă de obosiţi. Dar Gracohus Babeuf e plin de înflăcărare. Pentru el, într-adevăr, Revoluţia abia începe. Parisul e surprins de avântul lui sincer, care nu s-a măcinat încă în luptele interne. Numele lui, cunoscut până acum doar de locuitorii din Roye şi poate de paznicii din vreo zece temniţe, devine dintr-odată un nume răsunător.

Tallien încearcă să-l îmblânzească pe acest turbat Gracohus, dar degeaba. Babeuf răspunde: „Robespierre este ponegrit de voi”. Ceea ce îl desparte pe Babeuf de Robespierre e Teroarea, ghilotina, sângele. Dar tocmai sângele şi ghilotina îl apropie pe Robespierre de thermidorieni. *Tribunul Poporului* spune r „*Fericirea Generală* nu este o vorbă deşartă. Ea trebuie să capete viaţă” – şi întreg Parisul citeşte ziarul lui Babeuf. Iată banda *Tinerimii aurite*, care-şi expune ostentativ buclele şi lornioanele. Doamnele poartă perucă albă. Ciudată pieptănătură: părul este adunat în vârful capului. E moda nouă, în amintirea osândiţilor. Frumoasele imită pe cei ce mergeau la ghilotină. Acum nu mai e nicio primejdie. Muscadinii citesc un ziar. Ce ziar? *Tribunul Poporului*, fireşte! Şi se indignează:

— Coada lui Robespierre! Un cuib de iacobini! Ce păzeşte Convenţiunea? Moarte lui Babeuf!

Pe cheiurile Senei, muncitorii citesc acelaşi ziar.

— Bravo, Babeuf! Păruieşte-i bine!...

Muncitorimea e nemulţumită; preţurile se urcă şi patronii scad lefurile. Babeuf scrie pe bună dreptate: „Cum poate să trăiască un cetăţean cu cinci franci?...”

Toată lumea vorbeşte numai de Babeuf. Thermidorienii sunt îngroziţi. N-au trecut nici trei luni de la primele discursuri despre libertate şi iată că un membru

al Conventiunii, Merlin de Thionville, se suie la tribună şi zice: „Un anume Babeuf, care a îndrăznit să calomnieze, care a fost condamnat cândva la muncă silnică, s-a refugiat acum în sânul Clubului Electoral unde a ţinut un discurs încă mai subversiv decât primul... Conform legii, Comitetul de Siguranţă Generală a ordonat arestarea lui Babeuf”. Tallien zâmbeşte. Dar îl aşteaptă o dezamăgire. Tribunul Poporului are mulţi prieteni. Poliţiştii se întorc cu mâna goală... Numitul Babeuf a dispărut.

Ziarul îşi continuă apariţia. Deşi interzis, este totuşi tipărit, vândut, lumea îl cumpără. Pentru prima dată se vorbeşte oamenilor săraci din Paris pe înţelesul lor. E adevărat că din primele zile Revoluţia i-a linguşit. Mizeria lor a fost ridicată la rangul de virtute cetăţenească. În cinstea acestei mizerii calendarul republican a numit *sari chiloţicle* patru zile ale anului. Fără sprijinul suburbiilor *Antoine* şi *Marceau* cu greu s-ar fi scris istoria. Cine a coborât în stradă în zilele de 14 iulie şi de 10 august? Nu gazetarii, nici avocaţii, ci mica negustorime, hamalii din Hale şi dulgherii. Li se vorbise de Rousseau, de nemurirea sufletului, de frăţia tuturor popoarelor, de prizonierii din Martinica şi chiar de Revoluţia din China. Fuseseră îndemnaţi la fapte vitejeşti ea şi la răzbunări josnice. Au răspuns la toate chemările. Au sugrumat deţinuţi în zilele de septembrie şi au murit eroic la graniţele Republicii. Ce va fi mâine? se întreabă ei acum. Cinci livre pe zi? Pâine uscată... Zdrenţele curg de pe ei. În şedinţele Convenţiunii se striga: „Trăiască bravii noştri *sanchiloţi1*<. Dar pantaloni tot n-au primit. Pe străzi – echipaje luxoase, muscadini, burghezi ghiftuiţi, speculanţi. În galantarele prăvăliilor apar din nou ceasornice bătute în pietre scumpe, şaluri de caşmir, fructe exotice. Dar ei, cei pe care lumea îi numeşte *sanchiloţi*, ce pot face cu gloria lor de apărători ai Revoluţiei, când n-au decât cinci livre pentru patrusprezece ore de muncă? Brutarii au încercat să facă grevă, dar poliţia i-a readus cu sila la muncă. Trebuie să se poarte ca buni patrioţi şi să lucreze cinstit! Aşa vrea Republica. Dar, atunci, la ce le mai foloseşte

Republica?

Şi iată că un oarecare Babeuf spune: „Există două partide diametral opuse... sunt gata să cred că amincloua doresc Republica, dar fiecare o doreşte în felul său. Unul o vrea burgheză şi aristocratică; celălalt pretinde, deoarece e opera lui, să o menţină întru totul populară şi democratică...” Nu se înţeleg toate cuvintele lui, dar e foarte bine spus!... Muncitorii ciulesc urechile.

Babeuf urmează: „Celălalt partid doreşte, pentru toată lumea, nu numai egalitatea în drepturi, egalitatea scrisă în cărţi, dar şi adevărata bunăstare a fiecăruia, satisfacerea garantată prin legi a tuturor nevoilor materiale, a tuturor năzuinţelor sociale, şi aceasta ca o justă şi indispensabilă retribuţie a părţii de muncă adusă de[39]

fiecare la înfăptuirea sarcinii comune”. Şi acum muncitorii strigă: „Bravo, Babeuf 1”.

Muscadinii se obrăznicesc din ce în ce mai mult. Pe străzi stâlcesc oamenii în bătăi: „Puneţi mâna pe iacobini!”... Li se zice *Tineretul lui Fréron*. Sunt bucuroşi c-au scăpat teferi în timpul Terorii; dar bucuria lor e zgomotoasă, ostentativă; ba sfarmă statui, ba aruncă în apă pe câte un meseriaş, ba se mulţumesc să zbiere: „Să se isprăvească odată cu prostiile!” Cei mai în vârstă, mai potoliţi, nu sparg statui; gândesc însă, în adâncul sufletului, că a sosit timpul să-şi vină lumea în fire. Pretutindeni se vorbeşte numai de reorganizare.

Thermidorienii sunt la putere şi, bineînţeles, doresc să se menţină. Iacobinii se leapădă de iacobini, şi montaniarzii de ieri se roagă cu umilinţă de foştii girondini să uite injuriile din trecut; dar aceste injurii nu sunt doar nişte cuvinte de ocară, ci pur şi simplu câteva zeci de mii de morţi. Nu e zi să nu se organizeze câte o „epuraţie”: oamenii suspectaţi de a fi fost simpatizanţi ai iacobinilor

---

39 Sanchiloţi (fr. sans-culottes) li se spunea oamenilor din popor care purtau pantalonul lung, în timp ce aristocraţii purtau pantalonul scurt. în timpul revoluţiei, această denumire era dată antiregaliştilor, patrioţilor şi în general elementelor revoluţionare active (n.t.).

sunt scoşi din slujbe, arestaţi, deportaţi la Cayenne. Cei care fac această epuraţie sunt iacobini de ultimă oră. Ei se bizuie atât pe lipsa de memorie a oamenilor, cât şi pe propria lor pricepere în a se camufla. îmbogăţiţi prin jafuri, aceşti bădărani se străduiesc să înveţe manierele aristocratice. Măcelarul Legendre, care devenise cunoscut prin setea lui de sânge de aristocraţi, face acum curte unor foste-contese. Tallien îşi lustruieşte unghiile şi poartă un evantai. Fréron, ca să pară distins, începe să graseieze1 – el, care, pe vremea masacrelor de la Toulon, zbiera: „E păcat să prăpădim gloanţele republicane pentru ei! Străpungeţi-i cu sabia.”[40]

Toată această drojdie a societăţii, ajunsă la conducere* tremură la fiecare foc de armă. Se teme şi de patrioţi şi de şuani. Se teme de toţi şi de toate. În fruntea ei se află soţia lui Tallien, cetăţeana Tereza Cabarrus care, la Bordeaux, lucra în comandită cu soţul ei: el condamna la ghilotină, iar dânsa, pentru câţiva galbeni, obţinea graţierile. În budoarul ei se rezolvă problemele de stat. După ce luxul ei va fi secat fondurile din Bordeaux* ea le va consuma pe cele ale bogaţilor săi adoratori. Toată Convenţiunea se ocupă de această femeie spirituală şi frumoasă. E, dragă doamne, *Madona Therrnidorului*! Astfel, după Burboni, după girondini, după Robespierre, o intrigantă, o târâtură guvernează Franţa. E greu de presupus că s-ar putea ajunge mai jos; dar toate acestea se numesc încă *Marea Revoluţie*. Obosit de Tereza, Tallien exclamă cu mândrie: „Trăiască Libertatea!”

În acest timp Babeui se declară de acord cu *Moţiunea curajoasă a lui Noël Pointe* – unul din cei doi muncitori aleşi în Convenţiune – prin care se denunţă mizeria poporului şi luxul neruşinat al speculanţilor; plăpumarul Armonville, celălalt muncitor din Convenţiune, fusese atacat cu furie de *Tineretul lui Fréron*, pentru că nu voia să renunţe la boneta roşie. Reacţionarii îi strigau: „Jos creasta!”, „Monstru iacobin!”

---

40 Freron imita astfel pe muscadini care, prin pronunţarea defectuoasă a literei „r“, afectau o vorbire elegantă (n.t.).

Babeuf spune: „Laşi plebei, nu vedeţi că aceste neruşinate patriciene, că aceste aventuriere de neam mare, care azi vă fac cinstea să se prostitueze în braţele voastre de oameni din popor, au să vă sugrume îndată ce vor fi izbutit să readucă, cu propriile voastre mâini, vechea stare de lucruri?… Francezi, aţi recăzut sub domnia târfelor!”

Cetăţeanul Tallien nu mai poate răbda. Întreaga poliţie a fost mobilizată. În seara în care Taima juca rolul lui Nerón, şi muscadinii batjocoreau bustul lui Marat, Tallien îşi ieşea din fire. Abia noaptea târziu, după ce primi raportul poliţiei, se întoarse acasă. Îi anunţă vesel Terezei:

— În sfârşit, Babeuf a putut fi prins!

Femeie practică, Tereza se încruntă:

— Bagă de seamă să nu scape prea curând.

TEMNIŢA ŞI CONSACRAREA

Nimic nu-l putea înfrânge pe Babeuf. Încă de la primul interogatoriu răspunsurile lui sunau astfel: „Numele dumitale?

— Gracchus.

— Vârsta?

— Treizeci şi patru de ani.

— Profesia?

— Tribun al Poporului”. Nimic de zis, este un copil al epocii sale, al acelei epoci în care cea mai mică piaţă se transformă oricând într-un for. Babeuf era dornic de cuvinte răsunătoare. Dar nu minţea. A antrena masele devenise acum profesia lui, profesie la care îi era desigur mai greu să renunţe decât la aceea de impiegat de cadastru.

Thermidorienii îşi închipuiau că vor reuşi să scape de Babeuf, îngropându-l de viu în închisoare. L-au îndepărtat de periferiile Parisului, trimiţându-l la Arras. Dar celula în care se afla deveni sediul unui adevărat stat-major. Babeuf era bolnav, avea dureri de cap, crize de inimă, reumatism. Totuşi, era bine dispus, uneori chiar vesel. Obişnuit de mult cu viaţa din închisoare, nu. deznădăjduia; un colţ de cer zărit pe fereastră, plimbarea pe pământul bătucit al

celulei, cântecele şi discuţiile pătimaşe din fiecare seară, toate acestea îi erau atât de familiare!… S-ar fi zis că uitase cu desăvârşire de păduricea de lângă Roye, unde se ducea împreună cu soţia şi cu fiul său să petreacă zilele de sărbătoare. În tot ce scria mărturisea o dragoste neţărmurită pentru natură: oraşul îi deformează şi îi strică pe oameni. Dar niciodată nu se găsise faţă-n faţă cu acea natură pe care o dorea atât de mult. Cocioabele din *Saint-Gilles*, zece închisori diferite, cămăruţele strâmte în care trebuia să se ascundă de poliţie – atâta cunoscuse el din viaţă.

În timp ce Babeui se afla la închisoarea *Baudets* din Arras, pe zidurile Parisului apăru o proclamaţie anonimă. Parizienii erau anunţaţi că fusese arestat nemernicul care-şi dăduse numele de Gracchus, fost condamnat pentru fraudă la douăzeci de ani de muncă silnică. Proclamaţia o redactase Fréron, care ştia prea bine că Babeuf era nevinovat, că judecata tribunalului din Amiens fusese” de mult anulată. Dar prin aceasta nădăjduia să-l compromită pe Tribunul Poporului. Din păcate, limba i-a fost prea lungă: „Babeuf este arestat pentru provocare la rebeliune, la asasinat, la dizolvarea Reprezentanţei Naţionale”. Cinstea lui Babeuf era însă îndeobşte cunoscută. Parizienii nu puteau decât să-şi bată joc de obrăznicia lui Fréron care, acum, în locurile cele mai deocheate din *Palais-Égalité*, huzurea din birurile jăcmănite la Toulon.

Babeuf lucra. Avusese ideea să redacteze în închisoare mai multe numere ale ziarului său. Scrisese *Epistola Tribunului Poporului către locuitorii din suburbia Antoine şi către toţi sanchiloţii din Paris*. Uneori, puterile îl părăseau şi se prăbuşea pe patul de paie, pierzându-şi cunoştinţa. Într-o zi, un cetăţean necunoscut veni să-l vadă:

— Sunt ofiţer sanitar.

Babeui se aştepta la un interogatoriu, dar cetăţeanul necunoscut îi luă mâna spre a-i cerceta pulsul.

— Ah, un medic?

Babeuf pufni în râs. Nu s-au priceput să

îmbunătăţească nimic, dar, în schimb, au inventat o serie de titluri noi: servitorii se numesc „persoane de încredere”, spionii – „agenţi ai puterii”, călăii – „executanţi ai înaltelor ordine”.

— Aşadar, sunteţi „ofiţer sanitar”? Ah, ce dobitoci!

Medicul, care era un om prudent, nu răspunse. Se mulţumi să prescrie calmante şi pilule.

În închisoare era înghesuială mare, dar şi multă veselie. Cine, pe timpurile acelea, nu era în închisoare? Găseai borfaşi, patrioţi, ucigaşi, preoţi care nu depusesem jurământul, prostituate, regalişti, cetăţeni prea moderaţi sau, dimpotrivă, extremişti, iacobini, gazetari, falsificatori de bani, şuani, proprietari, *sanchiloţi*; toţi aceşti oameni nu se deosebeau cu nimic de cei care rămăseseră în libertate. Mai bine zis, în închisoare se aflau ghinioniştii.

Îndată, Babeuf începe să discute, să convingă: îşi caută partizani. În acelaşi timp cu el fusese adus din Paris cetăţeanul Lebois, redactor la ziarul *Prietenul Poporului*. Dar Lebois nu e destul de înflăcărat, el se pronunţă pentru aşteptare. Nu se pot urzi la nesfârşit lovituri de stat. Poporul e obosit. Lebois afirmă că cea mai mare nenorocire nu este nici Freron, nici Tallien, ci limita puterilor omeneşti. Situaţia din 1793 nu se poate repeta în fiecare an. Acum trebuie să muncim, să traducem treptat în viaţă marile principii ale Revoluţiei. Babeuf zâmbeşte: Să aşteptăm? Ce să aşteptăm? Momentul când regali ştii camuflaţi vor fi exterminat până la ultimul patriot? Să aşteptăm ca toţi oamenii nevoiaşi să fi murit de foame? Nu! Orice aşteptare este criminală!

Aşadar, Lebois nu e omul potrivit, cu atât mai mult cu cât este un afemeiat incorigibil. Într-o scrisoare adresată unui tovarăş a scris din greşeală „draga mea”, în loc de „dragul meu”. Desigur, este mai obişnuit să trimită răvaşe de dragoste. În asemenea oameni nu poţi avea încredere. Patrioţii trebuie să renunţe la tot, spre a se dărui luptei pentru egalitate.

Dar Babeuf a găsit un discipol credincios, un prieten sigur, un adept. Este un tânăr husar din Narbonne. Nu are

decât douăzeci şi patru de ani. E plin de avânt, se numeşte Charles Germain, e un patriot adevărat şi, cu toate că este tânăr şi destul de bine făcut, nu se gândeşte la inima femeilor, ci la eroii proslăviţi de Plutarh. Se află în altă închisoare din Arras, la *Providence*. De acolo, trimite o elegie „tovarăşilor săi de suferinţă”:

Astfel se vede în Roma şi Atena Scăpând din lanţurile-i înjositoare.

Semeaţa crimă izgonind virtutea;

Din patria sa, pe Aristide-l exilează.

Lui Caton dă pumnalul pentru a se ucide.

Alungă pe Pompei, pe Cassius îl înfrânge;

La Sparta, marele Lycurg victimă îi cade.

Versurile sunt indiscutabil proaste. Dar nici enumerarea eroilor romani şi greci, nici rimele şchioape nu-l supără pe Babeuf. N-a scris şi el odinioară:

Fiu al lui Vulcan.

Pigmeu viclean, galopând spre Lemnos…

Acesta este limbajul epocii. În schimb, vehemenţa tânărului husar îl încântă pe Gracchus. De la o închisoare la alta trimite o epistolă de bun venit. Fetiţa temnicerului face pe poştaşul. Germain răspunde îndată: „Scumpul meu Gracchus… Libertatea nepieritoare… Democraţii trebuie să se unească. Te îmbrăţişez ca un adevărat *sanchilot*”. Astfel începu o corespondenţă însufleţită între cei doi patrioţi siliţi să trăiască în inactivitate.

Charles Germain nu era nici filosof, nici profet. Era înflăcărat şi entuziast şi, poate, un om prea înzestrat pentru vremea lui. În afară de aceasta, era un meridional activ, care vorbea aprins şi convingător. Se exprima atât de frumos, încât până şi paznicii închisorii rănimeau cu gura căscată. Ar fi putut fi un avocat de mâna întâi, dar părinţii lui erau săraci şi el nu mersese decât puţin timp la şcoală. Se făcuse husar. Sub steagul republican se bătuse împotriva austriecilor, citise *sanchiloţilor* din Italia *Declaraţia Drepturilor Omului*, era partizan al lui Robespierre, capturase mai multe drapele şi obţinuse gradul de locotenent.

Odată, într-un club, pronunţase un discurs cam prea înflăcărat. Femeile, înduioşate, îl îmbrăţişară. Dar vremurile se schimbaseră. Pe atunci era în luna fructidor şi, după cum se ştie, fructidor vine după thermidor. Elocventul locotenent trebui să-şi dea demisia. Bineînţeles, se îndreptă spre Paris: acolo veneau toţi provincialii dornici să dobândească gloria sau titlul de Salvator al Republicii. Dar şi acolo caracterul lui violent îi pricinui neplăceri. Într-o zi, asista din întâmplare la o şedinţă a Convenţiunii. Tallien vorbea; vorbea într-un mod insinuant şi mieros, încercând să reintre în graţiile girondinilor reveniţi în Convenţiune. Alături de Germain şedea un muscadin. De la prima vedere îţi puteai da seama că era un şuan, şi acest şuan strigă: „Atât timp cât nu vom strivi şi ultimul adept al lui Robespierre, în Franţa nu va fi linişte”. Germain spuse: „Linişte, aristocratule!” Celălalt răspunse: „Nu mai eşti în 93!” Germain, scos din sărite, urlă: „Trăiască 93! Glorie «eternă lui Maximilien!” Amândoi fură arestaţi pe loc, dar şuanului i se dădu imediat drumul, în timp ce Germain a fost trimis la Arras. Acolo, de dimineaţă până seară, putea citi pe Plutarh şi compune elegii. E uşor de închipuit cât de mult îl bucurară scrisorile lui Babeuf. Nu trecea săptămână fără ca el să nu insiste pe lângă Gracchus; „Arată-ne drumul, Tribune!...”

Prietenii nu-şi trimiteau doar bileţele, ci chiar memorii voluminoase. Pentru prima dată, Babeuf expune minuţios şi temeinic critica pe care o aduce ordinii existente. Nu amănuntele îl indignează, nu josnicia cutărui sau cutărui thermidorian, şi nici măcar atitudinea Convenţiunii. Nu. El priveşte acum mai departe. Îi scrie lui Germain: „Trebuie abrogată legea barbară a capitalului”. Astfel iau naştere primele proiecte ale unei societăţi noi, întemeiate pe egalitate... A sosit vremea să trecem la acţiune: destul am flecărit”. Aceste scrisori aride şi arzătoare îl răscolesc pe Germain. Plin de avânt, tânărul husar răspunde. Inima-i bate puternic, i se pare că pana nu-i merge destul de iute când scrie cuvintele: „Da, sunt de acord, fir-ar să fie, îţi strâng mâna, sunt gata oricând să te

urmez. Am şi vorbit cu trei patrioţi de nădejde. Sunt gata să intre în rândurile noastre, ale luptătorilor pentru Sfânta Egalitate". Germain are o inimă curată şi este plin de avânt. Ideile lui Babeuf înseamnă pentru el mai mult decât un program politic: o revelaţie. Se simte emoţionat. Oare el, Charles Germain, este pregătit pentru un rol atât de însemnat? îşi aminteşte de zilele Terorii, de sângele şiroind. Tresare fără să vrea. Acum, tristeţea a înlocuit exaltarea de adineauri. Este oare necesar atâta sânge?... Aşa vrea poporul?... Dar la douăzeci şi patru de ani îndoielile trec repede. Acum zâmbeşte. Îi povesteşte lui Babeuf lupta lui sufletească, referindu-se bineînţeles, pentru exemplificare, la eroii antichităţii: „În momentul în care era gata să înfigă pumnalul în pieptul lui Cezar, nemuritorul Brutus simţi în sufletul său o nedesluşită tulburare..." îl bucură chiar insomnia, chiar neliniştea şi îngrijorarea care au pus stăpânire pe el. Doar într-o supremă frământare sufletul găseşte puterea de a se smulge în sfârşit din preocupările mărunte ale lumii înconjurătoare. Germain se pregăteşte pentru lupta politică, aşa cum primii creştini se pregăteau să înfrunte martiriul: cu ochii rătăciţi şi un zâmbet fugar. Acum, omul acesta este în adevăr fericit. Glumeşte, scrie parodii în versuri – pe scurt, îşi înveseleşte tovarăşii în fel şi chip. îl sfătuieşte chiar pe Babeuf să-şi petreacă timpul în mod plăcut: „este cel mai bun mijloc de a-i face pe tirani să turbeze".

Lui Babeuf nu-i vine aşa uşor să se distreze. Babeuf nu este un novice. Nu are decât zece ani mai mult decât Germain, dar zece ani, astăzi, fac cât o jumătate de veac dinainte de Revoluţie. El cunoaşte dedesubturile Istoriei, îndoielile lui sunt totodată şi mai simple, şi mai apăsătoare. Într-una din scrisorile sale recunoaşte: „Din păcate, nu avem bagheta magică ce ne-ar fi de folos, pe de o parte pentru a spulbera trecutul, iar pe de altă parte pentru a face să răsară din pământ tot ce este necesar instaurării unei *Societăţi a celor Egali*". Astfel vorbeşte omul care-şi aduce aminte de poporul dănţuind în jurul

capetelor însângerate, care îşi aduce aminte de închisorile din 93, de minciuna, de venalitatea, de denunţurile, de setea de aur şi de sânge de care au dat dovadă unii republicani înflăcăraţi. Dar, curând, în locul omului vorbeşte Tribunul Poporului. Acesta nu se teme să înlocuiască bagheta magică cu puşti şi cu topoare. „Trebuie să acţionăm! Trebuie să luăm legătură cu Parisul, cu patrioţii din Arras... Fereşte-te însă de spioni. Adună în jurul tău un nucleu solid”. Plusarul nu stă pe gânduri. Răspunde: „Orice îndoială înseamnă o dare înapoi. Să mă ia dracul, dar treaba o să meargă! Aştept doar un cuvânt de la tine, un semnal, ca să încep!...”

E cinci dimineaţa. O rază de soare piezişă îi luminează faţa. Germain întredeschide ochii. Se întinde cu voluptate. Nici sforăitul vecinilor, nici atmosfera din celulă nu-l amărăşte. E tânăr, zâmbeşte soarelui. Scoate o carte de sub saltea. Ce citeşte el oare cu atâta tragere de inimă? Un roman englezesc? Sau *Almanahul Muzelor P* Nu, sunt operele ¡lui Helvetius 1: „Ar trebui îndeosebi să se suprime moneda, care înlesneşte inegalitatea averilor. În ţările cu monedă, banul este adesea recompensa viciului şi a crimei... iată de ce banii au fost întotdeauna priviţi ca un izvor de corupţie”. Şi Germain surâde privind cartea, surâde visului său, surâde unei Franţe zămislite de închipuirea sa, asemenea Spartei. Ora cinci dimineaţa. Douăzeci şi patru de ani. Prima dragoste a husarului din Narbonne.

În afara zidurilor închisorii totul îşi urmează cursul normal. Revoluţia scade în ochii tuturor, întocmai ca un râu după ce şi-a revărsat apele. Lovitura din urmă nu-i este dată nici de aliaţi, nici de vandeeni[41], nici măcar de muscadinii cu lornion; nu, ea moare pe patul ei de 4 paradă, înconjurată de drapele decolorate, în sunetul cântecelor pe care lumea le auzise până la saturaţie. Eroii,

---

41 Vendée —- provincie din vestul Franţei, înapoiată din punct de vedere economic. în primăvara anului 1793 izbucneşte aici o răscoală condusă de nobilimea regalistă. Ulterior acest nume a devenit un simbol al curentelor contrarevoluţionare (n.t.).

fanaticii, iluminaţii, sau doar disperaţii, fac o ultimă încercare. Blochează străzile; opresc căruţele ţăranilor sau câte un pluton de dragoni, dar nu pot ţine în loc istoria. Alături de ei merg cu miile, cu zecile de mii, înfometaţii. Niciodată Parisul nu a cunoscut o asemenea mizerie. Pieţele răsună de strigătele mulţimii. Unii cer revenirea la Constituţia din 93. Alţii cer pâine. Dar anul 93 s-a dus şi pâine nu se găseşte. Ţăranii nu dau pâine nici pentru *sanchiloţi*, nici pentru regalişti, nici măcar pentru copii. Thermidorienii înăbuşă răscoală după răscoală. Cea din germinai e înfrântă, înfrântă şi cea din prerial! închisorile ticsite au ajuns prea puţine. Acum totul e prea puţin: închisorile, pâinea, banii şi mintea.

Patrioţii arestaţi sunt trimişi la penitenciarul din Arras. Privesc în jurul lor cu un aer întunecat. Mai au încă în faţa ochilor praful, sângele şi zgomotoasa frământare a zilelor din prerial. Îi povestesc lui Babeuf:

— Patrioţii cereau adevărata egalitate!…

— La Paris foametea face zilnic victime printre cetăţeni…

— Ştii cine i-a zdrobit pe răsculaţii din cartierul *Antoine*? Trădătorul Tallien.

— A cerut predarea tuturor armelor. Generalul Menou adusese tunuri. Tallien a declarat: „Vă dau răgaz un ceas să vă gândiţi; de nu, ghiulele au să vă facă să vă vie mintea la cap!” Acum, toţi muncitorii sunt dezarmaţi… Zeci de mii de patrioţi au fost arestaţi.

Babeuf e indignat:

— Cum? Tallien, iacobinul, comisarul Convenţiunii la Bordeaux? El a vrut să bombardeze cartierul *Antoine*, leagănul Revoluţiei? Toţi oamenii aceştia sunt descompuşi de vii! Dacă poporul nu preia conducerea, Franţa e pierdută. Şi atunci generalul Menou, sau vreun alt general, va pune mâna pe putere. Au trădat muncitorimea; au preferat epoleţii.

Unul dintre deţinuţi povesteşte moartea membrilor din Convenţiune, care trecuseră de partea insurecţiei:

— Şase din ei au fost judecaţi şi condamnaţi la

ghilotină. Printre ei erau Goujon, Romme şi Soubrani. Dar ei nu s-au predat de vii în mâinile noilor tirani… încă cu câteva săptămâni înainte de prerial, Goujon, întâlnind un prieten chirurg, i-a spus: „Arată-mi bine locul inimii, pentru ca mina mea să nu dea greş în cazul când *Egalitatea* va pieri”. Şi nu a dat greş. Atunci, Romme, smulgând pumnalul din mina rece a lui Goujon, strigă cu toată puterea: „Ultima mea suflare va fi pentru cei oropsiţi şi cei asupriţi…” De acelaşi pumnal s-au folosit toţi şase…

La aceste cuvinte, Babeuf întoarce capul, se depărtează, se retrage într-un ungher întunecat. Noaptea s-a lăsat. Se face apelul. Deţinuţii au adormit. Babeuf nu doarme; îi vede pe „cei şase” aievea, în faţă. Vede Revoluţia: o băltoacă de sânge. „Unde e inima?… Pentru ca mâna mea să nu dea greş…”

Aici. Ce rău îl doare!… Ce se întâmplă? încă o criză de inimă. Pilulele nu-l mai ajută. Inima bate puternic, îl doare! Ce tortură! Poate că şi el, Babeuf, va trebui curând să ridice acest pumnal…

Toată noaptea se scurge astfel, cu palpitaţii, cu deznădejde. O nesfârşită noapte neagră – cine o va trece? …

Spre dimineaţă puterile îi revin. O scrisoare trimisă la Paris. Un bileţel primit de la Germain. O convorbire cu un nou patriot. Se apucă iar de lucru. Săptămânile şi lunile trec. Într-o zi i se aduce o scrisoare de la soţia sa, o biată scrisoare, cu greşeli de ortografie şi de o duioşie sfâşietoare: fetiţa lui a murit, a murit de foame; nu se distribuiau decât două uncii de pâine şi, ca să poată cumpăra peste raţie, nu erau bani… Ochii lui Babeui se adâncesc şi mai mult în fundul capului. Mai aspră şi mai plină de amărăciune îi răsună vocea. Scrie *Scrisoarea către Armata Infernală*. Toţi patrioţii din Arras sunt acum alături de el. În oraş, revolta este pe punctul să izbucnească. Autorităţile şovăie. N-ar fi mai bine să-l transfere pe Babeuf la Paris? E periculos pretutindeni – în libertate ca şi în închisoare; în capitală ca şi în locul cel mai uitat. S-ar părea că acest om nu se va potoli decât în

mormânt.

Dar nopţile sunt lungi, nopţile sunt crâncene: un coşciug de copil, o familie înfometată, bolile, slăbiciunea, trădările patrioţilor, poporul înşelat, Revoluţia aproape în agonie. Îl îneacă lacrimile, lacrimi de bărbat, de om singuratic, lacrimi pe care nu le poate stăvili. Dar să nu se creadă că Babeuf a renunţat la luptă! Un tovarăş îl întreabă:

— Eşti amărât, Gracchus?

— De loc, sunt vesel.

În adevăr, Babeuf râde.

— Vezi, sunt vesel, ca să-i fac pe tirani să turbeze.

MADONA THERMIDORULUI

Aniversarea zilei de 9 thermidor fusese declarată sărbătoare naţională: „Prăbuşirea tiranului Robespierre”. Negustorii sunt bucuroşi să închidă prăvăliile: acum le pare rău după marfa care iese din dugheană; de-a lungul zilei încasează teancuri de asignaţii care, seara, nu mai valorează nici cât o ceapă degerată. Poporul se bucură de sărbătoare: Directoratul a anunţat că fiecare cetăţean va primi în ziua aceea câte o livră de pâine.

Dar nu s-a ţinut de cuvânt: e mai uşor să dobori încă o sută de tirani, decât să faci rost de făină!

Din pricina ploilor şi a frigului care au durat toată luna messidor, recolta a fost proastă. Şi viile se prăpădiseră, aşa încât numai intendenţilor militari şi membrilor Convenţiunii le mai dădea mâna să cumpere vin. În cinstea sărbătorii se distribui totuşi o litră de pâine. Mucaliţii spuneau: „Maximilien, care toată viaţa n-a făcut decât rău, s-a răzgândit după moarte şi ne mai face şi câte un bine”. Pâinea era neagră, cleioasă, compactă, dar nimeni nu făcea mofturi. E drept că pe piaţă se găsea pâine din belşug: o pâine albă ca zăpada, însă costa optsprezece franci livra. Ţăranii stăteau mândri în căruţe, ca nişte regi pe tronuri. Şi nu se temeau de vreun 10 August[1]. Pe ei nu-i putea răsturna nimeni. Aveau şi făină, şi slănină, şi unt. Priveau cu scârbă asignaţiile prea noi. Dispreţuind sentimentele cetăţeneşti, pretindeau să li se

plătească cu bani de argint, purtând efigia lui Capet, ghilotinatul.

O litră de pâine, în sfârşit! în acest caz, trăiască sărbătoarea naţională!

Nici măcar victoria de la Quiberon[42] asupra regaliştilor nu-i impresionase pe parizieni. *Gazeta Franceză* scria cu melancolie: „Chiar şi cucerirea lumii întregi sau triumful universal al Revoluţiei ar produce mai puţină bucurie acestui oraş, decât sporirea raţiei de pâine, fie numai cu o uncie”.

De altfel, nu toată lumea murea de foame. Cetăţenii isteţi ştiau să îmbine pasiunea republicană cu propriile lor interese: furnizau armatelor revoluţionare cămăşi, şei, cizme, jambiere, furaj, slănină şi chiar cocarde tricolore. Câştigau binişor. Alţii făceau pur şi simplu speculă. Cetăţeana fost-marchiză Bertin câştigase nu de mult şaptezeci şi cinci de mii de livre numai din ulei de măsline, iar cetăţeanul Sirot, fostul ei rândaş, revându-se treizeci de lăzi de pălării florentine şi cumpărase o cabrioletă la modă.

Boulevard des italiens era poreclit *Micul Coblentz*[43]. Acolo se adunau toţi cei care cumpărau pâine albă la liber. Dimineaţa traficau cu bucăţi de pânză sau cu rezerve de pielărie, iar seara aveau aventuri galante, se bucurau de victoriile armatelor inamice, ori se uitau pur şi simplu unii la alţii. Aveau şi de ce să se uite! Bărbaţii se făleau cu evantaie, cu buclele lor pudrate, zise „urechi de câine”, cu vestele încheiate în optsprezece nasturi[4445]. Cucoanele adoptaseră costumele Greciei antice, pieptănătura *à la*

---

42 10 August 1792, răsturnarea regelui Ludovic al XVI-lea de către masele populare (n.t.).

43 Palais-Royal (Palatul regal) — palat din Paris, reşedinţa lui Ludovic al XIV-lea ; din 1692 a trecut în proprietatea ramurii de Orléans a Burbonilor. După 9 thermidor devine locul unde se puneau la cale afacerile de bursă şi de speculă (n.t.).

44 La Coblentz,, oraş din Renania, se concentraseră numeroşi aristocraţi emigranţi, care uneltează împotriva Republicii (n.t.).

45 în acest mod se manifestau ca partizani ai lui Ludovic al AVIII-lea (n.t.).

Diana sau *à la Cleopatra*, purtau sandale, pantaloni portocalii sau verzi ca smaragdul, brăţări la mâini şi la picioare. În privinţa modei *Micul Coblentz* avea tendinţe revoluţionare. Trebuia să dai dovadă de o mare artă când ieşeai în oraş după-amiază, ca să nu te pomeneşti spre seară demodat şi ridicul ca un provincial. Fiecare doamnă avea cel puţin patruzeci de peruci. Înfăţişarea *minunatelor* indigna pe oamenii din popor. Nu numai din punctul de vedere al moralei, ci şi al cartofilor. Gospodinele afirmau că toţi cartofii erau folosiţi la fabricarea pudrei, şi că de aceea nu se mai găseau cartofi pe piaţă.

Cât despre *minunate*, ele consumau bucate mai fine, nu cartofi. După ani grei, venise o epocă de mare poftă de mâncare. Pentru patru sau cinci sute de livre se servea la restaurant un prânz modest: cotlet de berbec, fazan împănat, pateu de iepure, sufleu ou ciocolată. Corsetul nu le mai stingherea pe elegante; puteau să mănânce cât le dorea inima. În acest an de foamete Parisul bogătaşilor se umfla din ceas în ceas, ca un balon. Acum, medicii trebuiau să-şi ferească pacienţii nu de boli, ci de sănătate; un doctor se îmbogăţi de pe urma unor pilule care permiteau să mănânci în voie fără să te îngraşi.

În afară de mesele copioase, dansul făcea de asemenea bucuria *minunatelor*. Nu de mult, ele se mai ascundeau prin pivniţe. Stătuseră acolo vreme îndelungată, simţind doar mirosul cadavrelor. Acum aveau chef să danseze. În primul an de „viaţă liberă”, s-au deschis şase sute patruzeci şi patru saloane de dans... Printre acestea, la modă era *Balul Zefirilor*, din cimitirul *Saint-Sulpice*. Norocoşii, care din întâmplare scăpaseră cu viaţă, dansau pe morminte. Doliul deveni ţinuta de petreceri. Cine n-ar fi dorit să asiste la celebrul *Bal al Victimelor*, la care nu puteau lua parte decât strict rudele celor ghilotinaţi?...

Parisul era plin de provinciali: privită de departe, viaţa capitalei părea atrăgătoare. Camerele mobilate nu rămâneau niciodată neînchiriate, iar zidurile caselor erau acoperite de mici anunţuri: parizienii nu mai citeau acum

ordine de rechiziţii, ci reclame pentru „elixirul frumuseţii” sau pentru „baluri în Serai”. La *Palais-Royal* care se numea acum *Palais-Égalité*, mişunau speculanţii. Aveau parcă un fel de uniformă a lor: ghete galbene, haină lungă, scufie cu ciucure. Adeseori, veneau pe fugă la cafenea; dar n-aveau nici timp să soarbă ceva, atât de repede se ridica cursul monedelor de aur. Ieri, un ludovic preţuia şapte sute de livre în asignaţii, azi, se şi ridicase la opt sute cincizeci. 1

În galeriile din *Palais-Égalité* s-au redeschis prăvălii unde se vindeau bijuterii, articole de băcănie şi ultimele noutăţi ale modei. Vreo zece restaurante, cu saloane separate şi muzică, atrăgeau pe trecători. Librarii vindeau gravuri pornografice. La etajul de sus erau instalate tripouri. Pe masa verde apărea uneori chiar o sută de mii de franci în monedă de aur: era beneficiul patrioţilor care vânduseră armatei postav putred sau untură râncedă.

Într-o parte a clădirii ce purta firma *Masaje Egiptene*, fost-vicontese pregăteau unui muscadin o baie de vin spumos; când muscadinul era în baie i se masa burta. Cunoscătorii afirmau că asta ajută la curăţirea, sângelui şi dă feţei un aer de aristocratică melancolie: foşti-lachei sau bărbieri visau să semene cu stăpânii lor de ieri.

În fiecare seară, societatea cea mai aleasă se întrunea la cofetarul Garchy. Printre tot soiul de şerbeturi şi de parfeuri se puneau la punct afaceri şi uneori chiar chestiuni de înaltă politică. Iată o femeie frumoasă. O cheamă Diana. Pentru o Diană este poate puţin prea grasă. Dar tinerii suspină în extaz: „Ce zeiţă!” E îmbrăcată cu o tunică uşoară de voal, după moda lansată de cetăţeana Tallien. Pe braţele ei grăsulii, puţin deasupra cotului, poartă o brăţară. Pălăria îi este împodobită cu trandafiri de mătase, şi aceşti trandafiri sunt parfumaţi – cea mai recentă invenţie a Dianei. După ce au privit-o pe zeiţă prin lornioanele lor minuscule, tinerii gângăvesc:

„*Minunat*! *Admiraabil*! *Divin*! *De nechezut*!”

Graseiază, vorbesc peltic, şuierat – aşa cere bontonul. Ei nu sunt dintre acei care odinioară se repezeau ssă deschidă uşile trăsurilor, sau vindeau găteli pe la

cucoane. Ah, de loc, sunt adevăraţi aristocraţi, aristocraţi pur sânge!

Dar despre ce vorbeşte zeiţa cu atâta însufleţire? Despre săgeţile lui Cupidon, poate? Aş, de unde f Le-a trecut vremea! „Pânză de olandă”... „Luminări”... „Cafea”... Zeiţa ştie că, acum, nici îngheţata de fistic nu se dă pe gratis.

Muscadinii discută politică. Freron nu e destul de îndrăzneţ. Ar trebui exterminaţi toţi teroriştii, domnule! (da, „domnule”, căci la Garchy doar lacheii mai sunt „cetăţeni”). Domnul de Mun soseşte din Marsilia. El povesteşte despre isprăvile săvârşite de *Companionii Soarelui* – astfel erau numiţi înl sudul Franţei oamenii „bine”. Într-o clipită au curăţat toate închisorile. E foarte simplu: deţinuţii nu au arme, iar paznicii au ochi ca să nu vadă 1 Patru sute de capete în două zile. De altfel nimic îngrijorător. La Marsilia, de asemenea, lumea dansează şi petrece. După o treabă atât de bună se poate merge la bal. Doamnele răsplătesc cu generozitate pe neînfricaţii cavaleri. Povestirea marsiliezului stârneşte invidie.

— Ce tot aşteaptă Freron?

— Se teme. N-a fost şi el terorist? E un laş.

— Închisorile din Paris sunt pline de criminali! Ar trebui lichidaţi odată toţi cei din prerial, toţi anarhiştii...

— Şi în primul rând, Babeuf...

Deodată se face tăcere. Un murmur general de entuziasm şi de evlavie se ridică: „E dânsa!” „Dânsa”, bineînţeles, este *Madona Thermidorului*. Când apare ea, toţi au uitat de pânzeturi, de omoruri, de preţul postavului şi de Babeuf. Toţi sunt în extaz. Nu înseamnă că doamna Tallien place chiar la toată lumea* dar moda, moda...

lien a eliberat-o. Tallien era mare amator de femei şi, în acelaşi timp, reprezentant al Convenţiunii! Ea era o frumoasă aristocrată, care protesta pentru că argintăria bărbatului ei fusese rechiziţionată. Din primele momente, fost-lacheul şi fost-marchiza s-au înţeles. Povestea cu şobolanii nu fusese scornită decât după thermidor. Tereza se pricepea să inventeze şi altceva decât mode noi!

După ce povesti pentru a suta oară vătămarea pricinuită de şobolani, Tereza întrebă:

— Dar coturnii mei, cetăţene Louvet? Cum vă plac coturnii? Asta ne apropie de moravurile Arcadiei, nu-i aşa? Ah, Grecia, iată idealul meu! Orice încălţăminte e aşa \ de grosolană... Dar, spune-mi, ai auzit că la Meudon au fost descoperite rămăşiţele unui atelier îngrozitor, unde se fabricau cizme din piele de om? Se spune că monstrul acela de Saint-Just purta cizme din piele de girondin.

Auzind aceste cuvinte, nici chiar naivul Louvet nu-şi poate1 ascunde un zâmbet. Ia te uită, Tereza asta! Dar cum era să scape prilejul de a-l ponegri pe Saint-Just o dată mai mult? Şi în special cu ocazia aniversării lui 9 thermidor!

— Nu mă miră din partea lui!...

Musafirii au fost poftiţi la masă.

A doua zi, ziarul oficial, *Curierul*, vorbea despre un modest prânz între camarazi. Comesenii trebuie să fi zâmbit când au citit această notă, amintindu-şi de ospăţul din ajun!

Tereza era mare amatoare de artă. Pe clavecinul ei se găseau notele reginei ghilotinate, iar supa era servită în ceşti de porţelan de Sèvres. Tallien se lăuda cu vinurile lui, şi pe bună dreptate: „Ce vin de Beaune! Ce Tokay 1” – Totul provenea din pivniţele emigranţilor. În seara aceea se bău după pofta inimii. Nu se bău pur şi simplu, ci se închină fiecare pahar: era un obicei nou, adus din Anglia, şi cu toate că blestematul de Pitt mai guverna acea ţară, toţi oamenii din lumea bună se străduiau să-i imite pe britanici. Toasturile subliniau caracterul politic al banchetului: thermidorienii fraternizau cu girondinii.

Dacă la banchet n-ar fi fost decât Talâien, Barras şi Fréron, ei ar fi putut să se mărginească la un singur toast, de altfel sugestiv: „În sănătatea noastră, care ne-am salvat pielea!” Data de pe calendar trezea vand-nevrând anumite amintiri: o zi de arşiţă, înăbuşitoare, o ceaţă albicioasă, privirile piezişe şi înfricoşate ale membrilor Convenţiunii, care nu ştiau încă cine va ieşi învingător şi, în fine,

strigătul cumplit al lui Robespierre: „Pentru ultima dată, preşedinte de asasini, îţi cer cuvântul”... Dar asasinilor nu le plac cuvintele de prisos. Fouché manevrase bine: în jurul lui Robespierre se făcuse vid. Fratele acestuia strigă: „Vreau să împărtăşesc soarta lui Maximilien!” Eroismul, fie chiar al unui singur om, îngrozeşte întreaga haită de şacali. Fréron, ştergându-şi fruntea pe care spaima o acoperise cu broboane de sudoare, şopteşte: „Ce greu e să dobori un tiran!”

Thermidorienii, când ridică acum paharul în cinstea zilei de 9 thermidor, îşi pot aminti multe lucruri. Trecutul îi leagă. Aceşti oameni furaseră? Da, toţi. Şi toţi, întorcându-se din oraşele jefuite – de la Bordeaux, de la Marsilia, de la Toulon – mergeau să-şi prezinte omagiile lui Robespierre. Ah, odaia aceea din strada *Saint-Honoré*, privirea tăioasă a *Incoruptibilului*, ochelarii, salutul lui scurt şi rece, nesiguranţa lor: i-o fi iertat? Le-a hotărât pieirea? Cât de bine îşi amintesc de aceste pelerinaje... Au scăpat nevătămaţi.

Acum beau vin de Tokay, iar cupele zăngănesc biruitor: „Trăiască ziua de 9 thermidor!”

Spaima din trecut le cimentează cârdăşia, dar cu câtă plăcere – chiar în această clipă şi la această „masă camaraderească” – se vând unii pe alţii! Trebuie multă băgare de seamă: când îşi împart prada, asemenea bandiţi nu păcătuiesc prin exces de nobleţă. Unde sunt acum prietenii lor din thermidor? Fouquier-Tinville a fost executat. Collot d’Herbois şi Billaud-Varenne – deportaţi la Cayenne (aşa-zisa „ghilotină seacă”). Barrère şi Amarzac – în închisoare. Iar Fouché – sufletul întregii conspiraţii – Fouché el însuşi este în dizgraţie. Unii după alţii, thermidorienii, pentru a se salva, îşi trădează camarazii, linguşindu-i pe moderaţi.

Azi, Tallien se gudură pe lângă Boissy d’Anglas, Louvet, Lanjuinais. Îi măguleşte. N-au girondinii destule motive să-l urască, pe el, fost iacobin? în timp ce chefuia cu Tereza la Bordeaux, ei se ascundeau prin beciuri. Tallien toastează:

— Pentru victimele tiraniei trecute!…

Girondinii beau în tăcere. Ce gândesc ei? Nimeni nu ştie. Tallien, sentimental, declamă:

— Plâng pe cenuşa lui Vergniaud, a lui Condorcet, a lui Desmoulins…

La drept vorbind el nu plânge, ci mănâncă friptură de curcan împănat cu trufe, dar vocea îi vibrează la fel ca şi cristalul cupelor. Boissy d'Anglas şopteşte prietenului său Louvet:

— Mai bine i-ar fi apărat atunci, decât să-i plângă acum.

Ah, cât de anevoioasă este politica înaltă pentru cetăţeanul Tallien! Afară de vechea ură a Girondei are şi alte griji: Siéyès a mirosit ceva. Blestematul de

Totuşi, pentru aniversarea zilei de 9 thermidor, *Madona* nu onorase pe cofetarul Garchy cu graţioasa-i prezenţă. Nu-i era gândul la şerbeturi. În cinstea Naţiunii, a Republicii şi a Revoluţiei prezida banchetul din acea zi istorică, întruchipând pe zeţia Raţiune, ceea ce nu o împiedicase, bineînţeles, să se despoaie în voie, aşa încât unul din invitaţi, privind pieptul bogat al Terezei, uită de? Raţiune" şi exclamă:

— Ah! Venera din Capitoliu!

Tereza primeşte musafirii în „coliba" ei. Este o căsuţă de operetă: acoperişul de stuf a fost creat de un artist şi de jur-împrejurul căsuţei sunt aşezate mici ghivece cu flori. Aşa petrecea şi criminala austriacă la Micul Trianon; de ce nu s-ar distra la fel cetăţeana Tallien, soţia unui membru al Convenţiunii?

Nu trecea zi fără ca Tereza să nu născocească o modă nouă. De astă dată îşi minunează invitaţii, arătându-şi picioarele goale. Coturni înlocuiau sandalele, iar la degetele picioarelor purta inele cu rubine. Servitorul Terezei are limba ascuţită. Prinzând momentul potrivit, şopteşte unei cameriste:

— Căţeaua asta poartă inele şi pe labele dinainte, şi pe labele dinapoi.

Tereza, zâmbind discret, ascultă complimentele:

— Picioare divine! Parcă ar fi zeiţa Hebe!... Driadă ieşită dintr-un copac! Aurora în mijlocul norilor...

— Dar ştiţi că şobolanii mi-au ros picioarele când eram în închisoare „la Bordeaux... în timpul Terorii?

Şi Tereza suspină amarnic. Naivul Louvet îi priveşte atent picioarele, căutând urmele rănilor. Nu le găseşte, şi nici nu le poate găsi. Tereza nu a stat în închisoarea de la Bordeaux decât cel mult o zi sau două, căci Tal-Robespierre avea dreptate când spunea despre Siéyès că este „cârtiţa Revoluţiei”. Scormoneşte mereu pământul sub picioarele cuiva. Ieri, i-a dat să înţeleagă lui Tallien că avea cunoştinţă de unele scrisori, şi Tallien e neliniştit. E oare vina lui dacă îi plac femeile, hainele frumoase, jocul de cărţi, vânătoarea de cerbi de la *Saint-Germain*, într-un cuvânt, toate plăcerile vieţii, inclusiv *masajul egiptean*? *Incoruptibilul*, care îl cunoştea bine, spunea: „Tallien este în stare de orice, pentru o fustă sau pentru bani”. Numai Tereza cât îl costă!... Tallien are nevoie de bani. Alţii vând postav sau zahăr. El însă joacă în stil mare: vinde „spre demolare” Republica Franceză, inclusiv Constituţia, Convenţiunea şi drapelele. Numai el singur? Parcă Barras, vecinul lui, nu lucrează la fel? Important e ca, pentru moment, nimeni să nu ştie nimic. Şi iată că păcătosul acela de Siéyès a mirosit ceva... o fi vorba despre convorbirile purtate cu spaniolii în favoarea monarhiei? Se prea poate. Dar s-ar putea de asemenea să fie vorba despre scrisoarea adresată de Ludovic-Xavier fratelui său, contele d’Artois. Într-un fel sau altul, Tallien trebuie să arate că este duşmanul de moarte al regaliştilor. Barras ridică paharul:

— În sănătatea lui Tallien, învingătorul de la Quiberon!

Tallien s-a hotărât: regaliştii care s-au predat vor fi împuşcaţi. Astfel prestigiul său va creşte în ochii poporului. Iar dacă lui Siéyès îi va trece vreodată prin cap să dezvăluie afacerea cu scrisorile, Tallien va putea răspunde: „Am dovedit ura ce o nutresc faţă de partizanii tronului”.

Încă un toast: Trăiască noua Constituţie!” Numai e

vorba de divagaţiile unor iacobini, ca în 93: acum este o adevărată Constituţie, identică cu cea a englezilor: cu Cameră înaltă şi vot censitar, într-un cuvânt o pavăză pentru „oamenii cumsecade”, nu pentru plebe. Tallien îi aminteşte lui Boissy d’Anglas:

— În zilele lui prerial, când mulţi erau încă şovăielnici, eu am strigat cel dintâi: „Să piară criminalii înainte de răsăritul soarelui!…”

Toată lumea tace, încurcată. Romme, Goujon, Soubrani – imaginea acestor oameni este prea neprihănită! Chiar şi Barras se simte stingherit de uşurinţa cu care Tallien vorbeşte de ei: au fost lichidaţi; perfect! Ce rost are să se mai amintească?

Dar gândurile lui Tallien se îndreaptă acum în altă parte: fondurile din Bordeaux s-au epuizat; regele, pentru moment, e ceva problematic; nu mai rămâne decât specula. A înjghebat o afacere cu intendentul militar din strada *Tanneries*. Tare ar vrea să-şi asigure sprijinul lui Barras. Printre zăngănitul cupelor, şopteşte:

— Pentru armata din Italia… Patruzeci de mii… Stăm de vorbă mai târziu. Dar Tallien nu are timp să se înţeleagă cu Barras. O ceartă a izbucnit; Louvet aduce învinuiri lui Fréron. Amândoi lovesc cu cuţitele în farfuriile de porţelan de Sèvres. Lanjuinais încearcă să facă o diversiune, toastând:

— Trăiască Kościuszko şi toţi cei care, la fel cu el, zac în lanţuri pentru cauza libertăţii! în cinstea eroilor! a victimelor!

Prea multe toasturi. Emigranţii se pricepeau la vinurile de Tokay. Comesenii s-au congestionat la faţă, se agită. Un strigăt. Paharele zboară. Glasurile devin ameninţătoare.

— Fouché îl susţine în taină pe Babeuf.

— Vreţi poate să introduceţi din nou Teroarea?

— Ba voi sunteţi nişte anarhişti!

— Iar voi, prietenii celor care au debarcat la Quiberon!

— Şi tu, Fréron, cu Tineretul tău?…

Cel mai mult are de suferit porţelanul de Sèvres. O ceaşcă îl loveşte pe Barras. Cineva îşi înşfacă vecinul de guler.

— Asasinule 1

Atunci, dominând larma, răsună vocea drăgălaşă a stăpânei casei:

— Vai, de ce vă agitaţi aşa? Propun un toast în cinstea uitării!

Care dintre cei de faţă nu ar vrea să bea pentru uitarea păcatelor trecute? Clătinându-se pe picioare, invitaţii se scoală şi vin să sărute mâinile *Madonei*. Cincisprezece toasturi nu sunt un fleac. Tereza, în loc să-i dea lui Barras mâna, îi întinde piciorul. Barras şovăie o clipă, apoi îl sărută, socotind că merită osteneala.

ROLUL ŞI ROLURILE LUI TALMA

Cu toată înzorzonarea exterioară şi pompa din acele vremi, evenimentele îşi urmau cursul cu oarecare monotonie.

Minunatele schimbau peruci după peruci, armatele republicii dobândeau victorii, poporul murea de foame, şi nu trecea lună fără ca la Paris să nu izbucnească vreo răscoală – când a iacobinilor, când a regaliştilor. Toată lumea îi dispreţuia pe conducătorii întâmplători ai Franţei, dar nimeni nu reuşea să smulgă puterea din mâinile lor slabe şi neputincioase. În zilele din prerial, Convenţiunea fusese salvată de *Tineretul* lui Freron: regalişti camuflaţi, aristocraţi scăpaţi de la ghilotină. Îi urau pe Tallien, pe Barras, pe Carnot, dar totuşi i-au salvat. Dintre două rele îl alegeau pe cel mai mic.

Au trecut de atunci patru luni. La 13 vandemier regaliştii hotărâră să-şi încerce norocul. Generalul Menou, căruia nu-i lipsise curajul să tragă în muncitorii din *Saint-Antoine*, dădu ordin de retragere îndată ce văzu în faţa lui o ceată de muscadini. Membrii lor –venţiunii se (pregăteau să fugă. Cât de bucuroşi ar fi fost să se predea! Un singur lucru îi oprea: frica. Nu tot ei l-au trimis pe Ludovic al XVI-lea la ghilotină? Emigranţii făcuseră jurământ: nicio iertare pentru asasinii regelui. Da, numai frica împiedicase

Convenţiunea de a capitula. Din nou, laşii fură salvaţi de vitejia patrioţilor care mai supravieţuiau, precum şi de prezenţa de spirit a unui tânăr general cu numele de Buonaparte.

Barras sărbători victoria cu fraze bombastice. Perucile de culoare închisă îşi făcură apariţia. Foametea se agrava din ce în ce, iar închisorile gemeau de lume. Guvernul era urât şi de muncitorime, şi de burghezie, şi de aristocraţie. Mulţi erau cei în care mai ardea o flacără lăuntrică şi care erau gata să moară – unii sub drapelul Republican, alţii sub prapurul vandeenilor. Dar, în mijlocul patimilor, al zarvei, al foametei, al asignaţiilor şi al urii, fost-contele de Barras continua să sărute mâinile Terezei şi să zâmbească cu un aer satisfăcut.

Sleirea unei ţări care a dezvăluit lumii imagini de măreţie eroică şi înflăcărată – ce temă nobilă pentru un artist! În Franţa însă nu erau, pe vremea aceea, nici poeţi, nici scriitori, nici dramaturgi. André Chénier pierise pe eşafod şi fratele său, Joseph, devenise autorul favorit al epocii. Scria piese despre prăbuşirea tiranilor şi versuri patriotice de circumstanţă.

Teatrele prezentau farse tendenţioase sau tragedii alegorice, compoziţii stupide şi – lipsite de inspiraţie. Un autor – unul şi acelaşi – fusese destul de şmecher ca să scrie înainte de thermidor *Apoteoza lui Marat*, iar un an mai târziu *Apoteoza Charlottei Corday*. După Molière, Racine şi Beaumarchais actorii jucau tragedia *Judecata de apoi a Regilor* de Sylvain 7 – Viaţa lui Gracchus Babeuf

Maréchal, protectorul lui Babeuf. Fără îndoială, Maréchal avea sentimente cetăţeneşti frumoase şi o inimă plină de compătimire; dar în ce priveşte talentul lui de dramaturg… în piesa lui *sanchiloţii* din lumea întreagă, înfrăţiţi, exilau pe toţi regii într-o insulă pustie unde Ecaterina cea Mare plângea pe pântecele Papii. Pe urmă, erupea un vulcan şi toţi regii săreau în mare, în sunetele inevitabile ale *Marsiliezei*. Bineînţeles, această tragedie fusese jucată în anul 93. După thermidor, ea fu înlocuită cu o piesă oarecare, *Guvernul Terorist*, în care, în mod josnic

şi prostesc, erau împroşcaţi eroii din ajun.

În *Almanahul Muzelor* sau în *Jocurile lui Apollo* se publicau versuri greţoase, pline de cuvinte sforăitoare ca: tiran, despot, drapele, otravă, Lycurg, Brutus, Decemvirat. Niciunul dintre cei care văzuseră Revoluţia nu se pricepea să o descrie. Publicul citea traduceri după romane englezeşti. La Grenoble, un băieţandru de doisprezece ani, Henry Beyle, observa întoarcerea călugărilor fugiţi, dansurile în stradă, spânzurarea mai întâi a aristocraţilor şi apoi a iacobinilor, desele schimbări de guverne, de cântece, de steme. Privea câte o băltoacă de sânge şi ochii mari deschişi ai poporului. Este viitorul Stendhal care începe să studieze patimile omeneşti, ambiţia şi singurătatea.

Tragedii vulgare, poezii idilice dintre cele mai serbede, portrete stângace ale îmbogăţiţilor de ultimă oră, care se căzneau să semene cu aristocraţii. Shakespeare corectat de Ducis, monumentele *Hidrei contrarevoluţionare*, alegorii, împuşcături, plictiseală…

Doi oameni se ridicau deasupra jalnicului conformism al confraţilor lor. Erau legaţi printr-o dragoste comună pentru arta Greciei, prin învăţămintele Revoluţiei şi, în fine, printr-o prietenie profund umană.

David era pictor, Talrna era actor. Poate prea mărunţi pentru Revoluţia Franceză, dar cât erau de mari pentru Franţa revoluţionară! Uneori primeau laude, alteori injurii. Prea puţini erau cei care îi înţelegeau! mai târziu vor căpăta şi onoruri şi bogăţii; dar în anii aceştia, când în Franţa domnea Tereza cea destrăbălată, David stătea la închisoare pentru că fusese prietenul lui Robespierre, şi nu era zi în care Talma să nu aibă de îndurat insultele *Tineretului lui Freron*.

Chiar în închisoare David lucrează. Ar fi putut avea clipe de deznădejde: nu visase el oare triumful Raţiunii, învierea artei antice, serbări populare în pieţele publice, un Paris nou eu străzi largi şi drepte, un Paris luminos şi precis ca o figură geometrică? în loc de toate acestea întrezărise doar coturnii din picioarele Terezei. Îşi aminti

atunci de arta sa. Chiar dacă cel mai bun tablou pe care l-a pictat cândva, *Moartea lui Marat*, e scos din clădirea Convenţiunii, chiar dacă el însuşi e zvârlit în închisoare, atât timp cât poate ţine o pensulă în mână, va continua lupta. Va crea pe pânză ceea ce nu a putut realiza în viaţă. David concepe atunci marile sale lucrări, izvorâte nu din inimă ci din raţiune. Nu degeaba îl iubea David pe Robespierre; ea şi acesta, el dispreţuia simţămintele confuze. Într-o zi, la începutul Revoluţiei, bătrânul Fragonard îi spusese: „Admir arta dumitale, dar eşti lipsit de sentiment. Tinerii te urmează şi îţi baţi. joc de mine. Dar să ştii că va veni o zi când toţi se vor lepăda de dumneata, iar pânzele mele vor face şcoală. Din toate timpurile, raţionalismul şi sentimentele se succed alternativ. Doar un geniu poate să asocieze precizia formei cu bătăile inimii/4 David era prea pătimaş pentru a se înţelege cu Fragonard; îşi închipuia că prin opera sa *Răpirea Sabinelor* va inaugura în artă o epocă nouă, demnă de cei Vechi.

Talma nu era nici membru al Convenţiunii, nici organizator de manifestaţii cetăţeneşti, nici matematician pasionat. Era pur şi simplu un mare actor. El nu putea trăi în speranţa viitorului: creaţiile sale mureau în fiecare seară, în mijlocul decorurilor, al candelabrelor şi al fluierăturilor. Trebuia să-şi risipească talentul pentru nişte gură-cască obraznici care, în loc să meargă la *Balul Zefirilor* sau la *Haremul Drăgăstos*, intraseră din greşeală la teatru. Ce s-ar putea spune mai mult despre geniul lui Talma, decât că reuşea să stoarcă lacrimi chiar unor asemenea oameni?

E ora zece. Spectacolul a luat sfârşit. În cabriolete cu clopoţei, spectatorii se întorc acasă. Soldaţii din posturi controlează actele. În pieţele oraşului – detaşamente; soldaţii moţăie. Încă o insurecţie. Ce va mai fi mâine?…

Talma se demachiază, îşi scoate toga şi îmbracă un frac de culoare măslinie, apoi pleacă spre casă; locuieşte într-o vilă elegantă, pe strada *Chantereine*. Modul cum e aranjată casa reflectă gustul stăpânului şi este aprobat

chiar de David: panouri decorate în stilul vaselor etrusce, lire, pajuri, oglinzi de jos până sus, coloane, lămpi cu picior în loc de lustre, mobilă pompeiană, o ordine desăvârşită şi o uşoară impresie de frig. Seamănă mai degrabă cu un decor de tragedie clasică decât cu o casă de locuit. Dar Talma nu cunoaşte hotarul dintre proza zilnică şi versul alexandrin.

Această casă are, bineînţeles, un pod şi o pivniţă. Dar acum în ele nu se usucă rufe şi nu se păstrează vinuri; nu, în pivniţă locuieşte actorul Fusil, iacobin care, odinioară, a participat la reprimarea rebeliunii din Lyon, unul din clienţii obişnuiţi ai cafenelei *Chrétien* şi partizan înfocat al lui Babeuf. După prerial poliţia voise să-l aresteze. Talma îi dădu adăpost. Dar în pod? Mai încape vorbă? Şi podul este locuit!… Acolo se ascunde un oarecare de Bressan, tânăr regalist ce luase parte la tulburările din vandemier.

Talma ajunge acasă; o întreabă pe Julie, soţia lui: „Cine ia masa cu noi astă-seară?…” Talma pofteşte la cină când pe Fusil, când pe de Bressan. Dar azi îi spune Juliei:

— Ce-ar fi să-i invităm pe amândoi?… Cu aşa viaţă, chiar dacă scapă de ghilotină, vor muri de plictiseală. O să le facem cunoştinţă, bineînţeles sub nume false. Tu să ai grijă ca discuţia să nu alunece spre politică, şi totul va merge bine…

În adevăr, cina decurge în linişte. Se vorbeşte la masă despre noua piesă a lui Ducis, despre năzbâtiâle doamnei de Beauharnais şi despre ascensiunile în aerostat.

Talma spune:

— Ce puţin se preocupă contemporanii noştri de progresele realizate de geniul omenesc! Noua perucă a cetăţenei Tallien e cunoscută de toată lumea, dar abia câţiva oameni luminaţi ştiu că Lalande a descoperit o planetă nouă, pe care a numit-o Mercur.

Fusil zâmjbeşte:

— Astea sunt distracţii deşarte de aristocraţi. Ştiinţa trebuie să servească nevoilor poporului. Aerostatele vor fi poate de folos pentru operaţiile militare, dar nu poţi hrăni pe nimeni cu stele.

— Daţi-mi voie să vă tom un pahar cu vin…

Talma vrea să evite discuţia. Julie aduce un coşuleţ cu fructe. S-ar părea că primejdia a trecut… Dar tânărul regalist sare în apărarea stelelor.

— Astronomia este bună pentru că nu dăunează nimănui. Dar – fiindcă veni vorba – credeţi că poporul poate fi hrănit cu sânge? Sub vechiul regim, era pâine pentru toată lumea, şi nu se măsura cu uncia!…

Talma încearcă să îndepărteze furtuna. Julie propune să se cânte o nouă melodie italienească. Dar stăpânii casei nu mai au nicio putere! Nu-i mai ascultă nimeni. Fusil strigă:

— Vorbeşti de libertate?… Am văzut cu ochii mei cum *Tineretul lui Freron* – să nu-ţi vină să crezi! – smulgea de la gâtul unei femei un medalion pe care era portretul unui cetăţean cu bonetă roşie.

— Şi pe bună dreptate. Boneta roşie provoacă nemulţumirea. De ce să fie roşie? Spune şi dumneata. A romanilor era albă, a lui Wilhelm Tell era cafenie. Roşul nu *el* culoarea sângelui?

— Ba da, a sângelui! A sângelui vărsat de eroii noştri, şi a sângelui tiranilor, care va curge şi pe viitor…

De Bressan pune mâna pe un scaun, ca să-l arunce în capul lui Fusil:

— Numai un iacobin poate să vorbească aşa!

Fusil nu vrea să rămână dator:

— Numai un regalist poate vorbi astfel!

Discuţia e cât pe ce să degenereze în bătaie.

Deşi situaţia e destul de tragică, Talma îşi ascunde cu greu un zâmbet. Îi ia de braţ pe cei doi adversari şi le spune cu blândeţe:

— Sst! mai încet, prieteni. Nu ştiţi că trec tot mereu patrule? S-ar putea să vă audă. Atunci are să vă pară rău, dumitale după pivniţă, şi dumitale după pod.

Stupoarea, mai mult decât teama, îi pironeşte în loc pe cei doi duşmani gata să se năpustească unul asupra celuilalt: cum, şi el stă aici?… Tăcură o clipă, apoi, neputându-se stăpâni, izbucniră în râsfelicitări, Talma!…

Gazdele rămaseră singure. Şezură încă mult timp cu capul plecat, fără să scoată o vorbă. De mult nu mai răsunase în această încăpere ecoul patimilor politice. Unde sunt cei care o însufleţeau altă dată? Brissot, Vergniaud, Condorcet – toţi pieriseră. Oare cu sânge se dovedeşte adevărul? Collot d'Herbois, actorul fără talent, devenit membru al Comitetului de Salvare Publică, ordonase pe loc arestarea tuturor artiştilor de la Comedia Franceză. Ce lucru simplu, şi cât de irevocabil!

Acum le-a venit rândul altora. David, mândria Franţei, David este în închisoare! „Talentul nu poate fi invocat ca o scuză", a spus josnicul Tallien. Poporul, sărmanul, îşi trimite geniile la moarte. Gândirea lui Condorcet era prea înaltă. Dar Chénier, duiosul Chénier, prietenul Juliei, el care aci, în acest colţ, îşi recita cu emoţie elegiile… I-au tăiat capul. Talentul – o scuză? O, nu! Pentru ei nu există decât o singură scuză – josnicia!

Julie s-a apropiat de soţul ei, trecându-i drăgăstos braţele în jurul gâtului. Era mai puţin tânără, mai înţeleaptă şi mai tristă decât el – ea nu avea parte nici de scenă, nici de glorie, şi nici nu o mistuia o flacără lăuntrică. Toţi prietenii ei muriseră pe eşafod, şi ea îşi dădea seama că va veni ziua când tânărul Talma o va părăsi. Ghicind gândurile soţului ei, spuse:

— În adevăr, este o epocă groaznică. Dar sunt totuşi fericită că am trăit în vremea aceasta. Îmi pare că durerea noastră ne-a îngăduit să fim mai dezinteresaţi şi mai lucizi.

Talma, care se priveşte acum în oglinda lui imensă, nu răspunde imediat; îşi admiră faţa crispată de un rictus plin de cruzime şi de neputinţă…

— Da, Julie, da, prietenă dragă, Revoluţia m-a învăţat multe. Mi-a permis să-mi înţeleg rolurile.

Talma, după cum se ştie, juca în multe piese; interpreta şi eroi şi criminali. Dar personajele pe care le întruchipa cel mai bine erau ambiţioşii fără scrupule, fanaticii singuratici şi oamenii copleşiţi de o adâncă melancolie.

ÎNTÂLNIREA CU FOUCHfi

Qupă lungi tratative şi intrigi complicate, urzite de Barras – Carnot şi Letourneur, omul său de încredere, ghebosul şi cătrănitul Larevelliere, predicator al teofilantropiei şi, în fine, Reubell, dibaciul om de afaceri, s-au ales cu uniforme de mare ţinută, pălării cu penaj, apartamente în Palatul Luxemburg, şi înaltul titlu de *Cetăţeni-Directori*.

Directoratul continua politica Convenţiunii: naviga, când la dreapta, când la stânga. După înfrângerea regaliştilor îi scoase pe patrioţi din temniţe. Nici chiar *Cetăţenii-Directori*, cu toată făţărnicia lor, nu puteau să menţină în acelaşi timp toate partidele în închisoare. Nu se gândeau câtuşi de puţin să consolideze Republica, dar ţineau să-şi asigure bunăvoinţa Republicanilor. Deşi valoarea asignaţiilor se micşora de pe o zi pe alta, niciodată oamenii nu au crezut cu mai multă evlavie în puterea banului. Directoratul distribuia cu mărinimie, pensii, subvenţii, slujbuliţe mănoase prin oraşe pierdute în fund de provincie, antreprize, sau pur şi simplu daruri. Tiparniţele de asignaţii funcţionau din plin. Patrioţii se vindeau cu hurta sau cu bucata. Iacobinii erau şi ei oameni! După jalnica viaţă de puşcărie nu le displăcea de loc perspectiva unui post de perceptor la Montpellier, sau de funcţionar la intendenţa militară din Besançon. Cursul probităţii cetăţeneşti era din ce în ce mai scăzut.

Sistemul corupţiei era sistemul lui Barras; constituia toată înţelepciunea politică şi toată filosofia lui. El nu spunea niciodată nu, când era vorba de o mită serioasă. Pentru o sumă respectabilă era gata să vândă lui Ludovic-Xavier întreaga Republică; pentru câţiva galbeni, îţi concesiona o întreprindere de bidoane necesare armatei, accepta înapoierea în Franţa a oricărui emigrant, sau încetarea urmăririlor împotriva unui escroc din cale-afară de imprudent. Barras era ferm convins că orice se poate obţine cu bani.

Gracchus Babeuf, eliberat după vandemier, îşi editează mai departe ziarul *Tribunul Poporului*. El demască Directoratul. Spune: „Revoluţia este războiul

dintre bogaţi şi săraci". „9 thermidor, o zi nefastă pentru naţiune..." Moravurile Directorilor îl indignează: „Oare rostul Revoluţiei este în adevăr să pună, în locul celor pe care i-a detronat, o clică nouă, şi să-i dea din belşug aur, avuţii, pământuri, palate, curtezane seducătoare, pe scurt, toate bunurile din lume?" Dar Babeuf merge mai departe: se apucă să propage principii la care nimeni nu se gândise până atunci. Nici măcar acea lege agrară nemaipomenită – împărţirea integrală a pământurilor – nu-l mai mulţumea: ce folos să împarţi pământurile, dacă mâine va domni din nou inegalitatea? Nu, Babeuf cere azi suprimarea averilor şi muncă obligatorie controlată de guvern. Poporul, pe care foametea, şomajul, scumpetea l-au sleit de tot, poporul acesta se simte atras de cuvintele lui Babeuf. Revoluţia e pierdută, toată lumea a trădat, poate că totuşi Gracchus spune adevărul... Numărul partizanilor lui Babeuf creşte. Cetăţeanul

Barras surâde cu indulgenţă. Babeuf adversar al Directoratului? Avem noi leac pentru el: îl cumpărăm. Pârlitul acesta de Babeuf nu a simţit nici măcar mirosul unei vieţi îndestulate. Se pare că a şi fost închis cândva pentru o încercare neizbutită de fraudă. Să-i făgăduim un trai bun, şi o să-l vedem proslăvind la toate răspântiile patriotismul Directoratului!

Barras îşi cunoştea meseria. Se apucă îndată să caute omul de care avea nevoie. Cu Tallien, Babeuf rupsese de mult orice legătură. Să-l trimită pe Javogues?... Dar Javogues era un impulsiv şi un ambiţios. Ar fi fost în stare să compromită totul. Atunci... Poate pe Fouché?... Nu e el prieten cu Babeuf?... Dar desigur, Fouché!...

A doua zi Babeuf primi un bileţel de la „prietenul său credincios F.", care-l poftea la el pentru o chestiune importantă.

Toată lumea se temea oarecum de Fouché, chiar şi de un Fouché în dizgraţie. El locuia cu familia într-o mansardă întunecoasă, mai bine zis în podul unei case; trăia sărac şi singuratic. Doi oameni mai păstrau legături cu el: Barras şi Babeuf. Barras ştia că Fouché îi putea fi

util: acest bun tată de familie, care pierduse un copil, îl adora pe cel de-al doilea, o biată stârpitură. Acum, pentru bani era gata să facă orice. Şi Barras îl întrebuinţa, folosindu-i atât viclenia, cât şi curajul. Când fusese reprimată rebeliunea regalistă, Fouché îl ajutase pe Barras – dar pe ascuns, căci numele lui Fouché era prea urât de moderaţi şi Barras nu voia să se compromită. Barras îl aprecia pe Fouché. Dar Babeuf? Babeuf credea în el…

Încrederea este o mare însuşire: nimic nu poate să o clintească. „Fouché nu s-a vândut nobililor”, spunea Babeuf, apărându-şi prietenul. Avea dreptate: Fouché nu urmaşe dintr-odată calea lui Fréron şi a lui Tallien.

Dar dacă nu se vânduse, e pentru că nu se prezentase deocamdată niciun cumpărător, afară de Barras, acest om cu totul lipsit de scrupule. La Londra, emigranţii cereau capul lui Fouché. „Trebuie spânzurat…”, Fouché îşi dădea seama că ceasul lui nu venise încă; se străduia să rămână în umbră. Părea ieşit pentru moment din istorie şi, mulţumindu-se să trăiască într-un pod strâmt, aştepta.

Babeui se duce la Fouché. Îi strânge mâna cu căldură: sărăcia locuinţei îi întăreşte încrederea. Iată soarta adevăraţilor patrioţi. Fouché este un prieten de nădejde: pe când Babeui se afla în închisoare i-a ajutat familia, i-a dat zece franci.

Din ce trăieşte acum? Fouché îi spune că s-a făcut negustor de porci. N-are încotro. Astăzi, toată lumea face comerţ. Supărat, Babeui se încruntă. Cum, toată lumea? Dar patrioţii devotaţi Revoluţiei? Şi Babeuf are familie, şi el este un tată bun! Dar, la urma urmei, mai bine să faci negoţ cu porci decât cu sentimente cetăţeneşti… Fouché îi dă bucuros dreptate: nu a suflat încă niciun cuvânt despre propunerea lui Barras.

Babeuf vorbeşte despre unirea neapărat necesară a tuturor patrioţilor. Acum, ţelul ce trebuie atins este clar: nu schimbarea celor care sunt la putere, nici măcar revenirea la Constituţia anului 93, ci egalitatea în fapt.

Fouché zâmbeşte ironic:

— E vechea mea idee. Tu abia acum ai ajuns la ea, dar eu, încă de pe vremea când eram la Lyon, declaram: „Revoluţia trebuie adâncită, pentru ca burghezia să nu ia locul aristocraţiei”. Eu, cel dintâi, am introdus munca obligatorie, eu am ordonat ca din brutării să nu iasă decât „pâinea egalităţii”, eu am proclamat impozitul progresiv şi le-am luat bogătaşilor a şasea parte din capitaluri…

Fouché nu minte. În tot ce întreprinde e îndrăzneţ şi inventiv. A fost un patriot desăvârşit, va fi sprijinul lui Napoleon şi chiar omul de încredere al M.S. preacreştine Ludovic al XVIII-lea. Dintre toate carierele îl ispiteşte însă cea de poliţist. A şi căpătat în această direcţie o oarecare experienţă. La Lyon nu s-a mulţumit să vorbească despre adâncirea Revoluţiei – a trecut chiar la acţiune. Cine, pe vremea lui Hébert, distrugea bisericile şi adăpa măgarii în artofoare, cine scria pe porţile cimitirelor că se moare o dată pentru totdeauna?

— Fouché. Cine ceruse nimicirea Lyonului: oraşul să fie ras de pe faţa pământului şi pe cenuşa lui să se înalţe un monument comemorativ: „Lyonul a dus război împotriva libertăţii… Lyonul nu mai există”?

— Acelaşi Fouché. Cine a executat ordinul de distrugere şi a dărâmat oraşul casă cu casă? Cine a înlocuit ghilotina cu artileria, pentru că ghilotina lucra prea încet faţă de ritmul revoluţionar? Cine extermina zilnic sute de cetăţeni? Tot el, fostul seminarist, discipolul lui Machiavelli, acelaşi Fouché veşnic stăpân pe sine şi puţin sarcastic.

Babeuf repetă:

— Tu, cel puţin, n-ai trădat…

Ah, ce mare însuşire e încrederea!… Pe cine nu a trădat Fouché? A fost mai întâi alături de girondini, i-a trădat la timp. A mizat totul pe Danton. S-a înşelat? Nu face nimic, îl trădează şi pe Danton. Umil, merse atunci să-şi prezinte omagiile lui Robespierre. Îşi renegă ateismul, chiar şi atrocităţile din Lyon. îl convinse pe Robespierre de nevinovăţia lui şi, după ce îl convinse, îl trădă şi pe el. Cui îi vine rândul să mai fie trădat? Lui Babeuf? Lui. Barras?

Poate amândurora... Fouché se apropie treptat de problema principală: trebuie să rămânem în expectativă. Repetă maxima lui preferată: „Principalul e să ţinem seamă de împrejurări. Timpul lucrează pentru noi şi împotriva lor”.

Vorbeşte pompos, în citate şi alegorii, folosind când o logică excesivă, când un puhoi de figuri complicate de retorică. Ar fi putut fi un excelent predicator. Nu degeaba – în timp ce la ordinul său se băgau porci în catedrale – el umbla să descopere vreun preot îngrozit, pentru a discuta cu el teologie.

A ajuns în fine la scopul urmărit:

— Barras e legat de mâini şi de picioare. Carnot, fără îndoială, îi ocroteşte pe regalişti, dar Barras e patriot până în adâncul inimii. El vrea să ne ajute. Rău faci, Babeuf, că ataci atât de violent Directoratul. Înlesneşti astfel succesul şuanilor. Acum, după ce am străbătut drumurile drepte, trebuie să băgăm de seamă să nu alegem o potecă greşită. Îţi propun o mână de ajutor. Am citit numărul 34 al *Tribunului*, e mult prea aspru pe alocuri. Ar fi cuminte să-mi arăţi gazeta înainte de a o da la tipar. împreună, vom putea modera unele articole spinoase. *Tribunul* trebuie să fie pentru Republică, împotriva regaliştilor. În felul acesta va putea fi chiar sprijinit. Scoaterea ziarului e acum destul de grea, nu-i aşa?

Fără să fi prins bine sensul cuvintelor lui Fouché, Babeuf răspunde, posomorât:

— Te cred! Totul se face pe ascuns. Vânzătorii sunt arestaţi. Prietenii îmi spun: „Dar tu eşti în libertate”. Vorba vine. Am ieşit dintr-o închisoare ca să intru în alta. Sunt nevoit să lucrez într-o pivniţă întunecoasă, hârtia îmi lipseşte, şi apoi, ai văzut ce de greşeli? La fiecare rând! Cerneala e proastă, ziarul se citeşte greu. Dar, în definitiv, n-a lucrat şi Marat tot aşa, într-o pivniţă, pe vremea când era silit să se ascundă de aristocraţi? Şi totuşi, *Prietenul Poporului* strângea în jurul lui armate de patrioţi. Nu-mi pierd curajul. Dar tu de ce te-ai îndulcit aşa? Tu, Fouché, îl aperi pe trădătorul Barras? îmi propui să-i cruţ pe aceşti

pungaşi? Nu te mai recunosc, prietene.

Babeuf a întors capul. Nu vede zâmbetul imperceptibil de pe chipul lui Fouché.

— Eu am rămas acelaşi, dar timpurile s-au schimbat. Trebuie să ştii să baţi în retragere ca orice strateg priceput. Altminteri, te aşteaptă înfrângerea. Ce înseamnă fiţuica ta, alături de *Curierul* sau de *Oratorul* care se vând la orice colţ de stradă? îţi trebuie bani, adică abonaţi. Stai liniştit!... E limpede: n-ai abonaţi, n-ai ziar. Câţi abonaţi are *Tribunul* în momentul de faţă? Două sute? Trei sute? Dacă ne înţelegem, mâine vor fi şase mii, şi toţi cu plată. Îţi dai seama – şase mii!

— Cine ţi-a spus asta?

— Cine? Barras, fireşte.

Babeui se scoală, îl priveşte pe Fouché drept în ochi. A înţeles tot. Cu greu se stăpâneşte să nu se repeadă asupra trădătorului. Dar Fouché continuă să zâmbească cu acelaşi calm. Pentru prima dată Babeuf înţelege că Fouché este primejdios. Faţa albă, fără un strop de sânge, a acestui om nu a roşit şi nici nu a pălit vreodată. Are ochii roşii, ca iepurii de casă. Nu priveşte niciodată în faţă, dar a-l privi este la fel de greu: nu vezi un obraz, vezi o mască. Danton, Bobespierre, Couthon, toţi, până la urmă, l-au părăsit. Dar Babeuf nu-l slăbeşte din ochi. Îi spune, cu glas înăbuşit:

— Nu te mai cred, eşti ca şi ceilalţi. Vrei să mulţumeşti în acelaşi timp pe toată lumea – pe ei şi pe noi – şi trădezi pe toată lumea. Bămâi cu bine, Fouché, noi doi nu avem acelaşi drum.

Babeuf iese, iar Fouché continuă să surâdă, singur „fără martori, numai pentru sine şi pentru istorie. „Nu avem acelaşi drum...!” Sigur că nu!... Revoluţia e o iapă nărăvaşă şi Babeuf, ca un prost, se aruncă de-a dreptul sub copitele ei. Dar Fouché? El va şti s-o stăpânească.

Ploaia izbeşte în ferestruica podului. Pe masă – un sfert de pâine neagră. Soţia e desculţă, ghetele i s-au rupt. Neguţătorul de porci Fouché mângâie duios un copilaş albicios, cu ochii roşii că ai tatălui. Nu şi-a pierdut curajul.

Alţii pot deznădăjdui, el însă ştie că timpul lui trebuie să vină.

BABEUF E ÎNSĂŞI REVOLUŢIA

Acest nivoz[46] era deosebit de aspru şi mulţi îşi aduceau aminte de iarna anului trecut ca de „vremuri bune”.

Parisul muncitoresc era frământat.

Ascultase discursuri înflăcărate despre *Drepturile Omului*, asistase la serbări, la focuri de artificii, la dansuri, la ospăţurile *Fraternităţii* şi la toată recuzita sângeroasă a Revoluţiei. Luase armele în mână, pusese la cale lovituri de stat şi fremătase prin sute de cluburi. Acum, viaţa-i devenise însă mai grea decât înainte. Patronii plăteau în asignaţii. Dar ce se putea cumpăra cu aceste petece de hârtie? În casele muncitorilor, carne nu se mânca decât în zilele de sărbătoare. Rar de tot pâlpâia focul în sobă, şi atunci mai multe familii veneau să se încălzească la această flacără plăpândă.

Condiţiile de muncă erau crunte. Lucrul începea dimineaţa la orele cinci, şi nu se termina decât seara la şapte, cu o întrerupere de o oră pentru prânz. Când, în al şaselea an al Revoluţiei, legătorii de cărţi ceruseră această zi de lucru de paisprezece ore, toată lumea se mirase de îndrăzneala lor: puturoşii! au pierdut obiceiul să muncească!

Nici copiii nu erau cruţaţi. Între două ovaţiuni, preamărind pe cei asupriţi din lumea întreagă, defuncta Convenţiune vânduse filatorului Butel cinci sute de fetiţe sub zece ani, luate din orfelinate. Copilele lucrau numai pentru hrană, fără nicio plată.

Fabricantul Delaître îngrijea copiii oare munceau în filatura sa după sistemul contelui de Rumford. Delaître era republican, Rumford aristocrat, dar cine nu-i gata să plece o ureche atentă la nişte sfaturi înţelepte?... Contele de Rumford inventase metode noi pentru alimentarea muncitorilor. Pâinea, carnea, slănina erau, bineînţeles,

46 Nivoz — a patra lună a calendarului republican (21 decembrie — 19 ianuarie) (n.t.).

prea scumpe. O zeamă chioară primise denumirea pompoasă de Supă *à la Rumford*. Şi astfel, hrana a o sută cincisprezece muncitori îi revenea lui Delaître, acest industriaş de avangardă, atât cât costa o singură farfurie de supă *à la fost-Condé* în restaurantele din *Palais-Égalité*.

Dar o altă invenţie drăcească îi îngrozea pe muncitori mai mult chiar decât supele *à la Rumford*. De dimineaţă până noaptea parizienii se adunau la Insula Lebedelor. Acolo fusese pusă în funcţiune prima moară cu aburi. Oamenii bine informaţi afirmau că la turnătoriile din Creusot vor fi instalate în scurtă vreme zece maşini, şi că toţi muncitorii vor fi daţi afară. După turnători, va veni rândul ţesătorilor, care şi ei vor rămâne fără lucru. Ce puteau face bieţii oameni când se născoceau asemenea maşini diabolice…?

De altfel, e poate mai bine să mori cât de repede!… „Poţi să roboteşti şaisprezece ore în şir şi tot să n-ai de-o pâine…” Buna dispoziţie şi chiar situaţia politică

Mama începu să plângă. Întregul atelier se alarmă. Dar sacii trebuiau predaţi la timp: „Ce vă holbaţi aşa?… Parcă n-aţi mai văzut un copil mort!?… Imediat la lucru!”

Într-o zi, vreo treizeci, patruzeci de muncitori intraseră în atelier. Strigaseră către muncitoare:

— Neghioabe ce sunteţi! Ştiţi măcar pentru ce munciţi?… Mai bine ne-ar împuşca pe toţi, decât să avem parte de un astfel de trai!

Muncitoarele părăsiră îndată lucrul. Totuşi, nu izbutiră să iasă din atelier. Cu ajutorul unui pluton de dragoni toată lumea a fost arestată. Asupra unuia din agitatori s-a găsit un cuţit vechi şi ziarul lui Babeuf. Ministrul poliţiei, triumfător, informă pe *Cetăţenii-Directori* că revolta partizanilor lui Babeuf a fost înăbuşită. Bineînţeles, el nu mărturisea că dragonii, închisorile, decretul de suprimare a raţiilor, grosolănia patronilor şi, în fine, chiar el, ministrul poliţiei, totul şi toţi, serveau de fapt cauzei lui Babeuf.

Tribunul Poporului continua să se tipărească clandestin. Poliţia o arestase pe Maria Babeuf. Femeia

aceasta n-avea nici cea mai mică idee despre politică. Înainte de Revoluţie, ca şi după Revoluţie, ea trudea din greu. Soţul ei era. mereu arestat. El îşi avea visele lui, rostea cuvinte înflăcărate, umbla cu febrilitate în lung şi în lat. Maria nu înţelegea nici citatele din Plutarh, nici viaţa aceasta zbuciumată. De ce discută oamenii aşa de mult, de ce atâtea cântece şi atâta foamete, de ce se trimit unii pe alţii în închisori şi ce e cu dansurile acestea macabre în jurul ghilotinei? Revoluţia îi apărea ca un vis absurd şi rău. Dar femeia aceasta simplă credea cu sfinţenie în cinstea soţului ei François, căruia acum trebuia să-i zică Gracchus. Fără un cuvânt de împotrivire, ea îndura lipsurile, bolile, moartea copiilor ei. În acelaşi oraş şi în aceeaşi vreme trăiau două femei: fosta marchiză Tereza Tallien şi fosta servitoare Maria Babeuf.

După arestarea soţiei lui Babeuf, ministrul poliţiei zâmbea, mulţumit de sine. Acum îl avea în mână şi pe Tribunul Poporului. Ce nu va fi în stare să facă această mamă iubitoare, ştiind că i-au rămas copiii singuri, la poarta închisorii?

— Unde ţi se ascunde bărbatul?

Tăcere.

— Nu te încăpăţâna. Spune-ne numai atât, şi-ţi dăm drumul. Gândeşte-te la copiii dumitale.

Au într-adevăr nevoie să-i mai răscolească durerea? Parcă ochii ei roşii, umflaţi, nu spun destul? Dar de la ea nu vor obţine nimic! François e un om cinstit, el crede în ceea ce face, şi nu ea îl va trăda.

Pornind împotriva lui Babeuf, Directoratul se străduia în acelaşi timp să-şi asigure sprijinul babuviştilor. Politica lui Barras era atât de încâlcită încât mulţi, mirându-se de atacul dat pe neaşteptate într-o direcţie, îşi închipuiau că el urmăreşte un plan foarte subtil. De fapt, Barras n-avea niciun fel de plan. El se învârtea pur şi simplu ca o sfârlează de vânt, când la dreapta, când la stânga; anula seara dispoziţiile luate dimineaţa, fără a pierde însă niciun moment aerul omului care ştie să guverneze.

Înspăimântat de agitaţiile regaliştilor, Directoratul dăduse partizanilor lui Babeuf autorizaţia de a înfiinţa o *Societate a Prietenilor Republicii*. Bineînţeles, agenţii de poliţie deveniră membri plini de râvnă ai acestei societăţi. Barras nădăjduia că oamenii, dornici să-şi spună păsul, se vor mulţumi cu o tribună de club şi se vor mărgini să ţină discursuri.

a zilei depindeau de mărimea raţiilor. Frimar şi nivoz fuseseră luni de foamete cumplită. Ieri în cartierul *Temple* nu s-a distribuit absolut nimic; azi, în cartierul *Panthéon*, s-a distribuit pâine mucegăită. Astfel începură grevele muncitoreşti.

Hamalii din portul Bernard se adunaseră în strada Senei, declarând că nu puteau trăi cu trei sute de livre pe zi. Au fost împrăştiaţi, iar conducătorii lor băgaţi în închisoare. După hamali urmară turnătorii de la uzina de tunuri din strada *Lille*. Alte arestări. Cu toate acestea grevele nu încetau: tâmplarii de mobilă, hamalii, dulgherii, tarabagiii, tipografii, ţesătorii, cu toţii preferau închisoarea sau chiar moartea, acestei ocne a foametei.

Patronii adresaseră o petiţie Directoratului. Se plângeau de obrăznicia muncitorilor: era oare admisibil ca oamenii plătiţi de ei să mai discute condiţiile e de muncă sau salariile?…

Directoratul făcea tot ce-i era cu putinţă: greviştii erau băgaţi la gherlă şi în locul lor se trimiteau soldaţi. Miniştrii pregăteau un decret de interzicere a grevelor care erau asimilate cu tâlhăria la drumul mare. Dar muncitorii n-aveau nimic de pierdut şi agitaţia nu se domolea.

În fosta biserică Sfânta-Elisabeta se instalase un mare atelier de saci, în care lucrau trei sute de femei. Cetăţeanul Delay, om cu relaţii, obţinuse concesiunea unei întreprinderi de saci. Se muncea de la orele cinci dimineaţa, până la o oră înaintată din noapte. Atelierul era rece, umed, întunecos. Mâinile amorţeau şi ochii lăcrimau. Copiii ţipau de foame. Odată, copilaşul unei muncitoare murise în mijlocul zilei de lucru.

Noua societate ţinea întrunirile fie în fostul refector* fie într-o subterană a mănăstirii Sfânta-Genoveva, din vecinătatea Panteonului. I se spunea, obişnuit, *Societatea Panteonului*. Panteonul era pe-atunci arena unor aprige lupte politice: nici morţii nu erau lăsaţi să se odihnească în pace. Mirabeau şi Marat, care fuseseră mai întâi înmormântaţi solemn în Panteon, curând după aceea au fost zvârliţi afară.

Locul unde se ţineau întrunirile *Societăţii Panteonului* dădea acestora o nuanţă de romantism: fum de torţe, întuneric, zumzet de voci, pereţi mucegăiţi, cruci antice şi cocarde tricolore. Numărul adepţilor creşte cu repeziciune; au şi ajuns la două mii. În subteranele mănăstirii Sfânta-Genoveva, ca şi în catacombele din Roma, îşi găseau adăpost toţi oropsiţii, toţi vizitatorii şi, de asemenea, toţi răzvrătiţii. În plină înflorire a balurilor şi a saloanelor, aici e ultimul refugiu al Revoluţiei hăituite, dar care încă n-a murit. Fără îndoială că nu toţi panteoniştii sunt partizani ai lui Babeuf. Adevăraţii babuvişti, sau mai bine zis *Egalii*, cum îşi spun singuri, sunt puţini la număr. De altfel, ei nu se manifestă făţiş pentru a nu speria pe cetăţenii care – deşi indignaţi de acţiunile *Tinerimii aurite* sau de proasta calitate a pâinii – continuă să respecte sfântul drept de proprietate, proclamat de noua Constituţie.

Urmărit de poliţie, Babeuf nu poate să conducă personal activitatea clubului. Dar el redactează rapoarte „elaborează rezoluţii, stabileşte împreună cu prietenii lui programul fiecărei şedinţe. E înconjurat de partizani devotaţi şi energici. În afară de adunările populare de la *Clubul Panteonului*, *Egalii* se întâlnesc acum şi prin case particulare. Acolo au loc discuţii asupra viitorului apropiat cât şi a celui îndepărtat: care trebuie să fie situaţia femeilor în republica *Celor Egali P* Sau: ce poziţie trebuie luată faţă de noile arestări de patrioţi?

Pe lângă fostul husar Germain, recrutat în închisoarea din Arras, Babeuf mai are doi tovarăşi de luptă foarte apropiaţi. E vorba de cei doi oameni care însufleţesc

întrunirile clubului: Darthe şi Buonarroti. E greu de închipuit oameni mai diferiţi: un entuziast şi un fanatic, un muzician şi un cazuist; Darthe, întunecat, dârz, cu fruntea lui joasă, şi Buonarroti, nobilul din Pizza, prea gingaş pentru viaţa care-l aşteaptă. Ce poţi face? Chiar printre *Cei Egali* nu există deplină egalitate. Dar, în conspiraţie, devotamentul masiv al lui Darthe e tot atât de necesar ca şi spiritul luminos al lui Buonarroti.

Darthe e omul care o dată ce şi-a format o convingere nu se mai abate de la ea. Încă din primele zile ale Revoluţiei el s-a alipit extremiştilor. A luat parte la toate luptele de stradă. Viaţa lui obişnuită se confundă cu revoluţia, fără de care n-ar mai fi putut trăi. De copilărie şi de anii de studenţie îşi amintea cu un zâmbet plin de indulgenţă: ce epocă stupidă! Nu se putea compara cu vremea când participa la luarea Bastiliei, când, împreună cu tot poporul, mergea la Versailles să-l scoată pe Capet din bârlog şi când, în fruntea unei cete de patrioţi, procura făină pentru Parisul înfometat. I s-a părut că Robespierre era cel mai de stânga, şi l-a urmat pe Robespierre.

În perioada Revoluţiei apăruseră felurite profesii. Ca fost student în drept, Darthe a devenit bineînţeles nu apărător, ci acuzator. Multe familii din Arras şi din Cambrai au vărsat lacrimi din pricina lui. El n-ar fi furat niciodată, era cinstit şi incoruptibil, ca şi idolul său Maximilien. Dar lacrimile valorau pentru el tot atât de puţin ca şi galbenii. Faţă de duşmani nu cunoştea îndurare. Şi nu pentru că el, Darthe, ar fi fost de o cruzime deosebită, nu, dar în vremurile acelea chiar fetele tinere râdeau, văzând căruţa cu condamnaţi în drum spre ghilotină. Cu mult calm, ca un om de afaceri, Darthe scria concetăţeanului Lebas: „La Cambrai ghilotina nu şomează. Conţii, baronii, marchizii, bărbaţi şi femei, cad ca grindina”. La 9 thermidor scăpă din întâmplare cu viaţă, dar nu renunţă la luptă. Nu se pocăi „ca atâţia alţii, pentru greşelile din trecut. Fiind arestat, strigă: „Trăiască Robespierre!” Cu Babeuf s-a întâlnit în închisoare. Robespierre nu mai exista, dar pentru că Babeuf făcuse

jurământul de a continua opera *Incoruptibilului*, Darthe nu stătu mult timp pe gânduri şi deveni un babuvist înflăcărat.

Babeuf discută adeseori cu Darthe despre mijloacele care ar trebui folosite pentru răsturnarea Directoratului criminal. În clipele libere vorbeşte cu Buonarroti despre Rousseau, despre Egalitatea naturală, despre înţeleaptă simplitate a grecilor iubitori de libertate.

Philippe Buonarroti, descendent din neamul lui Michel-Angelo, era unul din oamenii cei mai luminaţi ai vremii sale. Când, în Franţa, Darthe şi tovarăşii săi luaseră Bastilia, făcând să tremure întreaga Europă, Buonarroti locuia la Florenţa. Era foarte tânăr, frumos şi de spiţă veche. În acest oraş al umaniştilor, al chiparoşilor şi al palidelor Venere ducea o viaţă lipsită de griji. Părăsind totul, plecă în Corsica, unde publică un ziar, vorbi despre frăţia dintre popoare şi, curând, stârni împotrivă-i tot clerul. Persecutat, se refugie în munţi, îşi făcu din nou apariţia şi încercă să debarce în Sardinia. Fu închis la Livorno. Averea sa din Toscana îi fu confiscată, dar lucrul acesta nu-l întristă câtuşi de puţin. Acum nu mai avea decât o singură patrie: Revoluţia. Ajuns la Paris deveni un adept al iacobinilor. Drept recompensă pentru serviciile aduse Republicii, Convenţiunea îi acordă titlul de cetăţean francez. Desigur, în timpul Revoluţiei apăruseră multe profesiuni. Buonarroti nu deveni procuror. El merse în rândurile armatelor republicane, propovăduind printre *sanchiloţii* italieni ideile Revoluţiei Franceze. Ca şi Darthé, îl iubea pe Robespierre, îl iubea însă pentru alte motive. Robespierre avea o personalitate destul de complexă pentru a atrage spre el oameni foarte diferiţi. După thermidor, Buonarroti fu arestat în apropiere de Genua. Ca Germain şi Darthé, făcu cunoştinţă cu Babeuf într-o închisoare. Doctrina *Fericirii Generale* îl emoţionă până la lacrimi. Nu era el partizan al egalităţii desăvârşite încă din primele zile ale Revoluţiei? Văzând ce se petrece acum la Paris, exclamă cu indignare: „Cum? Să înlocuieşti o clică cu o altă clică, asta înseamnă Revoluţie?” în persoana lui Gracehus Babeuf, Buonarroti găsise un tovarăş de idei, un

prieten, un conducător.

În afară de Buonarroti, Darthé şi Germain, Babèuf avea – mulţi prieteni de nădejde. Printre aceştia: fostul său protector, originalul Sylvain Maréchal; fostul primar al Lyonului, cetăţeanul Bertrand; fost-marchizul d'Antonelle, visător liniştit, care, în timpul insurecţiei, citea, plimbându-se prin aleile din Tuileries, fără să observe focurile de puşcă; Didier, om simplu şi sincer, care era departe de a fi un visător şi care fusese judecător pe vremea lui Robespierre. În rândurile partizanilor lui Babeui se numărau zeci de filosofi dezinteresaţi şi sute de oameni necăjiţi. Spre Babeuf veneau adepţii sinceri ai *Egalităţii*; aristocraţii Buonarroti, Antonelle, Lepeletier, ziaristul Maréchal; veneau spre el muncitorii care mai credeau în înfăptuirea *Egalităţii*, ultimii reprezentanţi ai rasei *sanchiloţi* care se stingea. Spre Babeuf veneau de asemeni amatorii de lovituri de stat, care-şi pierduseră rostul, cei ce simpatizau cu *Tribunalele felinarelor* şi cu ghilotina, aventurieri, palavragii, semi-nebuni, semicriminali, toţi acei pe care ordinea nouă îi nemulţumea, toţi acei care erau geloşi de uniforma lui Barras şi de afacerile lui Tallien: foşti membri ai Convenţiunii şi foşti judecători ai tribunalelor revoluţionare, pervertiţi de imensa lor putere şi de groaza generală pe care o inspirau.

Toată lumea aleargă spre Babeuf. El încearcă să se dezmeticească, să se orienteze în această năvală de virtuţi şi de vicii. Uneori izbuteşte să respingă câte o mână prea murdară. Astfel s-a întâmplat cu Freron, acest pungaş ordinar, acest palavragiu fără talent, care lătra la toată lumea. De ce Barras să fie în Directorat, iar el, Freron, să nu mai joace niciun rol? îl părăsea chiar preafaimoasa lui *Tinerime*. În ochii acesteia, rămăsese un iacobin. Freron hotărî deci să revină la dragostea dinţii: ceru să fie primit în rândurile babuviştilor. La *Societatea Panteonului* uşile erau larg deschise pentru toţi, dar se închiseră zgomotos în nasul lui Freron.

Totuşi, Babeuf şi prietenii săi nu reuşeau întotdeauna

să discearnă între adevăraţii partizani ai *Egalităţii* şi ambiţioşii fără scrupule. Dar integritatea şefului acoperea totul. Parisul muncitoresc crede în Tribunul său; nu este o credinţă oarbă, ci o dragoste sinceră. În suburbiile *Antoine* şi *Marceau* numele lui Babeuf este cunoscut acum şi de copii. Oamenii vorbesc de el ca de unul de-al lor, ca de un lăcătuş sau de un dulgher oarecare, îşi bat joc de poliţişti: „Ce se aude, l-aţi găsit pe Babeuf?...” Patronilor şi negustorilor, le spun: „Să vedeţi ce vă aşteaptă cu Babeuf!...” O licărire de speranţă face să pară chiar zeama chioară ceva mai gustoasă: „În curând, Babeuf are să treacă la acţiune!”

Ecoul ciudatei glorii dobândite de acest gazetar pătrunde până şi în saloane, unde numele lui era aproape necunoscut: „Despre cine e vorba?” – „Se zice că ar fi un fost topometru”. – „E însetat de sânge, ca şi Marat”. – „Un pungaş; a comis nişte fraude”... Deputaţii din Consiliul celor Cinci Sute \ oamenii de litere, avocaţii, ambasadorii străini, sunt cu toţii uluiţi: „De ce Babeuf?...” Uimirea lor e plină de teamă. Nu sunt de loc siguri de ziua de mâine. E adevărat că Robespierre a fost ghilotinat, e adevărat că muncitorii au fost dezarmaţi. Dar este cu neputinţă să-i sileşti pe oameni să uite evenimente încă atât de recente. Cine poate fi sigur măcar de armată? Se spune că şi soldaţii sunt de partea acestui enigmatic Babeuf.

În amândouă taberele numele lui Babeuf răsună din ce în ce mai puternic, creşte, dar nu desemnează numai un bun gazetar, un filosof îndrăzneţ – nu, acum, Babeuf e însăşi Revoluţia.

Printre atâtea zvonuri, în mijlocul pornirilor de ură şi de dragoste, în tăcerea grea a acelui an hotărâtor, Babeuf – omul – se ascunde prin maghernițe, prin subsoluri, prin podurile caselor, peste tot unde cineva se poate ascunde... Acolo el scrie, convinge, de acolo îşi alege partizanii – lucrează mereu, fără odihnă. E slăbit, sănătatea îi e şubredă. Trăieşte retras de lume; a uitat şi de soare, şi de glume, şi de veselia lui copilărească de altă dată; acum, nu mai poate să fie vesel, nici măcar ca să-i facă pe tirani să

turbeze. Încetul cu încetul moare în el tot ce este complex, incert, maleabil, omenesc. Fiinţa lui se încheagă într-o singură idee: *Egalitatea*. Oamenii care vorbesc cu el îşi dau seama că focul dogoritor din privirile lui este mai puternic decât toate cuvintele; când se despart de Babeuf, sunt parcă mistuiţi de flăcări.[47]

O zi de decembrie. Ceaţă deasă. Încă de dimineaţă, lămpile ard în luxoasele prăvălii din *Palais*-*Égalité*. Dar uleiul e scump, şi Parisul munceşte în beznă. Toată lumea bodogăneşte, se înjură. Numai poliţiştilor le este de folos această ceaţă. Se strecoară prin strada-Saint-*Honoré* fără să atragă atenţia trecătorilor. Iată casa unde, în clipa de faţă, se ascunde desigur acest Babeuf, pe care nimeni nu poate să pună mâna. După rapoartele spionilor, aci se află redacţia ziarului său. Dar Babeuf este apărat. Gâfâind, un băieţandru dă buzna în odaie:

— Vin copoii!

Trecând pe sub bolta casei, Babeui se izbeşte de poliţişti, îi îmbrânceşte, aleargă. Poliţiştii îl fugăresc, strigând:

— Puneţi mâna pe el! Hoţul!…

La colţul străzii Revoluţiei, un traficant de asignaţii încearcă să-l prindă. Babeuf scapă. Fuge din nou. Acum, câţiva gură-cască îngroaşă rândurile poliţiştilor: o haită întreagă e pe urmele lui. Şi toţi zbiară:

— Puneţi mâna pe el! A furat un ceas…

O bandă de muscadini mai încearcă să-l oprească. Câţiva ghionţi, şi drumul e liber. Dar puterile lui Babeuf încep să-l părăsească. În apropierea mănăstirii Adormirea Maicii Domnului mai mulţi oameni îl înhaţă.

— Hoţul! Puneţi mâna pe el!

Ceaţa este atât de deasă, inima lui Babeuf bate atât de tare, încât el nu-şi poate da seama, în primul moment, cine l-a înşfăcat. Se uită mai bine. Feţe înroşite de bătaia vântului. Un miros de piele şi de sudoare. Sunt muncitorii din Hale. Atunci, plin de încredere, le spune:

---

47 Consiliul celor Cinci Sute — corp legislativ creat prin Constituţia dată de thermidorieni (n.t.).

— Nu sunt un hoţ. Eu sunt Gracchus Babeuf. Poliţia mă urmăreşte.

Hamalii îl privesc mai întâi cu bănuială: oare e într-adevăr Gracchus Babeuf?… Dar unul din ei zice:

— L-am văzut la club. E Babeuf. Hai cu noi, cetăţene, că n-o să te predăm.

Unul îşi scoate pălăria de pâslă cu margini late şi o înfundă pe capul lui Babeuf, altul îl împinge sub o poartă. Câteva minute mai târziu Babeuf, suflând din greu, îşi povesteşte păţania lui Darthe, care şi-a găzduit prietenul în fosta mănăstire a Adormirii Maicii Domnului. În timpul acesta, hamalii râd de poliţiştii care de-abia îşi trag sufletul:

— Ce se aude? L-aţi prins pe Babeuf?…

Sunt mulţumiţi şi mândri: ei, muncitorii de la Hale, aii salvat astăzi Revoluţia.

A genţii Biroului Central al Poliţiei nu reuşiră să-l aresteze pe Babeuf. Cu toate acestea nu trândăveau. Îşi făceau datoria conştiincios. În rapoartele lor se găseau multe sfaturi practice şi nu mai puţine cugetări adânci. Poliţistul Maisoncelle, de pildă, scria: „Este neapărat necesar să rămână santinele de pază lângă ghilotină, pentru a împiedica copiii să se caţere pe ea, deoarece acest lucru tulbură ordinea publică şi nu corespunde principiilor filantropiei”. Alt copoi, Astier, era şi mai înţelept. Ştia că Directoratul decretase un împrumut forţat; or, dacă oamenii erau siliţi să subscrie la un împrumut, însemna fireşte că statul dădea din colţ în colţ. De aceea, Astier scrie într-un raport: „Ieri, un oarecare Huro, locuind în *Culture Sainte-Catherine*, la numărul 62, s-a lăudat într-o cafenea din strada *Martin* că, nu de mult, a dat o masă care l-a costat optzeci de mii de livre. Acest individ va fi supravegheat, iar un extras din raport va fi trimis Departamentului Finanţelor, pentru ca Huro să fie trecut pe lista suplimentară a împrumutului forţat…” *Cetăţenii-Directori* puteau să doarmă liniştiţi, ştiindu-se păziţi de agenţi atât de zeloşi. Dar vai, nici în această privinţă nimic nu era stabil. Poliţiştii prezentau zilnic

rapoarte cu privire la diferitele greve. Muncitorii nu voiau să primească nici asignaţii, nici noua hârtie-monedă: *mandatul*. Veni însă şi ziua când nu se primi niciun raport. Copiii se puteau juca în voie pe ghilotină, speculanţii puteau să cheltuiască milioane pentru un singur prânz: agenţii poliţiei se puseseră şi ei în grevă. Întrucât erau mai răi decât alţii? În loc de hârtie-monedă, ceruseră şi ei cei treizeci de arginţi tradiţionali.

Nu-i venea uşor Directoratului să găsească oameni de încredere. Uşierii Palatului Luxemburg căpătaseră uniforme somptuoase. Purtau haină neagră îmblănită şi tocă de culoare roşu-aprins. Chiar şi ciorapii lor erau împodobiţi cu rozete tricolore. S-ar fi zis că n-aveau niciun temei să se răzvrătească. Dar iată că într-o zi cetăţeanul Larevelliere, înspăimântat, întrerupse discursul despre succesele diplomatice ale Republicii, ţipând cu glasul său ascuţit:

— Trebuie să dăm afară îndată pe toţi uşierii. Am primit un denunţ: toţi simpatizează cu Babeuf. Sunt în stare să ne ucidă!

Pitt e uitat îndată, iar starea de spirit a uşierilor devine subiectul discuţiei. Fiecare vrea să-şi spună părerea. Pitt e departe, dar uşierii pot în orice moment să-i înhaţe pe membrii Directoratului şi să le facă de petrecanie.

În fruntea Directoratului se află cetăţeanul Barras, omul cu trăsăturile moi şi expresia blajină. Unul din uşierii cu pricina, văzându-l în baie, a povestit apoi că l-a confundat pe *Cetăţeanul-Director* cu o femeie. Dar acest uşier nu este un om de încredere. În orice caz, în timpul şedinţelor Directoratului, cetăţeanul Barras este fără îndoială un bărbat: mai întâi pentru că poartă un pantalon de nanghin, ciorapi în dungi şi cizme cu rever galben, un frac albastru cu nasturi octogonali, o cravată imensă şi mănuşi verzi. Spada lui de aur străluceşte falnic. Îşi ţine pe genunchi pălăria mare, cu fireturi. Într-adevăr, cetăţeanul Barras este cel mai ţanţoş cavaler din întreaga Republică. Este galant, leneş şi plin de graţii. La urma urmei nu e tot

un fost-conte? Dacă nu are nicio idee în cap, în schimb e un vânător pasionat, un minunat povestitor de anecdote, un cinic şi incorigibil seducător. Pentru el Revoluţia este o comoară, o moştenire neaşteptată, un beneficiu enorm. Cetăţeanul Barras a câştigat la toate jocurile!

La începutul carierei sale politice a fost stânjenit de Robespierre. Acest moralist nu numai că nu ştia să trăiască cum trebuie, dar nici pe ceilalţi nu-i lăsa să se bucure de viaţă. Atunci, împreună cu Freron, Barras a făcut o plimbare prin sudul Franţei: gurile rele preţuiau la optzeci de mii de livre în monedă de aur prada luată de *Ceiăţeanul-Director* la Toulon. Cifra era probabil exagerată, deoarece Barras a mai fost nevoit să-şi completeze veniturile. Dar acum, slavă domnului, Robespierre nu mai exista”.

În salonul lui Barras întâlneai speculanţi cu neveste gălăgioase şi împopoţonate, samsari de tot felul, bancheri: toată noua aristocraţie franceză! Jucau *whist* şi *triezeci şi unu*. Cărţile de joc, după cum se cuvenea, dovedeau spiritul revoluţionar al casei: riga purta tricorn, iar dama – bonetă frigiană… Furnizorii armatei pierdeau necontenit: voiau să obţină comenzi.

Contelui îi plac aristocraţii. Este înconjurat de puşlamale cu blazon. Dar, n-are încotro, trebuie să suporte şi purtarea grosolană a speculanţilor. Fără bani, nu se poate trăi. Şi în aceşti ani de Revoluţie Barras s-a obişnuit să trăiască pe picior mare.

Mai mult ca orice pe lume îi plac femeile sau, mai degrabă, nu femeile, ci succesele pe care le are la ele. Într-o şedinţă a Directoratului, în timp ce se vorbeşte despre fortificaţii, iar Carnot ţipă şi dă cu pumnul în masă, Barras, încântat de sine şi mijind din ochi ca un motan bine hrănit, şopteşte lui Reubell:

— Aş vrea să o mărit pe Rose de Beauharnais cu corsicanul. Omul acesta ne poate fi de mare folos. Dar când am vorbit cu Rose despre planurile mele, a podidit-o plânsul: Cum să mai poată trăi cu altul, după ce a cunoscut dragostea lui Barras?… Trebuie să recunosc că era foarte

drăgălaşă aşa emoţionată, dar, drept să-ţi spun, m-am cam săturat…

În momentul de faţă, Barras se gândeşte să o înlocuiască pe văduva lui Beauharnais cu proaspăta Tereza. Este zeiţa Parisului, şi Barras este destul de vanitos ca să se mândrească cu noua sa legătură. Tallien a trebuit să închidă ochii. În schimb, Barras îi dă tot sprijinul în ce priveşte furniturile militare. Tereza îşi împarte zilele şi nopţile între coliba rustică şi Palatul Luxemburg.

Barras nu este vanitos numai în chestiuni de dragoste, înnebunit de orgoliu, n-are alt gând decât să-i convingă pe toţi – membri ai Directoratului, miniştri, uşieri, ambasadori, negustori, chiar şi pe statui – că el, Barras, e primul dintre cei Cinci. El este totul. Fără el n-ar mai fi nici Franţa, nici Revoluţia! La cererea lui, un vas de război din Toulon a primit numele de *Barras*. Adevărata lui fire se arată în această vanitate: înainte de toate e un tip de provincial. Pentru el, trăncănelile uşierilor devin o problemă de stat, iar finanţele Republicii parc-ar fi datoriile răposatei sale mătuşi: cutare nu trebuie plătit, de la cutare trebuie obţinut mai mult. Pe deasupra, e un om din Sud, mai exact din Provenţa. Se cunoaşte imediat… Acest conte atât de fermecător ameţeşte cucoanele elegante cu mirosul său de usturoi: îi place la nebunie usturoiul… Anecdotele prea libere, lăudăroşenia şi flecăreala îi trădează de asemenea obârşia.

Aflând despre nemaipomenitele succese guvernamentale ale lui Barras, toată familia părăsi Provenţa şi năvăli la Paris. Nevasta rămase bineînţeles acasă, la Foix: la Paris ea nu ar fi putut decât să-l stingherească. Dar mătuşile, unchii, verişoarele sosiră buluc. Un miros de usturoi umplu tot palatul. Era de ajuns ca vreun muscadin sau vreun antreprenor să se arate în lume fără soţie, pentru ca îndată să-l înconjoare cucoanele: poate că e bun de însurătoare!… O vară de-a lui Barras, doamna de Montpierri, căuta să o mărite pe Clementina, odrasla ei destul de coaptă – neagră, unsuroasă, lucioasă ca o măslină.

Reubell nu împarte cu Barras intrigile amoroase, dar amândoi îşi împart afacerile cu furnizorii. Reubell este un om de afaceri, şi femeile frumoase îl preocupă prea puţin. Chestiunile de politică înaltă îl lasă de asemenea cu totul nepăsător. E tată de familie şi face economii pentru zile negre. Fiul său, de optsprezece ani, muscadin şi pierde-vară, petrece pentru amândoi. Tot soiul de poveşti circulă în oraş despre isprăvile acestuia: scaldă femei frumoase în vin, trage la ţintă în nimfele de bronz şi nu trece zi fără să-şi comande o vestă nouă. Parizienii spun că nici fiul regelui nu risipea atâta.

Cu Larevelliere, cocoşatul, nu numai natura se arătase vitregă, ci şi Revoluţia: el fusese nevoit să se ascundă odată cu ceilalţi girondini. În vremea aceea Carnot şi Barras erau la putere. Acum locuiesc împreună, în acelaşi palat. Dar Larevelliere n-a uitat grozăviile trecutului. E veşnic arţăgos. Parcă ar fi un cimpanzeu furios în uniformă de paradă. Îi place să respire mireasma florilor şi să discute despre noua religie: teofilantropia. Mai are altceva de făcut? Să-l înfurie pe Barras într-atâta, încât acestuia să nu-i mai rămână decât să fugă din sala de şedinţe, trântind uşile? Să-l scoată din fire pe Carnot? Şi apoi să se plimbe printre straturile de flori şi – înspăimântând prin urâţenia sa pe verişoarele lui Barras – să demonstreze unor prieteni răbdători că este neapărat necesară raţionalizarea religiei.

Barras nu se teme nici de el, nici de Letourneur, care este un încrezut obez şi stupid. Desigur, Letourneur este omul lui Carnot, dar nu-i câtuşi de puţin primejdios pentru Barras. E violent: în timpul şedinţelor zbiară, îşi spune părerea înaintea celorlalţi. Prostia lui e atât de vădită, încât până şi vizitiii îşi bat joc de el, ca să nu mai vorbim de uşieri, de altminteri suspecţi.

Nu, adevăratul duşman al lui Barras este Carnot. Carnot nu are nici viclenia, nici eleganţa contelui: e mai din topor. Nu farmecă pe nimeni. Dar, în schimb, nu cunoaşte şovăiala. Sub Robespierre a fost un iacobin extremist, membru al Comitetului de Salvare Publică;

Barras îl numeşte „ucigaşul lui Danton” iar, pentru Larevelliere, Carnot este un călău din mâinile căruia el însuşi n-a scăpat decât din întâmplare. Şi are dreptate. Totuşi, la ora actuală, Carnot este acela care apără ordinea. Colegii săi bat pasul pe loc, dar el, greoi şi stângaci, merge înainte.

Revoluţia a luat sfârşit. Aceasta este convingerea lui Carnot. Ea trebuie lichidată prin propriile ei mijloace, altminteri o vor nimici regaliştii. Nu este un politician acest Carnot, ci mai degrabă un soldat. Şi nu are nimic dintr-un conducător, cu faţa lui vulgară: obraji buhăiţi, privire ştearsă, capeţiilug. Pe deasupra are un spirit mult prea potolit: nu este niciun fanaţie, nicio fire îndrăzneaţă, niciun aventurier, ei doar un administrator cinstit, dar fără vederi largi, care trăieşte în mijlocul unor evenimente măreţe şi al unor oameni cu gheare la mâini. Nu e iubit de nimeni. Patrioţii îl socotesc un trădător, regaliştii – un asasin. Pentru Franţa este un poliţist mediocru, înzestrat cu bune intenţii şi cu o chelie enormă.

Aceştia sunt oamenii care guvernează Franţa. Ei au sosit la Palatul Luxemburg urmaţi de o escortă de cavalerişti ce-şi jucau caii în frâu. Îndată, au ţinut şedinţă. Dar pentru aceasta aveau nevoie de o masă şi de scaune… Pievoluţia străbătuse palatul, şi palatul rămăsese gol. Membrii Directoratului cu greu îşi putură procura o masă şchioapă. Călcându-şi pe inimă, un paznic le împrumută un braţ de lemne. Se temea că noii-veniţi vor fi zvârliţi afară chiar de a doua zi! şi atunci: „S-a zis cu lemnele mele!…” Pentru mai multă siguranţă oamenii de serviciu îşi cerură simbria dinainte.

Totuşi, *Cetăţenii-Directori* nu-şi pierdură cumpătul. Dacă nu le-a fost dat să restaureze Franţa, cel puţin restaurară tot fastul de odinioară al Palatului Luxemburg.

Lui Barras, acestui erou de la Toulon, îi place să vorbească despre Franţa pe un ton dogmatic.

— A reconstrui este mult mai greu decât a distruge.

Toată lumea, bineînţeles, îl aprobă.

În ce priveşte palatul, Barras face apel la modestia

republicană:

— Să fim spartani! Propun, pentru început, să ne mărginim la cincizeci de perechi de hamuri şi la douăzeci de căleşti...

Azi au luat în discuţie numeroase chestiuni: finanţele, problema uşierilor, foametea, caleştile. Au hotărât să trimită an dar Republicii Geneva un drapel tricolor. Acum îi aşteaptă o treabă anevoioasă. Larevelliere raportează că în ajun a fost văzut pe strada Senei un popă în sutană; şi nu era un actor în rolul lui Tartuffe, ci un popă adevărat, în carne şi oase. În pofida tuturor decretelor el se plimba, sfidător, în hainele lui preoţeşti. Dar mai mult decât atât: toate bisericile sunt ticsite de lume şi dughenele sunt închise duminica dar, în schimb, deschise în fiecare *decadi1*. Toată lumea ştie că parizienii au sărbătorit Anul nou în luna nivoz[48][49]: au dansat chiar pe străzi, în văzul tuturora. Directoratul hotărăşte să înăsprească măsurile de supraveghere în aşa fel încât nimeni să nu mai îndrăznească să facă comerţ într-un decadi.

O altă chestiune îl tulbură pe Barras – aceea a cântecelor. Directoratul a ordonat tuturor teatrelor să execute în fiecare seară cântece patriotice. Publicul face opoziţie: uneltiri de-ale regaliştilor! Unii se duc în foaier, alţii cască zgomotos, alţii mai şi fluieră, iar când sunt arestaţi declară că nu au fluierat cântecele, ci pe cântăreţi, care, după spusele lor, ar fi cântat fals. Publicul teatrului Feydeau este cel mai îndărătnic: nu e seară fără scandal. Spectatorii ţipă: „Am plătit ca să auzim piesa, nu cântecele voastre! Nu mai behăiţi atâta! Ne-am săturat!” Directoratul hotărăşte să înăsprească măsurile de supraveghere.

Problema cea mai supărătoare a rămas să fie discutată la urmă. Ministerul Poliţiei face cunoscut că

Societatea Panteonului a luat un caracter vădit

48 Calendarul revoluţionar împărţea luna în trei decade ; a zecea zi a decadei — decadi — era zi de odihnă (n.t.).

49 Nivoz — ianuarie ; după calendarul revoluţionar, Anul nou era la 1 vandemier (22 septembrie) (n.t.).

antiguvernamental. Toţi suspecţii din Paris acolo se întrunesc. Citesc cu glas tare ziarele lui Babeuf şi insultă Directoratul. Participanţii sunt pe zi ce trece mai numeroşi. Când unul din *panteonişti* – care era un spion – propuse redactarea unei noi petiţii către Di. rectorat, abia mai scăpă cu viaţa. Toţi iacobinii aceia stricau: „De arme avem noi nevoie, nu de petiţii!” E lucru dovedit că în fruntea *Panteonului* nu se află nimeni altul decât Babeuf. Ministrul Poliţiei cere insistent închiderea clubului.

Carnot nu se mai poate stăpâni! în adevăr, nu popimea şi nici cântecele sunt adevăratul pericol. Pericolul este Babeuf! Şi hotărăşte să taie în carne vie:

— Trebuie să arestăm toţi conducătorii!

Insistenţa lui Carnot îl supără pe Barras. E uşor de zis „să arestăm”. Înseamnă însă o adevărată declaraţie de război. Şi dacă s-ar dovedi că ceilalţi sunt mai puternici decât Directoratul? Barras preferă să câştige timp. Carnot se încăpăţânează.

— E timpul să se termine cu aceşti oameni. În toate ocaziile dumneata îi ocroteşti. Cine l-a autorizat pe Pocholle să vină la Paris? Se ştie că este un fost extremist.

Reubell zâmbeşte:

— Dar tu, Carnot, ce erai pe atunci? un mieluşel?

O clipă de tăcere. Amintirea trecutului stânjeneşte pe toată lumea, aci. O glumă salvează situaţia:

— Oare fără extremişti ne-am găsi noi acum în Palatul Luxemburg?

După o îndelungată discuţie fiecare e gata să facă concesii. S-a hotărât: se va închide *Clubul Panteonului*, dar nimeni nu va fi arestat. Barras îşi aminteşte deodată că echilibrul este absolut necesar:

— Ca să potolim spiritele, vom închide pentru câtva timp, numai pentru opt zile, teatrul Feydeau, precum şi o bisericuţă oarecare, Sfântul Andrei, de pildă.

Încântat de ideea lui, surâde fără a se mai gândi nici la terorişti, nici la Babeuf, nici la trecut. Tereza îl aşteaptă acum în grădină. Dar mâine? Mâine va avea loc o vânătoare de mistreţi la Raincy.

Carnot nu este atât de uşuratic: el se gândeşte la închiderea clubului tot aşa cum se gândeşte la războiul din Italia. Cărui general i se poate încredinţa o operaţiune atât de primejdioasă? Se zvoneşte că aproape tot Parisul este de partea babuviştilor. Lui Letoumeur, şi comandantul Armatei din Interior îi este cam suspect. Desigur, s-a distins în vandemier[50], dar atunci era vorba de regalişti; acum, va trebui să lupte împotriva unor prieteni de-ai lui.

Barras linişteşte pe toată lumea.

Tânărul general este protejatul său. Nu e câtuşi de puţin un anarhist. Îşi vede de treabă, este devotat şi nici nu încearcă să-şi impună părerea. Este un tânăr modest, lipsit de orice ambiţie.

— Garantez pentru Buonaparte.

Cetăţenii-Directori se despart. Larevelliere merge să vorbească despre dumnezeu. Reubell – să discute cu furnizorii: ce, cui, şi cât trebuie să concesioneze; Iar Barras, zâmbind cu un aer satisfăcut, îi spune Terezei:

— Cred că în curând voi rămâne singurul conducător al Franţei.

Dar astăzi Tereza nu este bine dispusă: croitoresele cer bani şi zăpăcitul acela de Tallien are totdeauna buzunarele goale. Tereza răspunde cu asprime:

— Nu cred, eşti mult prea fricos.

Cât de uşor este să te cerţi cu cineva! Dar pe alee vine spre ei un om mărimt, cu obrazul ars de soare, îşi scoate pălăria şi salută politicos. Barras îi spune cu un aer protector:

— Trebuie aşezate tunuri… Avem rezerve de pulbere? Bagă bine de seamă: să nu uiţi de toboşari, în caz de primejdie voi veni chiar eu în ajutorul tău…

O licărire de ironie străluceşte în ochii lui Buonaparte; salută din nou şi spune:

— *Cetăţene-Director*, ordinele dumneavoastră vor fi

50 La 13 vandemier (5 octombrie 1795) regaliştii încearcă o lovitură împotriva Republicii. Prin riposta hotărîtă dată la Paris de sanchiloţi şi de Armata din Interior, condusă de Bonaparte, rebeliunea a fost înăbuşită (n.t.).

executate fără întârziere şi fără şovăire.

Curioasă din fire, Tereza ciuleşte urechea şi, în timp ce Buonaparte se depărtează, îşi spune gânditoare:

„Cred că m-am înşelat în prevederile mele. Ah, această Rose… a fost mai deşteaptă decât mine”.

XII

PARTIDA HOTĂRÂTOARE

Generalul Napolione Buonaparte adusese trupe aşezase tunuri şi se pregătea de luptă. Îşi întărea spatele, căci nu ştia unde se află duşmanul. Se spunea că anarhiştii sunt atotputernici, că Parisul este împotriva Directoratului. Cu toate acestea, degeaba mobilizase generalul atâtea escadroane.

Ca în fiecare zi, la cozile de pe lângă brutării era agitaţie, sacagiii se înjurau şi un abur uşor (iama nu se terminase) se înălţa în văzduh printre suspine: Cât o să mai dureze?…

Era într-o zi liniştită de săptămână. Caii dragonilor nechezau. Soldaţii făceau glume. Uneori muncitorii le strigau: „Aţi face mai bine să vă duceţi la graniţă decât să staţi aici să călcaţi oamenii în picioare”.

Generalul Buonaparte, cu capul puţin plecat înainte, cu paşi repezi – poate cam prea mari pentru statura lui – se apropie de uşile vechii biserici unde-şi avea sediul *Societatea Panteonului*. La posturile lor, artileriştii aşteptau un semnal. Dar paznicul, fără un cuvânt de împotrivire, predă generalului cheile, chei uriaşe, de biserică, asemenea unor trofee antice. Buonaparte zâmbeşte – nu avea încă obiceiul de a cuceri oraşele – iar caii, care stătuseră prea mult pe loc. se avântară cu vioiciune. Zgomotul copitelor vestea parizienilor, indiferenţi la toate evenimentele din lume, noua victorie a „generalului din vandemier”.

Încă nu de mult era eroul patrioţilor: „salvase Republica şi Revoluţia”. Iacobinii spuneau despre el: „Buonaparte e de-ai noştri”. Îşi aminteau de asediul Toulonului şi de discursurile înflăcărate ale tânărului patriot. Chiar *Cei Egali* ţineau isonul cu simpatie:

„Buonaparte nu-i Menou”. Desigur, era tânăr, uşuratic, dar se dovedise un apărător al *Egalităţii*. Nu degeaba fusese prieten cu fratele mai tânăr al lui Robespierre. Pe el nu-l preocupau numai isprăvile militare: se gândea şi la organizarea societăţii. În anul 91, nu declarase acest corsican în mod public „că legislaţia civilă trebuie să asigure fiecăruia nevoile materiale, că setea nestinsă de bogăţie trebuie să fie înlocuită prin sentimentul binefăcător al fericirii?” Buonaparte era sensibil la aceste laude căci de-abia începuse jocul. Partida întâi o câştigase. Ce-i oferise oare viaţa până atunci? Multe vise, dar şi mizerie, singurătate, cărţi, focuri de arme, exemplul eroilor antici, hărţi geografice. Câte visuri nu-l frământaseră înainte de vandemier! Să plece în Turcia ca să se pună în slujba sultanului... da, n-ar fi o idee rea... Era atât de sărac, încât, după vandemier, când s-a prezentat în faţa Convenţiunii, privea cu îngrijorare cum îi stau pantalonii: purta nişte pantaloni de antilopă ai prietenului său Tahna.

Ziua aceea din vandemier fusese hotărâtoare în multe privinţe. În acea zi, corsicanul îşi legase soarta de destinul Franţei. La naiba cu sultanul! Orientul... poate, mai târziu. Dar nu ea un condotier anonim, ci ca un cuceritor.

Evenimentele din vandemier, iniţial o împrejurare favorabilă, deveniseră apoi începutul bine calculat al unei partide complicate. După patrioţi, trebuia să-i câştige şi pe ceilalţi: pe moderaţi, adică pe aristocraţi şi muscadini, pe cei care formau *Micul Coblentz*, pe negustorii bogaţi, pe furnizori, pe neîncrezătorul Carnot, înalta societate – toţi cei care tresăreau numai când auzeau numele lui Babeuf. Zăngănind cheile *Panteonului*, Buonaparte se bucura: şi partida a doua a fost câştigată. N-a fost nevoit să tragă în patrioţi. S-a mărginit să execute un ordin. Ura poporului se va răsfrânge asupra Directoratului, nu asupra lui. Mai mult, el a devenit astăzi un erou în ochii celor care sunt pentru menţinerea ordinii. Şi-a îndeplinit misiunea cu punctualitate, a acţionat fulgerător. Cei care îi ziceau

„anarhist” pot să-şi muşte limba. Nu, el nu sprijină niciun partid, el este cu Naţiunea.

Buonaparte, ca şi Barras, se străduieşte să nu supere pe nimeni. Aşteaptă ca cele două tabere duşmane să se macine reciproc. Între general şi *Cetăţeanul-Director*, nu e decât o diferenţă de calibru: unul întruchipează toate darurile naturii omeneşti, celălalt – doar josnicia ei.

După ce şi-a prezentat în faţa Directorilor raportul asupra închiderii *Panteonului*, Buonaparte s-a retras repede: era grăbit. Barras îi aruncă o privire zglobie: „dragostea nu aşteaptă”. Contele nu se gândea decât la femei. Buonaparte nu se gândea decât la glorie. Joséphine de Beauharnais, care, până atunci, se numise Rose, nu era pentru ei nicio zeiţă, nicio păstoriţă, nicio curtezană: era o victorie care venea la timpul potrivit, era un al treilea vandemier. Studiind îndeaproape vremurile acelea, ajunsese să le cunoască bine. Avea obiceiul să zică: „La Paris nu poţi ajunge la ceva decât prin femei”, şi o spunea mai mult cu ciudă decât cu zâmbetul pe buze. De fapt, femeilor le prefera istoria Romei sau vreun atlas. Fire modestă şi necomunicativă, el nu se simţea în largul lui prin saloanele Directoratului... Dar ce putea face? Un şef de oaste, când întâlneşte în cale un râu, nu se întoarce din drum: caută vadul...

Rose sau Joséphine de Beauharnais nu mai e în prima tinereţe. Dacă i se compară frumuseţea cu acea a rozelor, desigur nu e un boboc, ci un trandafir bine înflorit. Vârsta ei îl pune oarecum pe Buonaparte în încurcătură. Nu în legătură cu frumuseţea Rosei, ci cu ironiile ce s-ar putea face pe socoteala lor. Logodnica este cu şase ani mai mare decât logodnicul. Ca să se îmbătrânească puţin, el foloseşte actele fratelui său, chiar dacă în felul acesta nu câştigă decât optsprezece luni.

Joséphine nu e nimic mai mult decât o femeie a vremii sale: soţul ei a fost ghilotinat; ea a scăpat din întâmplare de la moarte. De aceea are o şi mai mare dorinţă de viaţă. Prietenă cu Tereza Tallien, poartă aceleaşi tunici şi aceleaşi peruci. În alegerea amanţilor nu

prea face mofturi. E adevărat că Barras, Directorul, şi Hoche, generalul, sunt iluştri; dar pe acelaşi Hoche, ea îl va înşela la prima ocazie cu rândaşul său Vanakre.

Preocupat de alte probleme, Buonaparte nu dă ascultare trăncănelilor. El caută măreţie în toate, chiar şi în alcov. Fixându-şi alegerea asupra Joséphinei de Beauharnais, îi atribuie de îndată toate virtuţile. El nu se însoară cu amanta unuia sau mai multor rândaşi, ci se căsătoreşte cu cea mai virtuoasă dintre aristocrate.

Totuşi, nu e vorba nici de virtute, nici de frumuseţe, nici chiar de bogăţie. Căsătoria lui cu doamna de Beauharnais e doar a treia partidă a jucătorului. Această căsătorie împacă pe neînsemnatul corsican, pe iacobinul suspect, cu cartierul *Saint-Germain*, cu aristocraţia franceză. Buonaparte e îndrăgostit, chiar fericit. Dar în toiul îmbrăţişărilor idilice, suspinele se schimbă curând în fâlfâit de drapele, iar cuvintele de dragoste – * în vuiet de mulţime, în tropăit de paradă, în larmă de victorii. Toate acestea se petrec în vila lui Talma. Buonaparte a cumpărat de la prietenul său, divorţat de curând, această casă în care veniseră adesea André Chénier şi Condorcet: casa cu coloane, cu lire şi cu pajuri. Buonaparte o priveşte pe Joséphine, dar priveşte şi spre vulturi.

Buonaparte s-a căsătorit zece zile după „atacul asupra *Panteonului*". Darul de nuntă al lui Barras a fost grandios. îl răsplăti cu generozitate pe „modestul general lipsit de ambiţie" – duiosul soţ al amantei sale. După oarecari şovăieli, Directoratul aprobă decretul de numire a lui Buonaparte în calitate de comandant suprem al tuturor armatelor din Italia.

Carnot fu de altă părere: „Cum se putea încredinţa un post de aşa mare răspundere unui tânăr general care nu s-a distins decât în mici lupte de stradă?" Carnot se temea ca Buonaparte să nu fie omul de încredere al lui Barras sau poate un iacobin camuflat. Dar iacobinii erau mai de temut când îi aveai lângă tine, decât când erau departe. Şi Carnot se lăsă convins.

Buonaparte e grăbit. Va cuceri Italia, va cuceri şi

Franţa. Se pregăteşte pentru viitorul care-l aşteaptă, în această zi, Napolione Buonaparte a murit. Un nume străin nu stă bine unui erou naţional. Ştie că mâine întreaga Franţă îl va primi cu urale. *Joséphine* sună mult mai distins decât acel prostesc *Rose*. Mâine toată lumea va trebui să strige: „Trăiască Napoléon Bonaparte!”

XIII

REVOLUŢIE PENTRU EXPORT

P plecând în campanie, Bonaparte nu se preocupa numai de ortografia numelui său. El ştia că armatele Republicii nu puteau birui doar cu tunurile. Parisul trimitea soldaţi, trimitea pulbere. Bonaparte îiotărâse să ducă şi altceva: Revoluţia.

Prietenul lui Babeuf, Phillippe Buonarroti, fu chemat să se prezinte la Ministerul Relaţiilor Externe. După închiderea *Panteonului* el se aştepta din zi în zi să primească un mandat de arestare. Totuşi, nu fusese convocat de poliţie, ci de cetăţeanul Delacroix, la cererea generalului Bonaparte.

Bonaparte îl cunoscuse pe Buonarroti în Corsica. Îi aprecia curajul, cultura, inteligenţa. De altfel, el nu dispreţuia ajutorul nimănui. Dacă *Cei Egali* îi pot fi de folos, trebuie stat de vorbă cu *Cei Egali*. În Franţa, Revoluţia se terminase, era vădit. Patrioţii aveau poate inimi nobile, dar nu aveau cap. Prin urmare, lichidase *Panteonul*. Se aşteptase atunci la o rezistenţă, la lupte, poate la victoria iacobinilor. Dar Parisul închisese ochii. Muncitorii nu mai aveau nici arme, nici avânt. Arme s-ar mai fi găsit, dar inima Parisului se mistuise în flăcări. Acum, puteau să mai aibă loc zeci de comploturi, de răscoale, dar revoluţii nu vor mai fi cel puţin vreo jumătate de secol, pâi-a când va fi dispărut această generaţie care a văzut cu ochii ei teroarea şi foametea. La ce bun să-i mai aţâţi pe patrioţi? Sunt neputincioşi. Trebuie guvernat cu dibăcie. Este puţin probabil ca cei cinci palavragii să poată face acest lucru. Aşadar, Bonaparte va aştepta. În momentul de faţă el are alte scopuri: comunicatele de victorie, dragostea armatei, înfricoşarea Europei.

Revoluţia a devenit acum o marfă de preţ: trebuie exportată în străinătate. Ideile lui Babeuf – ce divagaţie! Bonaparte vorbea şi el despre egalitate, dar în 1791, când avea 22 de ani, iar Revoluţia – doi. Acum, ce-i pasă de Fericirea Universală? Totuşi, Babeuf şi prietenii săi sunt încă plini de înflăcărare. În Franţa ar trebui poate arestaţi, dar, pentru acţiunea din Italia, la cine să cauţi avânt revoluţionar? în niciun caz la Barras…

Generalul Bonaparte ceruse ministrului Relaţiilor Externe al Directoratului să se pună de urgenţă în legătură cu cetăţeanul Buonarroti şi să obţină concursul *anarhiştilor*.

Această întrevedere n-a fost de loc un lucru obişnuit. Delacroix era de felul lui semeţ şi grosolan. îl socotea pe Buonarroti ca pe un conspirator care într-o zi sau alta va fi închis. Cu toate acestea, încerca să vorbească acestui anarhist în mod politicos, aproape ca unui plenipotenţiar străin. Aşa sunau instrucţiunile lui Bonaparte.

— Aşadar, cetăţene Buonarroti, noi ne bizuim pe sprijinul partizanilor dumneavoastră italieni.

Buonarroti este bănuitor:

— Vă rog să-mi spuneţi, cetăţene ministru, dacă patrioţii din Italia se pot bizui pe sprijinul dumneavoastră.

Delacroix râde în sinea lui: sfântă nevinovăţie! Cunoaşte el bine intenţiile Directoratului şi ale lui Bonaparte. Trebuie alungaţi austriecii din Italia şi întărită poziţia regelui din Sardinia, prin Lombardia. Răspunde deci, în mod evaziv:

— Datoria patrioţilor, italieni este de a uşura armatelor noastre intrarea în Italia.

— Pentru ce? Pentru ca să-i trădaţi după aceea, aşa cum aţi trădat aici patrioţii din Franţa?

Delacroix se burzuluieşte:

— N-o să ne apucăm să vorbim despre probleme interne, nu acesta este subiectul întrevederii noastre. În ceea ce priveşte pe patrioţii italieni, nu-i vom trăda de loc. Dacă Republica este victorioasă, ea va lua în cursul tratativelor de pace toate măsurile, pentru ca interesele

personale ale patrioţilor italieni să fie apărate.

Aici, Buonarr-oti îşi pierde răbdarea.

— Nu e vorba de interese personale, patrioţii nu au interese personale. Noi vrem să ştim cu ce scop faceţi războiul. Ce urmăriţi în Italia? O pradă de război sau instaurarea Republicii? Acolo, totul este gata. La Genova, patrioţii aşteaptă numai un semn. În Sicilia, zece mii de patrioţi gem în închisori. Nu trece o zi fără ca să curgă acolo sângele eroilor. Îndată ce flota va apărea în larg întreaga Sicilie se va ridica. În Toscana sunt tulburări. Acelaşi lucru la Veneţia. Foarte adesea, patrioţii din Piemont au încercat să se revolte. Dar nu au arme. Dacă sosim în Italia ca eliberatori, toată Italia va fi alături de noi.

— Suntem împotriva răscoalei în Piemont. Acţiunea patrioţilor trebuie subordonată planului diplomatic. Cetăţene Buonarroti, vă rog să-mi prezentaţi un memoriu scris asupra măsurilor ce trebuie neapărat luate. 11 voi comunica generalului Bonaparte.

— Dar noi avem neapărat nevoie de garanţii. Dacă soldaţii au să mai jefuiască, dacă veţi mai pune această ţară sub conducerea unor militari barbari i despotici veţi îndepărta de la Republică toată naţiunea italiană. Riscaţi un dezastru militar şi exterminarea patrioţilor. Cuvântul de ordine al armatelor republicane trebuie să fie: „Pace colibelor, (război palatelor”.

În loc să răspundă, cetăţeanul Delacroix se ridică: audienţa s-a terminat. S-a săturat să mai asculte aceste divagaţii absurde. Aşteaptă deci memoriul scris…

Seara, Buonarroti îi spune lui Babeuf:

Doar primul pas e greu; după ce au trădat Franţa, ce le pasă dacă trădează acum Italia?…

Bonaparte, înainte de a pleca în Italia, citeşte cu atenţie voluminosul memoriu al lui Buonarroti. Peste două luni, la Milano, va asculta discursurile iacobinilor localnici: „Vom introduce aici măriile idei ale Revoluţiei din 93. Vom instaura adevărata egalitate”. El dădea din cap în semn de aprobare. Ştia că atunci când va sosi timpul, cei ce ţineau

aceste discursuri vor putea fi daţi pe mina poliţiei, a papei, a regelui, a oricui... Pentru moment, ei erau folositori. Trebuie profitat de orice. De ce a, ar fi aceşti visători mai de lepădat decât doamna de Beaulxarnais?

DIRECTORATUL SECRET

După ce a fost închis *Clubul Panteonului*, *Cei Egali* s-au împrăştiat în toate colţurile Parisului. Acum se întrunesc fie în grădina Tuileries, fie prin localuri apairţinând unor buni patrioţi, cum ar fi cafeneaua *Chrétien*, de pildă, sau cafeneaua *Cauvin*. Dar cartierul lor general se află la *Băile Chinezeşti*. Este o clădire cu totul neobişnuită, care face colţul dintre *Boulevard des Italiens* şi strada *Michodière*, la doi paşi de *Micul Cohlentz*. Provincialii rămân cu gura căscată privindu-i faţada, acoperită toată cu zei chelboşi, cu umbreluţe, clopoţei şi semne ininteligibile. Într-o vreme, când lumea se prăpădea după „chinezării”, erau acolo nişte băi foarte căutate. Mai târziu, antreprenorul băilor se ruină şi, la începutul Revoluţiei, în clădire se deschise o cafenea. Aci îşi dădeau întâlnire patrioţii. Nu e uşor de înţeles de ce aleseseră acest local. Ferestre mari permiteau trecătorilor să observe tot ce se petrecea înăuntru. Ciudăţenia construcţiei bătea, la ochi. Era binecunoscut că pe *Boulevard des Italiens* obrăznicia regaliştilor şi a speculanţilor de asignaţii nu avea margini. Peste drum de *Băi* se afla o prăvălioară care atrăgea multă lume: zi şi noapte muscadinii se opreau în faţa vitrinei, ca să admire cravatele şi mănuşile la modă, Conspiratorii se întruneau aşadar în văzul tuturor. Poate că le inspirase încredere stăpânul. Într-adevăr, acesta era socotit ca un patriot de nădejde. Complotiştii nu ştiau că acest patriot era, de fapt, agent secret al poliţiei”.

La *Băile Chinezeşti* este ca întotdeauna forfotă şi zarvă. În jurul unei sobe mari se duc discuţii înfocate: „Ce este mai important? Constituţia din 93 sau modificarea radicală a dreptului de moştenire?” Prietenii lui Babeuf – Darthé, Germain, Didier – recrutează noi adepţi. Aci se ascultă rapoarte şi se dau dispoziţii; – cei şovăielnici sunt

lămuriţi; se explică noilor-veniţi scopurile urmărite de *Cei Egali*. Ziarele foşnesc. Când intră câte un muşteriu necunoscut, toată lumea tace brusc. Uneori regaliştii se năpustesc în cafenea şi se iscă q încăierare. Într-o zi, la o învălmăşeală, au fost sparte toate geamurile.

O tânără înaltă, cu părul roşcat, Sophie Lapierre, cântă aci noile cântece ale *Egalilor*. Bineînţeles, toate sunt compuse de acelaşi Sylvain Maréchal. Sophie nu are o voce nemaipomenită. Dar, în schimb, e plină de însufleţire. Acum cântă *Cântecul nou pentru periferii*:

Murind de foame şi de fug.
Popor de orice drept lipsit.
Tu suferi în tăcere;
Fără ruşine, cel bogat.
De bunătatea ta cruţat.
Se-mbată de plăcere…

Când Sophie ajunge la acest vers, toţi cei de faţă, mohorâţi – căci pe ei o cafea proastă şi o speranţă vagă cu greu îi mai poate încălzi – privesc fără să vrea pe fereastră, spre frumoasele *minunate* şi spre muscadinii *de nechezut*. Dar Sophie îşi continuă cântecul:

Îmbogăţitul ghiftuit.
Deşi nicicând nu a trudit.
Ne fură nouă stupul;
Iar tu, popor muncind pe brânci.
De poţi, încearcă să mănânci Bucăţi de fier, ca struţul.

Toţi cei din sală reiau în cor:

Bucăţi de fier, ca struţul!

O mare parte din ei de mult nu simţiseră miros de friptură, şi ochii le scăpărau mai degrabă de foame decât de mânie. Sophie te aminteşte:

…cel bogat
De bunătatea ta cruţat…

Ah, unde sunt felinarele răposatului Camiâle! Sau reprezentaţiile date de cetăţeanul Sanson în piaţa Revoluţiei! Câţi nu le-au scăpat atunci din mână! Dar de data aceasta te va veni rândul altora, şi nimeni nu va fi

iertat! Acum, patrioţii au învăţat ce înseamnă viaţa-Pumnii ameninţători se strâng cu putere. Cântecul devine un răcnet de ură, şi nelipsiţii *Micului Coblentz*, care trec prin apropierea *Băilor*, se privesc înfricoşaţi, îşi amintesc şi ei de aceleaşi zile, de acelaşi felinar, de sângele negricios, închegat. Teama îi face să uite chiar de manierele elegante. Fără să mai graseieze, urlă:

— Anarhiştii! Teroriştii 1

Şi muncitorii, grămăticii sau notarii scăpătaţi, croitorii, hamalii, femeile de stradă, cu toţii continuă, plini de amărăciune, să cânte în gura mare.

Uneori, pentru patrioţii cu o gândire adâncă, pentru cei cărora le place să găsească, fie chiar în cântece, maxime filosofice, Sophie Lapierre cântă şi alte cuplete, de acelaşi Sylvain Maréchal:

Ne-ai zămislit să fim egali.

O! Natură, binefăcătoare mamă!

Este *Imnul Celor Egali*. La *Băile Chinezeşti* lumea cântă de zor. Uneori, aceste întruniri de conspiratori seamănă a şcoală de muzică. Patrioţii răspândesc cântecele lor prin tot Parisul. Ele pătrund în ateliere, în curţile întunecoase ale suburbiei *Saint-Antoine*, în închisori, în cazărmi. Cetăţeana Sophie Lapierre nu se străduieşte în zadar. Pentru a răscula Parisul nu sunt de ajuns ideile lui Babeuf, mai trebuie şi cântece. La Paris nici dragostea, nici încăierările serioase, nici Revoluţia nu se pot lipsi de cântece.

Fireşte *Cei Egali* nu se mulţumeau numai să cânte. În decurs de o lună au pus în circulaţie nenumărate proclamaţii: *Poporul să afle adevărul*, *Ostaşule, opreşte-te şi citeşte*, *Un cuvânt stăruitor adresat de Tribunul Poporului tuturor patrioţilor*, *Tribunul Poporului către Armata din Interior*. Aceste manifeste trec din mână în mână. Se poate spune că le citea tot Parisul. Erau tipărite clandestin, iar poliţia nu reuşea să dibuiască tipografia *Celor Egali*. Şi ziarul lui Babeuf îşi continua apariţia. Dar *Cei Egali* nu aveau bani, prin urmare nici hârtie. *Tribunul Poporului* nu se tipărea decât în trei mii de exemplare, însă

ajungea până la armata din Italia, unde era aşteptat cu nerăbdare de soldaţi. În cursul nopţii, la Paris, patrioţii lipeau afişe pe toţi pereţii.

E amiază. Suburbia *Antoine*. Poporul se adună în faţa zidurilor. Câte un muncitor citeşte cu glas tare, răspicat, ca pentru şcolari: „Analiza doctrinei lui Babeuf, proscris de Directoratul executiv pentru că a spus adevărul… Când unii se istovesc muncind şi duc lipsă de toate, în timp ce alţii se scaldă în belşug fără a face nimic – aceasta înseamnă asuprire. Nimeni nu a putut, fără a săvârşi o crimă, să-şi însuşească exclusiv roadele pământului sau bunurile realizate de mâna omului. Într-o societate desăvârşită, nu trebuie să existe bogaţi şi săraci”.

Cineva, în spatele celui care citeşte, suspină maliţios:

— Cam târziu îşi aduc aminte! Câţi ticăloşi nu s-au îmbogăţit prin Revoluţie şi acum pretind că Revoluţia e terminată!

Muncitorul citeşte mai departe: „Revoluţia nu s-a terminat, deoarece bogătaşii au pus mâna pe toate bunurile şi au toată puterea, pe când cei săraci muncesc ca robii, îşi duc zilele în mizerie şi nu reprezintă nimic în stat”.

În mulţime, un cetăţean se manifestă împotriva doctrinei lui Babeuf. Mormăie printre dinţi. În cele din urmă nu se mai poate stăpâni:

— Sunt dornici de sânge! Din nou vor să ne măcelărească!

Dar suburbia *Antoine* e altceva decât *Palais-Égalité*:

— Jos cu şuanul! Alungaţiil pe regalist!

Un poliţist intervine. Bineînţeles, aici ca în toate părţile, se găseşte oricând un agent de poliţie. Deodată, ţipete, înjurături, ghionţi. Pălării, cu sau fără cocardă, zboară prin aer. În cele din urmă, atât cel care citea, cât şi „şuanul” au fost arestaţi. Barca lui Barras mai navighează când la dreapta, când la stânga, dar comisarul de poliţie din cartier a şi pus piciorul pe pământ; fără să şovăie, îl eliberează imediat pe cetăţeanul bine îmbrăcat, iar pe „terorist” îl trimite la închisoare.

Aceeaşi scenă se petrece în diferite cartiere ale oraşului. Copiii nu mai aud acum decât un singur cuvânt: „insurecţie”. Pe la *Pont-au-Change* şi piaţa *Grève* se adună zilnic o mulţime de şomeri. Cer „pâine”, „egalitate”, „revenirea la Constituţia anului 93”. Plutoanele de cavalerie îi împrăştie. Şi foametea? Foametea creşte fără încetare. Noile *mandate* se prăbuşesc tot atât de repede ca şi asignaţiile. Ţăranii nu aduc în Paris nici carne, nici făină. Acum e greu de găsit ceva care să-i ispitească: în colibele lor, alături de copaie, stă şi câte o măsuţă de palisandru, gâştele păşesc pe covoare şi plozii sfarmă porţelanuri. La oraş, şomajul a luat proporţii de epidemie: patronii închid atelierele. Pretind că împrumutul forţat i-a ruinat. Regaliştii devin pe zi ce trece mai îndrăzneţi. Se arată în public purtând pălării împodobite cu flori de crin1. Cu glas tare, proslăvesc succesele armatelor duşmane.

Se deschid baluri noi şi, din primele zile de primăvară, în *Bois de Boulogne*[51] răsună pocnetul bicelor, râsul elegantelor, galopada sprintenilor călăreţi. Un original s-a apucat o dată să numeri cabrioletele la modă dar, ajungând la o mie, a trebuit să renunţe, încurcându-se în socoteală.

În piaţa *Grève*, săbiile dragonilor sclipesc, pietre zboară prin aer. Toată lumea întreabă acelaşi lucru:

— A început cumva?

Între două afaceri sau între două dansuri, oamenii fac pronosticuri: când are de gând să pornească?

Gracchus Babeuf scrie zi şi noapte. Numără forţele de care dispune. Se pregăteşte. Pe umerii plăpânzi ai acestui om apasă o povară care îi depăşeşte puterile! Trebuie să însufleţească şi să organizeze, să spună mulţimii cuvinte pe înţelesul ei, cuvinte de răzbunare sau de năzuinţă şi totodată să elaboreze planul de organizare a societăţii noi, astfel încât victoria să nu-l găsească nepregătit.

Babeui se ascundea în casa unui patriot belgian... Clerex, o mică locuinţă de pe lângă Hala de grâu. Tot acolo

---

51 Trei crini — emblema monarhiei franceze (n.t.).

aveau loc şedinţele conducătorilor. Luaseră numele de *Directorat secret*. În afară de Babeuf, în acest *Directorat* intrau Buonarroti, Darthé, Germain, Lepeletier, Sylvain Maréchal şi Debon.

Deseori izbucneau discuţii aprinse: era greu să unifici punctele de vedere ale unor oameni atât de diferiţi. Maréchal primise însărcinarea să redacteze *Manifestul Celor Egali*.

Îl scrisese destul de bine. Buonarroti, entuziasmat „întrerupe de multe ori citirea textului, exclamând: „Foarte bine! Bravo!” Totuşi, *Manifestul* stârne, ştie controverse. Discipolul lui Rousseau scrisese: „Să piară, dacă e nevoie, şi artele şi ştiinţa, numai să ne rămână adevărata egalitate”. Asemenea cuvinte, desigur, se potrivesc cu idealul *Celor Egali*, cu dragostea lor pentru natură şi viaţă simplă; dar Babeui se revoltă împotriva acestui principiu.

— Artele şi ştiinţa pot fi folositoare poporului, trebuie făcută o deosebire între distracţiile unor blazaţi şi cerinţele sănătoase ale cetăţenilor. Sunt departe de a fi duşmanul maşinilor. Tu crezi că maşinile vor duce la o sclavie şi mai cruntă, şi vrei să le distrugi; nu, maşijnile sunt, dimpotrivă, folosite pentru a uşura munca omului. Eu voi stimula invenţiile noi.

— De ce? Grecii vechi nu cunoşteau maşinile şi erau mult mai fericiţi decât contemporanii noştri. Gândeşte-te la arte: la ce servesc portretele aristocraţilor sau palatele din Versailles?

— Palatele pot fi folositoare în felul lor… Dar tu în şuţi? Nu scrii şi tu versuri? Se spune că pictorul David, sfătuindu-se cu Robespierre, avusese de gând să modifice planul Parisului. David era partizan al străzilor largi, în linie dreaptă. Îmi închipui cum va arăta noua arhitectură a Republicii noastre: case simple, curate, confortabile; un farmec deosebit emană din uniformitatea şi simetria lor desăvârşită. Edificiile publice sunt măreţe: şcoli, case de cultură, magazine publice, biblioteci, muzee. Pentru a le clădi, nu ne putem lipsi de arte şi de ştiinţă; fără ele am cădea în barbarie.

Mohorâtul Darthe îl întrerupe:

— Totuşi, vor trebui supravegheaţi inventatorii, savanţii şi artiştii, pentru ca gândurile să nu-i poarte într-o lume a închipuirii, ruptă de realitate.

Babeuf urmează:

— Dar veşmintele noastre? Ce urâte haine purtăm! Sunt nepotrivite pentru muncă, şi apoi evocă ideea de inegalitate. Va trebui să introducem o îmbrăcăminte unică pentru toţi cetăţenii, admiţând, desigur, anumite derogări în funcţie de vârsta şi meseria fiecăruia.

Antonelle, flegmaticul Antonelle, îl întrerupe pe Babeuf:

— David şi Talina au şi încercat; David a creat modelul unui costum nou, pe care Talma a avut curajul să-l poarte în oraş. La început a fost luat drept nebun, apoi arestat ca spion al unei puteri străine.

Toţi izbucnesc în râs.

— Cetăţenii sunt încă înapoiaţi. Trebuie să-i reeducăm. Am văzut un proiect de îmbrăcăminte pentru muncitori, întocmit de deputatul Sergent. Mi s-a părut bine conceput. Vezi deci că nu putem tăgădui valoarea artelor sau a maşinilor, pentru singurul motiv că, azi, doar aristocraţii şi bogătaşii profită de ele!

Deşi Sylvain Maréchal este autor de elegii, el nu se dă bătut: nici arte, nici maşini! Toate acestea nu-s decât geniul rău al oraşelor.

Paragraful următor al *Manifestului* stârneşte şi mai multe discuţii: „Să dispară o dată revoltătoarele deosebiri dintre bogaţi şi săraci, dintre cei mari şi cei mici, dintre stăpâni şi slugi, dintre cei care conduc şi cei care sunt conduşi”.

— Pretinzi să se suprime orice fel de autoritate? Dar este un lucru inadmisibil!

Celor Egali li se spune „anarhişti”, dar ei sunt totuşi partizani ai unei conduceri ferme.

Numai Maréchal este pentru libertatea integrală:

«— De ce credeţi că bâta din mâna noastră ar fi mai bună decât bâta din mâna lui Barras? Am văzut ce au fost

în stare cu toţii, pe rând, de la Capet la Legendre: toţi sunt la fel. Nu oamenii constituie elementul hotărâtor, şi nici măcar legile; esenţialul este însuşi principiul: puterea îi perverteşte chiar şi pe cei mai virtuoşi.

Dar Maréchal neizbutind să clintească părerea tovarăşilor săi, *Manifestul* n-a mai fost publicat.

Altă dată s-a ivit o neînţelegere în problema dictaturii. Cine va conduce Franţa după lovitura de stat? Din nou Convenţiunea? un dictator? un comitet ales dintre *Egali*? Toţi îşi dădeau seama că nu se putea guverna fără o conducere hotărâtă. Buonarroti declara: „Dacă respectăm într-adevăr poporul, care nu este încă destul de conştient, trebuie să instaurăm dictatura”. Darthé era de părere ca autoritatea supremă să fie în

¿redinţată unui singur om. Babeuf, care odinioară urâse dictatura, păstra o repulsie faţă de acest cuvânt. În cele din urmăţ se luă hotărârea ca puterea să fie preluată de „un Comitet Revoluţionar.

Babeuf trebuia să mai înveţe multe. El nu se putea sprijini nici pe experienţa premergătorilor săi, şi nici pe învăţămintele din cărţi. Bâjbâia în beznă, mânat doar de o pasiune arzătoare, *Directoratul secret* aprobă cinci decrete elaborate de Babeuf şi Buonarroti.

Decretul privind problemele economice a fost cel mai greu de întocmit. Minte deschisă şi pătrunzătoare, Babeuf nu era de acord cu cei care doreau o simplificare excesivă a economiei. Cu toate acestea, viaţa de la sate rămânea pentru el un ideal.

În concepţia sa era necesară o reducere simţitoare a oraşelor, atât în ce priveşte rolul cât şi dimensiunile lor. Tot răul venea de la oraş. Prostituate, proxeneţi, hoţi, comedianţi fără de lucru se întâlnesc numai în oraşe. Trebuie descongestionat Parisul. Toată lumea trebuie să muncească, în afară de invalizi şi de bătrânii care au depăşit şaizeci de ani. Muncile deosebit de grele sau de neplăcute vor fi efectuate cu schimbul. Toţi vor fi trecuţi pe liste, după locul domiciliului sau după locul de muncă. Mesele se vor lua în comun. Lucrătorii vor primi cele

necesare: îmbrăcăminte, hrană şi lucrurile trebuincioase gospodăriei. Deplasările nu vor putea avea loc decât cu ştiinţa administraţiei supreme. Comunitatea Naţională face recensământul produselor agricole şi industriale şi le repartizează pe categorii. Principalul este de a ţine o evidenţă exactă: administrarea unei ţări nu se face cu discursurile deputaţilor, ci cu ajutorul aritmeticii. Comerţul particular cu străinătatea este interzis sub pedeapsa cu moartea, el fiind un drept exclusiv al Comunităţii. Republica numeşte funcţionari cu atribuţii speciale pentru comerţul exterior: ei cumpără în străinătate materiile prime necesare şi vând în afară surplusul de bunuri al Comunităţii. În interiorul ţării, moneda este desfiinţată. Rezervele de aur vor fi folosite pentru comerţul exterior.

Decretul pentru organizarea poliţiei deosebea în populaţia Republicii două categorii de oameni: *cetăţenii* şi cei care erau denumiţi *străini*. Cetăţeni sunt cei care depun o muncă utilă: muncitorii, plugarii, meşteşugarii şi soldaţii. În problema savanţilor se iviră unele greutăţi, în cele din urmă, se hotărî că pot figura şi ei în categoria *cetăţeni*, dar numai pe baza unei recomandări speciale a Comunităţii. *Străinilor* nu li se permite să participe la adunările politice, nici să poarte arme. Pentru o comportare proastă ei pot fi internaţi în penitenciare. Insulele Margueritte, Honoré, Oléron, Ré şi Hyères sunt transformate în lagăre de recluziune pentru *străinii* suspecţi. Aceste insule trebuie să fie bine păzite şi inaccesibile celorlalţi oameni.

Oricine va dori să publice o lucrare va trebui să prezinte mai întâi manuscrisul la control. Dacă lucrarea va fi socotită folositoare, i se va da autorului posibilitatea să o tipărească. Va fi cu desăvârşire interzisă orice publicaţie contrară marilor principii ale *Egalităţii*.

Se vor bucura şi femeile de aceste drepturi? Părerile erau împărţite: Buonarroti şi Maréchal spuneau că femeile nu aveau încă pregătirea necesară pentru a participa la administraţia treburilor statului. Babeuf era, dimpotrivă,

pentru deplina egalitate în drepturi: el ştia bine de cât eroism este capabilă chiar o simplă slujnică.

Puterea va fi încredinţată poporului în mod treptat. Mai întâi e nevoie să se instaureze principiile *Egalităţii*. Când Republica va fi devenit destul de puternică, cetăţenii-muncitori vor fi convocaţi la adunări electorale pe baza Constituţiei din 1793.

Uneori, elaborarea cutărui sau cutărui decret stârnea îndoieli la vreunul din *Egali*: proiectul era oare realizabil? … Bineînţeles, Antonelle, mai mult decât ceilalţi, avea rezerve. Dar Babeui se indigna:

— Cum să nu fie realizabil? Acum, la sfârşitul secolului al XVIII-lea?

Totuşi, Babeui se temea şi el că poporul nu ar fi încă îndeajuns de pregătit pentru societatea *Celor Egali*. De aceea socotea ca un lucru deosebit de important educarea copiilor: ei vor fi în măsură să înţeleagă totul… Desigur, Republica nu va putea încredinţa părinţilor o misiune atât de plină de răspundere. Copiii vor fi trimişi în Case de Educaţie. Acolo se va ţine seamă şi de aptitudinile lor, şi de nevoile ţării, şi se vor pregăti un anumit număr de învăţători, de lăcătuşi, de apicultori… Studiul istoriei şi al legilor Republicii va căli inimile adolescenţilor.

Pentru educarea adulţilor sunt necesare unele manifestaţii solemne: apoteoza oamenilor de seamă, serbări publice, jurământ depus de apărătorii *Egalităţii*. Va trebui instituită o ceremonie care să înlocuiască botezul: noul născut să fie înfăţişat comunităţii.

Atât timp cât celelalte state nu vor fi urmat exemplul Franţei şi nu vor fi înfăptuit *Egalitatea*, va fi necesar să se închidă graniţele. Afară de agenţii Republicii, nimeni nu poate părăsi ţara. În Franţa vor intra numai muncitorii dornici să se elibereze de sub jugul sclaviei, sau eroii persecutaţi de despoţi.

După ce a aprobat proiectul privind societatea viitoare, *Directoratul secret* se ocupă cu întocmirea unor hotărâri menite să atragă pe cetăţenii care preferau o bucată de pâine albă unor speculaţii filosofice. Ce se va

întâmpla’ după. lovitura de stat? în casele bogaţilor vor fi de îndată mutaţi locuitorii suburbiilor *Antoine* şi *Marceau*. Apoi, se vor distribui imediat celor săraci haine luate din depozite sau din prăvălii particulare* Bunurile emigranţilor şi ale celorlalţi duşmani ai poporului vor fi distribuite apărătorilor Revoluţiei. Poporul să primească cinstea ce i se cuvine. Babeuf sau Buonarroti sunt gata să-şi dea viaţa pentru *Egalitate*; dar poporul vrea să trăiască: va avea deci case luminoase, bunurile nobililor şi, în sfârşit, îmbrăcăminte pentru acei coategoale care au făcut Revoluţia, pentru neînfrânţii *sanchiloţi*…

Cum se face că Babeuf, care nu fusese „de acord cu Robespierre în privinţa Terorii, a ajuns şi el la Teroare? Poate că s-a obişnuit pur şi simplu cu Revoluţia, el, care stătuse tot timpul în închisoare până atunci. Şi, după cum se ştie, Revoluţia a fost generoasă în toate: în idei, în asignaţii şi în sânge. Pe atunci, orice sistem filosofic, cel mai mărunt proiect de lege era însoţit şi de câteva capete tăiate. Poate că Babeui se schimbase: cu doi ani înainte, în închisoarea din Laon, se afla un om ca toţii oamenii; astăzi, acest om este Tribunul Poporului, şeful *Directoratului secret*, autorul decretelor, sufletul Conspiraţiei. Dar poate că şi cei din jurul lui, se schimbaseră, Robespierre trimisese la ghilotină pe Chaumette, pe Clootz, pe Hébert. Erau eretici, dar nu trădători. Poate că desfrâul Terezei Tallien, *Balul Victimelor*, traficanţii din *Palais-Égalité*, *Tinerimea aurită*, vicleanul Barras, dezmăţul ultimilor meseni care se înfruptă din ospăţul revoluţionar, lipăind prin funduri de pahare şi păstrându-şi locurile la masă pentru dimineaţa următoare, pentru toată ziua, pentru veşnicie; poate că tot acest spectacol îl silise pe cinstitul Babeuf să scrie de-atâtea ori cuvântul „moarte”, „moarte”, „moarte”. El se pregătea să îndeplinească o misiune înaltă: să transforme omenirea. Ştia că pentru aceasta avea nevoie de căldură, de înfrăţire şi – lucrul cel mai anevoios – de răgaz. Ca un medic zorit de împrejurări, recurgea la leacul îndelung verificat: sângerarea.

Pentru ceilalţi membri ai *Directoratului secret*, afară

doar de Buonarroti şi de Germain, Teroarea, fără a fi devenit o profesie, era în tot cazul un lucru foarte obişnuit. Pe vremuri, Antonelle trimisese pe girondini la eşafod, Debon proclamase binefacerile ghilotinei, iar Darthe le experimentase asupra locuitorilor din Cambrai. Iată de ce „pedeţ:) sirea trădătorilor Revoluţiei” (astfel erau denumite de *Cei Egali* execuţiile proiectate) stârnea mai puţine controverse decât îmbrăcămintea muncitorească.

Bineînţeles, *Directoratul secret* nu se mărginea să redacteze decrete: el se pregătea activ pentru insurecţie. Parisul era împărţit în douăsprezece arondismente, iar fiecare arondisment avea câte un delegat revoluţionar care menţinea contactul cu *Directoratul secret* prin intermediul lui Didier – agentul de legătură. Delegaţii nu ştiau nici măcar numele celor care se aflau la conducerea conspiraţiei. Compoziţia *Directoratului* a rămas tot timpul secretă.

Printre delegaţii din arondismente se găseau militari, muncitori, avocaţi, gazetari – cu toţii patrioţi încercaţi, foşti partizani ai lui Robespierre, acum adepţi ai *Egalităţii*. Babeuf ştia prea bine pe cine se poate bizui. El socotea că sprijinul său cel mai sigur era arondismentul al doisprezecelea: suburbia *Marceau*.

Babeuf stă de vorbă, cu cetăţeanul Moroy, reprezentantul suburbiei *Marceau*, se informează asupra numărului atelierelor, asupra stării de spirit a muncitorilor. Cetăţeanul Moroy răspunde: sunt două vopsitorii, cu câte optzeci şi treizeci de muncitori, devotaţi cu toţii, ca un singur om, cauzei *Celor Egali*.

Delegaţii făceau agitaţie, promiteau că muncitorii vor primi casele celor bogaţi, că se va distribui îmbrăcăminte; promiteau izbânda; îşi băteau joc de laşitatea lui Barras şi a poliţiştilor săi, afirmau că mâine *mandatele* se vor vinde la kilogram, întocmai ca şi asignaţiile, că Directoratul era înţeles cu regaliştii, că nu mai exista pâine de loc, că Bonaparte mânca bătaie în Italia şi că nenumărate primejdii ameninţau Republica. În general spuneau adevărul. Uneori exagerau. Alteori minţeau cu bună

ştiinţă: în instrucţiunile pe care le primeau delegaţii revoluţionari li se recomanda să răscoale populaţia prin toate mijloacele.

Delegaţii revoluţionari erau mai toţi oameni săraci. Totuşi, îi pofteau uneori pe patrioţi la cafenea, şi acolo, în faţa unui pahar de vin, când inima se deschide, întrebau:

— Cum stau lucrurile în atelierul vostru? Toată lumea e gata?

Patrioţii răspundeau:

— Nu aşteptăm decât un semnal.

Dar delegaţii trebuiau să plătească vinul şi *Directoratul secret* n-avea nicio lescaie. Cea mai mare sumă de care a dispus cândva a fost de două sute patruzeci de franci. De altfel, Babeuf dispreţuia banii. De multe ori nu avea ce mânca; şi, totuşi, el nu trăia în societatea utopică a *Celor Egali*, ci în Parisul anului IV al Revoluţiei, în Parisul balurilor, al lui Barras, al furnizorilor, al prăvăliilor elegante, în acel Paris gata să cadă în genunchi în faţa oricăror bani, chiar şi în faţa unor zdrenţe de *mandate*. Conspiratorii trebuiau să înlocuiască banii cu eroismul. Aceasta era năzuinţa lui Babeuf, dar nu şi a Parisului.

E drept că *Cei Egali* aveau pretutindeni partizani devotaţi. Doi ofiţeri ai Legiunii de poliţie, care făceau de gardă la Palatul Luxemburg, se oferiră să-i omoare pe membrii Directoratului. Rabeuf respinse această propunere: el nu dorea o revoluţie de palat, ci o insurecţie populară. Trimise noi instrucţiuni delegaţilor: mai multă energie! Să se ţină evidenţa precisă a tuturor patrioţilor! Să se păstreze secretul cel mai desăvârşit! Se apropie ceasul!

Da, ceasul se apropie! Aşa spun rapoartele poliţiei, aşa se poate citi în ochii lui Babeuf, care nu mai reflectă nici oboseală, nici entuziasm. Gândirea lui înfierbântată e ca un fier încins, ajuns la punctul de fuziune: izbândă sau moarte! Sarcina uriaşă a fost îndeplinită. Într-o cămăruţă, urmărit de poliţie, un om a organizat nu numai o conspiraţie cum au mai fost şi altele, ci a creat un ideal

nou. Cu banalităţile idilice ale veacului al XVIII-lea a alcătuit articole de legi, care, mâine, vor deveni o realitate. El Va arăta că Fericirea Universală nu constă nici în lux, nici în victorii militare, nici în jocul amăgitor cu care se distrează acum atât cetăţeanul Talma, actorul, cât şi cetăţeanul Sanson, călăul. Nu, Fericirea Universală constă în *Egalitate*!

Şi-l închipuie pe fiul său Emile, după o zi de lucru. A tuns pomii din livadă. A povestit tinerilor fii ai Republicii despre începuturile *Societăţii Celor Egali*, despre Robespierre şi Saint-Just. În faţa ochilor săi se desfăşoară liniştea câmpenească; el vede copii jucându-se, vede soarele binefăcător care dispare până a doua zi, şi simte răcoarea binemeritată a odihnei. E fericit. Fericirea lui poate fi invidiată: e fericit pentru că este unul dintre *Egali*, pentru că fericirea lui nu e smulsă din sudoarea, din lacrimile sau din sângele altora. Când se vor înfăptui toate acestea? Să fie abia peste zece ani? Gracchus, sleit de puteri, va mai ajunge oare să admire acest tablou evocator?

O clipă de visare – şi neliniştea îl cuprinde din nou. E totul gata?… Rapoartele oamenilor de legătură sunt pline de optimism. Acum, Babeuf nu mai iese aproape de loc din casă, căci toată poliţia îl caută. De la fereastra lui nu se văd decât cerul şi acoperişurile. Nici nu zăreşte Parisul. De aceea îşi aşteaptă tovarăşii cu nerăbdare. Îi întreabă:

— Ce se întâmplă?… Nu, nu vreau dări de seamă… Ce spune Parisul? Străzile, mulţimea, oamenii?

Tovarăşii dau răspunsuri felurite. După o zi de succese, totul le pare minunat: „Parisul e în fierbere ca la 31 mai Dar sunt şi zile grele când oboseala îi cuprinde. Azi, Buonarroti soseşte mohorât: în tăcere, îi strânge mâna lui Babeuf.

— Ce spune Parisul?

Buonarroti, fără să-l privească, răspunde încetişor:

— După părerea mea, Parisul nu e cu ei, dar nu e nici cu noi. Este cu totul nepăsător.

Babeuf tresare, îl îmbrăţişează pe Buonarroti:

— Nu, nu e cu putinţă! Cunosc bine Parisul. Nu-l poţi înflăcăra cu vorbe, dar când are să vadă vitejia *Celor Egali* are să se aprindă în el o văpaie uriaşă. Noi nu trebuie să fim gazetari, ci adevăraţi apostoli.[52]

FERICITA ÎNTÂMPLARE A UNUI OM FĂRĂ NOROC

În ziua de zece germinai, la ora patru după amiază, un tânăr ofiţer, Georges Grisel, pleca de la Şcoala Militară ca să meargă la mătuşă-sa. În ciuda zilei însorite de primăvară, Grisel era prost dispus: situaţia lui nu se aranja de fel. În loc să chefuiască prin cabaretele din *Palais-Égalité*, era nevoit să mănânce supă de praz şi să asculte tânguirile mătuşii, care se plângea într-una de precupeţii din piaţă: curată jecmăneală; îţi cer treizeci de franci pe o legătură de ceapă, de parcă ceapa ar fi ananas!…

De la mătuşă-sa nu vedea niciun gologan. De asemenea, nicio avansare nu se arăta la orizont. Şi câţi locotenenţi n-au devenit într-un singur an colonei, ba chiar generali! Cel puţin lor, afurisita asta de Revoluţie le servise la ceva… Dar Grisel era căpitan, şi atâta tot. Nimic mai mult. Când te gândeşti că Bonaparte, un aventurier, fusese numit comandant suprem! Halal carieră! De ce nu dădea şi peste el aşa noroc? Parcă Grisel nu era şi el un cutezător?…

Mergând de-a lungul cheiului *Tuileries*, nu lua seama nici la copacii înfloriţi, nici la zâmbetul elegantelor. Pe mătuşă nu o aştepta o cină prea veselă.

Din cea mai fragedă tinereţe Grisel nutrea visuri de glorie. 11 pizmuia nu numai pe cetăţeanul Tallien, dar chiar şi pe cetăţeanul Sanson – ia gândiţi-vă, e de ajuns să apară călăul la teatru, pentru ca lumea să şi-l arate. Apoi, Sanson câştiga bine, nu era silit să alerge la capătul pământului, la o zgripţuroaică bătrână, pentru o farfurie de supă.

Grisel era fiul unui croitor; copilăria şi-o petrecuse în

---

52 între 31 mai—2 iunie 1793 a avut loc răscoala populară care a dus la răsturnarea girondinilor — reprezentanţii marii burghezii comerciale şi industriale — şi preluarea puterii de către un guvern revoluţionar (n.t.).

orăşelul Abbeville. Când a împlinit optsprezece ani, a şterpelit două sute de franci de la tatăl său şi a plecat la Paris. Era cât pe ce să se angajeze în marină. Escadra pleca spre Gibraltar. Dar Grisel, care era mic de statură, fu respins.

Începu Revoluţia. Alţi ambiţioşi deveniră oratori, deputaţi, ziarişti; Grisel rămase croitor. Punea petice, cosea, nasturi. În cele din urmă intră în armată. Ajunse căpitan, dar acolo se opri. O soldă păcătoasă, o uniformă învechită, mesele la mătuşă – la asta se mărginea viaţa lui Georges Grisel. Era deci firesc să umble ou un aer posac…

Deodată, cineva îl strigă. Este cetăţeanul Meunier.

— Grisel!… De când nu ne-am mai văzut!

Cu un an înainte de Revoluţie amândoi locuiau în aceeaşi odaie, amândoi erau croitori. Prietenii se îmbrăţişează. Meunier îl pofteşte pe Grisel:

— Hai să bem o sticlă cu vin.

Nu i se întâmplă aşa des lui Grisel să fie invitat, ca să mai stea pe gânduri. Amicii se duc la cafeneaua *Genève*. Meunier întreabă:

— Cum, îţi merge?

Grisel are mândria lui. Doar n-are să se jeluiască în faţa acestui croitoraş de cinci panale.

— Destul de bine, după cum vezi. Sunt în slujba Republicii. Comand Batalionul 3 din semibrigada 38.

Meunier se întunecă la faţă:

— Republica? Ehei, am servit-o şi eu, prietene. Timp de şase luni. După zilele din prerial. Mă-nţelegi? Am fost în închisoare la Plessis, cu toţi patrioţii. Serviciu credincios, dar fără grade! Nimic de zis, frumoasă treabă şi Republica asta! Oamenii cinstiţi mor de foame în timp ce târfele se scaldă în aur. Când stai şi te gândeşti de ce ne-am vărsat noi sângele!…

Prietenia înveseleşte pe om, şi vinul de asemenea. Grisel nu discută cu Meunier. Nu se prea pricepea la politică. Într-o doară critică Directoratul. Ce riscă? Acum toată lumea îl bârfeşte.

— Cinci flecari!

Cafeneaua *Genève*, ca atâtea altele, este un loc de întâlnire pentru patrioţi. Aci, toată lumea îl cunoaşte pe Meunier, fiecare ciocneşte cu el câte un pahar; bineînţeles, Grisel bea şi el. La dracu', supa mătuşii! N-are decât să se răcească! Dacă nu-i chip de chefuit cu fete nostime într-un local elegant, să dea pe gât barem ceva poşircă cu muncitorii aceştia. Bine că face cinste Meunier! Cineva îi oferă lui Grisel cafea cu coniac. Are succes ca o femeie frumoasă. Un anume Monnier, maestru curelar, se arată deosebit de atent cu el. Acest Monnier repetă într-una:

— Armata va veni în curând în ajutorul nostru. Nu-i aşa, cetăţene?

Grisel mai soarbe câte un păhăruţ.

— Păi sigur că da.

Când iese din cafenea toate i se încurcă în cap: mătuşa şi patrioţii, Meunier şi Monnier. Ce păţanie! E serios ameţit. Întors acasă, adoarme îndată. A doua zi cu greu îşi aminteşte zgomotoasa seară din ajun. Se posomorâşte: mhncitori… Acum, totuşi nu mai e un croitoraş, e coşcogeamite căpitanul.

Oii toate acestea nu s-ar putea spune că Grisel este mofturos. Când noul său prieten, cetăţeanul Monnier, întâlnindu-l peste câteva zile, îl pofteşte: „Hai să iei masa la mine”, Grisel numai de formă şovăie o clipă. Unde să meargă? Tot la nenorocita aceea de mătuşă?

Monnier îl duce pe Grisel la el acasă, îl prezintă soţiei sale. Sunt oameni săraci, dar primitori. Pe masă nu sunt decât o bucată de cârnat şi o sticlă cu vin. Monnier discută cu Grisel ca de la patriot la patriot.

— Soldaţii sunt gata să ne sprijine?

— Sunt gata.

În sinea lui, Grisel e nedumerit. Ce i-a apucat pe toţi? N-ar fi mai bine să vorbească despre fete… ca să poată străluci şi el cu idei originale? Nici nu înţelege prea bine despre ce-i vorbeşte Monnier.

— Cum? Nu citeşti ziarul lui Babeuf? E ruşinos pentru un patriot.

Grisel se scuză: slujba, păcătoasa asta de slujbă. Şefii

sunt nişte puturoşi, iar el, Grisel, n-are nicio clipă de răgaz. Monnier îi arată ultimul număr al *Tribunului*: iată proclamaţia către armată.

— Straşnic, nu-i aşa?

Pe Grisel l-au trecut năduşeiile când a citit: „Să fie omorâţi cinci regi”. În ce s-a băgat? Jocul e periculos. Dar ce să mai facă acum? Să-l contrazică? Monnier e mai voinic. Grisel ar putea să iasă serios scărmănat din discuţie. Aşa încât, plin de zel, îi dă dreptate. Încântat că are în faţa lui un om cu care se poate sta de vorbă, Monnier nu mai conteneşte:

— Cine a închis *Panteonul P* Cine a falsificat Constituţia? în închisorile din Marsilia cine a ucis sute de patrioţi? Tot ei. Dar ne răfuim noi curând cu dumnealor!...

Îngrijorat, Grisel întreabă:

— Cum asta?

— Cum? Foarte simplu: aşa cum s-a procedat cu Capet. Totul este gata. Acum, Comitetul n-are decât să comande: „Foc!” şi imediat, în rând spre stânga, înainte marş! Ai înţeles?

Grisel nu păcătuia numai prin laşitate, era şi de o nemaipomenită curiozitate. Nu se mai putu stăpâni:

— Şi cine face parte din comitet?

Monnier pufni în râs:

— Auzi întrebare! De unde vrei să ştiu eu, omule? Nimeni nu ştie – nici Carnot, nici patrioţii, nici copoii poliţiei. De aceea i se zice *secret*. Dar dacă vrei să faci cunoştinţă cu patrioţi adevăraţi, am să te duc la *Băile Chinezeşti*.

Monnier l-a poftit şi pe vecinul său, pălărierul Goveau. Toţi trei ies în stradă. Grisel încearcă să-şi ia rămas bun de la ceilalţi:

— Altă dată... slujba...

Patrioţii îl reţin: las-o încolo de slujbă! hai cu noi... Grisel stă la îndoială: desigur, ar fi interesant de văzut... Numai să nu se bage în vreo încurcătură... Aşa se intră în închisoare pe nesimţite. Dobitocul de Meunier trecuse şi el pe acolo... în cele din urmă, curiozitatea învinge, Monnier

şi Goveau îl prezentară pe Grisel ca pe un patriot încercat. Grisel se mulţumea să zâmbească şi să dea din cap: nu mai ştia ce e cu el. Până atunci se tot ferise de Revoluţie. Nu frecventase nici cluburile, nici adunările. Expresia întipărită pe faţa celor din cafenea îl înfricoşa. Ca întotdeauna, Sophie Lapierre cânta cuplete patriotice. Grisel auzea: „A murit marele *Incoruptibil*… a murit pentru Revoluţie… a murit pentru noi toţi…” Fără să vrea, Grisel aruncă de jur-împrejur o privire sfioasă: nu cumva visează? Oamenii de aci îl glorifică pe Robespierre în văzul înmii, parcă ar fi tot în anul 93. Îi veni în gând să se facă nevăzut… Dar complimentele cu care era copleşit îl reţinură. Fudul, se umfla în pene: Ah! în fine, era şi el preţuit! Unul din patrioţi, după ce schimbă câteva cuvinte în şoaptă cu Monnier, spuse lui Grisel:

— Ai făcut bine că ai venit. Trebuie să intrăm în legătură cu cazărmile. Poţi desigur să ne fii de folos.

Era Darthe, prietenul lui Babeuf. Grisel nu ştia cu cine stătea de vorbă, dar, încântat de sine, îi răspunse:

— Fireşte, dacă aveţi nevoie de mine, am să pot…

Darthe arată lui Grisel manifestul lui Babeuf către armată. Prinzând curaj, Grisel critică:

— Cu asta nu ajungeţi departe. Aşa se vorbeşte soldaţilor? Asta e curată filosofie. Soldatul trebuie bine bătut la cap ca să înţeleagă ceva. Babeuf al vostru poate fi un om deştept, dar e limpede că nu a simţit niciodată mirosul cazărmii.

Darthe îl cercetează ou privirea pe acest îndrăzneţ căpitan. În sinea lui îi dă dreptate. Adesea i-a demonstrat lui Babeuf că, pentru Revoluţie, cuvintele tari sunt mult mai folositoare decât Rousseau şi toţi filosofii din lume.

— Te-ai încumeta să scrii tu aşa cum trebuie?

— Păi eu sunt militar, n-am bani să tipăresc lucruri de-astea.

— Nicio grijă, tipărirea ne priveşte pe noi. Tu numai să scrii. Sunt sigur că ai o pană straşnică!

Grisel nu e în stare să reziste laudelor. Bine, mâine, cel mai târziu poimâine, manifestul va fi gata.

Reîntors la Şcoala Militară, Grisel e din nou în încurcătură. Ar fi mai cuminte să lase baltă toată treaba asta. Orice ar spune cei de-acolo, e puţin probabil să fie ei cei mai tari. Ei îşi închipuie că soldaţii sunt de partea lor. De fapt, soldaţii joacă cărţi, beau vin, se culcă cu fete, şi puţin le pasă de Revoluţie. Desigur, dacă totul s-ar fi întâmplat cu trei ani în urmă, Grisel i-ar fi urmat îndată. Pe vremea aceea, lumea era condusă de nişte nebuni. Dar atunci nimeni nu-i ceruse nimic. Acum – alţii să-i creadă… Oare să raporteze şefului său? Ce ar avea de câştigat? Sigur că poliţia cunoaşte întrunirile anarhiştilor de la *Băile Chinezeşti*, Lui i-ar rămâne tot monotonia serviciului, datoriile, mătuşa… Toate astea sunt atât de plicticoase! Cel puţin, cu ceilalţi îl aşteaptă gloria. Atunci, ce e de făcut?…

Grisel se gândeşte îndelung şi, în cele din urmă, se hotărăşte să ceară sfatul camaradului său Montyon.

— Să le câştig poate mai întâi încrederea, şi după aceea să denunţ tot complotul. Cu siguranţă că ar fi bine plătit! Să vezi apoi ce chef îi tragem!…

Montyon era un om prudent.

— Fă cum crezi. Pot să-ţi făgăduiesc că dacă ţi se întâmplă ceva, voi fi de partea ta. O să spun că mi-ai povestit totul de la început, şi că nu te-ai dat cu ei decât ca să-i supraveghezi mai bine.

Cuvintele lui Montyon îl liniştiră oarecum pe Grisel., De altfel, nici nu era convins că Directoratul avea să fie mai puternic decât complotiştii. Dacă, pe neaşteptate, ieşeau învingători patrioţii, atunci, dintr-odată „ar fi numit general! Ţinteşte mai sus: comandant suprem! Iar dacă se adevereşte că totul nu e decât pălăvrăgeală, Grisel va raporta celor în drept, şi Montyon îl va susţine.

Grisel îşi recăpătase buna dispoziţie. Luă o foaie de hârtie, şi scrise toată noaptea. Spre dimineaţă, manifestul era gata. Darthe se arătă entuziasmat: „Ce om 1” Grisel avea în adevăr un stil savuros: la fiecare rând câte o glumă. Şi ideile erau potrivite: compusese *Scrisoarea lui Franclibre, soldat al armatei din zona pariziană către*

prietenul său La Terreur din armata de pe Rin! începea astfel: „Dracul ne ia, sărmane prietene La Terreur. Da, ne ia dracul, fără doar şi poate, dacă înghiţim tot hapul pe care ni l-au băgat în gură...” Mai departe, era vorba de Paris, „frumosul Paris din anul 93...”

Lăsând deoparte cuvintele grosolane, *se* putea spune că Grisel strălucea prin măreţia stilului: „Lei cu blană aurie ar fi sugrumat, sfârtecat şi devorat pe părinţii, pe prietenii noştri, şi chiar libertatea însăşi... cinci tigri pe care i-au îmbrăcat, i-au înzorzonat şi împodobit cu pene ca pe nişte cai de dric... În ei este concentrat de cinci ori mai mult dispreţ, obrăznicie, tiranie şi despotism decât în răposatul ce... Capet, demnul lor înaintaş”.

Manifestul a fost tipărit, apoi înmânat lui Grisel pentru ca acesta să-l răspândească. Grisel se încuie în cameră şi arse pe loc toate foile. Totuşi, continua să se mai întâlnească cu Darthe şi cu Germain. Se mai îndoia: „cine va ieşi învingător?” Nu-şi pierdea răbdarea. Într-o zi Darthe îi dădu un plic sigilat.

Mâinile lui Grisel tremură. Deschide plicul. Sigiliul înfăţişează o nivelă de zidar. În susul paginii: *Fericirea Universală*. Georges Grisel citeşte brevetul său de delegat militar al *Directoratului secret* pe lângă tabăra de la Grenelle.

Fără îndoială, ar fi fost mai bucuros să citească brevetul său de numire în gradul de comandant de semibrigadă. Dar nu era nimic de făcut – jocul continua. Grisel îşi îndeplineşte îndatoririle de delegat militar. Trimite *Directoratului secret* rapoarte pline de sfaturi înţelepte: trebuie să fie daţi peste cap generalii, dar cruţaţi tinerii ofiţeri. Trebuie să contribuim în toate chipurile la nimicirea disciplinei. Să vorbim mai mult despre jaf: jefuirea celor bogaţi este o cauză sfântă. Soldaţii nu pricep când li se vorbeşte despre egalitate: ar fi deci mai bine să nu se insiste în această privinţă... Principalul este pregătirea în vederea zilei hotărâtoare. În ajunul insurecţiei e necesar să se organizeze baluri pe la cârciumioarele de la răspântii şi să se dea de băut

soldaţilor.

Deşi *Directoratul secret* a fost de acord în linii mari cu unele din aceste sugestii, Grisel nu e mulţumit: tot Babeuf! Tot doctrina! Tot cine ştie ce *Societate a Celor Egali*! Acum nu mai încape îndoială: a făcut o socoteală greşită. Nu sunt decât nişte palavragii. Poporul poate fi răsculat numai dacă i se spune: „Jefuieşte!” Iată un lucru plăcut pentru toată lumea. Dar ce caută *Egalitatea* în toate acestea? Fiecare să jefuiască cum se va pricepe, e o chestiune de talent personal. Nu îl poţi compara pe strălucitorul Grisel cu cenuşiul Montyon, deşi amândoi au acelaşi grad. Se vede că Babeuf visează cai verzi pe pereţi; Grisel n-are nici în clin nici în mânecă cu asemenea gură-cască.

Grisel dispăru. Zadarnic îl mai aşteptară *Cei Egali* la *Băile Chinezeşti*. Darthe e disperat. Tocmai acum aveau mai multă nevoie de Grisel. Ziua insurecţiei se apropie. *Directoratul secret* a convocat o conferinţă a delegaţilor militari în vederea întocmirii unui plan de acţiune şi iată că Grisel lipseşte.

Un necunoscut soseşte la Şcoala Militară:

— Sunt o rudă a căpitanului Grisel, e absolut necesar să vorbesc cu el numaidecât…

Grisel nu e lăsat în pace: destinul, evident, vrea să facă din el un erou. Un bileţel: „Fraţii tăi te aşteaptă, D.T.H”. Solul pofteşte pe căpitan să-l urmeze îndată…

Se duc mai întâi la Didier. Acesta spune: „Vino cu mine”. Grisel tresare: „Unde?” Tăcere. Strada Saint-*Honoré*. Mai departe. Biserica *Saint-Eustache*. Cotesc. Ce o fi ulicioara asta? Este strada *Grande-Truanderie*. Au sosit. Se urcă pe scară. Etajul al treilea. Un coridor lung.

În cameră – lume multă. Sunt acolo şi Dar thé şi Germain. îl primesc cu bucurie pe Grisel: în fine, a sosit! Se temeau să nu fi fost închis! 11 îmbrăţişează. Acesta, uimit, priveşte de jur-împrejur: cine mai e de faţă? în clipa aceea se apropie de el un om plăpând, sleit de puteri, cu ochi arzători, un om care îl strânge în braţe cu căldură:

— Bine ai venit, prietene i

Este Gracchus Babeuf. Ca să-i convingă pe conspiratori de devotamentul său, Grisel se grăbeşte să-l îmbrăţişeze la rândul lui pe Babeuf. Dar nu mai are nicio îndoială. Acum ştie ce are de făcut. Omul acesta – un şef? Ce dobitoci! Se pricepe el să vorbească cu eleganţă? Ştie el să înjure, să strângă pumnii, să-şi încrucişeze braţele maiestuos pe piept? Nu el poate fi Tribunul Poporului! E doar un biet pui de vrabie!

În afară de membrii *Directoratului secret* la întrunire mai asistau şi câţiva delegaţi militari, foştii generali Fyon şi Rossignol, precum şi cetăţeanul Massard.

Babeuf expuse planul insurecţiei: în frunte merg generalii. Îi poţi recunoaşte uşor după panglicile tricolore pe care le poartă în jurul pălăriei. Clopote de alarmă, trompete. Fanioane pe care scrie: *Egalitate, Constituţia din 93 sau moartea, Fericirea Universală*. Poporul pune stăpânire pe Tezaurul statului, pe magaziile militare, pe depozitele de arme, de alimente. Membrii guvernului sunt trimişi pe loc în faţa judecăţii. Femeile trebuie să-i convingă pe soldaţi să nu tragă în muncitori. Patrioţii fraternizează cu soldaţii. În caz de jaf – moartea. Pâinea este rechiziţionată în brutării. Se proclamă autoritatea Comitetului Revoluţionar.

Grisel asculta atent, temându-se să nu-i scape vreun cuvânt. Îşi rumega planul. Dar o idee îl urmăreşte neîncetat: nu cumva are să-i apară lui Babeuf ca un patriot prea puţin zelos?

— Propun să se dea foc, cu un ceas înainte de insurecţie, tuturor castelelor din împrejurimile Parisului: Belle vue, Trianon, Meudon etc. Guvernul va trimite, bineînţeles, trupe într-acolo, ca să stingă incendiile, şi, în timpul acesta, noi vom pune mâna pe Palatul Luxemburg.

Dar thé strigă: „Bravo 1” Dar generalul Fyon se pronunţă împotriva acestei idei. În castele se găsesc multe lucruri de preţ. Babeuf îl sprijină pe Fyon.

— Incendiile premeditate ar fi o crimă împotriva naţiunii.

Grisel nu se mai miră. N-a înţeles el din prima clipă

că marele Babeuf este un naiv şi un simplist? Conspiratorii se despart. Grisel vrea să-şi întipărească bine în minte casa, dar se teme ca ceilalţi să nu observe că a rămas mai în urmă… Parc-ar fi numărul 27. Din nenorocire se înnoptează, aşa că nu poate distinge nicio firmă, niciun număr. Căpitanul Grisel nu se mai preocupă de panglicile tricolore de la pălării şi nici de Constituţia din 93. Un singur gând îl frământă: ce număr are casa?…

Patru zile mai târziu cetăţeanul Carnot primea un bileţel misterios. Un oarecare Guermande cerea Directoratului o audienţă secretă: era în joc salvarea Bepublicii. Carnot răspunse îndată. îl pofti pe cetăţeanul Guermande să se prezinte personal la 10 seara. La ora fixată, un ofiţeraş slăbuţ păşea în marea anticameră a Palatului Luxemburg. Se uita în junii lui cu teamă, dar în acelaşi timp îşi umfla pieptul cu mândrie.

Grisel începu astfel:

— Cetăţene Carnot, conspiraţia *Celor Egali* e în mâna mea.

DOI LAŞI

Ou trei săptămâni înainte de întâlnirea lui Carnot cu Grisel, în incinta Palatului Luxemburg pătrundea un alt membru al conspiraţiei. Dar de data aceea nu era vorba de un trădător. Germain se uita la somptuoasa îmbrăcăminte a uşierilor nu cu spaimă, ci mai curând cu ironie. Deosebit de amuzante i se păreau Tozetele mari ce le purtau pe ciorapi. Dar prin ce împrejurare neaşteptată un membru al *Directoratului secret* se găsea în Palatul Luxemburg?

Activitatea *Celor Egali* era, bineînţeles cunoscută de Directori. Tot Parisul o cunoştea. Nu trecea zi fără ca cetăţeanul Cochon, ministrul Justiţiei, să nu prezinte rapoarte pline de îngrijorare: anarhiştii se pregătesc… Cochon şi Carnot se înţelegeau de minune: amândoi erau partizani ai măsurilor drastice. În afară de protecţia lui Carnot, ceea ce mai determina convingerile politice ale ministrului Poliţiei era siguranţa că regaliştii vor dobândi victoria finală. Cochon, membru al Convenţiunii la timpul său, votase moartea lui Ludovic al XVI-lea. Acum se

strădui să-şi răscumpere vechile păcate. Regaliştii făgăduiseră că vor uita trecutul dacă el va lupta împotriva patrioţilor. Cochon insistă: era necesar să fie zdrobiţi anarhiştii. Majoritatea Directoratului îl susţinea, numai contele de Barras avea o părere proprie. El nu avea încredere nici în Carnot, nici în Cochon, nici în toţi agenţii poliţiei. Se temea de Paris. Parisul, lucru vădit, nu era alături de Directorat. Prin urmare, Parisul era alături de Babeuf.

În sânul Directoratului începu o luptă îndârjită. Dintre toţi, numai nepăsătorul Reubell îl susţinea pe Barras. Cochon turna gaz peste foc: în rapoartele sale nu uita niciodată să menţioneze atacurile conspiratorilor la adresa lui Carnot. Deci, în mod consecvent, aceleaşi rapoarte treceau sub tăcere numele lui Barras… Iar Barras zâmbea cu trufie: era mai isteţ decât Carnot, avea pretutindeni prieteni. Ducea tratative cu regaliştii. Avea chiar legături cu partizanii ducelui d'Orléans. Toţi generalii erau de partea lui, a lui Barras: şi Bonaparte şi Hoche, şi Jourdan. Chiar anarhiştii aceştia strigau: „Carnet la moarte!" Dar nu spuneau nimic despre Barras. Iată ce înseamnă să fii un politician cu cap!

Îndată ce Cochon îşi sfârşeşte raportul, Barras îndreaptă discuţia asupra altor subiecte: victoriile din Italia, sau chiar Doamna de Staël – ce bărbătoi! Carnot ţipă. Perfid, Larevellière aduce vorba despre lipsa de seriozitate a lui Barras: e totuşi imposibil să cochetezi cu toată lumea în acelaşi timp. Dar nimic nu ajută. Barras evită să tragă concluzii. Ce-ar câştiga el printr-o victorie a guvernului? întărirea lui Carnot? Mai bine aşteaptă.

În sfârşit, la urechile lui Barras ajunge zvonul că deputatul Drouet, eroul de la Varennes[53], participa la complot. Atunci Barras îşi pierde definitiv cumpătul. Dacă Drouet este de partea lui Babeuf, înseamnă că într-o zi sau alta va trebui să părăsească Luxemburgul. Despre curajul,

53 Varennes — mică localitate din estul Franţei unde a fost arestat Ludovic al XVI-lea în momentul cînd se pregătea să fugă în străinătate (22 iunie 1791) (n.t.).

inteligenţa şi ingeniozitatea lui Drouet circulau numeroase legende. Când galopase de la Saint-Menehould[54] la Varennes şi-i arestase pe fugarii regali, Drouet nu era decât un modest şef de poştă. Noaptea aceea îl făcuse celebru. Ca membru al Convenţiunii, el se situă bineînţeles de partea montaniarzilor. Căzut prizonier la austrieci, cu ocazia luării oraşului Maubeuge, a fost adus pentru a fi interogat în faţa lui Metternich. Bineînţeles, contele se cam zbârli auzind unele expresii pe care Drouet le aflase în repertoriul cluburilor iacobine. Prizonierul a fost internat în fortăreaţa Spielberg. Dar el nu aşteptă să izbucnească revoluţia în Austria. Îşi confecţionă un fel de paraşută şi sări printr-o fereastră a fortăreţei: îşi rupse un picior. Când fu adus din nou în celulă, era în pragul morţii. Totuşi supravieţui. Era extraordinar de robust, puternic, chiar masiv. La Spielberg rămase mai mult de un an. Libertatea nu şi-o redobândi nici cu paraşuta, nici cu ajutorul *sancliiloţilor* austrieci, ci prin înalta diplomaţie: în urma unor lungi tratative, prizonierii au fost schimbaţi contra fiicei lui Ludovic al XVI-lea, care, după moartea părinţilor şi a fratelui său, rămăsese în captivitate. Parisul îl primi pe Drouet ca pe un erou şi-l acoperi cu onoruri. Dar, cu toate acestea, Drouet rămase nemulţumit de acest Paris. În timpul cât fusese la război şi apoi închis în fortăreaţă totul se schimbase. Plecase din Parisul Revoluţiei şi se întorsese în Parisul Terezei Tallien. Onoruri i se dădeau, dar nu i se deschidea niciun drum. Îşi târâia pe străzile Parisului piciorul rănit şi dezamăgirea: avea chiar de ce să fi sărit pe fereastră!

Când se aduse la cunoştinţă lui Barras că Drouet era alături de Babeuf, el trimise îndată pe secretarul său particular să-i aducă pe unul din *Egali* – pe tânărul Germain. Trebuia ajuns la o înţelegere cât mai era timp. Germain fu adus într-o trăsură închisă şi, cu multă băgare

---

54 Saint-Menehould — acolo Drouet îl recunoscu pe Ludovic • al XVI-lea care se îndrepta spre frontieră, călătorind sub un nume fals. Alergă călare pînă la Varennes, anunţă municipalitatea şi pregăti arestarea fugarului (n.t.).

de seamă, fu condus în dormitorul lui Barras. Să joace totul pe cartea lui Babeuf, la asta contele nu se hotăra şi voia să ascundă lui Carnet întâlnirea cu conspiratorul.

Convorbirea dură aproximativ o oră. S-ar putea spune mai degrabă că n-a fost o convorbire, ci un monolog. Germain tăcea sau arunca cuvinte care nu însemnau nimic: „Poate”, „Nu ştiu”, „Dumneavoastră ştiţi mai bine deci-l mine”.

— Am auzit că vreţi să răsturnaţi Directoratul. E o greşeală. Gândeşte-te. Cum ar putea patrioţii să meargă, împotriva mea? înţeleg prea bine că Directoratul nostru e departe de a fi ideal. Nu pentru asta am luptat noi până acum. Făcea oare să-l doborâm pe Capet ca după patru sau cinci ani să vedem cum emigranţii se răzbună împotriva patrioţilor?... Oricum, aşa stau lucrurile. Eu însumi sunt cel mai indignat. Noi nu suntem duşmani, Germain, suntem tovarăşi. Scopul nostru este să lovim în regaliştii declaraţi sau camuflaţi. Sunt înconjurat de duşmani... înţelegi doar. Trebuie să coordonăm toate acţiunile noastre. Când va bate ceasul, mă voi îndrepta spre popor. Locul meu nu e aici, în Palatul Luxemburg, ci în mijlocul muncitorilor din suburbia *Antoine*...

Contele mai vorbi îndelung despre devotamentul său faţă de ideea *Egalităţii*. În cele din urmă, Germain se ridică – era grăbit. La plecare, Barras îi dădu un permis permanent de intrare în Palatul Luxemburg.

— În orice problemă luaţi legătura cu mine.

În aceeaşi seară Germain aduse la cunoştinţa *Directoratului secret* discuţia avută cu Barras. Babeuf aprobase numirea lui Grisel ca delegat militar; pe Grisel nu-l cunoştea, în schimb îl ştia prea bine pe Barras. Zise cu scârbă:

— Ticălosul! L-a răsturnat pe Robespierre. A trădat eroii din prerial. Ipocrit josnic! îndrăzneşte să vorbească despre *Egalitate*, după dezmăţul cu Tereza, cu furniturile lui Ouvrard, după balurile de la Luxemburg. Dacă n-am fi în stare să dobândim victoria decât cu ajutorul lui, aş prefera înfrângerea...

Fură cu toţii de acord, aşa încât Barras nu primi niciun fel de răspuns de la Germain. Începură săptămâni pline de nelinişte: ce se va întâmpla dacă conspiratorii ar fi nu numai împotriva lui Carnot, dar şi împotriva lui Barras?

În ajunul luptei hotărâtoare, doi oameni se agitau în noapte plini de groază, neştiind în ce parte să se avânte: unul era căpitanul semibrigăzii 38 – Georges Grisel, celălalt, *Cetăţeanul-Director* – Paul Barras.

Grisel, care încă nu de mult era cu totul nepriceput în politică, ştia acum foarte bine cine era Drouet, cine îl vizita pe Cochon şi care erau simpatiile cutărui său. cutărui Director. Adresându-i-se lui Carno t, mersese la sigur.

După ce ascultă povestirea amănunţită a trădătorului, care începea arătând cum mergea el într-o zi la mătuşă-sa… şi care se termina cu incendiile premeditate, Carnot se simţi înduioşat. Fără pic de repulsie îi strânse mâna lui Grisel: „Bravo, căpitane!" Îi dădu lui Grisei ordinul de a nu-i părăsi pe conspiratori, de a supraveghea locul unde se întâlnea *Directoratul secret*, în scopul de a pune mâna pe toţi criminalii deodată. Carnot, acest om palid, cu ochii stinşi, acest chelbos posac şi ciupit de vărsat strălucea de bucurie. Acum, nu numai că va lichida banda asta de semi-nebuni, dar va pune mâna şi pe Barras! Grisel era la curent cu discuţiile dintre Directorat şi conspiratori şi, bineînţeles, nu-i ascunsese lui Carnot acest amănunt atât de important pentru amândoi: era mult mai important pentru Carnot să-l compromită pe Barras, decât să-l aresteze pe Babeuf! Câte nopţi n-a pierdut Grisel meditând asupra purtării ciudate a contelui! Lui Grisel îi era teamă ca nu cumva Barras să fie mai tare decât Carnot…

Carnot luă hotărârea de a convoca o şedinţă a Directoratului, la care Barras să nu participe. Nu era un lucru greu: contele nu aştepta decât un pretext pentru a se eschiva. Înainte de toate era un leneş şi şedinţele îl plictiseau, mai ales vara, pe o vreme atât de frumoasă. Era mai plăcut de mers la vânătoare la Raincy sau la Saint-Cloud cu Tereza: păsărele, flori şi dragoste. Barras nu era

mai rău decât un altul, îi plăceau şi lui Grecia, viaţa simplă, laptele proaspăt (acesta doar în poezie). Era destul să i se spună: „azi nu se discută decât proî>leme neînsemnate” şi îndată un zâmbet îi lumina faţa, apoi, încântat, pretexta o durere de cap şi se retrăgea.

La şedinţă cei patru Directori hotărâră să se exprime lui Grisel mulţumiri pentru sentimentele sale cetăţeneşti şi să fie folosite informaţiile date de el pentru arestarea conspiratorilor, inclusiv a lui Drouet, deputat în Consiliul celor Cinci Sute. Ca de obicei Letourneur nu lăsa pe nimeni să vorbească şi zbiera:

— Ce importanţă are dacă e deputat! La ghilotină cu el!

Dar Carnot înţelegea că nu era lucru simplu să-l aresteze pe Drouet şi, cu atât mai mult, să-l trimită în faţa judecăţii. De aceea, moderă zelul lui Letourneur:

— Vom vedea după aceea. Principalul e să punem mâna pe documentele compromiţătoare ale conspiratorilor. Altminteri vor fi din nou dezvinovăţiţi… Au doar protectori în sferele înalte…

Nimeni nu răspunse. Reubell încercă să facă pe naivul:

— Nu se poate! Unde anume? La cei Cinci Sute?

Larevelliere izbucni în râs. Râdea într-un mod neplăcut, parcă lătra.

— Nu. Aici, prin apropiere.

Niciunul nu pronunţă numele lui Barras. Se vorbi despre fel de fel de lucruri: se puteau încrede în Grisel? Cum să se organizeze arestarea? Era nevoie să se aducă armata? împreună cu Cochon, elaborară un plan de acţiune. Nu mai rămânea decât să aştepte ca Grisel să le indice adresa.

Grisel se prezentă a doua zi. Ascultă felicitările cvartetului şi fu chiar poftit la masă de Carnot. Era altceva decât supa mătuşii! Nu numai vinul directorial i se suise la cap – unde se afla oare?… la Palatul Luxemburg!

Visurile sale din copilărie începeau în sfârşit să prindă, viaţă. Ce lustre! Ce cristale! Preşedintele

Directoratului sta prietenos de vorbă cu el. Nu numai Bonaparte e un om norocos... Grisel îl linguşea pe Carnot: „Fără Dumneavoastră Republica ar fi pierdută”. Preafericitul Grisel surâdea: „Avansarea mi-e asigurată”. Căuta să-l liniştească pe Director: „Mâine, neapărat, vă voi aduce adresa...”

Totuşi, în cele din urmă a trebuit să părăsească apartamentele lui Carnot şi entuziasmul de adineauri se transformă în spaimă. Pe scară, numai zărind strălucirea unei săbii, era cât pe ce să leşine. îl sprijini la timp un uşier. Dar dacă o fi fost Barras?... Pe Grisel îl obsedează ideea că Barras îl urmăreşte, că Barras are să-l ucidă. Se căieşte că s-a dus la Babeuf, se căieşte că s-a dus şi la Carnot. Oricum, mesele la mătuşă erau cu muâc mai liniştite! Laşul acesta, fără să-şi dea prea bine seama ce face, căzuse de-a dreptul în mocirla unei încăierări „revoluţionare”, care ajunsese la termen: Carnot îl dobora pe Barras. Nu era destul că se temea de conspiratori. Acum trebuia să se teamă şi de Directorat... Drăguţă situaţie!

Şi, astfel, Grisel dispăru. Carnot îl aşteptă degeaba „aşa cum îl aşteptase şi Darthe. Carnot începea chiar să se întrebe dacă Grisel nu-l înşelase. Poate că a trecut din nou în tabăra conspiratorilor.

Cât despre acesta, după masa de la Carnot, izbuti să facă faţă şi la cina lui Darthe. Se strădui chiar să se arate plin de curaj.

— Cel mai important lucru e să se organizeze baluri în toate cârciumioarele şi să se adape soldăţimea. Desigur că *Directoratul secret* nu are bani. Dar am prevăzut totul. Banii mei personali (treizeci şi cinci de mii) se găsesc la fratele meu, la Abbeville; i-am scris să mi-i. trimită. Apoi, nu v-am vorbit niciodată de vărul meu. E un anume Popricourt, notar aici în Paris. E putred de bogat şi – se înţelege – regalist. Mi-a propus adeseori să-mi dea bani ca să mă îmbrac: „Cum e posibil să umbli în halul acesta? Parcă ai fi un *sanchilot,* mu un căpitan!” Bineînţeles, am refuzat. Dar acum aş putea împrumuta de la el zece mii de

franci, ca şi cum ar fi pentru uniformă. Iată deci deodată patruzeci şi cinci de mii – cu asta se poate plăti băutură pentru un escadron întreg. În rezumat, garantez pentru tabăra de la Grenelle.

La sfârşit, Darthé îi spuse:

— Vino astă seară la o şedinţă hotărâtoare. Peste trei zile vom ataca. Trebuie să punem la punct amănuntele. Vino pe la ora opt. În strada *Saint-Honoré* 90, deasupra unui magazin de parfumerie.

Grisel întreabă sfios, temându-se să nu trezească bănuielile lui Darthé:

— Oare am să găsesc?... Vezi că nu ştiu la cine are loc.

— Ai să găseşti. E apartamentul lui Drouet.

Grisel, el însuşi, nu era mulţumit de întrebarea pe care o pusese. Visa necontenit să descopere locul unde se întruneau conspiratorii. Acum are în mână adresa. Succesul e asigurat? O fi, dar şedinţa are loc la Drouet. Drouet înseamnă Barras. Barras ştie de pe acum totul. Barras îl va ucide.

În sfârşit, Carnot îl revăzu pe Grisel. Căpitanul abiaabia dacă se mai ţinea pe picioare.

— Ce ţi s-a întâmplat? Eşti bolnav?

— Nu, *Cetăţene-Director*. Sunt numai obosit. Alerg toată ziua. Îmi fac datoria. La deputatul Drouet... în seara asta. Trebuie să intraţi prin surprindere... Am să fiu şi eu acolo...

Reubell avu timpul să-l prevină pe Barras despre denunţul lui Grisel. „Prietenul patrioţilor” nu era chiar atât de grăbit să meargă în suburbia *Antoine* şi să se alăture muncitorilor pentru a salva Republica. De loc. Cântărise foarte repede totul. Carnot fusese mai isteţ decât el. Cu toate că Drouet era de partea lui Babeuf, alături de Drouet era şi Grisel. Conspiratorii pierduseră partida. Pentru Barras devenise clar că trebuia să iasă din joc. Desigur că acel Grisel era la curent cu vizita lui Germain.

La prima şedinţă a Directoratului, fără să mai aştepte atacul lui Carnot, Barras, roşu de mânie şi de frică „începu

deîndată să urle:

— Ştiu totul!… Sunt şi eu împotriva anarhiştilor… Cine a închis *Panteonul P* Sunt înconjurat de intrigi. Foarte bine, sunt gata să răspund la provocare. Am să mă prezint în faţa Adunării. N-am nimic de ascuns. Eu acţionez întotdeauna sincer şi deschis…

Se dezvinovăţi îndelung, jură credinţă colegilor săi, ameninţă cu sciziunea, cu demisia, cu scandalul. Reubell, fireşte, îl susţinea. Letourneur avu aerul de a propune o anchetă, dar Carnot însuşi era pentru o înţelegere. Chiar şi fără o sciziune, Directoratul se aştepta să treacă prin momente grele. Cine ştie cum va primi Parisul arestarea lui Babeuf? Deputaţii trebuiau convinşi să-l predea pe Drouet. Barras e acuzat că întreţine legături cu iacobinii: perfect, n-are decât să-şi aresteze prietenii clandestini. E mult mai sigur şi mai spiritual. În jurul lui Barras să se facă gol! Atunci, el, Carnot, va avea misiunea de a restabili ordinea.

Şi Carnot îl linişti pe Barras: la ce bun atâtea vorbe pline de amărăciune? Aici, toată lumea are încredere în el, toţi îl stimează. Larevellière îşi stăpâni zâmbetul.

Dar lui Barras nu-i era uşor să se liniştească. Dacă se află că a propus ajutor militar generalului Rossignol, sau că a dat lui Germain un permis de intrare în palat? Nervos, Barras se uită toată vremea la ceas: peste puţin va fi ora nouă. Acuşi au să fie înşfăcaţi cu toţii… Ce se va întâmpla?

Iar Grisel merge pe strada *Saint-Honoré*. La fiecare pas întoarce capul: i se pare că cetăţeanul Barras e pe urmele lui.

XVII

ALARMĂ FALSĂ

Cei Egali aflară că parte dintre montaniarzi, deputaţi în dizgraţie, thermidorieni care-şi pierduseră iluziile asupra thermidorului se pregăteau şi ei pentru insurecţie. Aveau un duşman comun: Directoratul, dar scopurile lor erau deosebite. Montaniarzii erau pentru revenirea la vechea Convenţiune, pentru lupta împotriva regaliştilor, pentru Teroare, pentru reîntoarcerea la legile, la practicile

şi chiar la cântecele anului 93. Ideile lui Babeuf li se păreau nişte aiureli: oare în Constituţia revoluţionară a anului 93 nu fusese proclamat dreptul de proprietate ca un drept „sfânt”? Aceştia nu erau nici filosofi, nici reformatori, ci numai obişnuiţii membri ai cluburilor iacobine, în prezent fără ocupaţie. În fruntea lor se afla Drouet. Acesta nu putea să uite cei doi ani petrecuţi în fortăreaţă. Era urmat de Javogues, Huguet, Ricord, generalul Rossignol, oameni sau prea cinstiţi ca să poată concepe că tocmai Carnot, acest iacobin, îi aresta pe patrioţi, sau prea vanitoşi ca, de bunăvoie, să cedeze altora locurile, iar ei să se întoarcă la dughenele lor sau la registrele lor de notari.

Babeuf şi prietenii săi nu aveau prea multă încredere în montaniarzi: nu-s democraţi adevăraţi! *Cei*

Egali cinsteau memoria lui Robespierre. Dar, printre foştii deputaţi, se pare că nu se afla măcar unul singur care, după thermidor, să nu-l fi batjocorit pe „Tiranul doborât”. Totuşi, în politică sentimentele n-au mare importanţă şi *Cei Egali* începuseră tratative cu montaniarzii.

Drouet şi Ricord n-aveau o concepţie ideologică, aşa încât, în faţa raţionamentelor lui Babeuf, ei nu găseau nimic de spus. Cu toate acestea, erau ferm convinşi că nicicând ţăranul francez n-ar consimţi să-şi dea pământul în folosinţă comună. Era greu să discute prea mult asupra decretelor lui Babeuf, care erau logice şi simple. Dar ia să încerce Babeuf să-i spună lui Petre sau lui Paul că livada lui va aparţine comunităţii Montaniarzii ascultau liniştiţi declaraţiile *Celor*

Egali. N-au decât să se distreze! Altceva îi preocupa’ pe ei: cine va intra în x noul guvern? *Cei Egali* pretindeau ca la conducere să vină oropsiţii, plugarii, muncitorii, meşteşugarii. În această problemă, montaniarzii fură neînduplecaţi. Voiau întreaga putere numai pentru ei. N-aveau decât o lozincă: „Trăiască vechea Convenţiune!”

Babeuf era indignat:

— Nu putem face concesii. A fost oare nevoie de

atâtea lupte pentru ca Franţa să fie din nou guvernată de acea Convenţiune pe care Robespierre a numit-o pe bună dreptate „Adunare de ucigaşi”? Nu se poate, oamenii aceştia cunosc gustul puterii, şi-au înmuiat buzele în cupă, sunt otrăviţi. Adevărul e că trebuie forţe noi, adevăraţi *sanchiloţi* – nu politicieni, ci poporul.

Şi totuşi *Cei Egali* trebuiră să facă concesii! La o consfătuire ţinută împreună cu montaniarzii se hotărî să fie restabilită Convenţiunea, dar să fie completată cu revoluţionari încercaţi, câte unul de fiecare departament.

Şedinţa hotărâtoare, cea din urmă, trebuie să se *ţină*. la Drouet. Massard prezentă un plan de insurecţie, aprobat de către *Directoratul secret*. În suburbia *Antoine* – baricade: dacă guvernul s-ar gândi să cheme în ajutor soldaţii din cazărmile de la Vincennes, aceste baricade le-ar tăia drumul. Palatul Luxemburg are ieşiri subterane. Trebuie vegheat ca Directorii să nu poată fugi. Trebuie ocupată calina *Montmartre*: în caz de rezistenţă, de-acolo pot fi bombardaţi reacţionarii; în caz de înfrângere ar fi punctul de regrupare a forţelor. Se va forma un pod de vase pe Sena pentru a lega cartierele *Antoine* şi *Marceau*. Femeile şi copiii vor fi puşi în faţă pentru ca soldaţii să nu tragă.

Ce zi ar trebui aleasă? Din păcate, după vechiul obicei, numeroşi patrioţi respectau odihna de duminică. Cel mai bine ar fi dacă o duminică ar coincide cu un decadi: atunci, toată lumea ar fi în stradă.

Conspiratorii făcură recensământul forţelor pe care se puteau bizui: revoluţionari, 4.000; membri ai fostelor comitete, tribunale, comisariate, 1500; artilerişti, tunari, 1.000; ofiţeri destituiţi, 1.000; revoluţionari din provincie aflaţi provizoriu la Paris, 1.000; grenadieri din garda Consiliului celor Cinci Sute, 1500; soldaţi arestaţi, 500; legiunea de poliţie, 6.000; invalizi, 1.000; în total 17.000 de oameni. Această cifră înveseli pe toată lumea: 17.000! în plus, Grisel se grăbi să declare:

— Puteţi adăuga toată tabăra de la Grenelle. Am muncit ceva acolo: soldaţi şi ofiţeri, toţi sunt cu noi.

Armata insurecţională fu împărţită în trei divizii. Tema de luptă: se va croi un drum până la cele două tabere: Grenelle şi Vincennes. Astfel, opt mii de oameni se vor alipi mişcării. Dacă situaţia devine defavorabilă, atunci să se construiască baricade, să se arunce peste agenţii represiunii apă clocotită, vitriol, pietre. Se adaugă: a se pregăti pietre.

Deodată, un zgomot de copite în stradă. Vin soldaţi. Massard se repede la fereastră şi încearcă să ridice jaluzelele grele. Drouet îl împiedică. Ar putea fi observat. Un minut nesfârşit. În cele din urmă stăpânul casei, care trecuse într-o cameră neluminată, strigă: „Au plecat!” Alarmă falsă – era o patrulă obişnuită. Cu toţii râd şi glumesc. Cu toţii, în afară de Grisel. Pentru dânsul pericolul nu trecuse, abia începea: de ce oare nu soseşte poliţia? Ar fi posibil ca Barras să devină învingător?

Consfătuirea discută acum despre mijloacele de a asigura aprovizionarea Parisului după victorie. Grisel aşteaptă cu nerăbdare: ora nouă şi jumătate, zece – nimeni! Iată, conspiratorii se ridică, îşi iau rămas bun! E aproape ora unsprezece, şi după unsprezece patrulele opresc pe trecători. Babeuf n-are asupra lui niciun paşaport. Darthe îi dă un act de identitate oarecare, iar Drouet le propune:

— Mai staţi să bem o sticlă de Burgundia.

Dar conspiratorii refuză – nu-i momentul să se gândească la vin! N-a mai rămas decât Darthe; mai trebuie să discute cu Drouet despre forţele de care dispun montaniarzii. Odată cu ceilalţi a plecat şi Grisel. Luându-şi repede rămas bun, aleargă glonţ spre Palatul Luxemburg. Ce s-a întâmplat?

Carnot îl priveşte fără să înţeleagă nimic.

— Ai spus la ora unsprezece…

— Eu? Am spus ora nouă.

— Acum Cochon e cu siguranţă acolo.

— Dar n-are să mai găsească pe nimeni. Contramandaţi ordinul. După o asemenea alarmă vigilenţa lor ar creşte… Repede, *Cetăţene-Director*!…

Carnot trimite o ştafetă cu un plic. Ştafeta dă pinteni calului.

Prea târziu. Cetăţeanul Cochon a şi intrat în casa locuită de Drouet. Piaţa Vendôme e plină de soldaţi călări. Locuitorii din împrejurimi privesc: ce înseamnă desfăşurarea asta de trupe? Duşmanul? Regaliştii? O insurecţie? Cochon forţează uşa, e gata să tragă, să scoată sabia. îl vede pe deputatul Drouet în papuci, degustând vinul de Burgundia cu un consătean. Drouet se ridică. Clocoteşte de indignare.

— Austriecii erau mai politicoşi ou mine! Să spargi noaptea uşile oamenilor e interzis chiar şi de Constituţia voastră. De altfel, aţi uitat poate, cetăţene Cochon, că eu sunt deputat?

Lui Cochon nu-i mai rămăsese altceva de făcut decât să născocească o poveste idioată şi, cerându-şi scuze, să se retragă cu tot alaiul de infanterişti şi cavalerişti, cu avântul lui războinic cu tot, şi cu ordinul Directoratului sub tunică.

Carnot şi Grisel se acuză reciproc. Preşedintele Directoratului şi ofiţeraşul au uitat diferenţa de rang. Amândoi strigă: „N-am spus aşa”, „Ba da, aşa ai spus”, „Ora nouă”, „Ora unsprezece”.

Babeuf a adormit. Spre dimineaţă Darthé îl trezeşte.

— A fost poliţia la Drouet. Am avut noroc. Tocmai plecase toată lumea… n-o fi cumva o trădare?…

— Cine lipsise de la consfătuire? Germain? Da, dar pe Germain îl cunosc. El nu poate trăda. E desigur o întâmplare. V-aţi înţeles asupra zilei? Bine ai făcut că m-ai trezit. Dorm de trei ceasuri şi trebuie să lucrez. Timpul nu aşteaptă. Trebuie să termin decretul economic: sistemul de repartizare a braţelor de muncă… Totul să fie gata pentru momentul victoriei.

— Dar dacă am fost trădaţi? Dacă vom fi arestaţi înainte de ziua stabilită?

— Eşti obosit, Darthe, spui prostii. Trebuie să învingem şi vom învinge.

XVIII

PARISUL TACE

V a Z îndul pe Darthe, Grisel se cutremură: îşi închipuia că acesta se va năpusti asupra lui, strigând: „tu eşti trădătorul!” şi-l va omorî. Darthe îl salută însă prietenos şi îl pofti la o cafea; examinară împreună mijlocul de a atrage în conspiraţie soldaţii din tabăra de la Grenelle, apoi Darthe îl convocă pe Grisel la o şedinţă.

— Cred că este mai sigur în timpul zilei. Seara circulă peste tot patrule. Deci, mâine ne vom întruni la amiază. E clar că Drouet este urmărit. Am găsit un loc minunat, în strada *Papillon*.

Grisel se strădui să păstreze o atitudine firească; apoi, ascunzându-şi emoţia printr-un căscat, întrebă:

— La cine? Adică unde? La ce număr?

Darthe făcuse destule imprudenţe: el îl introdusese pe Grisel în organizaţie, el îl propusese ca delegat militar, şi, după toate, îi indicase locuinţa în care se ascundea Babeuf. Dar acum parcă ceva îl reţine. Indispus, răspunde:

— De ce vrei să afli totul dinainte? Vino la mine la ora unsprezece. Am să fiu acasă. Vom merge împreună.

Bineînţeles, Gris el nu mai insistă. Urâtă treabă!

De-ar putea măcar recunoaşte casa lui Babeuf! Se – duce în strada *Grande*-*Truanderie*. Se străduieşte să-şi amintească unde îl dusese Didier. Parcă ar fi aci... Nu, poarta era mai mare. Dincoace? S-ar putea, dar s-ar putea şi dincolo... Să le ia dracul! Toate casele astea seamănă una cu alta! Şi pe deasupra mai e şi întuneric... Grisel se încruntă şi suspină melancolic. Deodată, iată-l pe Didier:

— Ce întâmplare te aduce pe-aici?...

Grisel se face alb ca varul: s-a dat de gol. Se bâlbâie:

— E un cizmar în apropiere... îmi face o pereche de cizme...

Are glasul sugrumat. Doar un criminal prins de poliţie are aşa voce.

Didier are să-l înhaţe. Nicidecum. Didier e departe de orice bănuială.

— De ce eşti răguşit?... înţeleg... Nu-i uşor să faci instrucţie cu soldaţii. Hai să intrăm în cafeneaua de colo,

îţi fac cinste cu un păhărel de vin. Să vezi ce bine îţi drege glasul!

Şi de data aceasta a scăpat! Plin de entuziasm, Grisel bea în cinstea victoriei. Restul zilei şi-l petrece rătăcind pe străzile Parisului, cu nădejdea că va descoperi cele două numere căutate: unul pe strada *Papillon*, celălalt pe strada *Grande-Truanderie*. Dar cum să descopere aceste numere? Grisel se căzneşte în zadar.

Şi în Palatul Luxemburg domneşte emoţia. Toată seara *Getăţenii-Directori* au ciulit urechile cu îngrijorare la orice zgomot de paşi: Vine? Nu vine? Soarta lor se află acum în mâna unui ofiţeraş suspect. Pericolul i-a împăcat între ei: Carnot nu se mai ia la ceartă cu Barras. Directorii încearcă să-şi uite îngrijorarea, ascultând ştirile politice.

Delacroix spune că Rusia îşi concentrează armata spre graniţa cu Finlanda. Suedezii sunt foarte neliniştiţi. S-ar putea chiar să izbucnească un război.

— Ar fi bine pentru noi. Să se războiască, între ei. De altfel, Ecaterina nu ne arată prea multă bunăvoinţă.

— Dar se spune că moştenitorul, acel Pavel Petrovici, e cam iacobin. În orice caz, a venit în Franţa incognito, arătându-ne chiar simpatie.

— Dar în Italia cum merg lucrurile?

— Regele Sardiniei e gata să cedeze Tortona. Cu Bonaparte nimic deosebit, munceşte…

— Cum se face că nu a sosit încă? E trecut de ora zece.

— Poate că l-au ucis…/

— Sau, mai simplu, poate că ne duce de nas, ca să le înlesnească treburile.

— Situaţia nu-i faimoasă!

Grisel sosi după unsprezece, şi sosi cu mina goală: pe străzile acelea casele nu aveau numere. Totuşi, îi mai rămânea o speranţă.

— Mâine, spre ora zece, fiţi gata. Puneţi poliţişti la toate colţurile, bineînţeles în civil. Nu e greu să punem mâna pe conspiratori. Dar asta nu e de ajuns. Cu siguranţă că Babeuf, după câte mi-a spus Darthe, nu se va duce

acolo. Dar la adunările lor nu se poate găsi niciun fel de document. În schimb, la Babeuf sunt vrafuri întregi, le-am văzut eu ochii mei. Parcă nici n-ar fi o odaie, ci o adevărată cancelarie. Este neapărat necesar să ştim la ce număr locuieşte Babeuf.

De la slugărnicie, Grisel trece cu uşurinţă la un ton obraznic. Simte că aceşti oameni depind acum de eh

Se căzneşte, printr-un aer semeţ, să compenseze o statură derizorie.

— Într-un cuvânt, *Cetăţeni-Directori*, nu deznădăjduiţi! Vă puteţi bizui pe mine.

Toată noaptea Grisel cugetase. Până dimineaţă îşi făurise planul. Noaptea aceea a fost pentru mulţi o noapte de veghe. Babeuf redacta un proiect de *Manifest către poporul biruitor*. Nu mai apuca să termine. Corecta anumite cuvinte, umbla prin odaie, din nou scria. Lucra şi Carnot. Preşedintele Directoratului, îmbărbătat de cuvintele lui Grisel, semna mandate de arestare. Îi obosise mâna: în cursul nopţii, semnase 245 de mandate. În susul fiecărei foi era tipărit: „Libertate, Egalitate”. De altfel, cetăţeanul Carnot nu citea aceste cuvine: se obişnuise de mult cu ele. Cu o deosebită plăcere semnă foaia pe care figura numele cetăţeanului Louis Brutus, secretarul particular al lui Barras. Acest Brutus nu avea nimic de a face cu *Cei Egali*. Se povestea despre el că, după ce luau sfârşit şedinţele Directoratului, fura capetele de lumânări. Dar Cochon îl trecuse pe Brutus pe lista babuviştilor ca să-i facă în ciudă lui Barras. Şi Carnot zâmbea: să se mai necăjească un pic! Ştia prea bine că Barras, înfricoşat, nu va interveni în favoarea secretarului său. Pentru a-şi salva pielea, Barras ar fi capabil să îngăduie chiar şi arestarea scumpei lui Tereza.

Dis de dimineaţă Grisel merse la cetăţeanul Clerex, la care Babeuf locuise mai înainte. Ştia că Clerex îi transmitea acestuia scrisorile care îi erau adresate. Scrise în grabă un bileţel: n-ar fi posibil să se organizeze chiar azi o şedinţă cu delegaţii militari şi adjutanţii lor? S-ar putea ca aceştia să mai aibă îndoieli cu privire la forţa

organizaţiei. Grisel adăugă în postscriptum: „Am uitat numărul casei din strada *Papillon* unde s-a stabilit să se ţină şedinţa”. Rugă pe cetăţeana Clerex să ducă îndată acest bileţel lui Babeuf. Totuşi, nu se hotărî să o urmărească pentru a vedea unde se duce. Încredinţă această misiune unuia dintre agenţi r „O să vedeţi îndată ieşind din casă o femeie între patruzeci şi cincizeci de ani, care se va îndrepta spre Hala de Grâu. Luaţi-vă după ea”.

Grisel era atât de tulburat încât, vorbind cu Carnot, indicase greşit ora întrunirii de la Drouet. Acum se încurcase din nou. Postase poliţistul în faţa unei alte case. Acesta stătea acolo şi aştepta – nu apăru însă nicio femeie. În cele din urmă, plictisit de atâta stat, plecă. Văzând că dăduse greş, Grisel hotărî să joace ultima carte. Frica îi dădu curaj. Se repezi în casa lui Clerex.

— Soţia dumitale nu s-a întors? Ce încurcătură! Am o treabă urgentă cu cetăţeanul Babeuf. M-aş duce chiar eu la el, dar am uitat numărul casei. Ce chestie! De atâtea ori am fost acolo şi tot nu-l ţin minte! De când am zăcut de friguri mi-a slăbit memoria…

Clerex îl linişti:

— Nici eu nu cunosc numărul. Dar e lesne de găsit şi fără să-l ştii. Cum ooteşti, pe strada *Verderet*, e prima uşă, o uşă mai mare, ca un fel de poartă…

Grisel plecă; se întoarse după un ceas! îi mai lipsea numărul casei din strada *Papillon*. Cetăţeana Clerex îi înmână răspunsul lui Babeuf. Acesta era de părere să nu lărgească cercul participanţilor la întruniri. La ce bun să fie iniţiată atâta lume în problemele comitetului insurecţional?… Partea aceasta a scrisorii nu-l interesa de fel pe Grisel. În schimb, în post-scriptum, Babeuf îi dădea adresa exactă a cetăţeanului Dufour, din strada *Papillon*, unde urma să aibă loc şedinţa.

Izbândă! Grisel comunică ambele adrese generalului în civil. Apoi, el însuşi pomi în grabă nu spre *Cetăţenii-Directori*, ci spre mătuşă. Azi preferă supa de praz celor mai alese mâncăruri ale lui Carnot. Dacă cumva conspiratorii ar opune rezistenţă? Cine poate şti?… La

mătuşă se simţea mai în siguranţă. Când se va vedea precis cine a fost mai tare, atunci abia va apărea la lumina zilei!

Sarcina arestării lui Babeuf fusese încredinţată cetăţeanului d'Os son viile, inspector principal de poliţie. Acest d'Osson viile ajunsese celebru numai prin faptul că, în schimbul unei recompense onorabile, se pricepea să şteargă orice nume de pe listele de emigranţi. Când era vorba de a împrăştia mulţimile de şomeri se dovedea un maestru. După indicaţiile lui Grisel, Carnot schiţase un plan exact al locuinţei în care se ascundea Babeuf. Operaţia fusese matur chibzuită; Tribunul Poporului trebuia arestat fără a se atrage atenţia. Strada *Grande-Tnianderie* era situată în preajma Halelor, într-un cartier foarte animat. Acolo Babeuf era cunoscut şi iubit. Nimeni nu-l va preda. Carnot avu o idee: un agent trebuia să răspândească zvonul că fusese descoperită o bandă de tâlhari.

Agenţii se apucară îndată de lucru. La Hale, prin cârciumile din jur, pe străzi, înşăilară poveştile cele mai năstruşnice; vă amintiţi că a fost jefuită văduva Lucien? Şi o dugheană în strada *Verderet*? Aceiaşi bandiţi le-au făcut pe toate!… Se spune că ar fi nişte străini, nişte belgieni, după cât se pare. Dracu' ştie Lv Noroc că poliţia e pe urmele lor!…

Poliţiştii ceva mai deştepţi se avântau chiar în tirade patriotice.

— În sfârşit, sunt băgaţi şi bandiţii la puşcărie. Cine erau arestaţi până acum? Numai oameni cinstiţi, patrioţi, muncitori. Pungaşii se plimbau în voie şi-şi făceau de cap. E timpul să ne vină minţile la loc.

La oarecare distanţă, pe străzi lăturalnice, erau postate companii de infanterie şi plutoane de cavalerie. Totul părea să fie gata. Dar cetăţeanul d'Ossonville cutreiera oraşul. Nu pornise în căutare de tunuri, ci de persoane oficiale care să legalizeze arestarea. Oricât, există şi forme legale: poliţia are nevoie de prezenţa unui magistrat. Poliţaiul aleargă la cetăţeanul Lefrancois. Este

judecătorul de pace al circumscripţiei *Brutus*.

— Vă rog să asistaţi la o arestare.

— Ce arestare?

— Nu vă e totuna?… Arestarea unor criminali, a unor anarhişti. E ordinul Directoratului.

Cetăţeanul Lefran9 ois, mic şi firav, nu este nici conspirator, dar nu este nici Grisel. Răspunde cu indignare:

— Vreţi să iau parte la arestarea unor patrioţi?… Niciodată! mai bine îmi dau imediat demisia.

D'Ossonville n-are timp de pierdut cu discuţii. Se repede la alt judecător de pace, cel de la secţia *Contract Social*.

— Să arestez patrioţi? Iertaţi-mă, nu pot. Sunt bolnav! Am crize de inimă.

Mai departe… La judecătorul de pace al secţiei *Bon Conscil*.

— Sunteţi obligat să mă însoţiţi. Strada *Grande-Truanderie se* află în circumscripţia dumneavoastră.

— Pentru nimic în lume! Puteţi să mă reclamaţi, să mă revocaţi, să mă daţi în judecată, puteţi face tot ce vă va trece prin minte, dar nu voi merge cu dumneavoastră.

D'Ossonville găsi în fine un om supus. La drept vorbind, nu era magistrat, ci comisarul de poliţie al circumscripţiei *Brutuş*. Convorbirea cu el fu scurtă:

— Sunteţi gata?

Ora unsprezece dimineaţa. Conspiratorii se îndreaptă spre locuinţa lui Dufour, din strada *Papillon*. Poliţiştii se ascund prin curţile învecinate, Babeuf şi Buonarroti nu au venit la şedinţă. Babeuf nu iese în timpul zilei: oricare poliţist l-ar putea recunoaşte.

Babeuf termină de scris manifestul: *Către poporul învingător*. Nu aude nimic din ce se petrece în jur. D'Ossonville a dat dispoziţii să fie opriţi caii în strada *Ver cler* el, astfel încât conspiratorii să nu aibă timp să-şi distrugă documentele. Urcă scara cu paşi înăbuşiţi.

Sună la uşă. Stăpâna casei, cetăţeana Tissot, vine să deschidă.

— Soţul dumitale e acasă?

— Nu, a ieşit.

Grăbit, d'Ossonville o împinge şi se repede în fugă pe coridor. O uşă pe stânga. În odaie: Babeuf, Buonarroti şi Pillé, copistul lui Babeuf. Babeuf scrie. Când intră poliţiştii, se scoală, ţinând încă pana în mână. A mai avut timp să scrie: „Popor victorios!… Popor descătuşat şi învingător! veseleşte-te fără teamă: stăpânii tăi sunt doborâţi”. D'Ossonville ordonă:

— La ferestre!… Sunteţi arestaţi. În caz de încercare de rezistenţă sau de distingere de documente ordon să se tragă.

Babeuf, încă stăpânit de cuvintele răsunătoare ale manifestului *către poporul învingător*, spune îngândurat:

— Totul s-a sfârşit, tirania triumfă.

Apoi, într-o izbucnire de furie, strigă către d'Ossonville:

— Nu ţi-e ruşine? De ce asculţi ca un câine de stăpânii tăi?

D'Ossonville răspunde mândru – e doar înconjurat de subalternii săi:

— Ascult de un guvern pentru care poporul s-a pronunţat cu hotărâre şi te rog să nu intri în discuţie cu mine.

Toate hârtiile sunt adunate sub paza santinelelor. Dar cum să-i scoată pe arestaţi din casă? Dacă cumva mulţimea îl va recunoaşte pe Babeuf? Mulţimea a năvălit în stradă. Aici toată lumea îl iubeşte pe Babeuf. Totuşi, nimeni nu ştie că el se află în această casă, că este arestat, că va fi transportat chiar acum, cu această trăsură care aşteaptă. Agenţii în civil strigă:

— Bravo! Nu-i scăpaţi din mână! Banditii! Asasinii! S-a găsit la ei o mare sumă de bani…

Poliţiştii înalţi şi voinici îl înconjoară pe Babeuf, îl împing şi-l azvârlă repede în trăsură. Comedia a luat sfârşit. Nimeni nu l-a recunoscut pe Tribunul Poporului. Buonarroti încearcă să strige ceva, dar zbieretele poliţiştilor îi acoperă glasul:

— Pungaşilor! Banditţilor!

Mulţimea strigă şi ea:

— Moarte ucigaşilor!

Sub escortă puternică arestaţii sunt duşi la închisoarea *Abbciye*. Curând după aceea şi alte trăsuri sosesc la porţile închisorii: sunt aduşi conspiratorii arestaţi în strada *Peipillon*: /Drouet, Darthe, Germain, Diclier, Ricord. Până la căderea nopţii toate celulele gem de deţinuţi.»

Carnot a întocmit un manifest *către toţi cetăţenii Franţei*, în care spunea că fusese descoperit un complot criminal, că Babeuf şi acoliţii săi visau „să dezlănţuie un jaf general şi cel mai groaznic măcel”.

Grisel plecase de la mătuşă şi, fără a mai privi în jur, se îndreptă triumfător spre Palatul Luxemburg.

Cetăţenii-Directori îl felicită. Larevelliere a renunţat chiar la obişnuita lui ironie.

— Nici nu ştim cum să răsplătim o faptă atât de eroică.

Grisel îşi dă aere. Spune, arătând spre inimă:

— Aci e răsplata mea.

Îi face lui Carnot o declaraţie de dragoste:

— Vă sunt credincios, precum stejarului iedera.

„Stejarul” clipeşte din ochişorii lui minusculi şi-l bate pe umăr cu multă duioşie pe eroul naţional. Grisel se umflă în pene. Prin faţa ochilor îi trec grămezi de galbeni, o uniformă de general, saluturile mulţimii, surâsurile femeilor; aude aclamaţiile, întrezăreşte gloria.

Dar Parisul? Parisul tace. Ca de obicei, luminile cafenelelor şi ale balurilor strălucesc cu sutele. Ca de obicei, nevoiaşii vorbesc despre pâine, iar muscadinii despre o modă nouă: în curând valsul va înlocui toate dansurile. E mult mai plăcut decât celelalte: cavalerul îşi strânge dansatoarea în braţe… Victoria lui Bonaparte la Lodi încântă pe strategi, iar problema atitudinii pe care o va lua Consiliul celor Cinci Sute faţă de arestarea lui Drouet preocupă pe politicieni. Speculanţii se bucură de noua prăbuşire a asignaţiilor. Un ludovic de aur a ajuns

astăzi la opt mii două sute, iar femeile din cartierul *Marceau* sunt înspăimântate: livra de pâine a ajuns la treizeci şi cinci de franci.

Dar arestarea lui Babeuf?... Duşmanii poporului au pus mâna pe Gracchus, şeful mulţimilor de *sanchiloţi*, propovăduitorul *Egalităţii*, apărătorul, prietenul, Tribunul – şi Parisul nu spune nimic?

Parisul tace. Unii se bucură, alţii, cu un aer sumbru, strâng pumnii: „trădătorii!...” Dar pe străzi domneşte liniştea. Nimeni nu strigă: „Daţi-ni-l înapoi pe Babeuf!” Nimeni. În jurul închisorii *Abbaye*: tăcere, întuneric, santinele, stele. Parisul e stors de vlagă. Cât se poate cere de la o singură generaţie? – 14 iulie, 10 august, ¡31 mai, 12 germinai, 3 prerial – toate acestea se numesc acum „zile istorice”. Nu sunt prea multe pentru un răstimp de şapte ani şi pentru o simplă viaţă de om?

— Parisule, apără-l! îl vor ucide pe Babeuf...

Se aude: „Santinele, luaţi seamă!” Apoi, liniştea se aşterne din nou. Parisul tace.

FURIE ŞI DRAGOSTE

Tăcerea poate exprima multe lucruri şi Babeuf îi aude glasul. Paznicul se uită posomorât la acest deţinut care toată noaptea umblă prin celulă în lung şi în lat: e un demon!

Cât de îngrozitoare poate fi o noapte senină de mai! Babeuf nu se gândeşte la el însuşi. Moartea? O aşteaptă; de mult e pregătit s-o înfrunte: în acea noapte îndepărtată de vară, când mulţimea urla în jurul unui felinar ruginit, când, pentru prima dată Babeuf a auzit glasul Revoluţiei, el a înţeles ce sfârşit îi pregătise soarta. În zilele de furtună revoluţionară numai sfinţii şi laşii mor în paturile lor. Revoluţie înseamnă sacrificiu. Nu, ceea ce-l înfioară nu e moartea unui om, a lui Babeuf, care s-a numit François, apoi Camille, apoi Gracchus, care are treizeci şi cinci de ani, nevastă, copii, ochi albaştri, o cicatrice pe obrazul drept, care-şi aminteşte de tatăl său, maiorul, de orângul de lângă Roye, de cărţile lui Rousseau şi de sărutul lui Grisel. Omul acesta va muri. Altceva îl înspăimântă:

moartea Revoluţiei.

Parisul tace. Directoratul are să extermine iarăşi sute de patrioţi. Şi pe urmă?… Revenirea aristocraţiei, Ludovic al XVIII-lea, austriecii, Pitt, asasinii din Coblentzcul de pe Rin şi cei din Coblentzul de pe bulevardele Parisului. E oare cu putinţă ca aceşti cinci orbi din Palatul Luxemburg să nu-şi dea seama încotro duc ţara? Nici mai mult, nici mai puţin decât la picioarele monarhiei! Dacă *Coi Egali* vor pieri, odată cu ei nu vor pieri numai visurile de Fericire Universală, teancuri de hârtii înnegrite de slove şi câteva inimi nobile. Nu, odată cu ei va pieri însăşi Revoluţia.

Cine vrea să o ucidă? Şuanii, puterile străine? Nu: Barras, Carnot, Reuibell – toţi, foşti iacobini; Larevelliere – duşman al bisericii; montaniardul Letourneur. Cinci de-ai ei. Cinci oameni care au votat cu toţii moartea lui Capet. Poate că printre aceşti „Cinci” se află un orb care să nu fie trădător. Datoria lui Babeuf e să-i deschidă ochii. Să ştie măcar acesta pe cine vor să omoare!

Repede! o coală de hârtie, o pană!

Gracchus Babeuf scrie:

„Vi s-ar părea mai prejos de demnitatea voastră, *Cetăţeni-Directori*, să discutaţi cu mine de la egal la egal? V-aţi putut convinge acum de încrederea uriaşă de care mă bucur! Aţi văzut că partidul meu cântăreşte cu prisosinţă cât şi al vostru! Aţi văzut cât de adânc şi de departe îşi înfige rădăcinile! Sunt mai mult decât convins că această realitate v-a cutremurat…”

Un gând îl face să tresară: dacă nenorociţii aceia şi-ar închipui cumva că el vrea să se justifice, că se teme de răzbunarea lor? Atunci scrie:

„Ce s-ar întâmpla dacă acest caz ar ieşi la lumina zilei? Aş apărea în cel mai glorios dintre roluri: aş dovedi, cu toată măreţia sufletească, cu toată energia pe care mi-o cunoaşteţi, nobleţea conspiraţiei la care nu am tăgăduit niciodată că particip…” „Aş putea fi condamnat la deportare, la moarte; dar judecarea mea ar fi socotită de îndată ca o hotărâre luată de forţele crimei, mai puternice decât plăpânda virtute… Sau vreţi poate, ca a doua zi după

uciderea mea, să-mi pregătiţi în acest fel altare, alături de cele în care sunt slăviţi astăzi, fiind trecuţi în rândul martirilor iluştri, eroi ca Robespierre şi ca Goujon?… Aţi cuteza să distrugeţi dintr-odată această uriaşă sectă *sanchiloticlă*…? Aveţi nevoie să vă sprijiniţi pe un partid; suprimându-i pe patrioţi, nu aveţi în faţa voastră decât pe ilegalişti. Nu e încă timpul pierdut… să nu vă închipuiţi că această acţiune a mea este interesată… moartea sau exilul ar deschide pentru mine calea nemuririi, şi sunt gata să le întâmpin cu un avânt eroic şi religios; dar prin desfiinţarea mea şi a tuturor democraţilor nu aţi avea nimic de câştigat şi nu aţi asigura salvarea Republicii…”

„Nu ar merita mai degrabă aceşti patrioţi să le fie vindecate rănile decât să li se adâncească?…”

Rabeuf scrie mult. Demonstrează, convinge, ameninţă, făgăduieşte iertare acelor cinci descreieraţi dacă vor deveni, de acum încolo, patrioţi adevăraţi. Scrisoarea lui pare o divagaţie. E rechizitoriul unui învingător şi nu suplica unui deţinut. El este ca întotdeauna peste măsură de prezbit. Vede ruina Republicii, dezamăgirea poporului, puterea militarismului, victoria regaliştilor răzbunători şi meschini. Dar, în momentul de faţă, nu vede nici trădarea lui Barras, nici îngâmfarea greoaie a lui Carnot, nici josnicia lui Reubell. Vorbeşte despre salvarea Republicii, adresându-se unor oameni care, fără ruşine, deportează la Cayenne pe prietenii lor din ajun, pentru singurul motiv că aceşti prieteni n-au vrut sau n-au putut să-i trădeze la timp.

Nu, ideea de a stropi pe soldaţi cu vitriol nu era a lui Rabeuf! Babeuf a fost însă cel care a adresat Directoratului această scrisoare, poate copilărească şi oarecum ridiculă… El nu era un politician de cafenea, şi nici măcar un Tribun: era un apostol.

La primul interogatoriu Babeuf va declara:

— Profund convins că actualul guvern reprezintă un regim de asuprire, eram gata să fac tot posibilul pentru a-l răsturna. Mă asociasem cu toţi democraţii Republicii. Dar nu mă socotesc obligat să numesc pe vreunul din ei.

Judecătorul de instrucţie:

— Prin ce mijloace urmăreai să-ţi atingi scopul?

— Împotriva tiranilor toate mijloacele sunt legale. Nu mă simt dator să dau amănunte cu privire la mijloacele ce ar fi fost folosite.

Parisul continua să tacă.

Desigur, patrioţii se adunau necontenit în jurul închisorii *Abbaye*. Dar erau cu mâinile goale: n-aveau nici puşti, nici măcar pietre. Se dădeau în lături, speriaţi, ori de câte ori apărea un pluton de dragoni.

La ordinul Directoratului, principalii conspiratori, afară de Drouet, fură transferaţi la închisoarea *Temple*; pentru a nu putea comunica între ei sau cu partizanii lor rămaşi în libertate, au fost încarceraţi în celule separate, iar garda – întărită.

Arestarea lui Drouet punea guvernul într-o serioasă încurcătură. E drept că Consiliul celor Cinci Sute, speriat de mesajul Directoratului, aprobase pe loc arestarea deputatului; Drouet avea însă mulţi prieteni, nu numai printre muncitorii din suburbia *Marceau*, dar şi printre oamenii de vază ai Republicii. Nimic însă nu-i lega pe Directori de Babeuf.

Când, într-o şedinţă a Directoratului, Carnot dădu citire scrisorii lui Babeuf, Barras izbucni în râs:

— Un nebun!… şi un laş… Spune că e gata să moară, dar de fapt tremură pentru pielea lui.

Puteau să-l înjure pe Babeuf, să-i mânjească numele şi să-i compromită ideile pentru a putea spune moderaţilor: „Aţi văzut de cine v-am scăpat?” Cine va lua partea lui Babeuf? Sărăcimea Parisului? Dar Directoratul a înţeles ce înseamnă tăcerea poporului: a înţeles că sângele, emfaza, discursurile, închisorile, foamea răvăşiseră sufletul Revoluţiei. Dacă aşa stau lucrurile n-au de ce să-l menajeze pe Babeuf.

Cu Drouet treaba se schimbă. Era un om cu idei puţine: când avea de pronunţat un discurs la Consiliul celor Cinci Sute Babeuf scria textul, iar el, Drouet, îl citea. Avea o voce răsunătoare şi un nume la fel de răsunător.

întreţinea relaţii bune cu Barras. Era un exaltat. Încolţit, ar putea deveni periculos. Ştia multe despre viaţa din Palatul Luxemburg: intrigi, ciubucuri, trădări… în libertate, Drouet ar fi inofensiv. Ce însemna el fără Babeuf? Doar o uniformă de paradă într-un cufăr!… în faţa tribunalului însă Drouet s-ar dovedi mai primejdios decât oricare altul. Ceilalţi sunt doar nişte *sanchiloţi*, în timp ce el este deputatul, prizonierul de la Spielberg, răsfăţatul zilei. Mai înţelept ar fi să scape de el.

Instrucţia îşi urma cursul. În faţa Directoratului se ivi problema alegerii unui tribunal. În niciun caz cel din Paris! … în această privinţă arestarea lui Drouet era avantajoasă. El fiind deputat, procesul era de competenţa înaltei-Curţi a Republicii, care trebuia să judece la o oarecare depărtare de reşedinţa guvernului. Directorii se îndeletniciră cu geografia: Bourges? Vendôme? Amiens? Chiar în alegerea unui oraş nu se puteau înţelege uşor. În cele din urmă optară pentru Vendôme: un 9 răşel liniştit, cazărmi mari în care se puteau instala câteva regimente. Apoi, la Vendôme patrioţii nu erau prea numeroşi.

Dar ce să facă cu Drouet? Letourneur găsise o soluţie: să fie împuşcat…

Ministrul Poliţiei, Cochon, era acum întru totul de acord cu regaliştii: voia să dea o cât mai mare amploare acestei chestiuni. Trebuia profitat de ocazie şi incluşi în conspiraţie toţi foştii iacobini, în frunte cu Tallien şi Fréron. Tallien, „eroul din prerial” şi Fréron, şeful *Tinerimii aurite* rămăseseră totuşi nişte iacobini în ochii regaliştii or.

Barras era scos din sărite: Tallien? Pentru ce? Pentru trecutul lui? Asta înseamnă că mâine ar putea fi judecat şi el, Barras!… Şi aici, tot mâna lui Carnot! Să fie judecaţi *Cei Egali* şi la dracu’ cu ei! Contele Barras nu este un anarhist. Dar nu vede niciun motiv să fie amestecat şi Tallien în afacerea asta… Drouet a greşit, desigur, şi n-ar fi rău să fie puţin scărmănat; dar judecat – imposibil! Toţi alcătuiesc verigile unui singur lanţ: după Drouet, Tallien; după Tallien, Barras, Reubell, Fouché…

Directoratul e în şedinţă. Cochon soseşte în grabă:

— Dezastru! A evadat Drouet!

Letourneur urlă:

— Imediat, o anchetă! Trebuie să fie ceva la mijloc!

Cum se poate evada dintr-o închisoare? De ce n-a fost băgat la *Temple P*

Barras tace. E obişnuit cu ieşirile lui Letourneur. Un mojic!… Cochon nu reuşeşte să se liniştească:

— Şi eu sunt convins că este vorba de un complot. Paznicul ba văzut la ora şase, şi la şapte şi jumătate celula era goală. E cu neputinţă ca în acest răstimp să fi izbutit să taie gratiile. Apoi coborârea e de neînţeles: zidul măsoară patruzeci şi cinci de picioare[55].

La urmă se amestecă şi Barras în discuţie.

— Nu înţeleg agitaţia dumitale, *Cetăţene-Ministru*. Drouet a mai încercat să evadeze şi dintr-o fortăreaţă austriacă, nu e de mirare că a putut fugi din închisoarea *Abbaye*. E un om curajos. În orice caz, pentru noi întâmplarea e binevenită: fără Drouet, procesul lui Babeuf va decurge cu mult mai puţină bătaie de cap!

Poate că în sinea lui Carnot nu era de acord cu Barras, dar nu avea altceva de făcut decât să aprobe. Drouet era liber. Întreg Parisul râdea: totul mersese strună.

Pe când Drouet ieşea liniştit pe poarta închisorii, îl opri o patrulă.

— N-aţi văzut pe aici un deţinut care fugea?

— Nu, şi nici nu e conform cu principiile mele să opresc pe deţinuţii care fug!

Drouet fu căutat numai de formă. Bineînţeles, nu putu fi găsit. Oricum, Barras era Director şi în Palatul Luxemburg oamenii lui Coclion n-aveau dreptul să-şi bage nasul!

Evadarea din închisorile Republicii fără ajutor de mai sus era lucru greu. *Cei Egali* rămaşi în libertate încercară să organizeze evadarea lui Babeuf şi a tovarăşilor săi.

---

55 Picior — unitate de măsură folosită înainte de adoptarea sistemului metric şi echivalînd cu aproximativ o treime dintr-un metru (n.t.).

Mituiră un paznic, dar una din santinele îi denunţă pe toţi.

Urmară luni întregi de aşteptare, de inactivitate, de singurătate. Babeuf izbutise să stabilească o legătură cu soţia sa şi ou Lepeletier. Ştia cum primise Parisul arestarea *Celor Egali*, cunoştea calomniile ziarelor şi mesajul Directoratului. Atunci încercă un sentiment nou: disperarea. Pentru Babeuf singurătatea devenea din ce în ce mai apăsătoare. Gazetarii democraţi care, nu de mult, susţinuseră *Panteonul*, se străduiau acum să dovedească în ziarele lor că Babeuf era un spion. Louvet scria: „Acest democrat nu e altceva decât un regalist camuflat... la fel am gândit şi despre Marat şi despre Hébert”. Réal: „Babeuf este omul străinătăţii, da, este omul regilor”. Dubois-Crancé: „Lovitura pe care a primit-o Babeuf a răsunat de-a lungul întregului lanţ, până la Londra. Iată alte câteva mii de guinee cheltuite pe degeaba.

Aşa vorbeau despre Babeuf nu regaliştii, şi nici măcar partizanii lui Carnot, ci democraţii.

Numele unora dintre conspiratori nu fuseseră aflate de Gris el; astfel ei scăpară de arestare. Dar tăceau. Nimeni nu apăra cinstea lui Babeuf.

Babeuf a luptat pentru Fericirea Universală. A crezut în bunătatea naturii umane. Acum, însă, vede pretutindeni numai josnicie şi laşitate, calomnia duşmanilor şi tăcerea prietenilor. Sufletul îi este stăpânit de o disperare tot atât de puternică, de violentă, ca şi credinţa lui de mai înainte. Întoarce capul ori de câte ori paznicul îi aduce strachina cu ciorbă: nu se mai poate uita la un om. Nici măcar la soţie şi la copii nu se gândeşte, deşi la ei, dincolo de zidurile închisorii, e numai jale şi lacrimi. Soţia lui Babeuf a îndurat cu tărie toate încercările prin care a trecut, dar, în cele din urmă, curajul a părăsit-o. Copiii îi mor de foame, iar ea simte că nu mai are de ce trăi. Soţul ei este în închisoare şi toată lumea spune că de data aceasta va fi ghilotinat. Îi scrie lui Babeuf că nu mai poate îndura această viaţă, că-şi doreşte moartea.

Răspunsul lui Babeuf este crud, înfiorător. Numai când ştii cum îşi iubea acest om familia, cum se preocupa

întotdeauna de sănătatea nevestei şi de educaţia copiilor – atât pe vremea când era în închisoare, cât şi atunci când stătea ascuns – numai ştiind acest lucru poţi înţelege grozăvia unor asemenea rânduri: „... fiind, după cum mă cunoşti, un bun patriot, în mine dragostea de patrie înăbuşă astăzi oricare altă dragoste. Sincer ca întotdeauna, îţi voi mărturisi că noi, iacobinii şi extremiştii, nu mai suntem de loc duioşi, ci, dimpotrivă, înăspriţi ca dracul. De aceea, când îmi scrii că eşti gata să mori, nu pot decât să-ţi răspund: mori dacă-ţi face plăcere”.

Dar furia trece şi cu nesaţ caută Babeuf la ceilalţi dârzenie, şi duioşie în propria lui inimă. În celula de alături se află Buonarroti. Nici nu se întâlnesc, nici nu se pot vedea. Şi Buonarroti are o soţie. Se numeşte Thérèse, e bânără, lipsită de experienţă, singură. Buonarroti nu are numai o faţă plăcută şi un trup bine proporţionat; totul în fiinţa lui este armonios. El nu cunoaşte renunţarea, seninătatea, pasiunea nestăvilită a lui Babeuf. E devotat ideii *Egalităţii*. Se gândeşte fără teamă la moarte. Dar dragostea pentru binele obştesc n-a omorât în el cealaltă dragoste. Imaginea soţiei e veşnic prezentă în celula lui. Pe fâşii de pânză smulse din cămaşă, el îi trimite scrisori drăgăstoase: „Odorul meu scump, suferinţa ta îmi chinuie conştiinţa, care de altfel n-are nimic să-şi reproşeze... Fii curajoasă, soţia mea iubită, fii demnă de un om cinstit pe care cei trufaşi şi tiranici vor să-l jertfească... Dragostea mea pentru tine n-a fost niciodată mai arzătoare. Biata mea Thérèse! Vărs lacrimi atât de amare gândindu-mă la tine! Dacă aş putea să am portretul tău lângă mine... Din păcate trebuie să-ţi spun adio! Noi suferim pentru adevăr şi pentru dreptate”.

Citind aceste mâzgălituri pe jumătate şterse, cusute în căptuşeala vreunei haine, Thérèse plânge, dar zâmbeşte printre lacrimi: o femeie poate fi mânidră de o astfel de dragoste.

Timpul trece. A venit luna messidor. Vara înăbuşitoare s-a strecurat în celule. Acum, în sufletul lui Babeuf s-a aşternut liniştea. Este liniştea deznădejdii.

Prietenului său Lopeletier îi scrie: „... nu te speria văzând aceste cuvinte scrise de mâna mea... Sunt o fiinţă cu totul părăsită... Dar cugetul îmi spune că sunt un om curat”.

Scrie, apoi rămâne pe gânduri: cine ştie, poate că şi Lepeletier îl va trăda... Nu, Lepeletier este un om cinstit şi drept. Îi scrie deci în continuare: „După ce trupul meu va zace în ţărână, nu va mai rămâne de pe urma mea decât o cantitate destul de mare de proiecte, de note, de scrieri democratice şi revoluţionare... Când cineva se va gândi din nou să arate omenirii calea spre fericirea pe care noi i-am propus-o, vei putea să cauţi printre aceste petice de hârtie şi să arăţi tuturor discipolilor *Egalităţii*, acelor prieteni care păstrează încă în inima principiile noastre, vei putea să le arăţi, zic, pentru a-mi reabilita memoria, colecţia tuturor fragmentelor care conţin ceea ce corupţii de azi numesc visurile mele”.

Vorbeşte apoi despre trădarea democraţilor, despre calomniile lor, spune că nimeni nu vrea să-l înţeleagă.

Îşi încredinţează nevasta şi copiii prietenului său Lepeletiear, Fiul său mai mare vrea să se facă muncitor tipograf. Babeuf îi cere lui Lepeletier să-l ajute. Cel mai tânăr? E încă prea mic, nu se poate şti ce va face... Dar amândoi vor trebui să devină meseriaşi cinstiţi.

Pentru el însuşi, Babeuf nu cere decât un singur luciu: în curând va fi transferat la Vendôme. Nu s-ar putea procura soţiei şi copiilor lui mijloacele necesare ca să-l urmeze? Ar vrea să-i aibă lângă el până în ultima clipă.

Ajuns aci, Babeuf lasă pana din mână. Cu capul plecat, umblă mult timp prin celulă. Nimeni nu-l bagă în seamă: nici paznicii, nici istoria. Babeuf, François Babeuf, bunul François, poate acum să plângă în voie.

Târziu, noaptea, adaugă: „gândul meu i-a însoţit până acolo unde începe odihna nefiinţei”, iar neagra nefiinţă, nefiinţa înăbuşitoare, trece prin fereastră şi-i pătrunde în ochi, în suflet... Poate că lampa fumegândă s-a şi stins. Poate că deţinutul Babeuf istovit de umblet a adormit...

Sosi în sfârşit şi ziua plecării. Deţinuţii fură închişi în nişte cuşti confecţionate special în acest scop. Cu trei ani

mai înainte, tot Parisul vorbea de cruzimea austriecilor care-l încinseseră pe Drouet într-o cuşcă. Dar era desigur o născocire a gurilor rele. Ceea ce se atribuise austriecilor fusese realizat de guvernul Republicii. Acuzaţii erau expuşi, ea nişte fiare, batjocurii mulţimii.

Văzându-l pe Babeuf în cuşcă, muncitorii înjurau. Întorceau capul sau îi strigau ou o dezolare plină de duioşie: „Curaj, Gracchus!”, iar pleava din *Palais-Égalité* – speculanţii, ziariştii care până mai ieri cereau pedepsirea tuturor aristocraţilor, îmbogăţiţii, muscadinii, tinerii care se eschivau de la recrutare – toată pleava aceasta împodobită şi parfumată se repezea ca o haită asupra celor doborâţi: „Moarte tâlharilor!”, „Moarte teroriştilor *Ve*

Soţiile şi copiii veneau în urmă. Thérèse Buonarroti – aristocrata – şi Maria Babeuf – slujnica – se luaseră de mână, apropiate printr-o durere comună, sfâşietoare. Merseră trei zile. Când se înnopta, plângeau – erau femei. Ziua zâmbeau, căci cei din cuşcă se uitau la ele – atunci nu mai erau doar femei.

Ce vremuri josnice şi sublime!

ATACUL DIN GRENELLE

După arestarea conducătorilor, patrioţii se împrăştiaseră. Nu mai aveau încrederea şi siguranţa de odinioară, nu mai aveau nici măcar organizaţie.

Mai zicea câte unul: „Cât să stăm aşa, cu braţele încrucişate? Trebuie să luptăm”. Celălalt era, fireşte, de acord. Dar amândoi continuau să-l înjure pe Barras, sporovăind prin cafenele, înconjuraţi de agenţii lui Cochon.

Zădărnicirea complotului nu izbutise să potolească frământările poporului. Ga şi mai înainte, muncitorii se adunau, seara, pe podurile Senei. Strigau:

— Ori Robespierre, ori regele, tot un drac! Numai să nu crăpăm de foame.

Parisul tot mai părea un vulcan clocotitor. Şi puţini îşi dădeau seama că acest vulcan fumegând era totuşi pe punctul de a se stinge.

Directoratul cocheta acum cu regaliştii, aşa cum fă

cuse cu patrioţii după vandemier.

Principiile înalte, ca şi funcţiile avantajoase dădeau loc la tot soiul de tocmeli. Carnot se căznea să adune clienţi noi: chivernisea pe regalişti cu funcţii de administratori, de comisari, de judecători. Emigranţii încetaseră să se mai ascundă. Se arătau în plină zi prin saloanele Parisului.

Biserica devenea din nou agresivă, uitând de martiri şi de catacombe. Înainte de paşti, negustorii din Paris, primiră un bileţel anonim: „Dacă de sărbători nu vei închide prăvălia, te vom socoti iacobin”.

Toate ziarele influente se aflau în mâinile adversarilor Republicii.

Dacă regaliştii nu au încercat atunci să pună mâna pe putere, este numai din cauza unei apatii generale.

La citirea scrisorii lui Babeuf Directorii s-au prăpădit de râs. Dar iată că acum un general republican, Hoche, şi nu un anarhist, rostea aceleaşi cuvinte: „Prea mulţi dintre prietenii voştri v-au părăsit; nu aşteptaţi ca ceilalţi să cadă pradă deznădejdii şi să meargă la pieire, voind să salveze Republica pe căi ilegale… Ce tot vorbiţi de terorişti? Unde sunt ei? Unde e armata lor? în schimb aceea a şuanilor este pretutindeni”. Pe străzile Parisului se iviră din nou drapele albe. Directoratul răspunse sărbătorind cu fast aniversarea zilei de 9 thermidor… Larevelliére, cocoşa tul, avea o deosebită predilecţie pentru cortegiile maiestuoase, pentru ghirlande şi focuri de artificii. Plin de entuziasm, îşi punea bicornul de mare ţinută. De data aceasta a fost însă lume puţină. Când *Cetăţenii-Directori* strigară: „Trăiască Republica!” nimeni nu reluă această lozincă. Adevărul este că prietenii Republicii urau Directoratul, iar duşmanii Republicii preferau alte lozinci, mai sincere.

Poliţia nu stătea degeaba. Bineînţeles, când era vorba de regalişti se abţinea: regaliştii aveau şi bani şi multe legături. Erau arestaţi însă mari criminali: astfel, de pildă, a fost băgată în închisoare fosta bucătăreasă a fostului conte de Chalabre, care purta pe piept un medalion cu portretul unui ticălos: Marat.

Dar să nu se creadă cumva că toate fostele bucătărese şi toţi foştii portari continuau să cinstească memoria *Prietenului Poporului*. Unii din ei ajunseseră departe şi îşi dispreţuiau trecutul. Aceştia îşi câştigau bine existenţa. Speculând cu furnituri şi efecte publice, cetăţeanul Piot reuşise să facă, într-un singur an, economii serioase: două case la Paris, o sută de hectare la Courbevoie, o casă la Passy, valorând şapte milioane de asignaţii şi, în fine, două mari băcănii, una la Marsilia, cealaltă la Bordeaux. Cei de teapa lui Piot erau numeroşi. Ei susţineau Directoratul, atât împotriva patrioţilor cât şi a emigranţilor.

Parisul care mânca pe săturate continua să petreacă, să se distreze cu dansuri, eu sporturi. Localurile de dans se înmulţiseră, ajungând aproape la o mie opt sute. Această pasiune îi cuprinsese şi pe muncitori. În beciurile afumate din *Saint-Antoine*, aria *Lăncierilor* înlocuise discursurile iacobine. Mai multe mii de spectatori se adunau să asiste la lupte de atleţi, la curse de cai, la jocuri celtice. Oamenii voiau să trăiască, să ţopăie, să alerge, să se zbenguie, să nu se mai gândească la nimic, la nimic…

Micul Coblentz era agitat de ivirea unei mode noi. Tereza Tallien decretase că a purta cămaşă era o prejudecată stupidă. Cămaşa nu avea alt rost decât să ascundă farmecul antic al trupului. Toate *minunatele* îi urmară îndată exemplul: azi, Parisul nu se mai preocupa de *sans-culottes*, ci de *sans-chemises*[56]. Doar inelele, brăţările, colierele, lanţurile mai dădeau în vileag situaţia socială a prietenei contelui de Barras. Văzând-o într-o zi, Talleyrand suspină plin de respect: „Imposibil să fii mai luxos dezbrăcată”.

Tot aitunci apăjrură nenumărate echipaje noi. Pietonii începeau să se plângă: devenise periculos să treci strada; puteai fi strivit. În faţa intrării Palatului Luxemburg trecătorii se opresc în grupuri. Privesc trăpaşii, trăsurile,

---

56 Joc de cuvinte între sans-culottes (fără pantaloni) şi sans- chemises (fără cămăşi), exprimînd triumful dezmăţului care însoţea reacţiunea thermidoriană (n.t.).

călăreţii şi doamnele în mare toaletă: soseau invitaţii. Azi este bal la contele de Barras. Printre cei de pe stradă, sunt şi oameni care nu de mult strângeau prietenos mâna lui Barras, iacobinul, şi care acum nu câştigă nici măcar de-o pâine. Mârâie. Şi sunt mult mai mulţi decât invitaţii! La Paris, mai numeroşi erau cei înfometaţi decât cei care dansau! însă foamea n-are glas* în timp ce muzicanţii au tobe şi trompete…

Patrioţii continuau să discute: ar trebui încercat ceva!… Dar, posomorâţi şi speriaţi, aşteptau parcă o minune. Şi iată că minunea s-a întâmplat!… Nu trebuie oare numită astfel marea veste pe care patrioţii şi-o comunică unul altuia: „Tabăra din Grenelle este de partea noastră. Ofiţerii şi soldaţii aşteaptă să fraternizăm cu ei. Ne vor primi cu braţele deschise. Vom răsturna Directoratul. Cu toţii la tabărălde

Bineînţeles, copoii poliţiei le cântau în strună: „Straşnică idee!…” Cine ştie, poate, că această minune văzuse lumina zilei chiar în cabinetul cetăţeanului-ministru al poliţiei, Cochon…

Directoratul a fost încunoştinţat îndată despre noul plan al patrioţilor. Carnot se bucură din inimă: „Este neapărat necesar să dăm anarhiei o lovitură hotărâtoare”. Carnot vorbea la şedinţele celor „Cinci”. Prefera convorbirile particulare cu cetăţeanul Cochon.

Dar ce făcea Barras? Ca întotdeauna, se sucea când spre dreapta, când spre stânga, tărăgăna, şovăia. Îi spunea lui Carnot: „Desigur, o represiune este foarte necesară”, dar în fundul inimii se temea de un nou succes al Directoratului, care mâine ar fi putut face din Carnot un dictator…

În mijlocul patrioţilor nu se mai aflau acum nici Babeuf, nici Buonarroti, nici Germain. Prin cafenele se vânturau proiecte privind alcătuirea unui guvern revoluţionar. Dar toate erau naive şi absurde: în locul unui om ca Babeuf – mârşavul Tallien care de atâtea ori îl ponegrise; alături de neprihănitul Germain – coruptul Freron.

Barras era totuşi îngrijorat: după descoperirea complotului *Celor Egali*, pricepuse că o înţelegere cu babuviştii ar fi fost cu neputinţă. *Cei Egali* nu-i pregăteau un post înalt, ci doar un glonte! într-unul din documentele găsite la Babeuf, se specifica: „Uciderea celor Cinci”. Babeuf era în închisoare şi acum alţii încercau să preia conducerea patrioţilor. Printre aceştia erau Tallien şi Freron, vechi prieteni de-ai lui Barras. Fără îndoială, îi venea mai uşor să se înţeleagă cu ei decât cu un cap de lemn ca al lui Carnot.

Pe faţă, Barras căuta să se justifice: „Trebuie o represiune”, dar pe din dos, prin intermediul prietenului său Mehee, provocator încercat, erou al masacrelor din septembrie, îi aţâţa pe patrioţi. Le trimise chiar douăzeci şi patru de mii de franci „pentru a se da băutură soldaţilor”. Şiretenia lui degenera însă în prostie: ciocnirea devenind inevitabilă, Barras se hotărî să-i susţină şi pe unii şi pe ceilalţi…

Şi Cochon folosea agenţi provocatori ca să trimită bani patrioţilor. Dar el, cel puţin, ştia ce vrea. Unul din agenţii săi se remarcă printr-un zel deosebit; era un anume Romainville, care cutreiera neobosit Parisul.

— Să fraternizăm cu soldaţii din tabăra de la Grenelle! Veniţi, ne aşteaptă!

Patrioţii nu se îndoiau de sinceritatea acestor chemări. Ei ştiau că la Grenelle era cantonat un escadron de dragoni format din soldaţi ai fostei Legiuni de Poliţie. Legiunea de Poliţie era de mult cunoscută pentru spiritul ei iacobin. Pe vremuri, şi *Cei Egali* se bizuiau pe ea. Directoratul izbutise să dizolve Legiunea de Poliţie, dar soldaţii rămăseseră tot soldaţi. Ei spuneau pe şleau: „Porcii ăştia nu ne plătesc nici solda!…” în cârciumile din jurul taberei, la *Soarele ele aur*, sau la *Cafeneaua Câmpenească*, soldaţii declarau adeseori muncitorilor: „În curând le arătăm noi lor!…” şi-şi exprimau în gura mare părerea de rău pentru vremea când Robespierre îi ţinea la respect pe aristocraţi. Cine, mai mult decât vitejii dragoni, ar putea să-i ajute pe patrioţi?

Parisul era liniştit. Spectacolele s-au terminat. Pe străzi, trecători răzleţi sunt opriţi de patrule. În schimb, e larmă în cartierul Grenelle. Acolo s-au strâns patrioţii. N-au nici săbii, nici puşti. Au venit să fraternizeze cu soldaţii. Cu cântecele lor vor să salveze Revoluţia. Soldaţii reiau refrenul:

La arme, cetăţeni!

Victoria e asigurată!

În tabără domneşte liniştea. Soldaţii dorm. Cei care sunt de gardă joacă cărţi sau spun anecdote piperate despre fotele din strada *V augirard*. Ah, ce şmechere! Mulţimea se adună în jurul taberei. Câţi patrioţi să fie acolo? Unii spun: trei sute; alţii: cinci sute; alţii – o mie.

Deodată, mulţimea se dă la o parte. Se aud strigăte: „Bravo!”, „Trăiască Părintele Poporului!”, „Mergem cu tine contra tiranilor!” Este deputatul Drouet. A venit călare. Prietenii săi îl înconjoară. Cântecele devin din ce în ce mai puternice, feţele sunt tot mai vesele: „Drouet e cu noi!” Patrioţii vor să se apropie de corturile în care este cantonat batalionul din departamentul Gard. Printre soldaţii acestui batalion sunt mulţi oameni de nădejde.

Noaptea este întunecoasă. O noap>te de toamnă. Cum să mai deosebeşti tovarăşi de duşmani?

— Voi sunteţi, prieteni?

Cetăţeanul Cochon a avut grijă de toate. În ultima clipă, a dat ordin să fie înlocuit batalionul din Gard cu alte trupe, mai sigure. Patrioţii cântă, cheamă:

— Veniţi cu noi!…

Se găsesc în faţa cortului căpitanului Malo. Se aud glasuri din mulţime:

— Trăiască regimentul 21 dragoni!

— Trăiască dragonii! Jos tiranii!

Cetăţeanul Malo este cunoscut ca un patriot. Desigur că nu va lupta împotriva poporului.

Malo se apropie. Trage spada. În urma lui se reped dragonii. Abia au sărit din pat. Cei mai mulţi sunt în cămaşă. Se produce o încăierare. Patrioţii continuă să cânte – ce pot face mai mult decât atâta?… Dar Malo

şovăie să execute instrucţiunile primite. Lasă sabia în jos şi întreabă:

— Sunteţi înarmaţi?

Atunci, unul din poliţişti trage. Glonţul trece peste capul lui Malo. Aha! Un atac! Malo comandă:

— Încălecaţi! Scoateţi sabia!

E întuneric beznă. N-ai unde să fugi!… Patrioţii nu mai cântă. Cad unii după alţii sub lovituri de sabie. Răniţii sunt zdrobiţi de copitele cailor. Ţipete. Câteva focuri de armă răzleţe şi disperate. Un ultim strigăt: „Fraţilor, ce faceţi…” Apoi, nechezatul strident al cailor.

Cei care nu avuseseră vreme să se apropie de corturi îl văzură pe Drouet fugind în galop pe străzile pustii. În această noapte el a riscat totul: „Dacă nu vom ieşi învingători, am să plec în India…” Drouet nu voia să moară, dar nu mai putea suporta o viaţă paşnică, tihnită. Goni fără să se oprească, de la tabăra din Grenelle la graniţă, de la graniţă la Genua şi de acolo în India. Era gata să fugă oriunde, numai să fie departe de Paris. Oriunde, fie chiar la dracu’!

Soldaţii continuau să lovească cu sabia în patrioţii fără arme, să-i ucidă pe răniţi. Un general în retragere, iacobinul Javogues, încercase să organizeze o rezistenţă, dar patrioţii îngroziţi fugeau fără să mai asculte de ordinele cuiva. Alt ofiţer, generalul-adjutant Lay, pătrunsese în cazarma Invalizilor, unde se afla garnizoana grenadierilor: „Săriţi în ajutorul poporului!” Soldaţii se lăsau greu: „Desigur, dar… n-o să reuşim…” Un sergent îndrăzneţ, care de mult visa să obţină galoane de ofiţer, se apropie de generalul-adjutant Lay:

— Vino cu mine!

— Unde?

— Ai să vezi unde… Te lămuresc eu acolo…

Unii patrioţi mai respingeau atacurile, strigau, încercau să convingă.

Pe cheiul *Voltaire*, cu pălăria înfundată pe ochi, ca să nu poată fi recunoscut, staţiona un cetăţean. Aştepta rezultatul atacului din Grenelle. Era prudent, nu voia să

rişte. Dacă o patrulă l-ar fi oprit, ar fi răspuns cu un aer liniştit: „Mă plimb”. Spre ora unu noaptea, când soldaţii îşi terminaseră treaba, un tânăr se opri, gâfâind, lângă el: „Încercarea a dat greş… Au fost împrăştiaţi…” Prudentul cetăţean dădu din umeri. „Dobitoci! şi laşi!” Apoi se îndreptă eu paşi grăbiţi spre locuinţa sa. Nu era altul decât Freron, cel părăsit de toţi, atât de regalişti, cât şi de patrioţi, Freron, care încă nu de mult era urmat de ceata *Tineretului* său.

Acum, el visa o victorie a iacobinilor: nu fusese ales în Consiliul celor Cinci Sute. Nu avea nici slujbă rentabilă, nici bani, nici partizani.

Freron nu mai putea face altceva decât să meargă liniştit spre casă. În timpul acesta, poliţia organizase o adevărată vânătoare de anarhişti. Îi prindea prin case, pe străzi, pe drumuri, în preajma barierelor oraşului.

Începea să se lumineze de ziuă. Unii cetăţeni dădeau de bunăvoie ajutor poliţiştilor: erau regalişti, sau poate doar burghezi pe care proclamaţiile *Celor Egali* îi scoseseră din minţi?, Babeuf voia să prade pe toată lumea!”

Generalul Javogues reuşise să ajungă până la Montrouge. Se oprise într-o cafenea ca să-şi mai tragă sufletul. Acolo a fost prins. Asupra lui s-a găsit eşarfa tricoloră de membru al Convenţiunii. Cu mândrie, el declară:

— E toată averea mea, tot ce mi-a dăruit Revoluţia.

Îl căutară prin buzunare şi găsiră un briceag. Executând ordinul lui Cochon, poliţiştii consemnară: „Cetăţeanul Javogues a fost găsit cu armele în mână”.

Printre cei arestaţi erau Bertrand, babuvist, Cussot şi Huguet, membri ai Convenţiunii, apoi mulţi muncitori din suburbiile *Saint-Antoine* şi *Saint-Marceau*. În total – o sută treizeci şi două persoane. Bineînţeles, provocatorul Mehee spălase puţină. Fusese văzut în timp ce trecea Sena înot. Mai încercaseră şi alţii să scape în acest chip. Dar numai Mehee izbutise. Poate că era un bun înotător; în orice caz era prietenul lui Barras.

În seara din ajun, Cochon raportase *Cetăţeni*lor – *Directori* că trebuiau să se aştepte la mici dezordini. Moralul trupelor era însă excelent, şi guvernul nu avea a se teme de nimic. Beubell suspină uşurat:

— Dacă aşa stau lucrurile, pot să *plec* liniştit la Arcueil… Larevelliere se duse cât se poate de liniştit să se culce. Spre dimineaţă fu deşteptat de un zgomot neobişnuit. Pe jumătate îmbrăcat se repezi afară cu sabia în mână. În curte văzu un grup de soldaţi şi, în mijlocul lor, pe Carnot şi Letourneur. Larevelliere se supără:

— De ce nu m-aţi trezit şi pe mine?

Carnot îl potoli: „Noi suntem militari…” Bineînţeles, nu-i mărturisi lui Larevelliere că un cocoşat, preocupat de filosofie, n-ar fi putut decât să-i stânjenească în comandarea acestei bătălii ridicule, în care escadroane de cavalerie au fost aruncate în luptă împotriva unor cete de patrioţi dezarmaţi.

Acum, pericolul trecuse.

— Dar Barras unde e?

— Am bătut la uşa lui Barras, însă nu a răspuns nimeni.

Barras nu se arătă decât după-amiază, în timp ce arestaţii erau duşi pe străzile Parisului spre închisoarea *Temple*.

Larevelliere îl întrebă cu un aer mirat:

— De ce n-ai răspuns astă-noapte, când ţi s-a bătut la uşă?

Întrebare stupidă: Barras nu era omul să se arate în mijlocul unei astfel de reprezentaţii… Cu un aer binevoitor, răspunse zâmbind:

— Se vede că dormeam… Am un somn foarte adânc…

Se feri totuşi să adauge că un somn adânc dovedeşte o conştiinţă curată.

Cadavrele fură transportate la groapa comună. Cei arestaţi erau duşi pe jos de-a lungul bulevardelor, iar doamnele, acele doamne care nu purtau cămaşă, celebrele frumuseţi din vremea Directoratului, strigau:

— La moarte, câini turbaţi!…

Reubell reveni din Arcueil foarte bine dispus. Barras care dormise atât de bine, era gata să se apuce de lucru. Carnot şi Letourneur au avut şi ei răgaz să se odihnească după oboseala din timpul nopţii. Începu şedinţa Directoratului.

— Trebuie exterminaţi!…

Asupra lui Javogues fusese găsit un cuţit, asupra unui muncitor – un topor. Altor doi li s-au băgat arme prin buzunare… De ce să mai pierdem vremea cu atâtea discuţii?…”

Directoratul ordonă ca toţi deţinuţii să fie trimişi în faţa Consiliului de Război, ca fiind găsiţi cu armele în mână. Şi, folosind acest prilej, adresă un mesaj populaţiei: „Răscoala anarhiştilor a fost înăbuşită mulţumită eroismului armatelor republicane”.

Un Consiliu de Război înseamnă o judecată expeditivă. Iar Directoratul era grăbit: în apropiere de *Pont-neuf* muncitorii aruncaseră cu pietre în poliţişti; în jurul închisorii *Temple*, o mulţime de cetăţeni îi înjuraseră în gura mare pe cei „Cinci”.

Consiliul de Război condamnă douăzeci şi şase de oameni la moarte prin împuşcare: cea mai mare parte din ei erau muncitori-cizmari, pielari sau mici negustori, toţi cititori ai *Tribunului Poporului*, pătrunşi de doctrina *Egalităţii*. Gracchus era departe, la Vendôme, dar umbra lui era prezentă la *Temple*, atunci când, faţă-n faţă, se înfruntau stâlpii ordinii – militari în uniforme nou-nouţe, judecători pripiţi şi, dincolo de gratii, ultimii *sanchiloţi*.

Unul dintre condamnaţi, ciubotarul Bombon, se aruncă de *pe* o fereastră a turnului închisorii, strigând: „Trăiască Egalitatea!” Dar sentinţa rămâne sentinţă: cadavrul lui Bombon fu adus la locul execuţiei, spre a fi împuşcat.

Mulţimea murmura: „Nu sunt decât nişte oameni necăjiţi! De ce îi omoară?…” Cineva strigă:

— Aici nu-i un tribunal, e un adevărat abator!… Cunosc şi eu pe unul din condamnaţi, e un om cinstit…

Un husar, care se afla în apropiere, zdrobi ţeasta

cutezătorului.

Înainte de a fi duşi spre locul execuţiei, unii osândiţi fuseseră legaţi. Întinşi în fundul căruţelor, cântau: „*La arme, cetăţeni*!”

Pe cine chemau? Pe trecători? Pe arestaţii din Vendôme? Pe cei morţi?… Unii din ei erau duşi pe jos. Pictorul Gagnant înainta în mijlocul unui grup de condamnaţi pe *Boulevard des Italiens*. Nicio privire compătimitoare nu se îndrepta spre el. Dar o femeie tânără – soţia lui – mergea lângă dânsul, fără a-l slăbi din ochi. Când arestaţii ajunseră în dreptul Teatrului Italian, Gagnant, îmbrâncind pe soldaţi, o luă la fugă. Se repezi spre o casă. Iată scara, coridorul. Se poate socoti salvat: acolo se află atelierul unui şelar – fratele lui. Dar soldaţii descoperă pe fugar. îl lovesc cu măciulia sabiei. Însângerat, Gagnant e aruncat într-o căruţă. Soţia lui vede totul. E mereu alături de el. În căruţă – o masă informă de carne şi zdrenţe însângerate, din care se ridică un glas omenesc. Adunându-şi toate puterile, Gagnant, muribund, începu să cânte:

Decât robia, mai bine moartea!

Înspăimântaţi, obişnuiţii *Micului Coblentz* se opresc în loc şi ascultă.

— Îi auziţi?… Oricum, bandiţii aceştia nu sunt laşi. Ştiu să moară.

S-ar părea că nu mai este niciun pericol. Condamnaţii sunt duşi spre locul de execuţie. Partidul ordinii a triumfat. Dar doamnele întorc capul, speriate:

— Aţi văzut ce ochi înfricoşători au? Partizani de-ai lui Robespierre, care s-au sculat din morminte…

Nu se poate tăgădui că le este frică de acei oameni care, orice s-ar spune, ştiu încă să moară. Şi în acest timp noul Paris nu ştie decât să trăiască, să trăiască cu sete, josnic, cu orice preţ – numai să trăiască.

Printre toţi condamnaţii pe unul îl cunoaşte bine mulţimea – este fostul general Javogues. El nu era un muncitor, un discipol al sfintei *Egalităţi*. Era un membru al Convenţiunii şi reprimase rebeliunile din Lyon şi din

Bourges. Ordonase ţăranilor să adune recolta, să macine grâul şi să dea *sanchiloţilor* făină, într-un termen de opt zile. Ţăranii ziceau: „Aşa a ordonat Javogues”, şi făina sosea la timp. El a semnat ordinul de distrugere a castelelor din împrejurimile oraşului Mâeon. „Împărţiţi celor săraci cărămizile şi pietrele şi ajutaţi-i să-şi ridice case”. La Saint-Étienne

1

decretase un impozit asupra averilor: cel care avea un milion trebuia să plătească un impozit de opt sute de mii de livre; cel care avea o sută de mii de livre trebuia să dea douăzeci de mii. Javogues* rămăsese credincios ideilor şi moravurilor acelui veleat. El nu fura, ca ceilalţi. Toată averea sa era, într-adevăr, o eşarfă tricoloră. Ar fi vrut să se înapoieze la el acasă, la Montbrisson, dar tatăl său, un bătrân portărel, îl implora să rămână la Paris: „Aci te-ar ucide numaidecât”.

Couthon pierise la 10 thermidor. Javogues scăpase cu viaţă. Dar acum, păşeşte şi el spre moarte. Păşeşte cu bărbăţie, cântă. Numeroşi sunt cei pe care i-a trimis odinioară la moarte. Acum, el păşeşte prin faţa mulţimii ca o amintire a anului 93. Poate că şi el îşi aduce aminte de trecut: la Lyon, Tribunalul Revoluţionar condamnase o dată la ghilotină şaizeci de persoane, printre care nu erau numai aristocraţi, dar şi girondini, şi unii cetăţeni arestaţi la întâmplare, pe baza unor simple denunţuri. Aceşti oameni, ascultând sentinţa, cântaseră:

A se jertfi pentru patrie E soarta cea mai frumoasă.

Cea mai demnă de invidiat…

Şi iată că acum, la rândul lui, fostul membru al Convenţiunii, generalul Javogues intonează acelaşi cântec:

E soarta cea mai frumoasă.

Cea mai demnă de invidiat…

Condamnaţii sosiră la tabăra din Grenelle. Plutonul de execuţie era comandat de ofiţerul Lille. În ultima clipă, el nu putu să pronunţe: „La ochi, arm!” întoarse capul, şi mulţimea îi văzu chipul răvăşit.

Atacul din Grenelle se terminase. La teatrul Feydeau,

un public în ţinută de gală aplauda ostentativ atunci când o actriţă spunea, după cum îi cerea rolul: „De data aceasta, suntem salvaţi”.

Ar mai trebui adăugat că învingătorii trudeau în sudoarea frunţii: prima şedinţă a Directoratului se ocupă să stabilească pedeapsa ce se cuvenea ofiţerului Lille care, în executarea consemnului, dăduse dovadă de o intolerabilă şovăială.

BILE ALBE ŞI BILE NEGRE

V endôme este lin orăşel tihnit a cărui faimă se datorează unei străvechi mănăstiri şi unui anumit soi de cârnat. Îndată ce s-a constituit înalta-Curte, Vendôme a devenit însă de nerecunoscut. Pretutindeni numai corturi, soldaţi, nechezat de cai, patrule, focuri de tabără, piramide de arme. Se spunea prin oraş că n-ar fi de mirare ca procesul să ţină chiar şase luni. Pe drumurile din împrejurimi treceau într-una căruţe încărcate cu bagaje: aristocraţii şi cetăţenii foarte prudenţi părăseau oraşul. Cine poate să ştie cum se va sfârşi treaba aceasta? Balbeuf avea partizani numeroşi… Oraşul era înconjurat de trupe şi nimeni nu avea voie să pătrundă înăuntru. Deţinuţii erau închişi în vechea mănăstire *Trinité*, a cărei capelă fusese pregătită în vederea sesiunilor înaltei-Curţi. Ferestrele celulelor, deşi zăbrelite, erau astupate ermetic cu scânduri. Fără întrerupere, o sută cincizeci de soldaţi stăteau de pază în preajma mănăstirii. Comandantul ordonase să fie îndreptate şase tunuri spre cele şase ferestre. La o eventuală încercare de revoltă – salvă de artilerie.

Din celule nu răzbătea, decât zvon de cântece. Deţinuţii cântau frumos, iar patrioţii din Vendôme (orice s-ar spune, existau încă patrioţi, chiar şi la Vendôme) *se* adunau pe dealurile din jur şi ascultau *Cântecul Marsiliezilor*. Cuprinşi de emoţie, patrioţii aplaudau.

Şaizeci şi cinci de cetăţeni fuseseră deferiţi înaltei-Curţi, optsprezece dintre aceştia erau judecaţi în contumacie. În rândurile inculpaţilor se aflau atât conducătorii *Celor Egali*, cât şi simpli conspiratori şi

oameni care nu au avut niciun amestec în această chestiune, fiind arestaţi doar pe baza unor mărturii mincinoase. În timpul cercetărilor, Babeuf şi prietenii săi cei mai apropiaţi avură o atitudine plină de demnitate. Fără a tăgădui câtuşi de puţin participarea lor la conspiraţie, răspundeau: „Noi nu suntem deţinuţi, suntem prizonieri de război”.

La Vendôme, pentru prima dată inculpaţii se întâlâiiră între ei. Cum să întocmească un plan comun de apărare?... Erau judecaţi pe temeiul afirmaţiilor lui Grisel, sprijinite de un maldăr de documente. Patrioţii cei mai puţin compromişi îi îndemnau pe conducători: „Tăgăduiţi existenţa conspiraţiei! Printre înalţii juraţi se vor găsi desigur câţiva republicani, şi astfel le va fi mai uşor, dacă nu chiar să vă achite pe voi, cel puţin să ne achite pe noi...”

Babeuf şovăi mult timp: se dădea o luptă între mândria lui înnăscută şi sensibilitatea lui umană. Nu se gândea nicidecum la el: răspunsurile date în timpul cercetărilor au fost destul de clare. Dar thé era împotriva acestei tăceri organizate. „Sângele patrioţilor nu face decât să aţâţe focul în inimile naţiunii”. Babeuf răspundea: „Suntem înfrânţi şi ne aflăm în preajma unei lungi perioade de stagnare. Desigur, avem dreptul să ne jertfim, totuşi nu aceasta ni se cere. Ce se va întâmpla cu ceilalţi? ... Aceşti treizeci de patrioţi pot fi salvaţi dacă declar: «Da, sunt împotriva Directoratului. Consider că insurecţia este legală. Aş fi vrut să mă alătur şi eu complotului. Însă aceste liste nu sunt listele conjuraţilor.» O! cât de bucuros aş fi să pot dezvălui pe loc tot adevărul! Dar alta este datoria unui patriot. Înţelege, Darthe, trebuie să încercăm acum să ne salvăm prietenii...”

Cei Egali hotărâseră să tăgăduiască existenţa unei conspiraţii, dar totodată să admită că dacă o asemenea conspiraţie ar fi existat ar fi participat cu toţii la ea. Babeuf începu să-şi pregătească apărarea. O dată mai mult voia să arate contemporanilor cât şi urmaşilor principiile de bază ale *Societăţii Celor Egali*. Directoratul pretinde că

el s-ar fi vândut regaliştilor, că a propovăduit omorul şi jaful. Va folosi deci banca acuzaţilor pentru a-şi răspândi ideile; va aduce la cunoştinţa lumii lucrările sale, scrise în atâtea nopţi de veghe. Această conspiraţie din luna floreal[57], anul IV, împotriva Directoratului, nu a izbutit. Dar răscoala întregului popor împotriva luxului, a trândăviei, a crimelor trebuie să triumfe.

Preşedintele înaltei-Curţi, cetăţeanul Gandon, nu era decât o unealtă. În toate cazurile litigioase trecea de partea acuzării; dar, fiind din naştere molâu şi prostălău, i se întâmpla de multe ori să nu găsească nicio replică de dat acuzaţilor; printre aceştia mulţi cunoşteau mai bine decât el toate articolele Codului. Atunci, acuzatorii naţionali Bailly şi Vieillart îi săreau în ajutor. Vieillart visa să capete un fotoliu de deputat; prin rechizitoriul rostit în faţa Inaltei-Curţi spera să-şi atragă simpatiile regaliştilor. Bailly, căruia îi plăcea să vorbească despre „idealurile republicane”, era totuşi cunoscut pentru ura lui împotriva iacobinilor. Când Babeuf rosti cuvântul „Revoluţie”, Bailly îl întrerupse scurt: „Vijeliile revoluţionare sunt de mult potolite...”

Dezbaterile judiciare se transformară atunci în dezbateri politice. Dartlié strigă:

— Aţi auzit? Acum nu ne mai judecă pe noi, ci însăşi Revoluţia! Noi suntem oamenii de la 14 Iulie!

Fără a-şi pierde cumpătul, Vieillart răspunde: – Şi noi!

Vieillart vrea să amintească astfel, o dată mai mult, că judecătorii cu robă şi cu tocă roşie nu sunt câtuşi de puţin judecători în slujba lui Ludovic al i XVIII-lea. Nu, ei sunt oamenii Directoratului. Ei da-ltoresc totul vitejilor *sanchiloţi*. Acum îi judecă pe cei care, cândva, i-au ajutat. Mulţumiri pentru 14 Iulie!... Dar înalta-Curte din Vendôme e cu mult mai bine păzită decât Bastilia!...

Principalul apărător, cetăţeanul Réal, era un bun avocat şi un om de afaceri priceput. Cu câteva luni l

57 Floreal — a opta luna a Calendarului Republican (20 aprilie—19 mai) (n.t.).

înainte afirmase în ziarul său că Babeuf primea fondua-i de la Pitt. Acum hotărâse să-i apere pe babu\ vişti: cum ar fi lăsat el să-i scape un proces atât de răsunător? încă de la începutul Revoluţiei, Chénier \ spusese despre el: „Dar Réal?… ei, bine, Réal… rea1 lizează beneficii!”

Iscusitul avocat hotărâse să realizeze un beneficiu şi din tragedia care venise la rând. Dintre toţi acuzaţii, întunecatul Darthé îl neli-VI nişte a în mod special pe Réal. Argumentele tovarăşilor săi nu izbutiseră să-l convingă pe Darthé. El hoţuărâse să tacă. La întrebările preşedintelui, răspundea f scurt:

— Nu aveţi voi căderea să mă judecaţi!

Să se apere? Nici nu-i trecea prin gând.

— Când libertatea e ucisă… când prietenii, partizanii *Egalităţii* sunt urmăriţi, rătăcitori pe drumuri, daţi pe mina asasinilor turbaţi, sau pradă celei mai crunte mizerii… când apărătorii patriei sunt acoperiţi cu insulte, despuiaţi, umiliţi şi încovoiaţi sub jugul celui mai mârşav despotism… când punerea în afara legii ameninţă pe toţi oamenii virtuoşi, pe toţi prietenii raţiunii… când – culmea grozăviei! – în numele a tot ce este mai sfânt, în numele prieteniei… al binefăcătoarei dreptăţi… al blândei omenii… bandiţii aduc cu ei prăpădul, disperarea şi moartea… când groaznica trădare… sperjurul infam, jefuirea şi asasinatul sunt onorate în mod oficial… când Franţa e acoperită cu un văl de doliu… când nu mai există patrie – atunci moartea este o binefacere…

Babeuf nu era orator; a fost nevoit să-şi scrie apărarea. În schimb, elocventul Germani nu lăsa nicio clipă de răgaz acuzatorilor.

În sală îşi face intrarea Georges Grisel. Aruncă priviri trufaşe în jurul său: acum nu mai tremură. Oare nu sunt acolo două companii de soldaţi şi şase tunuri ca să apere preţioasa-i viaţă? E încântat să răspundă la întrebările pe care i le pun gazetarii curioşi. E drept că n-a fost încă avansat general, dar în ziare semnează: „Principalul martor ăl acuzării”. Măcar o dată să fie şi el principal!

Grisel îl priveşte pe Babeuf cu dispreţ: ei, da, l-a

sărutat cândva!… Aşteaptă complimentele preşedintelui: nu este un denunţător interesat, e demn să poarte cununa cetăţenească.

Preşedintele dă din cap în semn de aprobare. An. În faţa lui un erou. Germain se ridică:

— Nu, Georges Grisel, nu ţi se va da cununa cetăţenească. Nu, Georges Grisel, nu vei avea nici măcar o cunună de spini – pe aceasta o purtăm noi – cununa care ţi se cuvine ţie este aceea care se aşeza pe capul sclavilor la Roma, ca să poată fi vânduţi cu câţiva gologani mai mult.

Toţi acuzaţii erau solidari între ei. împotriva lui Antonelle nu exista nicio dovadă: din întâmplare, Grisel nu ştia nimic despre el, dar Antonelle, acest om calm, de mult nepăsător faţă de moarte, acest marchiz convins de nobleţea *sanchiloţilor,* voia să împartă soarta tovarăşilor săi. Declarase adesea: „Sunt alături de ei”. Astfel se dovedea legătura de nezdruncinat dintre toţi membrii, nu ai unui partid politic, ci ai unei secte persecutate, în care toţi sunt fraţi, toţi sunt egali: cântăreaţa de la *Băile Chinezeşti*, Sophie Lapierre, Tribunul Poporului, marchizul d'Antonelle şi lăcătuşul Didier.

În fiecare seară, când preşedintele ridica şedinţa, acuzaţii intonau *Imnul martirilor clin prerial*:

Sculaţi, voi victime ilustre!

Toţi se obişnuiseră cu ideea morţii lor – apropiate; peste capul judecătorilor şi al jandarmilor, se adresau marilor umbre ale unui trecut recent, dar totuşi atât de îndepărtat.

Babeuf exclamă:

— Goujon, Duroy, Romme, Soubrani, Duquesnoy, Bourbotte, victime ilustre! Voi, ale căror nume pururea vestite au mai răsunat în această incintă, unde vor răsuna încă de atâtea ori! Voi, a căror memorie o cinstim neîncetat, prin cântecele noastre zilnice! Voi, a căror dârzenie în lanţuri şi în faţa judecătorilor-călăi ne va fi o pildă pentru a îndura cea mai lungă şi cea mai grea întemniţare! Voi, în fine, pe care cei răi i-au ucis fără a-i putea însă mânji! Glorioşi martiri! Neînfricaţi sprijinitori ai

sfintei *Egalităţi*!…

Acuzatorul Bailly îl întrerupe. Babeuf nici nu aude.

— A trebuit să vă luăm locul… trebuie să urmăm şi exemplul vostru…

Ochii lui Babeuf aruncă fulgere: nu privesc nici spre juraţi, nici spre mulţime, ci spre trecut.

Nu este lăsat să vorbească. Strigăte, scandal, ameninţări. Curtea se retrage pentru a delibera; se ia o hotărâre: „Acuzaţii nu au dreptul să ridice probleme accesorii”. Buonarroti zâmbeşte: dacă Revoluţia este socotită aici o problemă accesorie, de ce mai sunt ei judecaţi?

Mărturia lui Grisel ţinuse două zile; trădătorul povestise tot: despre mătuşă, despre cele două mese, cea cu Carnot şi cea cu Darthe, şi chiar despre sărutarea cu Babeuf. Nici măcar o dată nu plecă ochii. Fireşte, trecu sub tăcere faptul că un uşier al Palatului Luxemburg îl sprijinise, atunci când era gata să leşine pe scară. Nu, el nu este un laş, el cinsteşte memoria eroilor antici şi speră să se asemene cu ei.

După ce îşi sfârşi mărturia, Grisel rămase în sală. Nu departe de el şedea o tânără femeie. Grisel o observă imediat: o frumuseţe! Lui nu-i plăceau numai eroii antici, ci şi sexul slab. Potrivindu-şi părul cu cochetărie, se instală mai aproape de frumoasa femeie. E sigur de izbândă. Succesul le fascinează întotdeauna pe femei, iar el, Grisel, este eroul acestui proces. Toate ziarele din Paris vorbesc despre el. Femeia a întors capul, îşi aruncă ochii asupra lui Grisel. Omul, care timp de două zile a înfruntat privirile dispreţuitoare ale acuzaţilor, de data aceasta nu mai poate îndura.

Se retrage în grabă pe o bancă din fundul sălii. Era Thérèse Buonarroti.

Când veni vorba despre *Actul Directoratului Insurecţional*, montaniardul Ricord, pentru a îndepărta un pericol ce-i ameninţa mai degrabă pe *Cei Egali* decât pe el însuşi, sugeră:

— E poate opera lui Grisel…

Babeuf nu se putu stăpâni:

— Nu, nu l-a făcut el, nu este un document de care autorul lui ar avea să roşească. Grisel e-te un ticălos prea mare pentru a putea făuri un asemenea act!

Curajul şi nobleţea acuzaţilor mişcau chiar pe soldaţii din escortă. Aceştia povesteau prin oraş: „Sunt oameni adevăraţi...” Comandantul Pieţei din Vendôme era nevoit să-şi împrospăteze permanent trupele: se temea de o răzvrătire.

Un oarecare Ilézine avu ideea să scoată un ziar în care să descrie dezbaterile judiciare: *Curierul înaltei-Curţi*, sau *Ecoul oamenilor liberi şi simţitori*. În acest ziar se publicau dări de seamă amănunţite. Redactorul fu în curând arestat. Soţia acuzatului Didier, şi, împreună cu ea, alte unsprezece femei fură băgate la închisoare sub învinuirea de „îndemn la insurecţie”.

Directoratul îl grăbea pe cetăţeanul Gandon: „Terminaţi mai iute cu judecata”... dar numai citirea hârtiilor găsite la Babeuf ţinu peste cincisprezece zile. Curtea din Vendôme devenise o nouă Convenţiune. Preşedintele, pierzându-şi răbdarea, striga:

— Tăcere. Cine este judecat aici? Noi judecăm o mină de criminali, sau voi judecaţi guvernul Republicii?

Nu era greu de răspuns la întrebarea cetăţeanului Gandon: la Vendôme era judecat Directoratul, iar palidul Grisel personifica acolo trădarea, această înaltă virtute a *Cetăţeni*lor – *Directori*.

Babeuf este întrebat: „Cine era cu dumneata?” Mirat, îl priveşte pe preşedinte:

— E uimitor! Cum puteţi presupune *a priori* că aş fi într-atât lipsit de sentimente cetăţeneşti?

E rândul preşedintelui să fie mirat. 11 înţelege mult mai bine pe Grisel! Dar în sală lumea aplaudă. Soldaţii îi dau afară pe cetăţeni. Babeuf e aplaudat de popor, de acest popor care nu e în stare să-şi apere eroii, dar care mai poate fi înduioşat de virtutea lor. Această a treia „parte”, care nu era nici Grisel, nici *Cei Egali*, nu apăru decât o singură dată la tribunal.

Preşedintele ordonă să fie chemaţi martorii acuzării, cetăţenii Bărbier şi Meunier. Ambii erau soldaţi ai Legiunii de Poliţie, desfiinţată din ordinul Directoratului. Fuseseră trimişi în judecată pentru că participaseră la o răscoală; condamnaţi la câte zece ani închisoare, la Vendôme au fost aduşi sub escortă. Meunier păşeşte în sala de şedinţe. Este un tânăr slab şi palid.

— Numele dumitale? întreabă preşedintele.

În loc de răspuns, Meunier începe să cânte:

Sculaţi, voi victime ilustre 1

— Tăcere 1

Meunier cântă; când a isprăvit de cântat, spune preşedintelui:

— Dacă sunteţi un adevărat patriot, acest cântec trebuie să vă placă tot atât de mult cât îmi place şi mie.

— Îi cunoşti pe acuzaţi?

— Nu. De ce m-aţi adus aici? Nu pot decât să-mi exprim admiraţia faţă de aceşti apărători ai libertăţii!

Mai bine să mi se usuce limba în gură decât să semăn cu ticălosul de Grise!!

Un tribunal de călăi m-a condamnat. Am fost ameninţat cu tortura dacă nu semnez o mărturie falsă. Am avut o clipă de ruşinoasă slăbiciune. Îmi pare rău. Acum, am inima tare. Acuzatorul, cetăţeanul Vieillart – iată-l, e aci – a venit să mă vadă în închisoare. Mi-a spus: „Dacă menţii în faţa tribunalului declaraţia pe care ai dat-o, te vom pune în libertate. Dacă nu o faci, te vei căi...” Dar o conştiinţă curată este mai presus decât libertatea...

Cetăţeanul Vieillaft încearcă să protesteze. Meunier este ameninţat: articolul 336 pedepseşte aspru mărturiile false. El, totuşi, nu cedează. Atunci este adus Bărbier, care repetă acelaşi lucru: acuzatorul Vieillart i-a silit să dea mărturii false. Bărbier are dovezi. Preşedintele îl opreşte pe martor la timp:

— Te acuzi singur.

Batbier răspunde:

— Prea bine, dacă vă mai trebuie o victimă, sunt gata. Mă simt fericit să iau loc alături de aceşti eroi.

Babeuf vorbise tribunalului despre Bousseau, despre Mably, despre Diderot; Bărbier şi Meunier erau aproape analfabeţi. Nu ştiau să citească decât silabisind, şi abia de puteau să se iscălească. Nu din raţiune, ci din inimă porniseră acele cuvinte pline de curaj. Graechus Babeuf, înconjurat de duşmani, văzu întrupat în aceşti doi oameni poporul însuşi, dezinteresat şi drept, căruia îi închinase întreaga sa viaţă nefericită.

Procesul ţinu multă vreme. Începuse în vantoz[58], când era ger. Acum începuse vesela lună floreal. În sala întunecoasă a tribunalului aerul era înăbuşitor. Încordându-şi toate puterile, Gracchus Babeuf îşi citeşte apărarea. Au trecut zece ore de când citeşte fără o clipă de întrerupere. Sudoarea îi curge şiroaie pe frunte. Glasul i se frânge. Expune judecătorilor ideile sale: legea agrară nu este o soluţie; doar comunitatea bunurilor este chezăşia egalităţii. Bailly râde.

— Cine va culege roadele, dacă nimeni nu poate spune: sunt ale mele?…

Babeuf răspunde:

— Aceasta este condiţia fericirii, să nu fie nimic „al meu” şi „al tău”.

Babeuf vorbeşte despre viaţa sa; el ştie ce este revoluţia, ştie ce este foamea; două uncii de pâine… un sicriu de copil…

În clipa aceea toată lumea întoarce capul: în sală, cineva plânge cu hohote înăbuşite. Este soţia lui Babeuf.

Babeuf aminteşte pericolul ce ameninţă Republica. Vieillart îl întrerupe:

— Aţi vrut să ruinaţi Republica.

— Nu, am vrut să o salvăm! Revoluţia nu a adus niciun folos poporului, şi poporul începe să urască Republica. Aruncaţi o privire în urmă! Ce vedem în jurul nostru? Nepăsare. Patrioţii, ieri încă viteji şi înflăcăraţi, azi au tăcut. Le-a pierit curajul… Dar *Egalitatea* trebuie să triumfe, şi va triumfa. Revoluţia franceză nu este decât

58 Vantoz — a 6-a lună a calendarului revoluţionar (19 februarie—20 martie) (n.t.).

premergătoare unei alte revoluţii, mult mai măreţe şi mai falnice, şi care va fi cea din urmă. Atunci se vor nărui pietrele de hotar, împrejmuirile, zidurile, închisorile, atunci vor pieri furturile, crimele, spânzurătorile, invidia, lăcomia nepotolită, înşelătoria, făţărnicia şi acel vierme care roade inima oamenilor – neliniştea universală...

Pe faţa judecătorilor se poate citi enervarea. Juraţii s-au plictisit de această înaltă filosofie care-i adoarme. Acum, în sala întunecată, Babeuf vorbeşte cu generaţiile viitoare. A dovedit că proiectele sale nu erau doar visuri deşarte: le vor înţelege într-o zi copiii. Dar e timpul să termine. În clipa aceea durerea omenească schimbă glasul lui Babeuf: el nu predică, îşi ia rămas bun de la viaţă; şi nu vorbele lui, ci doar tremurul vocii îi face pe juraţi să-l asculte cu luare-aminte. N-or fi ei filosofi, dar sunt totuşi oameni.

— Dacă moartea noastră este acum hotărâtă, dacă ultimul ceas al vieţii mele este fixat în cartea destinului pentru clipa de faţă, acest moment îl aştept de multă vreme. Obişnuit cu închisoarea, cu ideea execuţiei, a morţii violente, care sunt mai totdeauna hărăzite revoluţionarilor, ce mă poate oare surprinde într-un asemenea eveniment? Las în urma mea monumente scrise care, prin fiecare rând al lor, vor dovedi că toată viaţa şi toată suflarea mea le-am închinat dreptăţii şi fericirii poporului. Dar vai, copiii mei! De pe această bancă – singurul loc de unde vă poate parveni glasul meu – nu pot exprima decât o amarnică părere de rău: aceea că dorind din răsputeri să contribui a vă lăsa moştenire *Libertatea*, izvor al tuturor bunurilor, nu văd după mine decât robie, iar pe voi vă las pradă tuturor relelor. Nu am absolut nimic ce să vă las moştenire. N-aş dori măcar să moşteniţi virtuţile mele cetăţeneşti, ura mea adâncă împotriva tiraniei, devotamentul meu neţărmurit pentru cauza *Egalităţii* şi a *Libertăţii*, dragostea mea atât de fierbinte pentru Popor. Ar fi din partea mea un dar mult prea funest. Vă las în stare de robie, şi acesta este singurul gând care-mi va sfâşia sufletul în ultimele clipe...

Babeuf nu vede nimic înaintea lui, ochii îi sunt împăienjeniţi de lacrimi. Darthé însă priveşte mirat spre juraţi. Toată lumea ştie că aceşti juraţi au fost aleşi cu grijă, că-i urăsc pe anarhişti. Şi iată că juraţii plâng. Şi publicul plânge. Cu jale, un soldat de pază îşi şterge nasul. Numai pe faţa cetăţeanului Vieillart stăruie un zâmbet batjocoritor. Acuzatorul naţional nu suferă de boala sentimentalismului. Rechizitoriul lui e simplu şi clar: A fost conspiraţie? A fost. E de-ajuns. El ştie că aceasta îi va impresiona cel mai mult pe juraţi, pe aceşti paşnici provinciali, cărora le place să joace *whist,* să culeagă buchetele de nu-mă-uita şi să trăiască în linişte.

— Ajunge. Nu este cu putinţă să mergem din revoluţie în revoluţie. Aduceţi-vă aminte de cele optsprezece luni de teroare. Franţa este obosită.

În numele oboselii, el cere câteva capete: Franţa nu trebuie împiedicată să se întremeze. Iar juraţii, care adineauri plângeau ascultându-l pe Babeuf, suspină acum ou simpatie. În adevăr, sunt obosiţi…

Nevestele acuzaţilor ascultă cu încordare fiecare cuvânt, aţintindu-şi privirile pe feţele juraţilor: acesta, dinspre stânga, pare mai milos, dar celălalt, la dreapta, vrea fără îndoială să condamne cu asprime. Émile, care are zece ani, o întreabă pe maică-sa:

— Au şi luat o hotărâre, sau se mai gândesc?

Maria Babeuf aşteaptă o minune. Îi răspunde în grabă:

— Ce tot spui! Nu se ştie încă nimic. Cu ajutorul lui dumnezeu, le va fi milă de el. Toată lumea îşi dă seama că François este un om cinstit…

Alături de ea, o persoană respectabilă: contele Dufort de Chevemy, cel mai bogat proprietar din împrejurimi. A fost închis pe vremea iacobinilor. Dar totul se schimbă: azi el a venit să asiste la judecarea unor iacobini. A auzit şoapta Mariei Babeuf. Indignat, se dă la o parte: cum poţi numi „om cinstit” un nemernic care voia să prade pe toată lumea?…

Azi, contele Dufort de Chevemy nu-şi mai ascunde

devotamentul faţă de tron. Aşadar, cine-i judecă pe *Cei Egali P* Nişte republicani sau tribunalul regelui?

Antonelle, calm, ca întotdeauna, a mai amintit încă o dată judecătorului, în aceste ultime ceasuri:

— Împotriva regaliştilor am merge să ne batem chiar pentru o republică cum e aceasta. Băgaţi bine de seamă, republicani, voi vreţi să nimiciţi ultimii patrioţi. Dar ce va fi mâine? Cine va mai putea apăra Republica franceză? Nu ne ucideţi numai pe noi, vă ucideţi şi pe voi înşivă.

Juraţii părăsesc sala de şedinţe pentru a delibera. Pentru ultima dată, Sophie Lapierre intonează „La arme, cetăţeni...” începe o zi nesfârşită, o zi copleşitoare. În sala juraţilor e zăpuşeală sufocantă. Cât timp vor sta acolo? Până ce se vor fi pus de acord. Dar e foarte greu să se pună de acord. Degeaba s-au zbătut autorităţile: patru dintre juraţi sunt patrioţi. *Cetăţenii-Directori* citesc zilnic cu îngrijorare rapoartele privind starea de spirit a juraţilor. Mare păcat că trebuie să se ţină seamă de lege: patru bile albe sunt de-ajuns pentru ca acuzaţii să fie achitaţi. Dar achitarea lui Babeuf ar însemna, de fapt, condamnarea Directoratului. Din Paris sosesc neîncetat ştafete: trebuie să cadă capul lui Babeuf! Juraţii discută, tac, apoi discută din nou. Se lasă seara. Tot nu sunt de acord. Patru dintre ei stăruie pentru achitare. S-ar părea că Babeuf este salvat.

În celulele acuzaţilor nu se duc discuţii, nu se fac ipoteze privind viitorul. Acolo e linişte. Oamenii se gândesc, pentru ultima dată, la ai lor. Îşi strâng mâinile în tăcere. Babeuf nu se îndoieşte că i se apropie sfârşitul. Îşi aminteşte de cuvintele lui Goujon: „Pentru ca mâna mea să nu dea greş...” S-a descheiat la cămaşă, îşi priveşte pieptul ou ochii ficşi. Apoi se scoală, umblă, după cum îi e obiceiul, cu paşi repezi: i-a mai rămas ceva de făcut...

Scrie soţiei şi copiilor:

„Bună seara, prietenii mei dragi. Sunt gata să mă afund în noaptea cea veşnică. Dragostea voastră pentru mine v-a adus până aici, trecând peste toate greutăţile sărăciei noastre. Aţi îndurat necazurile şi lipsurile; dar nu

ştiu cum veţi face ca să vă înapoiaţi la locul de unde aţi plecat...” Scrie soţiei sale: „Sărmana, buna mea prietenă”... îi scrie şi fiului său, Emile. Emile îşi va aduce desigur aminte de el. Şi Camille? Pentru Camille, adaugă: „Vorbiţi-i despre mine, amintiţi-i de mii şi mii de ori că l-am iubit din toată inima...” Şi gândindu-se la Caius, al treilea, cel care s-a născut după întemniţarea tatălui său: „Spuneţi acelaşi lucru lui Caius, când va fi în stare să înţeleagă”. Babeuf cere să-i fie păstrat textul apărării. Lebois a făgăduit că îl va tipări. „Această apărare va fi veşnic scumpă inimilor pline de virtute...”

„Adio. Nu mai sunt legat de pământ decât printr-un fir de aţă pe care ziua de mâine îl va rupe. E un lucru sigur. Îmi dau prea bine seama... Trebuie să ne resemnăm. Cei răi sunt mai puternici decât noi. Le recunosc izbânda. E însă o mângâiere de a muri cu o conştiinţă atât de curată ca a mea: singurul lucru în adevăr crunt, sfâşietor, este că mă smulg din braţele voastre, o, scumpii mei 1 Adio, adio! încă un cuvânt: scrie mamei şi surorilor mele. Trimiteţi-le, cu.

poştalionul sau pe altă cale, apărarea mea aşa cum va fi tipărită. Povestiţi acelor femei atât de bune, cum am murit, şi încercaţi să le faceţi să înţeleagă că o asemenea moarte, departe de a mă dezonora, este o moarte glorioasă... Adio, deci, încă o dată, scumpii mei, iubiţii mei! Adio pentru totdeauna! Mă afund într-un somn în care totul nu este decât virtute...

Gracchus Babeuf.

S-a înnoptat. Scrisoarea e gata. Acum Babeuf îşi ia rămas bun de la Germain. Amândoi îşi amintesc de Arras, de bileţelele pline de voie bună, de viaţă. Apoi vine despărţirea de Darthe, de Buonarroti: atâtea speranţe, emoţii, dureri. Vorbesc între ei eu glas scăzut. Sub fereastră se aude clinchetul armelor. Soţiile acuzaţilor sunt date la o parte de santinele. Micul Caâus plânge în braţele mamei sale. Terese Buonarroti se roagă de un soldat: „Spuneţi-i doar atât din partea mea: «Sunt alături de tine»”.

În sala de deliberare a juraţilor căldura este şi mai apăsătoare, iar vocile sunt şi mai înăbuşite: „da”, „nu”, „nu”, „da”. La prima întrebare, despre complot, patru au răspuns: „nu”. Mai rămânea întrebarea a doua „cu privire la provocările menite să răstoarne guvernul.

— Este oare cu putinţă să mai fie salvaţi?

Câţiva juraţi s-au culcat pe podele şi au adormit. De optsprezece ceasuri discută neîncetat. Preşedintele a primit instrucţiuni de sus: „Capul lui Babeuf”. Amână votul cât poate. Deşi votul este secret, cei patru juraţi nesupuşi sunt cunoscuţi de toată lumea. Cu trei dintre ei, este de prisos să stai de vorbă – sunt iacobini. Dar al patrulea, cetăţeanul Duffau, departe de a fi un terorist, este un simplu republican. „De ce să fie exterminaţi patrioţii, când regaliştii cheamă în mod deschis la revoltă?” Şi Duffau pune o bilă albă. Preşedintele îl ia deoparte. Îi şopteşte la ureche:

— E mai bine să vă previn – fiţi prudent. Sunteţi bănuit... Se zvoneşte că aţi făcut curte soţiei lui Buonarroti. Un jurat mi-a spus, chiar adineauri, că sunteţi anarhist. Am încercat, fireşte „să-l conving că se înşală, dar vedeţi, nu e bine să vă încăpăţânaţi. Sunteţi, după câte ştiu, tată de familie. Credeţi că merită să riscaţi atât? Lucrurile nu trebuie luate în glumă: aici e vorba de înalta-Gurte de Justiţie. Directoratul se interesează îndeaproape de verdict. Sper că m-aţi înţeles.

De data aceasta cetăţeanul Duffau a înţeles. Când i s-a vorbit de soţia lui Buonarroti, a privit nedumerit, cu ochii mari: nu o văzuse niciodată. Dar dacă e vorba de Directorat!... Într-adevăr, de ce să rişte?

MOARTEA LUI BABEUF

vJra patru. Se crapă de ziuă. Lumina, parcă cu părere de rău, pătrunde prin ferestruica vechii mănăstiri, răzbind până în sala mohorâtă, în care se sting torţele fumegânde. E cenuşie şi tristă ca o pâclă. În această lumină, cât de livid şi de chinuit apare obrazul femeilor... Thérèse Buonarroti stă lângă balustradă cu braţele întinse. S-ar zice că vrea să smulgă înalţilor – Juraţi o tainică sentinţă.

Soţia lui Babeuf tresare la cel mai mic zgomot: iată că trece un avocat… lui Béal i-a căzuit o carte din mână… Sosesc!… Ochii lui Émile ard ca în friguri şi Camille plânge. Un zâmbet naiv şi indiferent luminează faţa lui Caâus; doarme, strâns la pieptul mamei sale.

Dorm şi locuitorii din Vendôme: ce le pasă de Babeuf, de bile albe sau negre? Se trezesc în bătaia tobelor, în tropotul copitelor de cai, în zgomotul tunurilor trase de artilerişti. Ce se întâmplă?… Trebuie să fie procesul anarhiştilor…

Când preşedintele, în urma discuţiei sale cu cetăţeanul Duffau, întruni majoritatea de voturi de care avea neapărată nevoie, îl preveni îndată pe comandant. Trupels fură puse pe picior de alarmă. Deţinuţii sunt re «aduşi în sala de şedinţe.

Ei nu privesc spre uşă, spre uşa aceea prin care* peste câteva clipe, vor intra juraţii; ei se uită la soţiile lor, şi acestea le zâmbesc printre lacrimi.

Toată lumea se ridică în picioare. Preşedintele citeşte. Tulburat, se bâlbâie, încurcă cuvintele. Articulate cu o voce tremurătoare, vorbele reci şi oficiale capătă deodată o semnificaţie umană. Mâinile Theresei Buonarroti sunt încleştate. Ca o sălbăticiune tânără, Emile îşi arată dinţii. Maria Babeuf şi-a împreunat mâinile, neputincioasă: mai speră într-o minune. Preşedintele citeşte rar: se opreşte între două fraze lungi, ca şi cum ar vrea să răsufle. Sala este cufundată în tăcere, de parcă însăşi moartea şi-ar fi făcut intrarea. Acuzatorii şi deţinuţii tac, conspiratorii şi judecătorii tac, tac santinelele, tac şi copiii. Chiar aerul stă neclintit. În sfârşit, sunt rostite cuvintele îngrozitoare. Directoratul nu şi-a trimis degeaba emisari. A obţinut două capete: Babeuf şi Darthe sunt condamnaţi la moarte; ceilalţi *Egali*, la deportare.

— Buonarroti strigă:

— Popor nenorocit, priveşte cum îţi sunt judecaţi prietenii! Poporule, apără-ţi Tribunul!

Atunci, cei prezenţi în sală se năpustesc asupra balustradei. Lucesc săbiile soldaţilor din escortă. Se aud

comenzi. Oamenii sunt călcaţi în picioare. Un pluton de soldaţi respinge repede pe ultimii apărători ai lui Babeuf. Buonarroti încearcă să mai spună ceva, dar strigătele, blestemele, plânsetele îi acoperă vocea. Babeui se apleacă spre el:

— Adio, Philippe! Făgăduieşte-mi că vei povesti istoria conspiraţiei *Egalilor* ca să o ştie şi contemporanii şi posteritatea.

Eroi din prerial! Soarta voastră e demnă de invidiat. Exemplul vostru e sublim... Deodată, sala întreagă a înmărmurit de spaimă. Preşedintele îşi acoperă ochii. O clipă de tăcere: Maria Babeuf n-are încă putere să ţipe. Roba de avocat a cetăţeanului Réal e stropită cu sânge. În spatele lui era Babeuf. Răsună glasul lui Buonarroti: „O lovitură de pumnal în inimă!” Numaidecât, se ridică Darthé, strigând: „Trăiască Republica 1”, apoi, cu o zvârcolire, cade greu pe podea. Germain strigă Curţii: „Asasinilor!” *Cei Egali* se reped spre trupurile tovarăşilor lor. Chiar şi soldaţii s-au zăpăcit. Soţiile au trecut de balustradă. Încăierare. Un ordin: „La atac! Expulzaţi publicul! Deţinuţii în celule!” Din nou sclipiri de săbii. Unii soldaţi târăsc trupurile sângerânde, alţii lovesc pe condamnaţi, împing pe femei. E ora patru şi jumătate. Ochii lui Émile sunt aprinşi ca jăratecul: el nu va uita niciodată.

Soarta n-a fost miloasă cu Babeuf şi cu Darthé. Păziţi cu străşnicie, nu izbutiseră să-şi procure arme. Ceea – ce Buonarroti a numit „pumnal” nu era decât spirala de fier a unui sfeşnic, pe care ei o ascuţiseră de o piatră. Nu izbutiseră decât să se rănească. De altfel, mâna lui Babeuf dădu greş, lovind prea jos. Lunecând, fierul îi perforase pântecele. Babeuf nu mai putea vorbi. Gemea. Când medicul sosi ca să-i extragă fierul, el şopti, mişcând încetişor din cap: „Nu, nu este nevoie”. Se chinuia îngrozitor, dar tot mai spera că va muri de pe urma acestei răni.

Între timp, comandantul pieţei din Vendôme îşi mustra aghiotantul: „Ce-i prostia asta? De ce nu s-au luat

măsuri?…

Toată lumea era atât de convinsă de curajul civic al numitului Duffau, încât nici nu fusese chemat călăul din Blois. Comandantul porunci unui călăreţ să pornească în galop spre a-l aduce: se temea ca Babeuf să nu moară înainte de a fi sosit de la Blois Şanson-celtânăr, fiul lui Sanson, călăul Parisului. Drumurile erau desfundate; în niciun caz nu va putea ajunge la Vendôme înainte de căderea nopţii. În adevăr, Şanson-celtânăr nu sosi decât la ora zece seara. Din ceas în ceas comandantul întreba: „N-au murit?…” Babeuf şi Darthe zăceau pe paie, acoperiţi de sânge negru, închegat. Nu se tânguiau, nu gemeau; nu cereau nici măcar o înghiţitură de apă. Dar mai erau în viaţă, şi paznicii îl linişteau de fiecare dată pe comandant:

— Încă n-au murit!

Ora cinci dimineaţa. Cetăţeanul Sanson şi ajutorul său îl ridică pe Darthe. Acesta rezistă. Nu se va preda de viu! îşi redeschide rana. Sângele ţâşneşte pe mâinile lui Sanson. De altfel, pentru acesta nu e ceva neobişnuit. Deşi pe jumătate mort, Darthe este încă puternic. Se zbate. E legat şi târât spre ghilotină. În urma lui este dus şi Babeuf.

E foarte devreme. Locuitorii din Vendôme mai dorm. Nu s-a adunat decât puţină lume pe *Place CYA rmes*: câţiva gură-cască, câţiva patrioţi credincioşi lui Babeuf. O dimineaţă însorită de primăvară. În grădina fostei mănăstiri liliacul a înflorit. Ajuns în piaţă, Babeuf aruncă de jur-împrejur o privire plină de nesaţ. Unul râde. Altul face un gest prietenesc cu mâna… Maria!… Da, iat-o. Copiii o însoţesc. Pe Caâus îl ţine în braţe. „Ah, îţi mulţumesc, prietenă credincioasă! Să vadă şi copiii… /4

Sanson tocmai sfârşise cu Darthe. Doi temniceri l-au ajutat. Darthe a continuat să strige până şi sub cuţitul ghilotinei. E rândul lui Babeuf. Acum e pe eşafod. Se încordează. Spune cu glas tare:

— Rămas bun, prieteni! Rămas bun, oameni din popor! Mor cu dragostea în suflet…

Caâus, cu un zâmbet pe buze, priveşte la jucăria care sclipeşte: cuţitul ghilotinei cade.

Tribunul Poporului, Gracchus Babeuf, muri în ziua de 8 prerial al anului V, iar după stilul vechi la 27 mai 1797, în vârstă de 37 de ani.

Conform ordinelor comandantului, trupurile celor executaţi n-au fost predate familiilor, ci aruncate la groapa cu gunoi din afara oraşului. Condamnaţii la deportare fură din nou băgaţi în cuşcă. Germain exclamă: „Mă puteţi trimite la Cayenne. Nici acolo n-am să renunţ la luptă, iar dacă nu găsesc oameni care să mă înţeleagă, atunci voi sta de vorbă cu papagalii”.

Când proscrişii sosiră la Saint-Lô, primarul şi Consiliul Municipal ieşiră să-i întâmpine. Primarul îl îmbrăţişă pe Buonarroti şi-i numi pe deportaţi „fraţii noştri năpăstuiţi”.

— Aţi apărat drepturile poporului, le spuse el, şi orice bun cetăţean vă datorează dragoste şi recunoştinţă.

Revoluţia nu putea să moară dintr-odată. Însângerată, ea se mai zbătea, aşa cum se zbătuseră Babeuf şi Darthe.

Directoratul îşi sărbători victoria: Barras dădu un bal, Carnot oferi o recepţie. În ziua execuţiei Georges Grisel primi răsplata serviciilor sale dezinteresate: o sabie şi un centiron. I se mai dădu suma de treizeci de franci ¡în arginţi. Nu se cunoaşte cauza pentru care se hotărâse tocmai această cifră. Exemplul Evangheliei?… sau poate numai greutăţile financiare ale *Cetăţeni*lor – *Directori P*

Călăul, Şanson-cel-tânăr, fusese mult mai bine plătit. E drept că Grisel făcuse treabă bună; dar fără dinastia

Sanson existenţa însăşi a Franţei părea de neconceput. În seara aceea, Sanson se îmbătă la cârciuma *Bas Bret*, îăudându-se că membrii familiei Sanson slujeau statul de o sută douăzeci de ani şi că fără ei nu ar fi putut guverna nici alde Capet, nici alde Barras. Cine l-a executat pe anarhistul Babeuf? Tot Sanson, bineînţeles…

Ciobanul Pierre, întorcându-se noaptea în satul Montreux, zări două cadavre. Le acoperi cu crengi. Ajuns acasă, povesti cele văzute unui consătean, Louis Vardour; acesta, care se dusese mai de mult la Paris să cumpere

sare, spuse numaidecât:

— E Babeuf. A fost un om cinstit, de aceea l-au ucis.

În zori, ţăranii din satul Montreux ridicară trupurile lui Babeuf şi Darthe. Le îngropară cu respect. Ei nu ştiau cântece patriotice, şi nu se pricepeau să rostească cuvinte meşteşugite ca la Paris, la funeraliile republicanilor. Tăceau. Doar Louis Vardour spuse:

— I se zicea *Tribunul Poporului*... De aceea au fost ucişi – şi el şi celălalt... Uite, aşa arată Revoluţia 1

POST-SCRIPTUM

\străzi e mare recepţie la Directorul Barras. Garat» tenorul la modă, îi desfată pe invitaţi. Ah! Cavatinele lui Cimarosa! Ah, sânii Terezei!... Musafirii ascultă, admiră, se complimentează unii pe alţii şi beau vin la gheaţă: e o noapte de vară călduroasă.

— N-a fost uşor, se pare, să i se vină de hac, ticălosului de Darthe. Cinci minute a stat sub cuţitul ghilotinei şi în tot acest timp a strigat: „Jos tiranii”.

— *De nechezut*! Cine v-a spus asta?

— Marchizul. I-a scris contele Dufort de Cheverny.

— Dar Babeuf?

— Până în ultima clipă Babeuf a făcut pe nevinovatul, ca într-o scenă pastorală. E vechiul truc al teroriştilor.

Intră Talma. Tereza Tallien (nu este oare ea aci stăpâna casei?) ciripeşte triumfătoare:

— Ah, Talma... Mândria noastră...

Se face cerc în jurul artistului, lumea îl roagă:

— Împărtăşiţi-ne din farmecul artei dumneavoastră desăvârşite. Ce frumos declamaţi...

Curtenitor, Talma salută:

— Vă sunt recunoscător de măgulitoarea părere ce-o aveţi despre mine, dar din păcate nu pot să declam. Să cânte mai degrabă Garat. Ce-aş putea să recit? Jurământul lui Brutus? V-ar tulbura prea tare. Trebuie să vă cruţ sensibilitatea. Iertaţi-mă...

Talma se apropie de un grup de bărbaţi. Acolo se discută politică.

— Regaliştii voiau să profite de situaţia creată de

Babeuf, dar n-au izbutit. Vă amintiţi de maiorul Malo, acel care i-a înfrânt pe insurgenţi la atacul din Grenelle?

— Cum de nu! Mi s-a spus că ar fi un fost călugăr…

— Tot ce se poate. Acum e însă un foarte cinstit republican. A intrat în legătură cu oameni ai regelui, şi pe urmă i-a denunţat Directoratului.

— Ei, aş!… încă un Grisel…

Cetăţeanul Barras râde.

— Nu vă închipuiţi cât de popular este acum acest Grisel. Fiecare ar vrea să fie un Grisel. Un oarecare Gondoin a încercat să mă convingă că el l-a predat pe Babeuf, că el este Grisel! Dar Malo şi-a dovedit devotamentul faţă de Republică. Anarhiştii sunt acum neputincioşi; în schimb partizanii lui Ludovic al XVIII-lea ridică capul. Cu siguranţă că englezii îi sprijină. Câte guinee n-au fost risipite cu prilejul alegerilor!

Barras suspină: şi Directoratul a încercat să cumpere oameni, dar ce reprezentau *mandatele* de hârtie alături de guineele de aur! Regaliştii au ieşit învingători în alegeri. Carnot se bucurase. El e de partea lor. Dar situaţia lui Barras devenise mai grea. Pe lângă aceasta, conform Constituţiei, unul din membrii Directoratului trebuia să se retragă. Cei cinci Directori petrecură o noapte albă. Tragerea la sorţi îl desemnă pe Letourneur.

Nu e lucru uşor să pleci din Palatul Luxemburg. Pentru a-şi consola colegul nenorocos, cei patru supravieţuitori au făcut o colectă: au dat fiecare câte zece mii de franci. Dar ce înseamnă patruzeci de mii de franci, dacă-i compari, de pildă, numai cu plocoanele primite de la furnizori?… Barras s-a bucurat de plecarea lui Letourneur. Evident, ar fi fost mai bine să fi plecat Carnot!… Totuşi, soarta ar fi putut să-l lovească pe el însuşi… Şi acest gând era de ajuns pentru a-l înfiora pe conte… îndată după aceasta se ivi însă alt prilej de frământare: cine avea să fie ales în locul lui Letourneur?…

Azi, Barras primeşte felicitări:

— Cele mai bune urări pentru noul membru al familiei!

Dar el n-are chef de glumă: noul Director ales era ambasadorul Barthélemy. A şi părăsit Geneva. Toată lumea ştie că Barthélemy e omul regaliştilor. E clar că va fi de partea lui Carnot. Şi e mult mai periculos decât Letourneur. Aşadar, toţi sunt împotriva lui Barras. Chiar aci, în casa lui, tineri invitaţi îşi spun la ureche:

— Ai citit articolul lui Barriel? Ce-l mai biciuieşte pe Barras!... E vorba de întrevederea cu babuvistul Germain... Se zice că Barras e furios...

Musafirii serioşi pun la cale diferite afaceri. Domnul Gobert se gândeşte să procure furaje armatei din Nord, iar domnul Mallard – alimente pentru armata din Italia. Domnul Delannay vrea să obţină o concesiune de lemne. Dar domnul Ouvrard, podoaba Republicii, Ouvrard, cel mai bogat pungaş al Franţei, despre ce vorbeşte oare în şoaptă cu stăpânul casei? Despre vapoare? Despre sare? Despre harnaşamente? Nu! Astăzi gândul lui Ouvrard se îndreaptă spre lucruri mai poetice. Se tocmeşte cu *Cetăţeanul-Director* pentru frumoasa Tereza. Ştie că Barras este pe drojdie: Tereza e în stare să ruineze pe oricine. Dar Ouvrard are destui bani, chiar pentru a întreţine târfa cea mai costisitoare a Republicii. Cei doi bărbaţi au schimbat câteva cuvinte., îşi strâng mâna, târgul s-a făcut.

Cu un aer scârbit, Talma trece dintr-un salon în altul: peste tot se aude numai „preţul pielăriei”, „zece mii”, „trebuie cumpărat administratorul”. Peste tot – afacerism, mahalagism, intrigi.

Ce sufocant! Vara e atât de călduroasă... Talma nu mai poate răbda această pleavă în haine de sărbătoare. O dată mai mult, o nevastă de furnizor se apropie de el, gângurind:

— Recitaţi-ne o tiradă!... Ah, Qthello mă tulbură până în fundul inimii! Şi pe dumneavoastră?

Talma zâmbeşte:

— Nu, ceea ce mă tulbură pentru moment până în fundul inimii nu este Othello, ci *Madame Angot*[59].

59 Madame Angot — personaj popular din timpul Directoratului,

Îşi ia rămas bun şi pleacă. Chiar şi în stradă, căldura este înăbuşitoare. De-ar izbucni odată furtuna! Dar puzderia de stele e nemişcată pe imensitatea neagră a cerului. Sunt mii şi mii. Printre ele – planeta Mercur, descoperită de Lalande. Talma îşi aminteşte – pivniţa, podul. Acum casa e vândută, şi nici pivniţa, nici podul nu mai folosesc nimănui. Toată lumea s-a potolit. André Chenier vorbea de libertate. David, sub Robespierre, credea în egalitatea dintre oameni. Şi ce s-a ales din visurile lor? Milioanele domnului Ouvrard. Se poate ca atâţia oameni cu suflet nobil să se fi sacrificat pentru aşa ceva? Se poate ca Revoluţia, după atâtea fapte de vitejie, iluzii, vărsări de sânge, crime, cuvinte înflăcărate, exemple de eroism şi de ferocitate, să nu aibă alt sfârşit:

decât instalarea lacheilor la Palat, bombonierele în casele ţăranilor, Madame Angot cu trena ei, şi plictiseala copleşitoare?

Talma merge pe străzi întunecate. E apăsat de gânduri amare. Gândeşte cu glas tare, când un prieten, actor şi el, îl opreşte în drum:

— Ce faci? Studiezi un rol nou? Care anume?

— Rolul unui contemporan. Dar sunt obosit… Noapte, bună!

În timpul acesta, musafirii plecaseră de la Palatul Luxemburg. Rarras rămase cu Larevelâiâre şi Reubell: aveau multe să-şi spună. Barras a uitat şi de preria! şi de trădarea sa cu prilejul atacului de la Grenelle. După ce controlează dacă uşierii nu stau să asculte, spune cu un aer abătut:

— Mare încurcătură! Două treimi din Consiliul celor Cinci-Sute sunt împotriva noastră. Barthélemy, Carnot… Dacă nu se întâmplă o minune, s-a dus Republica, şi noi cu ea!

De acest lucru îşi dădeau seama cu toţii, chiar fără s-o spună Barras. Discutară îndelung, încercând să prevadă evenimentele: pe cine să cheme în ajutor? Muncitorii n-aveau arme, şi de altfel nu ar mai fi luptat pentru

---

simbolizînd ridiculul epocii (n.t.).

Republică: erau lămuriţi… Patrioţii fuseseră nimiciţi. Atunci cine-i va susţine pe Directori? Căci orice s-ar spune, ei nu sunt regalişti. Ar vrea să salveze Republica. Să se sprijine poate pe armată?… Pe generali?… Roche trimitea Directoratului mustrare după mustrare: „Este cu putinţă ca în Franţa să nu mai existe republicani?”… Ar putea fi rechemat Ploche de la Haga, cu trupe credincioase. Dar Bonaparte? Erou! din Italia? Idolul Parisului?… E greu să te lipseşti de Bonaparte.

Barras se străduieşte să-şi liniştească colegii:

— Bonaparte este foarte ambiţios dar, fără îndoială, e un republican convins. Chiar astăzi mi-a spus Talleyrand că Bonaparte a pretins papii o contribuţie importantă: o sută de tablouri sau obiecte de artă, la alegere – dar neapărat, printre ele, şi bustul patriotului Marcus-Brutus.

Contele îşi recapătă uşor optimismul. Larevelliere, spune, însă, cu un zâmbet bănuitor:

— Aţi şi uitat ce ne spunea în luna nivoz? Aţi uitat?… Nu vă amintiţi cum ne scria el atunci că a sosit momentul să proclamăm sfârşitul Revoluţiei, să declarăm că Revoluţia s-a terminat?

CUPRINS

Redactor responsabil: Linica Manu Tehnoredactor: Aurica Ionescu

Dat la cules 06.12.1962. Bun de tipar 26.02.1963. Apărut 1963. Tiraj 50.170 ex. broşate. Hârtie semivelină satinată de 63 gims. Format 540X840/16. Coli ed. 11, 20. Coli tipar 16, 5. A.T. 1415/83. C.Z. pentru bibliotecile mari 8S. C.Z. pentru bibliotecile mici 8S. – 31 = R.

Tiparul executat sub comanda ner. 21.246 la Combinatul Poligrafic r, Casa Scânteii”, Piaţa Scânteii nr. 1, Bucureşti – R.P.R.